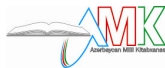

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan
Milli Kitabxanası

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri
HEYDƏR ƏLİYEVİN
anadan olmasının 90 illiyinə həsr olunur

Heydər Əliyev

MÜSTƏQİLLİYİMİZ

ƏBƏDİDİR

Çoxcildliyin XXIX-XXXXII
cildlərinin köməkçi göstəricisi

Bakı - 2013

KBT T3(2A) Ə 64
UOT 94-05 (479.24)

Layihənin rəhbəri:

Əbülfəs Qarayev
Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm naziri

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

Kərim Tahirov
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Redaktor:

Gülbəniz Səfəraliyeva

Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. Çoxcildliyin XXIX-XXXXII cildlərinin köməkçi göstəricisi: *(Qeydlər, şəxsi və coğrafi adlar göstəricisi)* /M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası.- Bakı, 2013.- 448 s.

M.F.Axundov adına Milli Kitabxana tərəfindən hazırlanan bu vəsait ümummilli lider Heydər Əliyev irsini araşdıran oxucuların və mütəxəssislərin “Müstəqilliyimiz əbədidir” çoxcildliyinin XXIX-XXXXII cildlərindən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə tərtib olunmuşdur. Vəsaitdə çoxcildliyin mətnində verilən qeydlər, şəxsi və coğrafi adlar əlifba sırası ilə qruplaşdırılaraq ayrı-ayrı cildlərdə gedən materiallar bir kitabda toplanmışdır. Biblioqrafik göstərici kitabxanaçılar, mütəxəssislər və tədqiqatçılar üçün nəzərdə tutulmuşdur.

ISBN 978-9952-460-17-9

© M.F.Axundov adına Milli Kitabxana, 2013.

GÖSTƏRİCİ HAQQINDA

Ümummilli lider, ulu öndər Heydər Əliyevin fəaliyyətini əks etdirən möhtəşəm “Müstəqilliyimiz əbədidir” çoxcildliyinin nəşri layihəsi 1997-ci ildən akademik Ramiz Mehdiyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilir və bu layihə “Azərnəşr” tərəfindən reallaşdırılır. Respublika ictimaiyyətinin bu kitaba olan böyük tələbatı və marağı nəzərə alınaraq 2008-ci ildə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin təşəbbüsü ilə Milli Kitabxana tərəfindən çoxcildliyin I-IX, 2010-cu ildə X-XXVIII cildlərinin köməkçi göstəriciləri tərtib edilmişdir.

Milli Kitabxana bu təşəbbüsü davam etdirərək ulu öndərin 90 illik yubileyi münasibətilə çoxcildliyin XXIX-XXXXII cildlərinin də köməkçi göstəricisini (qeydlər, şəxsi adlar və coğrafi adlar) hazırlamışdır.

Mütəxəssisləri məlumatlandırmaq məqsədilə “Qeydlər” bölməsində coğrafi və şəxsi adlar göstəricilərində gedən bir çox məfhumların izahlı açılışı verilmişdir. Habelə göstəricinin “Qeydlər” bölməsində adları verilən şəxslərin vəzifələri çoxcildliyin çap olunduğu dövrə uyğun göstərilmişdir.

“Şəxsi adlar göstəricisi”ndə şəxslərin adları və soyadları, “Coğrafi adlar göstəricisi”ndə isə şəhər, ölkə, liman, çay, dəniz və s. coğrafi adlar əlifba ardıcılığı ilə verilmiş, bütün cildlərdə olan bu məfhumlar bir kitabda toplanmış, ayrı-ayrı cildlərdə gedən materiallara isnadlar verilmişdir. Göstəricidən istifadəni asanlaşdırmaq məqsədilə çoxcildliyin cildləri qara hərflərlə göstərilmiş və onların qarşısında müvafiq səhifələr verilmişdir.

Ümid edirik ki, bu vəsait ulu öndər Heydər Əliyev irsini öyrənən tədqiqatçı və mütəxəssislərə, kitabxanaçılara və oxuculara yaxından köməklik göstərəcəkdir. Göstərici barədə təkliflərini göndərən oxucu və mütəxəssislərə əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk.

Ünvan: AZ-1000, Bakı şəhəri, Xaqani küçəsi, 29.

E-mail: contact@anl.az

Qeydlər

A

1. Abay Kunanbayev (1845-1904) - görkəmli qazax şairi, maarifçi, qazax realist yazılı ədəbiyyatının banisi. **C.33-** 394; **C.40-** 5.

2. ABB - dünyada ən böyük texnoloji şirkətlərindən biri. ABB-nin istehsal etdiyi avadanlıqları və qərargahları dünyanın 100-dən artıq ölkəsini əhatə edir. ABB-nin tarixi 1883-cü ildən İsveç və 1891-ci ildən İsveçrə ABB-si başlanır. 1988-ci ildə hər iki şirkət birləşərək ABB-ni yaratdılar. Mənzil qərargahı Sürixdədir (İsveçrə). **C.29-** 72.

3. “ABB Alstom Pover” – bu ABB ilə Alstom enerji kompaniyalarının 50-50-yə prinsipi əsasında yaradılmış birgə müəssisədir. “ABB Alstom Pover” kompaniyasının istehsal etdikləri pər turbinləri, demək olar ki, 640 QBT təşkil edir ki, bunun da gücünü bütün stansiyalarda 20 ekvivalent təşkil edir. Bu stansiyalar bütün dünyada işləyir. 100 ilə yaxındır ki, bu müəssisə pər turbinlərini hazırlayır, qurur və işlədir. Bu müəssisə böyük təcrübəyə və biliyə malikdir. **C.30-** 224-230.

4. Abbas Abbasov, Abbas Aydın oğlu Abbasov (d.1949) – 1992-2006-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin birinci müavini olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 69; **C.36-** 245, 248, 250; **C.37-** 15, 262; **C.38-** 95, 96; **C.41-** 273, 287; **C.42-** 370.

5. Abbas Quliyev, Abbas Şahbaz oğlu Quliyev (1916-1998) – Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, qvardiya kapitanı. Böyük Vətən müharibəsinin (1941-45) iştirakçısı. A.Quliyev Qərbi

Dneprdən Visla çayına qədər döyüş yolu keçmiş, Poltava və Xarkov ətrafındakı döyüşlərdə igidlik və qəhrəmanlıq göstərmişdir. **C.42-** 362.

6. Abbas Mirzə Şərifzadə, Abbasmirzə Mirzə Əbdülrəsul oğlu Şərifzadə (1893-1938) – Azərbaycan aktyoru, rejissor, teatr xadimi. A.M.Şərifzadə 30 illik səhnə fəaliyyəti ərzində milli, eləcə də dünya klassiklərinin əsərlərində müxtəlif rollar oynamış, zəngin obrazlar qalereyası yaratmışdır. V.Şekspirin qəhrəmanları Şərifzadənin aktyorluq istedadının zirvəsidir. O, Hamlet, Otello və Maqbet rollarının mahir ifaçılarından biri kimi tanınmışdır. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Azərbaycan xalqının ən dəyərli milli, ziyalı nümayəndələrini məhv edən sovet totalitar rejiminin qurbanlarındanır. **C.31-** 357.

7. Abbas Səhhət, Abbasqulu Əlabbas oğlu Mehdizadə (1874-1918) – şair, nasir, dramaturq, publisist, maarif xadimi. Abbas Səhhətin əsas qəhrəmanı vətəndir, millətdir. Yaxın dost olduğu Sabirin əsərlərini toplayaraq ilk dəfə “Hophopnamə” adı ilə nəşr etdirmişdir. Maarifçilik, islamçılıq və türkçülük baxışları zəminində istiqlaliyyət, siyasi azadlıq, milli müstəqillik uğrunda mübarizə Abbas Səhhət yaradıcılığının leytmotivini təşkil edir. **C.31-** 295.

8. Abbasəli Həsənov, Abbasəli Kərəm oğlu Həsənov (d.1953) – şərqşünas, diplomat. 1998-2012-ci ildən Azərbaycan Respublikasının İranda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. 2012-ci ildən Azərbaycanın Tacikistan Respublikasında səfiridir. Eyni zamanda 1998-ci ildən EKO -da İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı idarə heyətinin üzvü, hazırda isə sədridir. **C.38-** 307, 323-332; **C.42-** 44, 76.

9. Abbasqulu Ağa Bakıxanov, ədəbi təxəllüsü Qüdsi (1794-1847) – Azərbaycan alimi, şair, maarifpərvər. Bakı xanı II Mirzə Məhəmmədin (1784-91) oğlu. 1828-ci ildə Türkmənçayda Rusiya-İran danışıqlarında iştirak etmişdir. Bakıxanovun “Gülüstani-İrəm” (1841) əsəri Azərbaycan tarixşünaslığının

inkişafında çox böyük rol oynamışdır. **C.31-** 292; **C.36-** 258.

10. Abdulay Vad (d.1926) – 2000-ci ildən Seneqal prezidenti. Abdulay Vad Afrika Birləşmiş Ştatları yaratmaq ideyasının tərəfdarıdır. **C.38-** 57; **C.41-** 375.

11. Abdulla Qarayev, Abdulla İsmayıl oğlu Qarayev (1910-1968) – fizioloq, tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan MEA-nın akademiki. 1944-1950-ci illərdə Bakı Dövlət Universitetinin rektoru vəzifəsində çalışmışdır. Azərbaycanda eksperimental fiziologiya laboratoriyasının ilk təşkilatçılarından biri olmuşdur. **C.31-** 358.

12. Abdulla Şaiq, Abdulla Mustafa oğlu Talıbzadə (1881-1959) – Azərbaycan yazıçısı, müəllim və ictimai xadim. Azərbaycan Respublikasının əməkdar incəsənət xadimi. Yaradıcılığında realizm və romantizm meyilləri daha güclüdür. A.Şaiq uşaq ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindəndir. **C.31-** 295, 357.

13. Abdullah Bin Əbdulaziz, Əl Syaud (d.1924) – 2005-ci ildən Səudiyyə Ərəbistanının əmiri. 1962-ci ildən Səudiyyə Ərəbistanı Milli Qvardiyasının komandiri olan birinci əmir. Abdul ibn Syaudun oğludur 1982-ci ildən Baş nazirin müavini, 1996-cı ildən 2005-ci ilə qədər Baş nazir olmuşdur. **C.36-** 71; **C.41-** 94.

14. Abdullah Gül (d.1950) – Türkiyə dövlət və siyasi xadimi, iqtisad elmləri doktoru, professor. 1991-ci ildə TBMM-nin üzvü seçilmişdir. Abdullah Gül Rəcəb Tayyüb Ərdoğanla Ədalət və İnkişaf Partiyasının yaradıcılarından biridir. 2007-ci ildən Türkiyənin prezidentidir. **C.42-** 360.

15. Abdullah Saleh (d.1932) – marşal, 1994-cü ildən Yəmən Respublikasının prezidenti. **C.34-** 123.

16. Abxaziya – Gürcüstan Respublikasının tərkibində Muxtar Respublika. 1921-ci ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 8,6 min km², əhalisi 501 min nəfərdir. Paytaxtı Suxumi şəhəridir. **C.36 -** 85, 108, 109; **C.37 -** 326, 335; **C.41-** 370, 372.

17. Abid Şərifov, Abid Qoca oğlu Şərifov (d.1940) – inşaatçı. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini. **C.33-** 279, 281, 287-293; **C.35-** 144; **C.40-** 256-266, 267-278, 358; **C.41-** 196, 197, 198, 199.

18. ABŞ Dövlət Departamenti – ABŞ-da 1789-cu ildən Xarici İşlər Nazirliyi funksiyasını həyata keçirən əsas xarici siyasət idarəsi. Dövlət katibi başçılıq edir, prezidentin və konqresin hazırladığı siyasi xətti həyata keçirir. **C.40-** 39, 62.

19. ABŞ-ın Ticarət Palatası - Bütün işgüzar dairələrin mənafeyini müdafiə edən dünyada ən böyük qeyri-kommersiya lobbı təşkilatı. 1912-ci ildən yaradılmışdır. Bir əsr keçməsinə baxmayaraq, palatanın 300000 üzvü, 3000 regional və ştat palatası və 90-dan çox xaricdə Amerika Ticarət Palatası var. Palatanın rəsmi məlumatına görə 96% üzvləri xırda biznes nümayəndələridir. Mənzil-qərərgahı Vaşinqtondadır. **C.35-** 96-119.

20. “Acip” – dünyanın ən iri neft şirkətlərindən biri. İtaliyanın “Acip” şirkəti 1926-cı ildə yaradılmışdır. “Acip” 1995-ci ildən Azərbaycanın neft layihələrində fəal iştirak edir. Neftin kəşfiyyatı, çıxarılması və emalı ilə məşğul olur. **C.31-** 169, 175. **C.33-** 277.

21. Adil Quliyev, Adil Hüseyn oğlu Quliyev (1922-1992) – Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, qvardiya polkovniki. A.Quliyev Böyük Vətən müharibəsində Oryol, Bryansk, Belorusiya, Pribaltika və Şərqi Prussiyanın azad edilməsində igidlik göstərmiş, Berlinədək döyüş yolu keçmişdir. **C.42-** 362.

22. Adolf Hitler (1889-1945) – Nasional-Sosialist Partiyasının lideri (rəhbəri), alman-faşist dövlətinin başçısı (1933-cü ildən reyxkansler). Almaniya faşist rejiminin yaradıcısı. İkinci Dünya müharibəsinin əsas təşkilatçısı olmuşdur. İşğal olunmuş ərazilərdə hərbi əsirlərin və dinc əhəlinin kütləvi surətdə məhv edilməsinin başçısıdır. Sovet ordusu Berlinə girəndə arvadı Yeva Braunla birlikdə özünü öldürmüşdür. Nürnberq prosesində hərbi nasist canı elan edilmişdir. **C.34-** 56, 57,

59, 60; **C.39-** 41.

23. Adrienn Klarkson (d.1939) – Kanada jurnalisti və siyasi xadimi.1999-2005-ci illərdə Kanadanın general-qubernatoru olmuşdur. **C.35-** 80.

24. Ağ ev - Vaşinqtonda ABŞ prezidentinin iqamətgahı və dəftərxanası (1800-cü ildən). 1792-1829-cu illərdə inşa edilmişdir. ABŞ hökumətinə çox zaman Ağ ev deyilir. **C.33-** 326-333. **C.39-** 28.

25. Ağ göl – Azərbaycanda şor göl. Ağcabədi rayonu ərazisində, Mil düzündədir. Sahəsi 3,1 min hektardır. Suyunu Ağcabədi və Beyləqan rayonlarındakı kollektorlardan alır. Ətrafındakı dayaz yerlər qamışlıqdır. **C.38-** 220.

26. Ağahüseynov Tofiq, Tofiq Yaqub oğlu Ağahüseynov (d.1923) – artilleriya qoşunları general-polkovniki. Böyük Vətən müharibəsi zamanı 1-ci Belorusiya cəbhəsində Visla-Oder və Berlin əməliyyatlarında iştirak etmişdir. Bakı Hərbi-Hava Müdafiə dairəsi komandanının birinci müavini və Azərbaycan Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. **C.34-** 387.

27. Ağamusa Axundov, Ağamusa Ağası oğlu Axundov (d.1932) – ədəbiyyatşünas, dilçi, türkoloq. Filologiya elmləri doktoru, professor, AMEA-nın həqiqi üzvü. A.Axundovun “Ümumi dilçilik”, “Azərbaycan dili” kitabları dənə-dənə nəşr olunmuşdur. Azərbaycan MEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktoru, eyni zamanda AMEA-nın humanitar və ictimai elmlər bölməsinin akademik katibi olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatıdır. “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 137.

28. Ağdam - Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1094 km², əhalisi 101,6 min nəfərdir. 1993-cü ildə Ağdam şəhəri və əksər kəndləri erməni qəsbkarları tərəfindən işğal edilmişdir. **C.29-** 169; **C.34-** 131, 137, 140, 207, 230; **C.35-** 185, 190,191,231,269; **C.37-** 60; **C.40-** 192; **C.41-** 364,366, 367.

29. Ağdaş – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1048 km², əhalisi 91,7 min nəfərdir. **C.42-** 243.

30. Akihito (d.1933) – 1989-cu ildən Yaponiya imperatoru. İmperator Hirohitonun oğlu. **C.31-** 251; **C.37-** 186.

31. Akim Abbasov, Akim Əli oğlu Abbasov (1911-1996) – general-mayor. Böyük Vətən müharibəsində iştirak etmişdir. Müharibədən sonrakı illərdə polk komandiri, diviziya komandirinin müavini və komandiri vəzifələrində işləmişdir. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. **C.31-** 299; **C.42-** 363.

32. Akkan Suvər (d.1942) – Türkiyə jurnalisti. Fəlsəfə elmləri doktoru. “Mərmərə” qrupunun sədridir. **C.40-** 381-388; **C.41-** 44.

33. Aksenenko Nikolay Yemelyanoviç (1949-2005) – dəmiryolçu mühəndis. 1997-ci ildən Rusiya Federasiyasının rabitə naziri, 1999-cu ildə Nazirlər Sovetinin birinci müavini olmuşdur. **C.34-** 326-337, 367, 373.

34. Aqil Abbas, Aqil Məhəmməd oğlu Abbasov (d.1953) – filoloq. Azərbaycanın Əməkdar jurnalisti, Milli Məclisin deputatı. Milli Məclisin Təhlükəsizlik və müdafiə məsələləri üzrə daimi komitəsinin üzvüdür. **C.37-** 161.

35. “AQO” – seçki monitoring qrupu. Qrupa cəmi 13 dövlət daxildir. Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi tərəfindən 2001-ci ildə yaradılan “AQO” qrupunun vəzifəsi Cənubi Qafqaz ölkələrinin AŞ qarşısında götürdükləri öhdəliklərin yerinə yetirilməsinə nəzarət etməkdir. **C.32-** 5-19, 25-34.

36. Albaniya, Albaniya Respublikası – Cənubi Avropada, Balkan yarımadasında dövlət. Sahəsi 28,7 min km², əhalisi 3,2 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 26 retiyə (rayona) bölünür. Dövlətin başçısı prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Tirana şəhəridir. **C.31-** 119; **C.39-** 371.

37. Albert Qor (d.1948) - Amerikanın siyasi və dövlət xadimi. Hüquqşünas. 1992-2000-ci illərdə ABŞ-ın vitse-prezidenti olmuşdur. Nobel mükafatı laureatı. **C.29-** 328; **C.30-** 100, 102, 126.

38. Aleksandr Kvasnevski (d.1954) – Polşanın siyasi və dövlət xadimi. 1991-95-ci illərdə Polşa Seyminin deputatı olmuşdur. 1995-2005-ci illərdə Polşa Respublikasının prezidenti seçilmişdir. **C.30-** 174; **C.34-** 13, 383, 384; **C.37-** 360-361; **C.38-** 170.

39. Aleksandr Lukaşenko (d.1954) – Belarus dövlət xadimi. 1994-cü ildən Belarus Respublikasının prezidentidir. **C.41-** 397-398.

40. Aleksandr Veşnyakov (d.1952) – 1999-2007-ci illərdə Rusiya Federasiyasında Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri olmuşdur. Hazırda Rusiya Federasiyasının Latviyada Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirdir. **C.30-** 175-183.

41. Aleksi II (1929-2010) – 1990-2010-cu illərdə Moskvanın və bütün Rusiyanın patriarxı; xristian dinini qorumaq hərəkatının görkəmli nümayəndələrindən biri; Rusiya pravoslav kilsəsində əmin-amanlıq hərəkatının rəhbəri, Avropa Kilsələr Konfransı Şurasının sədri olmuşdur. **C.34-** 215-235.

42. Alfred Molsiu (d.1929) – Albaniya dövlət və siyasi xadimi. 2002-ci ildən Albaniyanın prezidentidir. **C.39-** 371; **C.42 -** 390.

43. Alfa Umar Konarey (d.1946) – 1992-2002-ci illərdə Mali prezidenti. Konarey 2003-2008-ci illərdə Afrika İttifaqı Komissiyasının sədri olmuşdur. **C.36-** 69.

44. Algirdas Brazauskas (d.1932) – Litva dövlət və siyasi xadimi, 1993-1998-ci illərdə Litvanın prezidenti, 2001-ci ildən Baş nazir. Prezidentliyi zamanı Rusiya ordusunu Litvadan çıxarmış, Litvanın NATO-ya qəbul olunmasını xahiş etmişdir. Sosial-demokratik koalisiyanın başçısıdır. **C.38-** 89,90.

45. Alla Puqaçova, Alla Borisovna Puqaçova (d.1949) –

rus estrada müğənnisi. SSRİ Xalq artisti. 1988-ci ildən “Nəğmə teatri” teatr studiyasının bədii rəhbəridir. Repertuarına müasir müəlliflərin mahnıları və öz bəstələdiyi mahnılar daxildir. Beynəlxalq estrada mahnıları festivalının “Qran-Pri”, estrada mahnılarının “Qızıl orfey” və Rusiya Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.31-** 35-37.

46. Alim Qasimov, Alim Həmzə oğlu Qasimov (d.1957) - xanəndə. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Muğam sənətinin, xüsusilə də “tarab” janrının bilicilərindəndir. Alim Qasimov 1999-cu ildə Beynəlxalq İMC YUNESKO musiqi mükafatını almışdır. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.29-** 91; **C.31-** 89.

47. Almaniya, Almaniya Federativ Respublikası-Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 357 min km², əhalisi 81,9 milyon nəfərdir. AFR tərkibində 16 ərazisi olan federasiyadır. Dövlət başçısı prezident, hökumət başçısı isə federal kanslerdir. Ali qanunverici hakimiyyət orqanı – parlamentdən-bundestaq və bundersatdan ibarətdir. Paytaxtı Berlin şəhəridir. **C.29-** 198-201, 275, 276, 430, 444; **C.30-** 117, 118, 179; **C.32-** 20-24, 305; **C.34-** 42, 136, 142-144, 145-149, 170, 172, 340; **C.36-** 148, 149, 235-239; **C.38** - 175, 176, 218, 219-222, 257-259; **C.40-** 15, 73, 76, 351, 352, 393-396; **C.41-** 69, 214, 331, 347, 348; **C.42** - 390.

48. Almaniya Bundestağı – Almaniya parlamentinin aşağı palatası. **C.29-** 198-201; **C.32-** 305; **C.37-** 89,90; **C.38-** 258; **C.34-** 145-149.

49. Almaniya Sosialist Partiyası, bax: Almaniya Vahid Sosialist Partiyası.

50. Almaniya Vahid Sosialist Partiyası – 1946-cı ildə Almaniya Kommunist Partiyası ilə Sosial Demokrat Partiyasının birləşməsi nəticəsində yaranmışdır. 1990-cı ildən Sosialist-Demokrat Partiyası adlanır. **C.30-** 274; **C.38-** 219.

51. “Alpamış” – özbək, qazax, qaraqalpaq, başqırd, tatar

və başqa türkdilli xalqların, həmçinin taciklərin qəhrəmanlıq dastanı. Xalq qəhrəmanı Alpamışın adı ilə bağlı Orta Asiya epik rəvayətləri, güman ki, XIV-XVII əsrlərdə Orta Asiya xalqlarının xarici işğalçılara qarşı mübarizəsi dövründə dastan şəklinə düşmüşdür. Xalqın istiqlaliyyəti, ədalət, əmin-amanlıq, yüksək ideallar uğrunda mübarizəsi dastanın əsas ideyasıdır. **C.33-** 394.

52. Amaliya Pənahova, Amaliya Əliş qızı Pənahova (d.1945) – Azərbaycan aktrisası. Əmək fəaliyyətinə Azərbaycan Akademik Dram Teatrında başlamışdır. Teatr səhnəsində rəngarəng və yaddaqalan obrazlar yaratmışdır. Azərbaycanın Xalq artistidir. Bakı Bələdiyyə Teatrının bədii rəhbəri və direktorudur. 2000-2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 103.

53. Amerika Birləşmiş Ştatları (ABŞ) - Şimali Amerikada dövlət. Şimaldan Kanada, Cənubdan Meksika, Şərqdən Atlantik okeanı və Qərbdən Sakit okean ilə əhatə olunur. Ərazisi 9,14 milyon km², əhalisi 280 milyon nəfərə yaxındır. İnzibati cəhətdən 50 ştata bölünür. Ali qanunvericilik orqanı ikipalatalı (Nümayəndələr palatası və Senat) ABŞ Konqresidir. Dövlət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Vaşinqton şəhəridir. **C.29-** 12, 15, 17, 20, 26, 37, 39, 41, 43, 46, 55, 84, 88, 89, 103, 105, 107, 114, 136, 147, 185, 196, 204, 208, 237, 239, 250, 274, 275, 279, 280, 281, 290-292, 304, 328, 343, 344, 350, 352, 368, 448; **C.30-** 5-77, 92, 103, 104, 115, 116, 126, 136, 142, 162, 164, 169, 173, 194, 200, 203, 247, 249, 250, 263-267, 279, 283, 304, 309, 312, 324, 325, 327-335, 372, 394, 404, 411-420, 427; **C.31-** 14-16, 19, 20, 23, 57-58, 66, 67, 117, 133, 150, 169, 179-194, 200, 201, 202, 210, 256, 336, 339, 369, 372, 412, 414, 420-424; **C.32-** 22, 24, 33, 52, 77, 146, 149, 153, 159, 162, 191, 200, 205, 211, 212, 239, 245, 246, 259, 261, 269, 306, 307, 352, 356, 373, 391, 392, 395,

400-407, 439, 448; **C.34-** 28-29, 42, 49, 51, 57, 59, 77, 99, 100, 129-141, 143, 164, 165, 176, 204, 206, 228, 230, 244, 254, 255, 280, 281, 288, 315, 320, 336, 340, 362, 374, 375; **C.35-** 5, 28, 29, 37, 38, 67, 76, 93-95, 120-124, 154, 183-192, 212, 215, 230, 231, 278-282, 297, 300, 337, 421, 446; **C.36-** 54, 58, 59-60, 61-64, 80, 82, 88, 90, 91, 92, 95, 125, 151, 152, 153, 157, 170, 171, 172, 179, 186, 190, 194, 195, 238, 271, 273, 307, 342, 343, 366, 367, 368, 390, 401, 408, 419-421, 435; **C.37-** 10, 60, 67, 68, 88, 102-108, 125-128, 129-130, 131-139, 178, 233-236, 306, 314, 342-368, 357, 387-389, 398-399, 400-402, 403, 405, 406, 407, 440; **C.39-** 11, 14, 25, 28-30, 74, 81, 82, 102, 110, 139, 140, 206, 209-210, 214, 260, 283, 300, 333, 338, 340, 364-369; **C.40-** 15, 17, 18, 39, 51, 58, 59, 62, 86, 100, 101, 115, 119, 180, 280, 284, 295, 316, 361-365, 394; **C.41-** 29, 69, 79, 83-88, 89, 90, 143, 174, 186, 203, 206, 207, 211, 214, 216-219, 226, 230, 235, 236, 238, 240, 248, 249, 250, 256, 261, 266, 270, 274, 326, 330, 360-374, 392-393, 400; **C.42-** 47, 49, 65, 67, 68, 82-85, 95, 96, 97, 143, 196-200, 269, 337, 351-353, 377, 388, 392-393.

54. Amerika Birləşmiş Ştatları Konqresi – ali qanunverici hakimiyyət orqanı. İki palatadan – Senatdan və Nümayəndələr palatasından ibarətdir. Senatın 100 nəfər üzvü var. Ölkənin hər ştatından Senata iki senator seçilir. Nümayəndələr palatasının 435 üzvü var. Bu palatanın üzvləri hər seçki dairəsində yaşayan əhəlinin sayına görə seçilir. Qanun layihələri hər iki palatada müzakirə olunur. Konqres tərəfindən qəbul olunan qanunları ABŞ prezidenti təsdiq edir. **C.29-** 290; **C.30-** 25, 39, 55, 56, 57, 75, 112, 113, 249, 250, 305, 428, 429; **C.31-** 185, 186, 187, 188, 191, 192; **C.32-** 124, 239; **C.33-** 99, 100, 125, 222, 327, 330, 352, 354, 357; **C.36-** 80, 404, 420; **C.40-** 295; **C.41-** 369, 370; **C.42-** 84, 200, 389. bax ABŞ

55. Amerika-Azərbaycan Ticarət Palatası - 1996-cı ildə yaradılmışdır. Özəl, qeyri-kommersiya təşkilatıdır. 160

üzvü var. **C.29-** 352; **C.30-** 48, 49, 93, 107, 108, 306, 307.

56. Amerika Dövlətləri Təşkilatı (ADT) – beynəlxalq təşkilat. 1948-ci ildə Amerikada Dövlət katibi Marşall tərəfindən kommunizm ilə mübarizə üçün yaradıldı. 35 üzv ölkəsi var. Mənzil-qərargahı Vaşinqtondadır. Birinci iclasında ilk dəfə insan haqları və vəzifələri haqda Nizamnamə qəbul edildi. Nizamnamədə həmçinin, qitədə sülh və təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi, biri-birinin daxili işlərinə qarışmamaqla demokratik prinsiplərə riayət edilməsi qeyd olundu. 2005-ci ildən ADT-nin Baş katibi Xose Migel İnsulsdur. **C.34-** 320.

57. “Amerika Kaspian” – “Amerika Telekom” (KATEL) – Azərbaycan-Amerika birgə müəssisəsi. Azərbaycanda ilk simsiz telefon stansiyası. **C.35-** 113.

58. Amerika Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsi – Amerika Birləşmiş Ştatlarında mülki və hərbi kəşfiyyat işlərini idarə edən idarə. 1947-ci ildə yaradılmışdır. **C.30-** 44, 50-71; **C.33-** 357.

59. “AMOKO” - dünyanın ən böyük neft və qaz istehsalçılarından biri. 1989-cu ildə yaradılmışdır. Müxtəlif ölkələrdə 42.000 işçisi var. Şirkət energetika, neft və qaz emalı, kimya və neft-kimya sahələrində də fəaliyyət göstərir. **C.29** -42, 279, 281, 373; **C.30-** 75; **C.33-** 277; **C.34-** 51.

60. Anar, Anar Rəsul oğlu Rzayev (d.1938) – görkəmli yazıçı, publisist, dramaturq, ictimai xadim, Azərbaycanın xalq yazıçısı. Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. Azərbaycan və SSRİ Ali sovetlərinin deputatı olmuşdur. 1995-2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı və mədəniyyət məsələləri komissiyasının sədri, 1987-ci ildən Azərbaycan Respublikası Yazıçılar Birliyinin sədridir. Əsərləri dünyanın bir çox ölkələrində nəşr olunmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.34-** 71; **C.35-** 127; **C.37-** 189-193; **C.40-** 315.

61. Anar Məmmədخانov, Anar Camal oğlu Məmmədخانov (1970-2012) – mexanik-riyaziyyatçı, 1991-1995-ci illərdə

Bakı Şən və Hazırcavablar klubunun prezidenti və “Bakılı oğlanlar” komandasının kapitanı idi. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.31-** 88-91, 366-386; **C.34-** 349-353.

62. Anatoli Solovyanenko, Anatoli Vasilyeviç Solovyanenko (1932-1999) – Ukrayna müğənnisi, SSRİ Xalq artisti. 1965-ci ildən Ukrayna Opera və Balet Teatrının solisti. Lenin mükafatı laureatı. **C.36-** 105, 106.

63. Anatoli Zlenko (d.1938) – Ukrayna dövlət xadimi. İki dəfə 1990-1994 və 2000-2003-cü illərdə Ukraynanın Xarici İşlər naziri olmuşdur. **C.36-** 295-311; **C.39-** 338,339.

64. Andreas Gross (d.1952) – siyasi elmlər üzrə mütəxəssis. İsveçrə Sosial-Demokrat partiyasının üzvü. 1991-ci ildən İsveçrə Nümayəndələr Palatasının üzvüdür. Son 8 ildə Avropa Şurası Parlament Assambleyasının üzvlərindən biridir. **C.32-** 5-19,25-34; **C.40-** 289, 290,391.

65. Andres Foq Rasmussen (d.1953) – Danimarka siyasətçisi. 2009-cu ildən NATO-nun Baş katibidir. 2001-2009-cu illərdə Danimarkanın Baş naziri olmuşdur. **C.38-** 115.

66. Andrey Pervozvannı – 1698-ci ildə Rusiya imperatoru I Pyotr tərəfindən təsis edilən ilk rus müqəddəs Apostol ordeni. Təsis edildiyi zamandan 1100 adam bu mükafata layiq görülmüşdür. 1998-ci ildən bu orden Rusiya Federasiyasının ən yüksək mükafatıdır. **C.39-** 50-54,68.

67. Andropov Yuri Vladimiroviç (1914-1984) – SSRİ-nin partiya və dövlət xadimi. 1967-ci ildən SSRİ Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin sədri, 1982-1984-cü illərdə Sov.İKP MK-nın Baş katibi olmuşdur. **C.34-** 88; **C.35-** 369; **C.36-** 158.

68. Ankara - Türkiyənin paytaxtı. Kiçik Asiyanın ən qədim şəhərlərindəndir. VII əsrdə Frigiya padşahı Midas tərəfindən salınmışdır. XIV əsrin 1-ci yarısından Osmanlı imperiyasında paşalıq, sancaq və vilayət mərkəzi olmuşdur. 1923-cü ildən Türkiyə Respublikasının paytaxtıdır. **C.33-**66-218, 385,

389, 392, 396, 407, 410, 414; **C.39-** 202, 231, 235-293, 300, 310, 321, 331, 387.

69. Anqola, Anqola Respublikası – Cənub-Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 1246,7 min km², əhalisi 11,9 milyon nəfərdir. Paytaxtı Luanda şəhəridir. Dövlətin və hökumətin başçısı prezidentdir. Qanunverici orqanı Milli Məclisdir. **C.31-** 31; **C.42-** 216.

70. Anna Lind (1957-2003) – İsveç siyasətçisi, Sosial-Demokrat Partiyasının üzvü, 1998-2003-cü illərdə İsveçin xarici işlər naziri və Avropa İttifaqının sədri olmuşdur. **C.32-** 348-361.

71. Anri (d.1955) – 1998-ci ildən Lüksemburq Hersoqluğunun hökumət naibi, 2000-ci ildən isə böyük hersoqudur. 1998-ci ildən Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin üzvüdür. **C.35-** 16; **C.39-** 196.

72. “ANS” televiziyası - Azərbaycanda 1991-ci ildən fəaliyyət göstərən müstəqil televiziya kanallarından biri. **C.29-** 264; **C.30-** 92-97; **C.33-** 26, 306; **C.34-** 321, 322; **C.35-** 316; **C.37-** 157, 158, 159, 162, 172, 178, 387-389; **C.38-** 394, 396; **C.41-** 383; **C.42-** 297.

73. Antanas Valionis (d.1950) – Litva siyasətçisi. 2000-2006-cı illərdə Litvanın xarici işlər naziri, 2003-cü ildə AŞ Nazirlər Şurasının sədri olmuşdur. **C.38-** 89-91.

74. “Apollon” – kosmonavtların Aya uçuşu üçün ABŞ kosmik gəmilərinin adı, onların hazırlanma və uçuş proqramı. “Apollon” daşıyıcı raket vasitəsilə geosentrik orbitə çıxarılan və sonra Aya tərəf birlikdə uçub Ayətrafi orbitə keçən, birbirinə birləşdirilmiş iki kosmik gəmidən ibarətdir. “Apollon”nun yanacaq ehtiyatı və mühərriklə birgə çəkisi təqribən 44 tondur. **C.33-** 354.

75. Argentina, Argentina Respublikası – Cənubi Amerikanın Cənub-Şərqində dövlət. Sahəsi 2780 min km əhalisi 34,9 milyon nəfərdir. Argentina federasiyası tərkibinə 22 əyalət, 1 milli ərazi (Odlu Torpaq) və 1 Federal (paytaxt) mahal daxildir.

Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Milli Konqresdir. Paytaxtı Buenos-Ayresdir. **C.34-** 181; **C.38-** 299.

76. Arif Əliyev, Arif Aslan oğlu Əliyev (d.1960) – jurnalist. 1992-1993-cü illərdə Azərbaycan Respublikası prezidentinin Mətbuat katibi, 1995-ci ildən “Yeni nəsil” Azərbaycan Jurnalistlər İttifaqının sədridir. **C.40-** 89-133.

77. Arif Məlikov, Arif Cahangir oğlu Məlikov (d.1933) – bəstəkar. Azərbaycan Respublikası və SSRİ Xalq artisti. 1961-ci ildə yazdığı “Məhəbbət əfsanəsi” baleti ona xüsusi şöhrət qazandırmışdır. Bu balet dünya ölkələrinin bir çox teatrlarında tamaşaya qoyulmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.41-** 53.

78. Ariel Şaron (1928-2006) – 2001-2006-cı illərdə İsrailin Baş naziri olmuşdur. 1998-2001-ci illərdə İsrailin Xarici İşlər, Kənd Təsərrüfatı, Tikinti və Müdafiə naziri vəzifələrində çalışmışdır. “Likud” partiyasının liderlərindən biri olmuşdur. **C.32-** 275; **C.33-** 374; **C.34-** 268.

79. “Arko” – neft şirkəti. 1865-cı ildə Filadelfiyada yarıdılmışdır. Neft yataqlarının kəşfiyyatı, neft hasilatı və emalı, neft və neft məhsullarının satışı fəaliyyətinin əsas sahələridir. Şirkətin prezidenti və direktorlar şurasının sədri Mayk Boulindir; Bakıdakı nümayəndəliyinə Uoren Mak Fatter başçılıq edir. **C.30-** 75.

80. Arktika - Yer kürəsinin Şimal qütb hissəsi. Avrasiya və Şimali Amerika materiklərinin Şimal sahillərini, Şimal Buzlu okeanı və onun bütün adalarını, eləcə də Atlantik və Sakit okeanların yanaşı hissələrini tutur. Sahəsi təqribən 27 milyon km² (Yer səthinin 5,3%-i). Arktikanın əsası qədim kristallik qalxanlar və platformalar, Alt Palezoy, Üst Palezoy, Mezozoy qırıqlıqlıq sistemləridir. İqlimi, əsasən, arktik, Cənub kənarlarda isə subarktikdir. İl ərzində temperaturun alçaq olmasının səbəbi Arktikanın yayda az qızması (Günəşin alçaqda

olması), qışda isə intensiv soyumasıdır (uzun qütb gecələri). **C.29- 430.**

81. Arnold Rüütel (d.1928) – Estoniya siyasi və dövlət xadimi. 2001-2006-cı illərdə Estoniya prezidenti. **C.37- 379.**

82. Araz Əzimov, Araz Böyükağa oğlu Əzimov (d. 1962) – diplomat, Fövqəladə və Səlahiyyətli səfir. 1994-cü ildən Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər nazirinin müavini. **C.32- 11; C.40- 119,286.**

83. Artur Rəsizadə, Artur Tahir oğlu Rəsizadə (d.1935) – Azərbaycanın dövlət xadimi. SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. 1986-1992-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin birinci müavini vəzifəsində işləyib. 1996-cı ildən Azərbaycan Respublikasının Baş naziridir. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-155; C.30- 95, 126, 136-142, 148, 310, 338, 382; C.31-93, 94, 95, 99, 101, 105, 106, 107, 108, 135, 240; C.32- 417-435; C.33- 271, 290; C.34- 14; C.35- 44, 45, 328; C.36- 143; C.37- 137, 244-251, 384; C.38- 366; C.39- 398-409; C.40- 29, 110, 113; C.41- 130, 135; C.42- 144.**

84. “Asala” – erməni transmilli etnik terrorçu təşkilatı. 1975-ci ildə yaradılmışdır. ABŞ Dövlət Departamenti tərəfindən terrorçu təşkilat kimi tanınır. Təşkilatın əsas məqsədi Şərqi Türkiyəni, Şimali İranı, Cavaxetiyanı, Qarabağı Ermənistanla ilhaq etmək və Türkiyəni Birinci dünya müharibəsi zamanı erməni genosidini tanımağa məcbur etmək, bütün dünyada Türkiyə nümayəndəliklərinə və institutlarına basqın etməkdir. **C.42- 388.**

85. Asim Mollazadə, Asim Nazim oğlu Mollazadə (d.1953) – tibb elmləri doktoru. 2000-2010-cu illərdə Milli Məclisin deputatı. Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin üzvüdür. **C.32-128.**

86. Asiya Bankı, Asiya İnkişaf Bankı - Asiya və Sakit

okean hövzəsi ölkələrində inkişaf layihələrinə uzunmüddətli kredit verən beynəlxalq regional bank. Əsası 1966-cı ildə qoyulmuşdur. Asiya İnkişaf Bankına 50-yə yaxın ölkə daxildir. Əsas auksionerləri Yaponiya, ABŞ və Çindir. Mənzil-qəragahı Maniladadır (Filippin). **C.29-** 269; **C.31-**285; **C.42-** 151,300.

87. Aslan Vəzirov, Aslan Fərhad oğlu Vəzirov (1910-1987) – Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, qvardiya polkovniki. Böyük Vətən müharibəsində 3-cü Ukrayna cəbhəsinin 51-ci Qırmızı bayraqlı mühəndis-istehkam briqadasının, 2-ci Belorusiya cəbhəsində Baş komandanlığın 1-ci qvardiya mühəndis-istehkam briqadasının komandiri olmuşdur. **C.42-** 362.

88. Assoşeyted Press – ABŞ-ın ən iri informasiya agentliklərindən biri. 1848-ci ildə Nyu-Yorkda yaradılmışdır. Amerika qəzet nəşirlərinin xüsusi mülkiyyəti olan A.P. agentliyi ABŞ-da bütün informasiya işinə nəzarət edir. **C.34-** 289.

89. Asya Manafortova, Asya Sərdar qızı Manafortova (d.1941) – mühəndis-texnoloq. 2 çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.34-** 71,72.

90. Aşıq Ələsgər, Ələsgər Alməmməd oğlu (1821-1926) – Azərbaycan aşığı, aşiq poeziyasının görkəmli nümayəndələrindən biri. Yaradıcılığında məhəbbət lirikası əsas yer tutur. Aşıq Ələsgərin şeirləri yüksək bədii sənətkarlıq nümunəsidir. Orijinal və təbii təşbeh, bənzətmə, istiarə və bədii təsvir vasitələri işlətməmiş, aşiq poeziyasının bütün növlərində şeir qoşmuş, yeni forma və aşiq havaları işlətməmişdir. Aşıq Ələsgər aşiq şeirinin inkişafına güclü təsir göstərmiş, bütün Qafqazda – bir sıra türkdilli xalqlar arasında şöhrət qazanmışdır. **C.41-** 170, 171, 179.

91. Aşıq Kamandar, Kamandar Əfəndiyev (1929-2000) – Gürcüstanda yaşamış Azərbaycan aşığı. “Borçalı laylası”, “Bənövşə”, “Mən ellər aşığı xan Kamandaram” kimi kitabları nəşr olunmuşdur. **C.30-** 268.

92. Aşqabad – Türkmənistan Respublikasının (1924-cü ildən) paytaxtı. 1948-ci ildə zəlzələ zamanı məhv olmuş tarixi-mədəni “Nisa” qoruğunun məskəni. Əsası 1881-ci ildə Aşqabad kəndinin yerində qoyulmuşdur. 1919-cu ilə qədər Aşqabad, 1919–1927-ci illərdə isə Poltoratsk adlanırdı. Əhalisi 412,2 min nəfərdir. **C.38-** 127-145,178,179,322.

93. Atabəylər dövləti – Azərbaycanda Eldənizlər sülaləsinin idarə etdiyi qüdrətli feodal dövlət (1136-1225). Azərbaycan Atabəyləri Dövlətinin əsasını Şəmsəddin Eldəniz qoymuşdur. Azərbaycan Atabəyləri Dövlətinin yaranma tarixi Sultan Məsudun (1135-52) Arranı (Bərdəni) bir iqta kimi Şəmsəddinə verməsi ilə bağlıdır. Paytaxtı müxtəlif vaxtlarda Naxçıvan, Həmədan, Təbriz olmuşdur. **C.32-** 433; **C.39-** 123,313,314; **C.40-** 253; **C.42-** 25.

94. Atal Bixari Vəcpai (d.1924) – XX əsrin sonlarında ən görkəmli hind siyasətçisi. 1996–2004-cü illərdə Hindistanın Baş naziri olmuşdur. Vəcpai zamanı Hindistan ilk nüvə silahını sınaqdan keçirmişdir. **C.32-** 143; **C.35-** 50; **C.37-** 240,410; **C.40-** 339.

95. Atəşkəs rejimi - 1994-cü il mayın 12-də Moskvada Ermənistan-Azərbaycan arasında atəşin müvəqqəti dayandırılması (atəşkəs) haqqında müqavilə imzalandı. Müqaviləyə görə müharibə aparan tərəflər sülh müqaviləsi bağlanana qədər atəşin dayandırılması haqqında razılığa gəldilər.- **C.29-** 11, 20, 55, 103, 146, 205, 208, 236; **C.32-** 261, 352, 376; **C.40-** 192, 193.

96. ATƏT-in İstanbul Zirvə görüşü 1999-cu il noyabrın 18-20-də Türkiyənin İstanbul şəhərində ATƏT-in üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının iştirakı ilə keçirildi. Bu, ATƏT-in son toplantısı idi. İstanbul sammitində 3 sənəd qəbul olundu. Birincisi - İstanbul xartiyası – dünyada sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunması, ölkələrin ərazi bütövlüyünün qorunması, baş vermiş münaqişələrin sülh yolu ilə həll

olunması və s. İkinci sənəd Avropada adi silahlar haqqında idi. Üçüncü sənəd isə siyasi bəyannamə idi. **C.29-** 11, 14, 20, 37, 45, 102, 146, 163, 185, 191, 193, 205, 207, 372; **C.30-** 61, 114, 200, 324; **C.31-** 14; **C.32-** 95, 266; **C.36-** 79; **C.37-** 366; **C.39-** 11; **C.41-** 186, 206; **C.42-** 69.

97. ATƏT-in Parlament Assambleyası – 317 parlamentarisi olan beynəlxalq parlament qrupu. 1990-cı ildə Parisdə yaradılmışdır. Assambleya ildə bir neçə dəfə Milli parlament deputatlarını toplayaraq ATƏT-lə bağlı məsələləri müzakirə edir. Hər il Assambleya səs çoxluğu ilə sədr seçir, sədr əsas yığıncaqlarda iştirak edir və yığıncaqlara sədrlik edir. Mənzil-qərargahı Kopenhagendədir. Assambleyanın daimi əməkdaşları 14 nəfərdir. **C.30-** 400; **C.32-** 5-19, 25-34; **C.37-** 329.

98. Avropa-Atlantika Əməkdaşlıq Şurası – 1997-ci ildə Şimali Atlantika Əməkdaşlıq Şurasının Portuqaliya sessiyasında yaradılmışdır. Tərkibinə 44 ölkə, o cümlədən Azərbaycan Respublikası daxildir. **C.33-** 215; **C.35-** 14.

99. Avropa Birliyi (AB) – 1951-57-ci illərdə yaranmış üç Qərbi Avropa integrasiya təşkilatının ümumi adı (Avropa İqtisadi Birliyi – AİB, Avropa Kömür və Polad Birliyi – AKPB, Avropa Atom Enerjisi Birliyi – (AAEB). AB ümumi prinsiplərin müəyyən edilməsindən birgə fəaliyyətə qədər (Avropa İnvestisiya Bankının, Avropa Regional İnkişaf Fondunun vahid valyuta qəbul etməsi – AVRO) bir neçə mərhələ keçmişdir. Mühüm mərhələ Vahid Avropa Aktının (1986-cı ildən qüvvəyə minmişdir) qəbul edilməsi olmuşdur. 1967-ci ildə rəhbər orqanların birləşməsindən sonra – AİB, AKPB və AAEB – Avropa Birliyi, 1993-cü ildə isə Avropa Şurası yarandı. **C.29-** 99, 184, 185, 186, 188; **C.30-** 8, 132; **C.32-** 124, 172, 202, 214, 273, 325, 327, 378, 442; **C.33-** 64, 65, 153; **C.34-** 26, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 171, 306, 393; **C.36-** 304, 363, 364, 429, 430; **C.37-** 24, 25, 67, 329; **C.39-** 34, 47, 102, 107, 286; **C.40-** 12, 18, 52, 172, 286, 410; **C.41-** 8, 174, 214,

221, 228, 364, 368; C.42- 65, 95, 175, 177, 187.

100. Avropa İttifaqı – 1992-ci ildə 12 ölkəni (Belçika, Böyük Britaniya, Almaniya, Yunanıstan, Danimarka, İrlandiya, İspaniya, İtaliya, Lüksemburq, Niderlandiya, Portuqaliya, Fransa) birləşdirən Avropa Birliyi bazasında 1993-cü ildə Maastrixt müqaviləsinə əsasən yaradılmışdır. Sonralar Avropa İttifaqına Avstriya, Finlandiya daxil olmuşdur. Müqavilə vahid siyasi, iqtisadi mühitin və valyutanın yaradılmasını, malın, kapitalın və adamların azad hərəkətinə bütün maneələrin aradan qaldırılmasını irəli sürmüşdür. Vahid Avropa vətəndaşlığı qəbul edilmişdir. Avropa Mərkəzi Bankında Avropa valyuta interneti fəaliyyət göstərir, 1999-cu ildə vahid valyuta-avro işlənir, vahid pul-kredit siyasəti aparılır. C.32- 344, 345, 348-361; C.33- 244, 396; C.34-151-166; C.38- 192.

101. Avropa Komissiyası, Avropa Şurası ölkələrinin Komissiyası – AŞ-nin Hökumətlərinin ali icraedici orqanı, AŞ-nin bütün maraqlarına cavab verən siyasi müstəqil institut. Onun tərkibinə üzv ölkələrin hökumətlərinin vahid razılığı ilə seçilən 20 komissar daxildir. Komissiyanın tərkibini minimum üzv ölkələrin nümayəndələri təmsil edir. Komissiyanın üzvləri öz ölkələrini yox, bütün AŞ-ni təmsil edirlər. AŞ-nin bütün qərarları Komissiyadan keçməlidir. Qərarların yerinə yetirilməsinə AŞ nəzarət edir. C.31- 198.

102. Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizi (TRASEKA) – Avropanı Asiya ilə birləşdirən yol. Bu nəqliyyat dəhlizini Şərqlə Qərbi birləşdirən orta materik xətti də adlandırmaq olar. Transqafqaz nəqliyyat dəhlizi Azərbaycanı, bütünlükdə Qafqazı Avropa ilə birləşdirir. C.33- 216, 244, 396.

103. Avropa Parlamenti – Avropa Şurasının orqanlarından biri. İştirakçı ölkələrin əhalisinə görə ümumi səsvermə yolu ilə 5 il müddətinə seçilir. AP aylıq sessiyaları Strasburqda, fəvqəladə iclasları AP-nin komitələri işləyən Brüsseldə, Katibliyi isə Lüksemburqdadır. Azərbaycan 2001-ci ildən

Avropa Parlamentinin üzvüdür. **C.34-** 151-166.

104. Avropa Şurası (AŞ) – Avropada hökumətlərarası təşkilat. 1949-cu ildə yaradılmışdır. Qərargahı Fransanın Strasburq şəhərində yerləşir. AŞ-nın əsas məqsədi Avropada sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq, seçki sistemində çoxpartiyalılığa riayət etmək, demokratiyanı və insan hüquqlarını müdafiə etmək, möhkəmləndirmək, Avropa ölkələrinin mədəniyyətlərinin yaxınlaşmasına çalışmaq və s. ibarətdir. AŞ-nın ali orqanları Nazirlər Komitəsi, Məsləhət Assambleyası, Sahə Nazirliklərinin Müşavirəsi və Katiblikdir. Azərbaycan 2001-ci ildən Avropa Şurasının üzvüdür. **C.29-6**, 7, 9, 46, 47, 53, 101, 102, 198, 201, 214, 217, 310; **C.30-** 132, 133, 134, 144, 269-278, 189, 395, 396, 398, 399, 406, 431, 449; **C.31-** 8, 24, 33, 49, 128, 131, 285, 387, 389, 399-417; **C.32-** 5, 19, 20, 25-34, 53, 93, 95, 111, 112, 121-133, 135, 136, 137, 154, 157, 166-186, 209, 210, 212, 214, 216, 147, 220, 226, 227, 228, 239, 240, 243, 251, 252, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 308, 310, 311, 315, 378, 381, 404, 442, 443, 444, 449, 450; **C.33-** 8, 59, 64, 81, 84, 85, 102, 108, 109, 110, 124, 134, 215, 384, 397, 412; **C.34-** 147, 152, 154, 157, 171, 202, 208, 393; **C.35-** 7, 11, 150, 151, 167, 171, 172, 174, 231, 232, 256, 293, 381; **C.36-** 86-97, 303, 433; **C.37-** 24, 173, 211, 212, 229-230, 315, 325, 326, 329, 338, 339; **C.38-** 89-91, 192, 385; **C.39-** 85; **C.40-** 12, 15, 17, 18, 19, 21, 52, 92, 103, 109, 266, 289, 291, 292, 296, 391; **C.41-** 221; **C.42-** 34, 95, 103, 177, 187.

105. Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsi – bu təşkilatın rəhbər və direktiv orqanıdır. Komitəni bütün üzv ölkələrin xarici işlər nazirləri və daimi diplomatik nümayəndələri təşkil edir. Onlar – Nazirlər Komitəsi hüquq bərabərliyində Avropa cəmiyyətinin problemlərini milli dəyərlərə əsaslanaraq həll edilməsinə çalışır. Parlament Assambleyası ilə birlikdə Nazirlər Komitəsi üzv ölkələrin götürdükləri öhdəliklərə nəzarət edir və fundamental dairələrin keşiyində durur. İldə bir neçə dəfə

keçirilən sessiyada nazirlər siyasi dialoq aparır, Avropa əməkdaşlıq məsələlərini həll edirlər. **C.32-** 5-19, 25-34, 121-139, 184-186, 264, 265, 266; **C.38-** 89-91; **C.40-** 11-21, 104.

106. Avropa Şurasının Parlament Assambleyası (AŞPA) – 2004-cü ildə təşkil olunmuşdur. AŞPA-da 25 Avropa ölkəsinin 732 deputatı fəaliyyət göstərir. **C.29-** 23, 26, 46, 102; **C.30-** 134, 269-278, 386-399; **C.31-** 223-225, 226-228, 285; **C.32-** 5-19, 25-34, 121-133, 157, 171, 175-176, 181-183, 186, 230, 238; **C.33-** 383, 412, 413; **C.36-** 86-97, 304; **C.37-** 315; **C.40-** 8.

107. Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı - Qərbi və Şərqi Avropa, MDB ölkələrini uzunmüddətli kreditlə təchiz edən regional dövlətlərarası bank 1990-cı ildə yaradılmışdır. Londonda yerləşir. Bankın 57 üzvü var, həmçinin Avropa İnvestisiya Bankı və Avropa Birliyi ora daxildir. **C.29-**135; **C.31-** 238, 285; **C.41-** 232.

108. Avstraliya, Avstraliya İttifaqı - Avstraliya qitəsində dövlət. Millətlər Birliyinin tərkibindədir. Ərazisi 7,7 milyon km², əhalisi 18,3 milyon nəfərdir. Avstraliya İttifaqı inzibati cəhətdən 6 ştata və iki əraziyə bölünür. Dövlət başçısı Böyük Britaniya kralıçasıdır. Ölkədə kralıçanı general-qubernator təmsil edir. Qanunverici orqanı ikipalatalı (Senat və Nümayəndələr palatası) parlamentdir. Paytaxtı Kanberra şəhəridir. **C.29-** 376-385; **C.31-** 59-63, 369; **C.32-** 144, 145; **C.36-** 315; **C.37-** 241.

109. Avstriya, Avstriya Respublikası - Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 83,8 min km², əhalisi 8,1 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı [Milli Şura və Federal Şura] parlamentdir. Paytaxtı Vyanadır. **C.29-** 5-117, 138, 190, 194, 204-219, 210, 211; **C.30-** 231; **C.37-** 405, 434; **C.42-** 61.

110. Ayaz Mütəllibov, Ayaz Niyazi oğlu Mütəllibov (d.1938) – 1989-1990-cı illərdə Azərbaycan SSR Nazirlər So-

vetinin sədri, 1990-1992-ci illərdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi, Azərbaycan Respublikasının prezidenti olmuşdur. Ayaz Mütəllibov işində ciddi səhvlərə yol vermiş, nəticədə Ermənistan silahlı qüvvələri Dağlıq Qarabağdan azərbaycanlı əhalini çıxarmış və ərazini işğal etməyə nail olmuşlar. **C.30-** 111; **C.31-**319, 324, 325, 326, 328; **C.32-** 391; **C.35-** 217, 251, 252; **C.39-** 34; **C.40-** 298, 299.

111.Aydın Bəşirov (d.1947) – 1994-cü ildən Azərbaycan Respublikası Xəzər dəniz Gəmiçiliyi İdarəsinin rəisidir. **C.40-** 403; **C.41-** 44.

112.Ayətullah Xamnei, Hüseyn Xamnei Seyid Əli (d.1939) - İranın dini və dövlət xadimi. 1981-1989-cu illərdə İranın prezidenti, 1989-cu ildən isə İran İslam Respublikasının dini rəhbəridir. **C.30-** 293; **C.32-** 278; **C.35-** 344; **C.37-** 373,378; **C.38-** 311,318,319; **C.40-** 148.

113.Aynur Sofiyeva, Aynur Məmmədiyyə qızı Sofiyeva (d.1970) – Azərbaycan şahmatçısı, Beynəlxalq qrosmeyster, Milli Məclisin (2-ci çağırış) deputatı olmuşdur. Hazırda Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini. **C.42-** 103.

114.Azər Rzayev (d.1930) - bəstəkar. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Azərbaycan Musiqi Akademiyasının professoru. Çoxlu səhnə, simfonik və kamera əsərlərinin müəlifidir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.29-** 82.

115.Azər TAç, Azərbaycan Dövlət Teleqraf Agentliyi – Azərbaycanda dövlət informasiya orqanı. 1919-cu ildə yaradılmışdır. 1921-ci ildən Azərbaycan Teleqraf Agentliyi (AzərTAc), 1972-ci ildən Azərinform adlanırdı. 1992-ci ildən AzərTAc kimi fəaliyyət göstərir. AzərTAc müasir Azərbaycan həqiqətlərini, ölkədə demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət quruculuğunu, iqtisadiyyatın inkişafını, sosial-mədəni sahədə qazanılmış uğurları, respublikanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunun

yüksəlməsini əks etdirən informasiya və foto informasiyaları yayır, dünyada cərəyan edən ən mühüm hadisələr barədə operativ məlumat verir. **C.37-** 196, 306, 381-386; **C.40-** 99, 100.

116.Azər Zeynalov, Azər Zeynalabdin oğlu Zeynalov (d.1964) – müğənni. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. **C.41-** 35-36.

117.“Azərbaycan” - Azərbaycan Respublikasında gündəlik, siyasi, ictimai qəzet. Qəzetin əsası 1918-ci ildə qoyulmuşdur. 1992-ci ildən yenidən nəşr edilir. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisin orqanıdır. **C.29-** 11, 20, 55, 103, 146, 205, 208, 236, 244; **C.30-** 33, 248, 312, 428; **C.32-** 261, 352, 370; **C.33-** 117, 174, 229, 318, 328, 339, 398; **C.34-** 163, 189, 204, 228; **C.35-** 8, 122, 161, 213, 245; **C.36-** 7, 305, 368; **C.37-** 60, 148; **C.40-** 192, 193; **C.41-** 270.

118.Azərbaycan Atabəyləri – Eldəgizlərin hökmranlığı dövründə Əlinəcəqalanın əhəmiyyəti xüsusilə artmış, mühüm hərbi istehkam olan qala hökmdar ailəsinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün sığınacaq yerinə çevrilmişdir. **C.39-** 123.

119.Azərbaycan Beynəlxalq Bankı (ABB) – 1992-ci ildə Xarici İqtisadi Bankın əsasında yaradılmışdır. ABB beynəlxalq və daxili bazarda mövcud olan bütün bank xidmətlərini yerinə yetirir. **C.37-** 307; **C.40-** 30,32.

120.Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) - 1994-cü ilin axırlarında yaradılmışdır. “Xəzərin Azərbaycan sektorunda neft yataqlarının müştərək işlədilməsi və istifadəyə verilməsi” haqqında Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin və dünyanın bir neçə böyük neft şirkətləri ilə imzalanmış müqavilənin payçıları adından onun şərtlərini həyata keçirmək məqsədilə yaradılmış əməliyyat şirkətidir. Buraya 7 ölkəni (B.Britaniya, Yaponiya, Norveç, Rusiya, Türkiyə və Səudiyyə Ərəbistanı) təmsil edən 11 iri neft şirkəti daxildir. **C.29-** 343, 349, 356; **C.30-** 61, 115, 200, 204; **C.31-** 41; **C.32-** 279; **C.34-** 276, 289, 317; **C.35-** 23, 30-35, 429, 431, 434;

C.36- 186, 204; C.39- 12, 15; C.40- 362; C.41- 206, 222-227, 240, 246.

121.Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası – ali idman təhsil müəssisəsi. 1930-cu ildə yaradılmışdır. Akademiyanın üç fakültəsində 2000-dən çox tələbə təhsil alır. 240 professor və müəllim heyəti var. Akademiya Beynəlxalq İdman Federasiyası ilə əlaqə saxlayır. C.36-370,376.

122.Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası – respublikanın ən böyük musiqi mərkəzi. Azərbaycanda Filarmoniya 1936-cı ildə təşkil olunmuşdur (həmin ildən də M.Maqomayevin adını daşıyır). Filarmoniyanın nəzdində Simfonik orkestr, Mahnı və rəqs ansamblı, Rəqs ansamblı, Xor kapellası, Simli kvartet fəaliyyət göstərir. C.34- 148.

123.Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (ADIU) – ali təhsil müəssisəsi. 1930-cu ildə əsas qoyulmuş ADİU Cənubi Qafqaz ölkələrinin ən böyük təhsil ocaqlarından biridir. ADİU-da mindən çox müəllim, o cümlədən AMEA-nın və Nyu-York Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvləri, Dövlət mükafatları laureatları, əməkdar elm xadimləri işləyir. Hazırda universitetdə fəaliyyət göstərən 12 fakültədə 55 ixtisas üzrə 14 mindən çox tələbə təhsil alır. C.39- 86-87, 88-104.

124. Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi – burada R.Mustafayev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyi nəzərdə tutulur. 1936-cı ildə Azərbaycan Dövlət Muzeyinin incəsənət şöbəsi əsasında yaradılmış və 1937-ci ildə açılmışdır. Muzeyin fondunda on minə qədər incəsənət əsəri qorunub saxlanılır. Ekspozisiyasında Azərbaycan, rus sənətkarlarının, Qərbi Avropa və Şərq ölkələrinin boyakarlıq, qrafika, heykəltəraşlıq və s. əsərləri nümayiş etdirilir. C.39- 157.

125.Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası – 1920-ci ildə yaradılmışdır. Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası neft-qaz və kimya texnologiyası sahəsində yüksəkixtisaslı mütəxəs-

sislərin hazırlanmasında qabaqcıl yer tutur. Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının 8 fakültəsində 7000, o cümlədən, xaricdən gələn tələbələr təhsil alır. Akademiyada doktorantura və aspirantura, 2 elmi-tədqiqat institutu fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası ABŞ, Fransa, İtaliya, Almaniya institutları ilə əməkdaşlıq edir. **C.36-** 133, 263, 273.

126. Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrı – Respublikanın ən böyük musiqi teatrı. Azərbaycan XKS -nin 1920-ci il 1 iyul tarixli qərarı ilə Birləşmiş Dövlət Teatrı tərkibində opera truppası kimi yaradılmışdır. 1924-cü ildə opera truppası bu teatrdan ayrılaraq müstəqil Opera və Balet Teatrına çevrilmişdir. 1928-ci ildə teatra M.F.Axundovun adı verilmişdir. 1959-cu ildən Akademik Opera və Balet Teatrı adlanır. **C.29-** 182; **C.34-** 265; **C.39-** 343; **C.40-** 354; **C.42-** 201.

127. Azərbaycan Dövlət Tibb Universiteti, N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb Universiteti – respublikada tibb mütəxəssisləri hazırlayan ali məktəb. 1919-cu ildə Bakı Dövlət Universitetinin nəzdində tibb fakültəsi, 1920-ci ildə isə həmin fakültənin əsasında müstəqil Tibb İnstitutu yaradılmışdır. Universitetin 8 fakültəsi var. Universitetdə 8000 tələbə təhsil alır. **C.39-** 90.

128. “Azərbaycan elektronikasi” (AZEL) – Azərbaycanda kompüter, ofis avadanlığı və məişət elektronikasının tədarükçüsü. **C.35-** 99.

129. Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi, Azərbaycan Respublikası MEA Nizami adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi – 1945-ci ildə Nizaminin həyat və yaradıcılığını əks etdirən muzey kimi, Bakıda yaradılmışdır. Muzeydə ən qədim zamanlardan müasir dövrədək Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf yolu əks etdirilir. Muzeyin ekspozisiyasında 4 mindən çox əlyazması, nadir kitab, yazıçıların xatirə əşyaları, portret, heykəl, illüstrasiya, miniatür, bədii işləmə və s. eksponatlar nümayiş etdirilir. Nizaminin “İsgəndərnamə” poemasının 1413-cü

ildə, Füzulinin “Bəngü-Badə” əsərinin 1569-cu ildə köçürülmüş əlyazma nüsxələri ən qiymətli eksponatlardır. Muzeyin qədim və orta əsrlər Azərbaycan ədəbiyyatı, 19-20-ci illər Azərbaycan ədəbiyyatı ekspozisiyaları və elmi fondlar, bədii tərtibat, elmi-kütləvi şöbələri var. Elmi fondlar şöbəsində 70 minə yaxın qiymətli əşya qorunub saxlanılır. **C.42- 21**

130.Azərbaycan Xalq Cəbhəsi (AXC) - ictimai-siyasi təşkilat. 1989-cu ildə təsis konfransı keçirilmiş, Proqram və Nizamnaməsi qəbul olunmuşdur. 1999-cu il iyulun 25-də keçirilmiş qurultayın qərarı ilə Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası adlandırılmışdır. **C.29-** 359-360, 441; **C.30-** 215, 216, 244; **C.31-** 312, 317, 327, 328, 409; **C.32-** 8, 128, 391; **C.33-** 161; **C.34-** 55, 62, 319; **C.36-** 38, 83, 321, 324; **C.37-** 135; **C.39-** 117, 118, 180, 280; **C.40-** 298, 299, 336; **C.41-** 309; **C.42-** 21.

131.Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti - Məsəlman Şərqində ilk dəfə dünyəvi demokratik respublikanın əsasını qoymuş müstəqil Azərbaycan dövləti. Cəmi 23 ay (1918-ci il mayın 28-də yaradılmış, 1920-ci il aprelin 28-də bolşeviklərin və daşnakların səyi ilə devrilmişdir) yaşamışdır. Paytaxtı əvvəlcə Gəncə (1918, 16 iyun - 17 sentyabr), sonra Bakı şəhəri (1918, 17 sentyabr - 1920, 28 aprel) idi. Azərbaycan hökuməti yeni suveren milli dövlətin müxtəlif problemlərinin həlli yollarında böyük əzmlə çalışırdı. Nazirlər Şurasının 27 iyun 1918-ci il tarixli fərmanı ilə respublikada dövlət dili türk (Azərbaycan) dili elan edildi. Azərbaycan Respublikasının parlamenti 1919-cu il avqustun 11-də Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında qanun qəbul etdi. Xalq maarifi sahəsində qısa müddətdə böyük tədbirlər həyata keçirildi. Qori müəllimlər seminariyasının Azərbaycan şöbəsi Qazaxa köçürüldü, Bakı Dövlət Universiteti təsis edildi, xarici ölkələrdə kadr hazırlığı məqsədi ilə 1919-1920-ci tədris ilində 100 nəfər gənc Avropanın müxtəlif təhsil müəssisələrinə göndərildi. Məktəblərin xeyli hissəsi milliləşdirildi, kitabxanalar açıldı, savadsızlığın ləğvi

üçün kəndlərdə kurslar yaradıldı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət rəmzləri (üçrəngli bayraq, gerb, himn) milli Azərbaycan rəmzləri kimi tanındı. Azərbaycan dövlət bankı yaradıldı, 1918-ci ilin martında dağıdılmış neft sənayesi və Bakı-Batım neft kəməri bərpa edildi. **C.29-** 157, 244, 322, 364; **C.31-** 32, 286, 295, 296, 297; **C.32-** 365; **C.34-** 183-210, 217; **C.35-** 365, 366; **C.36-** 220, 221, 222, 329, 330, 366; **C.37-** 292; **C.38-** 363, 381-386, 387-397, 398-399; **C.39-** 89, 232, 238; **C.42-** 87, 123, 250, 362.

132. “Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları” – xeyriyyə fondu. 1995-ci ildə xeyriyyəçi, ictimai və siyasi xadim Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən yaradılmışdır. Fəaliyyətə başladığı ilk günlərdən fond milli mədəniyyətimizin təbliği, inkişafı, tanınması üçün çox böyük işlər görmüşdür. 1996-cı ildə fond Azərbaycan mədəniyyətini xarici ölkələrdə təbliğ etmək üçün Azərbaycan, rus, ingilis dillərində “Azərbaycan-İrs” jurnalını təsis etmişdir. **C.31-** 88-91.

133. Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyi – 1974-cü ildən AMEA-nın tərkibində “Kaspiy” elmi mərkəzi kimi fəaliyyət göstərmiş və 1981-ci ildə onun bazasında Kosmik Tədqiqatlar Elmi-İstehsalat Birliyi yaradılmışdır. 1992-ci ildə KTEİB-in bazasında AMAKA yaradılmışdır. 2006-cı ildən Agentlik Azərbaycan Respublikası Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin tabeliyinə verilmişdir. **C.42-** 178.

134. Azərbaycan Milli Dram Teatrı – Azərbaycanın ən qədim dram teatrı. Tarixi 1873-cü ildə Bakıda səhnəyə qoyulmuş M.F.Axundovun “Lənkəran xanının vəzirli” və “Hacı Qara” komediyalarının tamaşası ilə başlanır. Bu teatr 1880-1990-cı illərdə C.Zeynalovun ev tamaşaları, N.Mahmudbəyovun və H.B.Zərdabinin teatr truppaları əsasında yaradılmışdır. Azərbaycan SSR XKS-nin 1920-ci il 1 iyul tarixli qərarı ilə Birləşmiş Dövlət Teatrı yaradıldı və buraya bütün teatr truppaları daxil oldu. 1922-ci ildə dram truppası Birləşmiş Dövlət

Teatrından ayrılaraq müstəqil fəaliyyət göstərməyə başladı. **C.36-** 14.

135.Azərbaycan Elmlər Akademiyası. Respublikanın ali elmi ocağı. 1945-ci ildə Bakıda təsis edilmişdir. 2001-ci ilin may ayından Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası adlanır. Azərbaycan Milli EA-nın aşağıdakı bölmələri var: fizika-riyaziyyat və texnika elmləri; kimya elmləri; yer elmləri; biologiya elmləri; humanitar və ictimai elmlər. Burada elmin müxtəlif sahələrinə dair aktual problemlər üzərində tədqiqat işləri aparılır. Hər il onlarca elmi işin nəticəsi istehsalatda tətbiq olunur. **C.29-** 282-285, 412, 413; **C.33-** 177, 178, 179; **C.39-** 99, 174; **C.40-** 190, 240-255, 291, 301, 346; **C.42-** 122, 134, 137, 349.

136.Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyası – 1991-ci ildə yaranıb. Sağ-mərkəz təmayüllü partiyadır. **C.32-** 8,9.

137.Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) - respublikada neft və qazın kəşfiyyatına, çıxarılmasına və emal edilməsinə rəhbərlik edən qurum. 1991-ci ildə təşkil edilmişdir. Şirkət neft və qaz quyularının qazılması və istifadəyə verilməsi, nəql edilməsi və s. məqsədilə dünyanın bir sıra ölkələrinin iri neft şirkətləri ilə sazişlər, müqavilələr bağlamışdır. **C.29-** 41, 147, 343, 351, 356, 393, 396, 451; **C.30-** 72-77, 130, 137, 200, 204, 351, 381; **C.31-** 10, 11, 43, 44, 195-199; **C.33-** 59, 204, 266, 267; **C.34-** 31, 35, 40, 43, 46, 276; **C.35-** 26, 27, 141, 357, 395, 421, 428, 429, 430, 431, 432, 433; **C.36-** 186, 211, 212, 270; **C.37-** 128; **C.38-** 288; **C.39-** 8, 9, 10, 15, 20, 27, 227; **C.40-** 173; **C.41-** 10, 202, 203, 211, 223, 226, 233, 241; **C.42-** 93, 114, 154, 173, 184, 299, 342, 369.

138.Azərbaycan Ticarət-Sənaye Palatası – 1960-cı ildən fəaliyyət göstərir. Azərbaycanın dünyanın müxtəlif ölkələri ilə ticarət, iqtisadi və elmi-texniki əlaqələrinin inkişafına kömək edir. 1980-ci ildə palata istehsalına və beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafında əldə etdiyi müvəffəqiyyətlərə görə “Qızıl Merkuri”

beynəlxalq mükafatına layiq görülmüşdür. **C.34-** 14; **C.39-** 14.

139. “Azərenerji” – Dövlət şirkəti. Elektrik sistemləri avadanlıqlarının texniki istismarı, elektrik enerjisi ötürülməsi, bölüşdürülməsi, generasiya güclərinin və şəbəkələrinin planlaşdırılması və inkişaf məsələlərini həll edir. **C.39-** 398-409; **C.42-** 280,306-315,330.

140. “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi – ARDNŞ-in hasil etdiyi təbii qazın Rusiya, İran və Gürcüstana ixrac edilən nəqli ilə məşğuldur. “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin əsas vəzifəsi respublikanın istehlakçılarını fasiləsiz, keyfiyyətli və təhlükəsiz təbii qazla təmin etmək, abonentlərə yüksək səviyyəli xidmət göstərmək, qaz şəbəkəsini beynəlxalq standartlara uyğun yenidən qurmaqdan ibarətdir. **C.41-** 105,123.

141. Aznar Xose Maria (d.1953) – 1996-2004-cü illərdə İspaniyanın Baş naziri olmuşdur. 2008-ci ildən Avropa Şurasında Tolerantlıq və beynəlxalq təşkilatların monitorinq zamanı Avropada Tolerantlığa hörmət komissiyasının üzvüdür. **C.30-** 159.

B

142.Babək rayonu (1978-ci ilədək Naxçıvan rayonu) – Naxçıvan MR-da inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Sahəsi 1,17 min km², əhalisi 72,5 min nəfərdir. **C.32-** 417-435.

143.Babək, Babək əl-Xürrəmi (təqr. 795/798-838) – Xürrəmilər hərəkatının rəhbəri, görkəmli Azərbaycan sərkərdəsi və siyasi xadimi. Babək Azərbaycan xalqının ərəb istilalarına və Xilafətə qarşı azadlıq müharibəsinə başçılıq etmişdir. Babəkin rəhbərliyi ilə xürrəmilər 20 ildən çox yadellilərə qarşı mübarizə aparmışlar. Babək hərəkatı Abbasilər xilafəti üçün ciddi təhlükəyə çevrilmişdi. Buna görə də Babək hərəkatının

getdikcə güclənməsindən qorxuya düşən xəlifə Mütəsim Bizans dövləti ilə sülh bağladı və Xilafətin bütün hərbi qüvvələrini xürrəmilərə qarşı göndərdi. 838-ci ildə xəyanət nəticəsində Babəki ələ keçirildilər və işgəncə ilə öldürüldülər. **C.31-** 291.

144.Bakatin Vadim Viktoroviç (d.1937) - 1989-1990-cı illərdə SSRİ Daxili işlər naziri, 1991-1992-ci illərdə SSRİ DTK-nın sədri və Rusiya Federasiyası Təhlükəsizlik İdarəsinin direktoru işləmişdir. Bakatin 1990-cı ilin yanvarında Bakıda baş verən Qanlı Yanvar faciəsinin təşkilatçılarından biridir. **C.29-** 33.

145.Bakı Dərin Dəniz Özülləri zavodu – 1978-ci ildə Azərbaycanın birinci katibi Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə yaradılmışdır. Respublikada neft sənayesinin inkişafında böyük rolu vardır. **C.35-** 33.

146.Bakı Dövlət Universiteti (BDU) - Azərbaycanda elmi-pedaqoji kadrlar hazırlayan ən böyük ali təhsil ocağı, elmi-tədqiqat müəssisəsi, 1919-cu ildə yaradılmışdır. İlk vaxtlar tibb və tarix-filologiya fakültələri fəaliyyət göstərmişdir. Hazırda BDU-nun 17 fakültəsi, onlarla kafedrası, elmi-tədqiqat laboratoriyası və s. var. Universitetdə 43 ixtisas üzrə 13 minə yaxın tələbə təhsil alır. **C.29-** 411; **C.31-** 207, 208, 209, 212; **C.33-** 177; **C.36-** 12, 45; **C.37-** 292; **C.39-** 89, 91, 312.

147.Bakı Musiqi Akademiyası – 1921-ci ildə yaradılıb. Bakı Musiqi Akademiyası Azərbaycanda ilk musiqi tədris müəssisəsidir. 4 fakültəsi var. Təhsil iki pilləlidir - bakalavr və magistratura. Bakı Musiqi Akademiyasının tərkibində opera studiyası və musiqi məktəb studiyası fəaliyyət göstərir. **C.29-** 182; **C.30-** 152; **C.37-** 414; **C.41-** 35; **C.42-** 202.

148.Bakı-Novorossiysk neft kəməri – 1994-cü ilin sentyabrında Azərbaycan Respublikası hökumətinin xarici neft şirkətləri ilə imzaladığı “Əsrin müqaviləsi”nin həyata keçirilməsinin mühüm bir hissəsi Bakı-Novorossiysk neft kəməridir. Bu kəmər 1997-ci ilin noyabrında istifadəyə verilmişdir. **C.29-**

41, 105, 305, 395; **C.30-** 37, 59, 75; **C.35-** 220, 361, 429; **C.36-** 137, 186, 195, 429; **C.38-** 190; **C.38-**190; **C.39-** 5, 9, 218, 228, 239, 414; **C.41-** 205, 229, 275, 276, 327; **C.42-** 48, 69, 149.

149.Bakı Slavyan Universiteti – 2000-ci ildə Prezident Heydər Əliyevin fərmanı ilə M.F.Axundov adına Azərbaycan Rus dili və Ədəbiyyatı İnstitutunun bazası əsasında yaradılmışdır. Universitetin beş fakültəsi var. Burada rus, bolqar, polyak, çex, yunan, ukrayna dilləri, roman-alman filologiyası öyrənilir. Universitetdə 40-dan çox elmlər doktoru, 200-ə yaxın elmlər namizədi fəaliyyət göstərir, üç min tələbə işə təhsil alır. **C.32-** 82-85; **C.34-** 223; **C.36-** 244, 253; **C.38-** 374; **C.41-** 269,342,343; **C.42-** 201,202.

150.Bakı Sos Uşaq Mərkəzi – Bakının Xətai rayonu ərazisində Avstriyanın “Sos Kinderdorf İnternəşnl” təşkilatının təşəbbüsü ilə yaradılmışdır. 1997-ci ildə “Sos Kinderdorf İnternəşnl” təşkilatı ilə Azərbaycan Respublikası hökuməti arasında əldə olunmuş razılaşmaya əsasən ilk layihə olan “Bakı Sos Uşaq Kəndi” nin tikintisi üçün 4,5 hektar ayrılmış və əlaqələndirmə işləri Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyinə tapşırılmışdır. Assosiasiyanın sədri Sevil Əliyevadır. **C.30-** 364-371.

151.Bakı-Supsa neft kəməri – 1994-ci ilin sentyabrında Azərbaycan hökumətinin xarici neft şirkətləri ilə imzaladığı “Əsrin müqaviləsi”nin həyata keçirilməsinin mühim bir vasi-təsidir. Kəmərin uzunluğu 830 km, gündəlik maksimum ötürmə gücü 115 min barreldir. Supsada hər birinin tutumu 250 min barrel olan dörd terminal tikilmişdir. 1999-cu il aprelin 17-də Supsada ilkin Xəzər neftinin Qərb istiqamətində nəqli üçün Bakı-Supsa ixrac boru kəmərinin və Supsa yerüstü terminalının təntənəli rəsmi açılış mərasimi olmuşdur. **C.29-** 41, 105, 305, 395; **C.30-** 37, 59, 75, 281, 282; **C.33-** 119, 143, 150; **C.35-** 194, 196, 220, 361, 429; **C.36-** 110, 137, 174, 180, 186,

189, 190, 195, 429; **C.38-** 190, 206; **C.39-** 5, 9, 218, 239, 414; **C.42-** 48, 69, 79, 149, 176.

152.Bakı-Tbilisi-Ceyhan - 1998-ci il oktyabrın 9-da Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, Qazaxıstan, Özbəkistan prezidentləri və ABŞ-ın Energetika naziri Bakı-Tbilisi-Ceyhan marşrutunu müdafiə edən “Ankara Bəyannaməsi”ni imzalamışlar. Uzunluğu 1695 km² olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri 2006-cı ildə istifadəyə verilmişdir. **C.29-**42, 105, 143, 146, 147, 154, 162, 163, 306, 339, 343, 349-358, 366, 372, 396; **C.30-** 29, 34, 60, 75, 115, 116, 198-204, 280, 281, 282, 324, 325, 331, 332, 424, 430; **C.31-**14, 42, 44, 140, 195, 196, 415, 421; **C.32-** 118, 306, 307, 313, 316, 317, 406, 437; **C.33-** 68, 77, 83, 85, 86, 89, 91, 94, 100, 101, 106, 107, 119, 143, 147, 148, 149, 158, 176, 192, 194, 195, 198, 204, 205, 215, 356, 396, 404; **C.34-**16, 32, 33, 35, 37, 49, 279, 280, 289, 294, 316, 317, 380, 393, 419; **C.35-** 24, 25, 28, 29, 31, 32, 33, 194, 195, 196, 197, 199, 220, 295, 361, 429, 432; **C.36-** 39, 75, 78, 79, 80, 110, 137, 172, 174, 179, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 195, 365, 429; **C.37-** 50, 83, 128, 218, 227, 316, 329, 330, 345, 361, 367; **C.38-** 177, 178, 179, 182, 185, 190, 196, 198, 203, 204, 210, 227, 272, 288, 289, 280, 284, 385; **C.39-** 5, 10, 11, 14, 16, 18, 20, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 70, 205, 207, 211, 218, 222, 228, 229, 230, 239, 256, 273, 275, 289, 290, 303, 389; **C.40-** 27, 42, 173, 361, 362; **C.41-** 9, 10, 97, 111, 180-252, 279, 327, 330, 394, 415; **C.42-** 33, 34, 35, 36, 39, 53, 68, 69, 70, 73, 74, 78, 79, 80, 94, 168, 176, 203, 255, 342, 343, 345, 368, 373, 386, 387, 392, 393.

153.Bakı-Tbilisi-Ərzurum – Cənubi Qafqaz qaz kəməri. Rəsmən 2007-ci ildə açılmışdır. Kəmərin diametri 42, uzunluğu 970 km-dir (442 km Azərbaycandan, 248 km Gürcüstandan, 280 km isə Gürcüstan-Türkiyə sərhədindən Ərzuruma qədərdir). Kəməre qaz “Şahdəniz”dən ötürülür. **C.36-** 172, 174, 175, 185, 188, 205, 210, 211, 213; **C.37-** 83, 218, 329;

C.38- 185, 190, 198, 199, 203, 205, 210, 227, 272, 384; **C.39-** 5, 11, 14, 16, 70, 205, 211, 218, 222, 230, 256, 273, 289, 389; **C.40-** 42; **C.41-** 182, 195, 208, 210, 212, 219, 330; **C.42-** 53, 70, 73, 78, 79, 94, 169, 386.

154. “Bakinski raboçi” – ilk nömrəsi rus dilində 1906-cı ilin mayında Bakıda gizli nəşr olunmuşdur. “Bakinski raboçi” Sovetlər Birliyində Azərbaycan KP, Azərbaycan SSR Ali Soveti və Nazirlər Sovetinin orqanı olmuşdur. 1993-cü ildən isə “Bakinski raboçi”nin təsisçiləri Prezident İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyətidir. **C.35-** 245.

155. Balakən – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilərək Zaqatala rayonuna verilmiş, 1965-ci ildə yenidən müstəqil rayon olmuşdur. Şimalda Dağıstanla, qərbdə və cənub-qərbdə Gürcüstan ilə həmsərhəddir. Sahəsi 923 km², əhalisi 85,3 min nəfərdir. **C.42-** 307,310,313.

156. Balakişi Ərəblinski (1818–1902) – general-leytenant. B.Ərəblinski Peterburqdakı kadet korpusunu bitirmişdir. Müxtəlif hissələrdə qüsursuz xidmət edən Ərəblinski gənc ikən podpolkovnik rütbəsində briqada komandiri kimi məsul vəzifəyə irəli çəkilmişdir. Sonralar diviziya komandiri olan general-leytenant B.Ərəblinski o vaxt Rusiyanın apardığı bütün hərbi döyüşlərdə iştirak etmişdir. Ərəblinski yazılı qılınç və 1-ci dərəcəli “Müqəddəs Stanislav” və “Müqəddəs Anna” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 361.

157. Banqladeş, Banqladeş Xalq Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 144 min km², əhalisi 123 milyon nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. İnzibati ərazisi 4 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı parlamentdir. Paytaxtı Dakkadır. **C.33-** 219; **C.37-** 19.

158. Bastiliyanın alınması - Parisdə qala, 1370-1382-ci illərdə tikilmişdir. XV əsrdən həm də dövlət xəzinəxanası idi. Bastiliyada əsasən siyasi dustaqlar saxlanılırdı. 1789-cu il iyu-

lun 14-də Paris üsyançıları Bastiliyanı hücumla aldılar. Bu, Böyük Fransa inqilabının başlanğıcı idi. Bastiliyanın alındığı gün Fransanın milli bayramı (1880) kimi qeyd olunur. **C.29-** 141; **C.39-** 375, 390-397.

159.Batabat – Şahbuz rayonu ərazisində şirin sulu göl. Naxçıvan çayının hövzəsindədir. Sahəsi 16 hektar, 1951-1955-ci illərdə təbii gölün əsasında eyniadlı su anbarı yaradılıb istifadəyə verilmişdir. **C.40-** 227,236.

160.Baykonur - SSRİ-nin, indi isə Rusiya Federasiyasının kosmodromu. Qazaxıstan Respublikasının Karaqanda vilayətindədir. Kosmik tədqiqatlar proqramını həyata keçirmək üçün Baykonurda start kompleksləri, ölçmə məntəqələri və s. var. Yerin ilk süni peyki Baykonurdan buraxılmış (1957), ilk kosmonavt Y.A.Qaqarin (1961) kosmosa buradan uçmuşdur. **C.33-** 355.

161.Belarus, Belarus Respublikası – Avropada dövlət. Sahəsi 207,6 min km², əhalisi 10442 min nəfərdir. İnzibati ərazisi 6 vilayətə, 117 rayona bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Minsk şəhəridir. **C.31-** 132-153, 318, 321; **C.35-** 77, 299, 326-339, 420; **C.36-** 56.

162.Belçika, Belçika Krallığı - Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 30,5 min km², əhalisi 10,2 milyon nəfərdir. Belçika konstitusiyası monarxiyadır. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Brüsseldir. **C.29-** 220, 221; **C.37-** 64-71; **C.40-** 36, 37.

163.Belovej razılığı (8.12.1991) – Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının beynəlxalq subyekt kimi varlığına son qoyulması barədə RSFSR, Belorusiya və Ukrayna tərəfindən imzalanmış saziş. Onlar burada Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB) yaranmasını elan etdilər. **C.31-** 321.

164.Ben Laden, Hüsəma bin Məhəmməd (1957-2010) – “əl-Qaidə” terrorist təşkilatının rəhbəri. ABŞ və başqa ölkələr

tərəfindən bir nömrəli terrorist kimi tanınmışdır. Dünyada törədilən bir çox terror aktlarına başçılıq etmişdir. Bin Ladenin başçılıq etdiyi “Əl-Qaidə” təşkilatı, əsasən Əfqanıstan və Pakistanda fəaliyyət göstərüb. **C.30-** 30, 68; **C.37-** 102.

165.Bencamin Mkapa (d.1938) – Tanzaniya siyasi və dövlət xadimi, 1995-ci ildən Tanzaniya prezidenti. **C.38-** 168.

166.Benin, Benin Respublikası - Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 112,6 min km². əhalisi 5,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 6 əyalətə bölünür. Dövlətin və hökumətin başçısı prezident, qanunverici orqanı Milli Məclisdir. Paytaxtı Porto-Novodur. **C.29-** 286; **C.35-** 283.

167.Benita Marya Feirero Valdner (d.1948) - Avstriya hüquqşünası. Hüquq elmləri doktoru, 2000-2004-cü illərdə Avstriya xarici işlər naziri olmuşdur. **C.29-**7, 12, 16, 19-20, 24, 26, 102, 204-219.

168.Bethoven Lüdviq Van (1770-1827) - dahi alman bəstəkarı, 1792-ci ildən Bethoven Vyanaya köçmüş, ömrünün sonuna qədər burada yaşamışdır. Əvəllər pianoçu, sonra isə bəstəkar kimi məşhurlaşmışdır. Onun ifadəliliyi dərin və coşğun drammatizmi, geniş melodikliyi ilə səciyyələnir. 27 yaşından Bethovenin eşitmə qabiliyyəti get-gedə zəifləyirdi. Bu hal onun adamlarla ünsiyyətini məhdudlaşdırır, pianoçu kimi çıxış etməsinə mane olurdu. Buna baxmayaraq, 1818-ci ildən Bethovenin yaradıcılığında yüksəliş dövrü başlayır. Bethovenin son 5 fortepiano sonatası və 5 simli kvarteti, yaradıcılığının zirvəsi olan 9-cu Simfoniyası (1824) yeni ifadə vasitələri ilə fərqlənir. Bethoven Qərbi Avropa musiqisi tarixində nəhəng bəstəkar kimi məşhurlaşmışdır. O hələ sağlığında dünya incəsənətinin klassiki kimi tanınmışdır. **C.29-** 92,100.

169.Beynəlxalq Amnistiya Təşkilatı – beynəlxalq hökumətlərarası təşkilat. Məqsədi insan haqlarının qorunması, diskriminasiyaya yol verməmək, vicdan və söz azadlığına to-

xunmamaq, fiziki və psixoloji təsir göstərməməkdir. Əsası 1961-ci ildə Böyük Britaniyada qoyulmuşdur. Mənzil-qərar-gahı Londondadır. Gördüyü işlərə görə Beynəlxalq Amnistiya Təşkilatı Nobel mükafatına layiq görülmüşdür. **C.30-** 134.

170.Beynəlxalq Atatürk Sülh mükafatı – Türkiyə Cümhuriyyətinin banisi Mustafa Kamal Atatürkün “Yurdda sülh, cahanda sülh” prinsiplərinə uyğun olaraq regionda, beynəlxalq aləmdə və ölkələrarası münasibətlərdə sülh, dostluq, anlaşma və xoşməramlı əməkdaşlıq yaradılmasına xidmət edən görkəmli şəxsiyyətlərə verilir. Mükafat 1986-cı ildə təsis edilmişdir. **C.30-** 326; **C.33-** 181; **C.37-** 226.

171.Beynəlxalq Atom Enerjisi Agentliyi (BAEA) - BMT yanında 1957-ci ildə atom enerjisindən dinc məqsədlərlə istifadə sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığı inkişaf etdirmək üçün yaradılmışdır. 100-dən artıq ölkə bu agentliyin üzvüdür. İqamətgahı Vyanaadır. **C.29-** 70-71,81; **C.38-**370-373.

172.Beynəlxalq Qızıl Xaç Cəmiyyəti – Qızıl Xaç Liqasının və Beynəlxalq Qızıl Xaç Cəmiyyətinin ictimai təşkilatlarını birləşdirən beynəlxalq ictimai təşkilat. 1863-cü ildə əsası qoyulan bu təşkilatın işi İsveçrə vətəndaşlarının hərbi münafişələrdə zərər çəkənlərinə yardım etməkdir. **C.40-** 315.

173.Beynəlxalq Olimpiya Komitəsi (BOK) – müasir olimpiya hərəkətinin daim fəaliyyət göstərən ali orqanı. Pyer de Kubertenin təşəbbüsü ilə yaradılmışdır. 1997-ci ildə BOK-un tərkibində 200 üzvü (70 ölkədən artıq) var idi. BOK-u 200-yə yaxın milli olimpiya komitəsi tanıyır. Mənzil-qərar-gahı Lozannadadır (İsveçrə). **C.33-** 256, 261; **C.38-** 223; **C.39-** 130.

174.Beynəlxalq Valyuta Fondu - BMT-nin hökumətlər-arası ixtisaslaşdırılmış idarəsi, beynəlxalq valyuta təşkilatı. 1945-ci ildə yaradılmış, 1947-ci ildən fəaliyyətə başlamışdır. İdarə heyəti Vaşinqtondadır. Dünyanın 130-a yaxın ölkəsi fondun üzvüdür. Nizamnaməsinə görə məqsədi beynəlxalq valyuta əməkdaşlığına yardım etmək, ölkələr arasında valyuta-

hesablaşma münasibətlərini nizama salmaq, fonda daxil olan ölkələrin ödəmə balanslarını tarazlaşdırmaq və valyuta məzənnəsini tənzimləməkdən ibarətdir. 1992-ci ildə Azərbaycan Respublikası Beynəlxalq Valyuta Fonduna qəbul olunmuşdur. **C.29-** 134, 135; **C.30-** 130, 137, 311, 312; **C.31-** 285; **C.32-** 115, 216-221, 236; **C.33-** 16, 63, 153; **C.35-** 97, 98; **C.36-** 180, 298, 360, 361; **C.37-** 149-151, 175, 178, 384; **C.38-** 248, 278; **C.40-** 29-33, 75, 76; **C.41-** 140; **C.42-** 90, 151.

175.Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası – özəl investisiya layihələrinə kömək üçün yaradılan beynəlxalq təşkilat. Əsası 1956-cı ildə qoyulmuşdur. **C.41-** 232.

176.Bədrəl Dəci Çoudru (d.1932) – Banqladeş siyasi xadimi. 2001-ci ildən Banqladeş prezidenti. **C.37-** 19.

177.Bəhrüz Kəngərli, Bəhrüz (Şamil) Şirəlibəy oğlu Kəngərli (1892-1922) – Azərbaycan rəssamı, boyakar və qrafik. Azərbaycan incəsənətində realist dəzgah boyakarlığının təşəkkülü, portret və mənzərənin müstəqil janr kimi formalaşması Kəngərlinin adı ilə bağlıdır. Onun portretləri canlılığı, reallığı və psixoloji ifadəliliyi ilə fərqlənir. Kəngərlinin yaradıcılığında mənzərə janrı mühüm yer tutur. Naxçıvanda ev-muzeyi fəaliyyət göstərir. **C.31-** 358; **C.39-** 153-165, 166; **C.41-** 407.

178.Bəhreyn, Bəhreyn dövləti – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət (əmirlik). Sahəsi 0,69 min km², əhalisi 598 min nəfərdir. Bəhreyn konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı əmirdir. Paytaxtı Manama. **C.31-** 229; **C.37-** 144, 443.

179.Bəxtiyar Əliyev (d.1961) – psixologiya elmləri doktoru, professor. 2000-2010-cu illərdə Milli Məclisin deputatı. Milli Məclisdə Elm və təhsil məsələləri komitəsi sədrinin müavini, MDB-nin Parlamentlərarası Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü. **C.32-** 128.

180.Bəxtiyar Vahabzadə, Bəxtiyar Mahmud oğlu Vahabzadə (1925-2009) - Azərbaycanın Xalq şairi, dramaturq, ədəbiyyatşünas. Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı, 1991-2005-

ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı, Azərbaycan Milli EA-nın akademiki idi. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-** 316-317; **C.37-** 31; **C.42-** 254, 258, 272-277, 319.

181.Bəkir Nəbiyev, Bəkir Əhməd oğlu Nəbiyev (1930-2012) – filoloq. Filologiya elmləri doktoru, professor, MEA-nın akademiki. Ədəbiyyat İnstitutunun direktoru vəzifəsində çalışmışdır. Dövlət mükafatı laureatı və Əməkdar elm xadimi. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.35-** 125-135.

182.Bərdə – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Bərdə Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. Ərəb tarixçisi Bəla-zuri (XI əsr) Bərdənin Sasani hökmdarı I Qubadın (488–531), İran tarixçisi Həmdullah Qəzvini (XIV əsr) isə Makedoniyalı İsgəndərin dövründə (e.ə.336–23) salındığını göstərmişdir. **C.40-** 349; **C.41-** 327.

183.Bəşşar Əsəd (d.1965) - 2000-ci ildən Suriyanın prezidenti. Bəşşar atası Hafiz əl-Əsəddən fərqli olaraq, siyasətdə daha ardıcıl və humanistdir. 2005-ci ildə BMT ilə əməkdaşlıq etməyə razılıq vermiş və Suriya ordusunu Livandan çıxarmışdır. **C.29-** 176; **C.33-** 347; **C.38-** 106.

184.Bibliya – iudaizmə və xristianlığa aid “müqəddəs” kitablar külliyyatı (e.ə. VIII əsr – eramızın II əsri). Birinci kitab – “Əhd-i ətiq” (Tövrat və s.) qədim vəsiyyətlər, ikinci kitab – “Əhd-i cədid” (İncil və s.) yeni vəsiyyətlər adlanır. Bütünlükdə Bibliya 77 kitabdan ibarətdir. Bunlardan 50-si “Əhq-i ətiq”ə, 27-si “Əhd-i cədid”ə daxildir. “Əhd-i ətiq”ə yəhudilər və xristianlar, “Əhd-i cədid”ə isə yalnız xristianlar etiqad edirlər. **C.38-** 365.

185.Biləsuvar – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1938-ci ilədək Biləsuvar rayonu, 1938-ci ildən Puşkin rayonu adlanmışdır. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Cəlilabad rayonu ilə birləşdirilmiş, 1964-

cü ildə yenidən müstəqil rayon olmuşdur. SSRİ-nin süqutundan sonra – 1991-ci ildə rayona öz tarixi adı qaytarılmışdır. Sahəsi 1393 km², əhalisi 78,0 min nəfərdir. **C.36-** 115.

186.Birinci dünya müharibəsi (1914–1918) – iki koalisiya dövləti arasında müharibə, Mərkəzi dövlətlər (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Türkiyə, Bolqarıstan) və Antanta (Rusiya, Fransa, Böyük Britaniya, Serbiya, Yaponiya, Rumıniya, İtaliya və ABŞ). Müharibənin başlanmasına səbəb Avstriya-Macaristan şahzadəsi Frans Ferdinandın öldürülməsi oldu. 1918-ci ilə qədər hər iki tərəf bir-birinə ağır zərbələr vuraraq zəiflədi. 1918-ci ildə Sovet Rusiyası Almaniya ilə separat Brest sülh müqaviləsi imzaladı və müharibədən çıxdı. Antanta qoşunları 1918-ci ilin sentyabrında Bolqarıstanı, oktyabrında Türkiyəni, noyabrında Avstriya–Macarıstanı və nəhayət, Almaniyanı tam məğlub etdilər. Paris sülh konfransında bir neçə müqavilə imzalandı. Almaniya və onun müttəfiqləri xeyli ərazi itirdilər, böyük ödənc verməyə və öz silahlı qüvvələrini kəskin şəkildə azaltmağa məcbur oldular. **C.31-** 190; **C.35-** 122; **C.36-** 221; **C.42-** 190.

187.Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 83,6 min km², əhalisi 2,5 milyon nəfərdir. BƏƏ-nin tərkibinə 7 əmirlik daxildir. Ali orqanı – Federal Milli Şuradır ki, prezidenti 5 il müddətinə seçir. Paytaxtı Əbu-Dabi şəhəridir. **C.31–** 127,158; **C.37-** 74,96,97,394.

188.Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) - müasir dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatı. Qərargahı Nyu-York şəhərindədir. Əsas vəzifəsi beynəlxalq sülhü və təhlükəsizliyi qorumaq və möhkəmlətmək, dövlətlər arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməkdir. BMT-nin Nizamnaməsi 1945-ci il iyulun 26-da San-Fransisko konfransında 50 dövlətin nümayəndəsi tərəfindən imzalandı və 1945-ci il oktyabrın 24-də qüvvəyə mindi. Hazırda BMT-yə 198 dövlət daxildir. BMT-nin əsas orqanları Baş Məclis, Təhlükəsizlik Şurası, İqtisadi və İctimai Şura,

Qəyyumluq Şurası, Beynəlxalq Məhkəmə və Katiblikdir. Azərbaycan Respublikası 1992-ci ildən BMT-nin üzvüdür. **C.29-** 5, 50, 51, 52-64, 65-67, 68-69, 70-71, 93-94, 112, 135, 149, 153, 193, 216, 236, 259, 336, 341; **C.30-** 5-47, 93, 107, 136, 235-241, 408, 412; **C.33-** 23, 47, 136, 163, 164, 215, 227, 307, 314, 315, 317; **C.34-** 24, 72, 230, 241-245, 252, 291, 313; **C.35-** 6, 215, 216, 289, 336, 337, 365; **C.36-** 112, 156, 217, 219, 238, 278, 246, 359-361, 351, 406; **C.37-** 101, 116, 148, 321, 344; **C.40-** 17, 18, 50, 52, 58, 101, 102, 180, 384; **C.41-** 174, 254; **C.42-** 90, 151; **C.42-** 35, 103, 141, 145, 147.

189.Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Məclisi – BMT-nin əsas orqanlarından biri. BMT üzvü olan bütün dövlətlərdən ibarətdir. BMT üzvlərinə və ya BMT Təhlükəsizlik Şurasına hər cür məsələlərə və işlərə tövsiyələr vermək səlahiyyəti var. Baş Məclisin qərarları tövsiyə xarakteri daşıyır, yəni hüquqi cəhətdən üzv dövlətlər üçün məcburi deyil. Məclisin hər il növbəti sessiyası olur. Baş Məclisin nəzdində onun funksiyalarını həyata keçirmək üçün 7 əsas komitə var. **C.30-** 53, 160, 179, 407; **C.31-** 28, 38, 171, 201, 281, 285, 322; **C.32-** 23, 36, 53, 88, 93, 94, 106, 247, 248, 261, 265, 302, 312, 322, 352, 353, 371, 377, 379, 439, 448.

190.Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası (BMTTS) - BMT-nin daimi fəaliyyət göstərən mühüm orqanı. BMT-nin Nizamnaməsinə görə, beynəlxalq sülhün və təhlükəsizliyin qorunmasında əsas məsuliyyət daşıyır. 15 üzvü var: 5 daimi (Çin, Fransa, Rusiya, Böyük Britaniya, ABŞ), 10 üzvü isə 2 il müddətinə seçilir. Şuranın hər bir üzvü bir səsə malikdir. Prosedura məsələlərinə dair qərarlar Şuranın 9 üzvü səs verdikdə qəbul olunmuş sayılır. **C.29-** 54, 60, 107; **C.30-** 13, 14, 31, 53, 240; **C.31-**280, 337, 388; **C.32-** 92, 94, 174, 247, 261, 380, 395, 448; **C.33-**117, 164, 314, 398; **C.35-** 214, 337; **C.36-** 215, 360, 434; **C.38-** 81; **C.40-** 18, 122, 180; **C.41-** 253, 414, 416, 417.

191.Bjezinski Zbiquev (d.1928) – Amerikanın siyasi və dövlət xadimi, politoloq. 1977–1981-ci illərdə ABŞ prezidentinin milli təhlükəsizlik üzrə müşaviri, 1981-ci ildən Strateji və Beynəlxalq Tədqiqatlar Mərkəzinin rəhbəridir. 1987–1991-ci illərdə ABŞ prezidentinin xarici kəşfiyyat üzrə müşavirlər komitəsinin üzvü olmuşdur. 1989-cu ildən Con Hopkins Universitetinin Nitse adına Dərinləşdirilmiş Beynəlxalq Tədqiqatlar Mərkəzinin rəhbəri, Amerika–Azərbaycan Ticarət Palatasının fəxri müşaviridir. **C.30-** 26, 109, 115, 179, 305, 306, 307, 334.

192.BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO) – BMT tərəfindən yaradılmış dövlətlərarası beynəlxalq təşkilat. Əsası 1945-ci ildə qoyulmuşdur. Bu təşkilatın məqsədi qidalanma haqqında informasiyanı toplamaq və öyrənmək, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalını artırmaq və s. Mənzil-qəragahı Romadadır. **C.32-** 322.

193.“Boinq” – Amerika korporasiyası. Dünyanın ən böyük aviasiya, kosmos və hərbi texnika istehsalçılarından biri. Bu korporasiyanın tərkibinə bir sıra nəhəng korporasiyalar daxildir. Korporasiyanın əsası 1916-cı ildə mühəndis Corc Konrod Vestervelt tərəfindən qoyulmuşdur. Mənzil qəragahı Çikaqodadır (İllinoys ştatı, ABŞ).Kompaniya geniş həcmli mülki və hərbi aviasiya texnikasının, həmçinin ən böyük airobusların istehsalçısıdır. Bundan əlavə “Boinq” hərbi üçün geniş masştablı aviasiya-kosmos texnikası buraxır. Geniş həcmli kosmos proqramları həyata keçirir. Dünyanın 67 ölkəsində “Boinq” zavodu var. Dünyanın 100 ölkəsinin 5200 tədarükçüsü ilə əməkdaşlıq edir. **C.30-** 169-173.

194.Boliviya, Boliviya Respublikası - Cənubi Amerikada dövlət Sahəsi 1098,6 min km², əhalisi 7,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 9 departamentə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı Milli Konqresdir. Paytaxtı

Sukre rəsmi, La-Pas isə faktikidir. **C.29-** 297; **C.35-** 286; **C.40-** 175.

195.Bolqarıstan, Bolqarıstan Respublikası – Cənubi Avropada, Balkan yarımadasında dövlət. Sahəsi 110,9 min km², əhalisi 8,4 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 9 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Sofiya şəhəridir. **C.32-** 251, 322, 410; **C.37-** 22, 188, 411; **C.42-** 174, 201-203.

196.Borçalı – Gürcüstan Respublikasında Azərbaycan türklərinin elliklə yaşadığı qədim tarixi mahal. Borçalıya erkən orta əsrlərdə türkdilli tayfalar, XVI–XVII əsrlərdə isə azərbaycanlılar köçmüşdü. Borçalı mahalı Azərbaycan, bəzən də gürcü feodallarının vassallığına çevrilsə də, çox zaman müstəqilliyini saxlaya bilmişdi. Borçalı mahalını 1736-cı ildə İran şahı Nadir Qazax mahalı ilə birlikdə Gəncə bəylərbəyliyindən alıb Kartli-Kaxeti çarının tabeliyinə verdi. Azərbaycanlılar yaşayan ərazilər arasında Rusiya ilk dəfə Borçalı sultanlığını (1801) işgal etmişdir. XIX əsrin ortalarında Borçalı mahalı qəzaya çevrildi. Qəza isə 1929-cu ildə ləğv edilib üç rayona bölündü. Borçalı rayonu 1950-ci ildən Marneuli adlanır. Çar Rusiyası və Sovet Rusiyası dövründə yeridilmiş məqsədyönlü siyasət nəticəsində azərbaycanlıların qədim Borçalı mahalı etnik-ərazi vahidi kimi tarix səhnəsindən silindi və Azərbaycanın təsir dairəsindən çıxarıldı. **C.33-** 302; **C.39-** 71,302.

197.Boris Qrızlov (d.1950) – Rusiya dövlət və siyasi xadimi. 2001-2003-cü illərdə Rusiya daxili işlər naziri, 2003-cü ildən Rusiya Federasiyası Dövlət Dumasının sədri, 2002-ci ildən Vahid Rusiya Partiyası Ali Şurasının sədridir. **C.36-** 379-387; **C.41-** 15-16.

198.Boris Qromov (d.1943) – Rusiya dövlət və hərbi xadimi, general-polkovnik. Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. 1980-89-cu illərdə Əfqanıstanda (fasilələrlə) sovet ordusuna başçılıq etmişdir. 1992-95-ci illərdə Rusiya Federasiyasının Müdafiə

naziri, 2000-2012-ci illərdə Moskva vilayətinin qubernatoru. **C.42-** 394-396.

199.Boris Paton (d. 1918) – metallurgiya və qaynaq sahəsində görkəmli sovet alimi. Ukrayna EA-nın akademiki və prezidenti. B.Paton iki dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Lenin mükafatı və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı olmuşdur. **C.34-** 124.

200.Boris Traykovsid (1956-2004) - hüquqşünas. 1999-2004-cü illərdə Makedoniya prezidenti olmuşdur. **C.29-** 287; **C.35-** 285; **C.40-** 155, 394.

201.Bosfor – Avropa ilə Kiçik Asiya arasında boğaz. Qara və Mərmərə dənizlərini birləşdirir. Uzunluğu təqribən 30 km, eni 750 m-dən 3,7 km-dək, dərinliyi ən dayaz yerdə 33 m-dir. Qara dənizdən yeganə çıxış yolu olan Bosforun mühüm iqtisadi və strateji əhəmiyyəti var. **C.42-** 69,79.

202.Bosniya və Hersoqovina – 1945-1992-ci illərdə Yuqoslaviya Sosialist Federativ Respublikası tərkibində olmuşdur. Yuqoslaviyanın tərkibindən çıxdıqdan sonra əhali arasında (müsəlman, serb və xorvat) milli-dini zəmində qarşıdurma yarandı və qanlı hərbi münaqişəyə səbəb oldu. 1993-cü ildə Deytonda (ABŞ) ümumi sülh haqqında şəziş imzalandı. 1995-ci ildə qüvvəyə minən Konstitusiyaya görə ölkədə, Birləşmiş Bosniya və Hersoqovinadan ibarət federativ respublika yarandı. **C.32-** 408; **C.33-** 41; **C.37-** 408; **C.42-** 213.

203.Botsvana, Botsvana Respublikası – Afrikanın cənubunda dövlət. Sahəsi 600,4 min km², əhalisi 1,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 10 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Qaboronedir. **C.36-** 144.

204.“Botaş” – Türkiyə dövlət xam neft və mavi qaz kəmərlərinin və ticarət dövlət kompaniyası. “Botaş” 1974-cü ildə Kirkuk-Ceyhan kəmərinin tikilməsi və istismarı üçün yaradılmışdı. 1987-ci ildən “Botaş,” həmçinin mavi qazın ötürülməsində və satılmasında iştirak edir. “Botaş” Nabukko kəmərinin layihəsində də iştirak edir. **C.39-** 16; **C.41-** 194, 211, 212, 232;

C.42- 35.

205.Böyük Britaniya, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığı - Qərbi Avropada dövlət. B.Britaniya adası, İrlandiya adasının Şimal-Şərq hissəsi, Anqlsi, Uayt, Normand, Orkney, Hebrid, Şetlend adaları və bir sıra kiçik adalardan ibarətdir. Sahəsi 244,1 min km², əhalisi 58,8 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən qraflıqlara və qraflıq hüququnda olan şəhərlərə bölünür. Böyük London xüsusi inzibati vahiddir. B.Britaniya parlamentli monarxiyadır. Paytaxtı London şəhəridir. **C.32-** 255-274; **C.34-** 30-52, 57, 59, 280, 281, 325, 354, 355, 392-395, 417-421; **C.35-** 22-29, 30-35; **C.37-** 374; **C.38-** 71, 242, 405; **C.39-** 22-23, 78, 84, 106-108; **C.41-** 214, 220-221, 226, 235, 236, 237, 250, 266, 326.

206.Böyük Çin Səddi – Şimali Çində qala divarı, Qədim Çinin nəhəng memarlıq abidəsi. İlk hissələri e.ə. 4,3-cü əsrlərdə tikilməyə başlanmışdır. E.ə. 221-ci ildə vahid Çin dövləti yarandıqdan sonra, dövlətin Şimal-Qərb sərhədlərini köçəri xalqların hücumlarından qorumaq və karvan yollarının təhlükəsizliyini təmin etmək üçün imperator Sin Şu-Xuandi sərhəd boyunca başdan-başa sədd çəkilməsini əmr etmişdi. Bəzi məlumata görə, səddin uzunluğu 4 min kilometrə qədər, digər məlumata görə 5 min kilometrdən çoxdur; hündürlüyü 6,6 metrdir. **C.36-** 216.

207.Böyük Millət Məclisi (BMM) – Türkiyənin Ali qanunverici orqanı. Parlament 1920-ci il aprelin 23-də yaradılmışdır. BMM-nin ilk sədri M.K.Atatürk olmuşdur. BMM iki palatadan ibarətdir: Senat (yuxarı palata) və Milli palata. BMM məclis üzvlərindən respublika prezidentini seçir. **C.41-** 8.

208.Böyük Teatr – Rusiya Federasiyasında Dövlət Akademik Böyük Teatrı. Əsası 1776-cı ildə Moskvada qoyulmuşdur. Burada xarici və rus operaları və baletləri tamaşaya qoyulur. XX əsrin əvvəllərindən teatrda çalışan vokalistlər və balet ustaları dünya şöhrəti qazanmışlar. **C.40-** 245; **C.41-** 21,

59, 66, 67, 69, 72.

209.“BP-AMOKO” – dünyada ən böyük neft və neft-kimya korporasiyalarından biri. “BP-AMOKO” dünyada neft-qaz hasilatı, xam neft satışı, neftin emalı və neft məmulatlarının ticarəti, həmçinin neft-kimya məhsulları istehsalı və satışı üzrə ixtisaslaşmış nəhəng şirkətdir. **C.30-** 49,75; **C.31-** 41-46.

210.*bp*, “British Petroleum” – dünyanın ən iri neft şirkətlərindən biri. 1909-cu ildən bir çox ölkələrdə neftin kəşfiyyatı, çıxarılması, emalı və satışı ilə məşğuldur. *bp* 1994-cü ildən Azərbaycanda fəaliyyət göstərir. Hazırda ABƏŞ-in əsas operatorudur. **C.29-** 42, 373; **C.30-** 49, 75; **C.31-** 41; **C.33-** 205, 272, 277; **C.34-** 30-52, 276, 277, 418, 419; **C.35-** 22-29, 30-35, 99; **C.36-** 77, 273; **C.38-** 242, 378-380; **C.39-** 9, 10, 12, 22; **C.41-** 206, 211, 221, 237; **C.42-** 165.

211.Braunbək Sem (d.1956) – hüquqşünas. ABŞ Konqresi Nümayəndələr Palatasının üzvü, 1996-cı ildən senator, Xarici Əlaqələr Komitəsinin üzvü. **C.30-** 25, 26, 36-40, 113.

212.Brayan Uilson (d.1948) – Birləşmiş Krallığın siyasətçisi. 1987-2005-ci illərdə Dövlət naziri, 2000-2003-cü illərdə ticarət və sənaye naziri olmuşdur. **C.39-** 22-23.

213.Braziliya, Braziliya Federativ Respublikası – Cənubi Amerikada dövlət. Sahəsi 8512 min km², əhalisi 169,5 milyon nəfərdir. Braziliya federasiyası 26 ştata və federativ (paytaxta) mahala bölünür. Dövlətin və hökumətin başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Milli Konqresdir. Paytaxtı Braziliyadır. **C.30-** 78; **C.36-** 48,169; **C.42-** 165; **C.41-** 11.

214.Brent Skoukroft (d.19.3.1925) – ABŞ-dakı Beynəlxalq Xarici Siyasət Forumunun prezidenti, ehtiyatda olan aviasiya general-leytenantı. “Pennzoyl” şirkətinin direktorlar şurasının üzvüdür. **C.30-** 42,44,46.

215.Brejnev Leonid İliç (1906–1982) – SSRİ-nin partiya və dövlət xadimi. 1964-1982-ci illərdə Sov.İKP MK-nın Baş katibi, 1977-ci ildən, həmçinin SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyə-

tinin sədri olmuşdur. **C.33-** 15; **C.36-** 159,265; **C.41-** 57,65.

216.Broz Tito, İosip Tito Broz (1892–1980) – 1953-1980-ci illərdə Yuqoslaviyanın prezidenti, marşal. 1941-45-ci illərdə Yuqoslaviyada milli-azadlıq müharibəsi zamanı Xalq azadlıq ordusunun baş komandanı olmuşdu. 1945-ci ilin martında Yuqoslaviya Demokratik federativ Müvəqqəti hökumətinin sədri, avqustunda isə Yuqoslaviya Federativ Xalq Respublikası hökumətinin başçısı seçilmişdi. Tito bloklara qoşulmamaq hərəkətinin liderlərindən biri olmuşdur. **C.36-** 486.

217.Bruney, Bruney Dərussalam – Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 5,8 min km², əhalisi 300 min nəfərdir. Bruney konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı sultandır. Paytaxtı Bandar – Seri-Beqavandır. **C.32-** 335; **C.37-** 380.

218.Burhanəddin Pəbbani (d.1940) – Əfqanıstan siyasi və dövlət xadimi. İlahiyyat elmləri doktoru, professor. 1979-1989-cu illərdə sovet ordusuna qarşı vuruşmuşdur. 1992-2001-ci illərdə Əfqanıstanın prezidenti olmuşdur. **C.35-** 363.

219.Burkina Faso – (1984-cü ilə qədər Yuxarı Volta Respublikası) – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 274,4 min km², əhalisi 10,6 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı Xalq deputatları Assambleyasıdır. Paytaxtı – Uaqadutu şəhəridir. **C.31-** 220.

220.Butros Qali (d.1922) – 1992-1996-cı illərdə BMT-nin Baş katibi olmuşdur. **C.29-** 54; **C.32-** 378.

221.Bülbül, Murtuza Məşədi Rza oğlu Məmmədov (1897-1961) – Azərbaycan klassik vokal məktəbinin banisi, musiqi folkloru tədqiqatçısı. Bülbülün yaradıcılığı müasir Azərbaycan musiqili teatri tarixində mühüm bir mərhələ təşkil edir. Bülbül Azərbaycan xalq mahnılarını, təsnifləri böyük sənətkarlıqla ifa etmişdir. Azərbaycan Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. SSRİ Xalq artisti və SSRİ Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.31-** 357; **C.36-** 141, 142, 286, 288; **C.40-** 79; **C.41-** 35, 53.

222.Bülənd Arınc (d.1948) – Türkiyə siyasətçisi 2002-

2007-ci illərdə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri olmuşdur. Hazırda Bülənd Arınc Türkiyə hökumətində Baş nazirin müavini və hökumət sözçüsüdür. **C.42-** 366.

223.Bülənd Ecevit (1925–2006) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. 1974,1978-1979 və 1997-2003-cü illərdə Türkiyə Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 1972-1980-ci illərdə Respublika Xalq Partiyasının, 1978-1988-ci illərdə Türkiyə Demokrat Sol Partiyasının Baş katibi idi. **C.29-** 362, 363, 366; **C.30-** 204, 326; **C.31-** 262; **C.32-** 135, 136, 252, 301; **C.33-** 94-95, 111, 184, 188, 209, 289, 291, 293; **C.34-** 75, 214, 314, 385; **C.35-** 272, 400; **C.36-** 364, 400; **C.38-** 227; **C.39-** 25, 291; **C.42-** 157.

224.Cabbar Qaryağdı, Cabbar Məşədi İsmayıl oğlu Qaryağdı (1861-1944) – Azərbaycan xanəndəsi, musiqi xadimi. Azərbaycan xanəndəlik sənətinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Cabbar Qaryağdı fitri istedadla, zil və olduqca güclü, gözəl tembrli, geniş diapazonlu səsə, qeyri-adi musiqi hafizəsinə malik sənətkar idi. **C.31-** 357.

225.Cabir əl-Əhməd əs-Sabah – 2006-cı ildən Küveyt əmiri. Hakimiyyətə gəldikdən sonra ölkədə bir sıra demokratik islahatlar keçirilmiş, qadınlara dövlət orqanlarında işləməyə icazə verilmiş, onlar seçib-seçilmək hüququ əldə etmişlər. **C.32-** 336; **C.36-** 151; **C.37-** 39.

226.Cahangir Cahangirov, Cahangir Şirgəşt oğlu Cahangirov (1921-1992) – Azərbaycan bəstəkarı. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. SSRİ Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.31-** 357; **C.42-** 109.

227.Cahangir Əsgərov, Cahangir Cəlal oğlu Əsgərov

(d.1950) – təyyarəçi. 1991-1993-cü illərdə Aviasiya İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Respublika Komitəsinin sədri, 1996-cı ildən “Azərbaycan Hava Yolları” Dövlət Konserninin Baş direktorudur. **C.40-** 197-222; **C.41-** 34;

228.Camal Əbdül Nasir (1918-1974) – Misir dövlət, siyasi və hərbi xadimi. 1949-cu ildə “Azad zabitlər” təşkilatına başçılıq etmiş və 1952-ci ildə ölkədə dövlət çevrilişi etmişdi. 1953-cü ildə Baş nazirin müavini, 1954-1956-cı illərdə Baş nazir, 1956-cı ildən prezidenti olmuşdur. 1963-cü ildən Ərəb Sosialist İttifaqının sədri idi. Camal Əbdül Nasir Süveyş kanalını milliləşdirmiş və Misirə qarşı İngiltərə-Fransa-İsrail təcavüzünə (1956) qarşı Misir xalqının mübarizəsinə başçılıq etmişdir. Misirin İsrailə müharibədə məğlubiyyətindən, Sinay yarımadasının İsrail tərəfindən işğal edilməsindən sonra prezidentlikdən istefaya getmək istəsə də bu, qəbul olunmamışdı. **C.40-** 143,144,145.

229.Cavanşir (təqribən 616-680/81) – dövlət xadimi, sərkərdə. Cavanşir sasanı ordusunun tərkibində ərəblərə qarşı vuruşan alban hərbi hissəsinin komandanı kimi döyüşlərdə fərqlənmişdir. Cavanşirin hakimiyyəti dövründə qədim Albaniyada iqtisadi həyat nisbətən dirçəlmiş, elm və mədəniyyət inkişaf etmişdir. **C.31-** 291.

230.Cef Binqəmən (d.1943) – Amerika siyasətçisi, senator. Senatda Enerji və Təbii Sərvətlər Komissiyasının sədridir. Cef Binqəmən 2002-ci ildə İraqa qarşı müharibəyə səs verməyən 25 deputatdan biridir. **C.38-** 62-64.

231.Ceyhan – Aralıq dənizi sahilində liman. 1998-ci il oktyabrın 29-da Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, Qazaxıstan, Özbəkistan prezidentləri və ABŞ-ın Energetika naziri Bakı-Tbilisi-Ceyhan marşrutunu müdafiə edən “Ankara bəyannaməsi”ni imzalamışlar. Uzunluğu 1695 km olan Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri 2006-cı ildə istifadəyə verilmişdir. **C.34-** 25, 37, 280; **C.36-** 79, 137, 365; **C.41-** 186, 193, 194, 204,

207, 216, 225, 246; **C.42-** 69, 183, 256, 342.

232.Cəbrayıl – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Sahəsi 1050 km², əhalisi 45,8 min nəfər idi. 1993-cü ildə erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir. **C.29-** 169; **C.35-**23, 190, 164, 220, 269.

233.Cəfər Cabbarlı, Cəfər Qafar oğlu Cabbarlı (1899-1934) – böyük Azərbaycan yazıçısı, dramaturq. Cabbarlı yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafına böyük təsir göstərmiş, istedadlı dramaturqlar nəslinin yetişməsində mühüm rol oynamışdır. Cabbarlının zəngin irsi Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində layiqli yer tutur. **C.31-** 307, 357; **C.36-** 286; **C.42-** 354, 355.

234.Cəfər Xəndan, Cəfər Zeynal oğlu Hacıyev – (1910-1961) – ədəbiyyatşünas, tənqidçi, şair. Filologiya elmləri doktoru, professor. 1950-1954-cü illərdə Bakı Dövlət Universitetinin rektoru olmuşdur. **C.31-** 358.

235.Cəfər Vəliyev, Cəfər Cəbrayıl oğlu Vəliyev (d.1930) – hüquqşünas. 1962-1979-cu illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1987-1992-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının daxili işlər naziri, 1992-2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri olmuşdur. **C.34-** 82-88.

236.Cəfərqulu Ağa Bakıxanov (1799-1867) – general-leytenant. Abbasqulu Ağa Bakıxanovun qardaşı. Rusiya-İran müharibəsində (1826-28) iştirak etmişdi. Bakıxanovun iri torpaq sahələri və çoxlu kəndi olmuşdur. **C.42-** 361.

237.Cəlal Əliyev, Cəlal Əlirza oğlu Əliyev (d.1928) – bitki fizioloqu, elm təşkilatçısı, ictimai xadim. Azərbaycan Milli EA-nın akademiki, əməkdar elm xadimi, Rusiya Kənd Təsərrüfatı EA-nın həqiqi üzvü, Ukrayna və Belarus Aqrar EA-larının əcnəbi üzvü, Beynəlxalq Elmi İnkişaf Şurasının – Beynəlxalq EA Azərbaycan bölməsinin fəxri prezidentidir. Azərbaycan MEA-nın Botanika İnstitutunda məhsuldarlıq

proseslərinin molekulyar- genetik əsasları şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışır. Azərbaycan MEA Rəyasət Heyətinin üzvüdür. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (1995-ci ildən) deputatıdır. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.39-** 168.

238.Cəlil Məmmədquluzadə, Mirzə Cəlil Hüseynqulu oğlu Məmmədquluzadə (ədəbi təxəllüsü Molla Nəsrəddin; 1866-1932) - dahi Azərbaycan yazıçısı, jurnalist, ictimai xadim. Mirzə Cəlilin ictimai-ədəbi fəaliyyəti XIX əsrin 80-ci illərinin axırından XX əsrin 30-cu illərinə qədərki böyük tarixi dövrü əhatə edir. 40 illik yaradıcılığı boyu müxtəlif janrlarda yazdığı əsərləri ilə Mirzə Cəlil Azərbaycan realist ədəbiyyatının yüksək pilləyə qalxmasında müstəsna rol oynamışdır. 1906-cı il aprelin 7-də çıxan “Molla Nəsrəddin” jurnalının nəşrinə başlamaqla Mirzə Cəlil Azərbaycanda, eləcə də Yaxın Şərqdə satirik jurnalistikanın əsasını qoymuşdur. Bu zamandan Mirzə Cəlil Molla Nəsrəddin adı ilə məşhur oldu. **C.29-** 244; **C.31-** 293, 294, 295, 357; **C.32-**430; **C.33-** 72; **C.34-** 350; **C.36-** 328; **C.40-** 136.

239.Cəlilabad (1967-ci ilədək Astraxanbazar rayonu) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Qərbdə İranla həmsərhəddir. Sahəsi 1441 km², əhalisi 175,9 min nəfərdir. **C.40-** 349.

240.Cəmşid Naxçıvanski (1895-1935) – hərbi xadim, briqada komandiri. Birinci dünya müharibəsində müsəlmanlardan təşkil olunmuş süvari eskadronun komandiri olmuş, sücaətlə vuruşmuş, dördüncü dərəcəli “Müqəddəs Georgi” ordeni ilə təltif olunmuşdur. Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda Cəmşid xan inamla vuruşmuşdur. 1920-ci ilin martında onun alayı Qarabağda daşnaklara qarşı döyüş əməliyyatlarında fəal iştirak etmişdir. 28 aprel (1920) çevrilişindən sonra Azərbaycanın ilk milli atıcı diviziyasının komandiri təyin olunmuş, yüksəkixtisaslı kadr hazırlığında mühüm rol oynamışdır. 30-cu

illərin axırlarında Cəmşid xan guya başçılıq etdiyi “casus təxribatçı dəstəsi” ilə mühacirətdə olan qardaşları (İran) ilə əlaqə saxlamaqda təqsirləndirilərək repressiya qurbanı olmuşdur. **C.39-** 143-152; **C.42-** 361-365.

241.Cənubi Afrika Respublikası – Cənubi Afrikada dövlət. Sahəsi 1,2 milyon km², əhalisi 41,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 11 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlament (Senat və Milli Məclis). Paytaxtı Pretoriyadır. **C.30-** 15, 16, 67, 68; **C.33-**377; **C.38-** 171; **C.40-** 176.

242.Cənubi Osetiya – Gürcüstan Respublikasının tərkibində Cənubi Osetiya Muxtar Vilayəti. 1922-ci ildə yaradılmışdır. Sahəsi 3,9 min km², əhalisi 99 min nəfərdir. Mərkəzi Sxinvali şəhəri. **C.36-** 108,406; **C.37-** 303, 321, 326, 354.

243.Cəvahirəl Nehru (1889-1964) – Hindistan dövlət xadimi, milli azadlıq hərəkatı rəhbərlərindən biri. Siyasi və dövlət xadimi. Motiləl Nehrunun oğlu və Qandinin ən yaxın silahdaşı. 1947-1964-cü illərdə dominion Hindistanın Baş naziri, və xarici işlər naziri olmuşdur. Nehru bloklara qoşulmamaq hərəkatının siyasi rəhbərlərindən biri olmuşdur. Nehru tarixə “Yeni Hindistanın qurucusu” kimi düşmüşdür. **C.36-** 352, 353, 357.

244.Cibuti, Cibuti Respublikası – Şimal-Şərqi Afrikada dövlət. Sahəsi 22 min km², əhalisi 603,6 min nəfərdir. İnzibati ərazisi 5 vilayətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Cibutidir. **C.35-** 21; **C.39-** 197.

245.Con Braun (d.1948) – “Britiş Petroleum” şirkətinin prezidenti. 1969-1983-cü illərdə Alyaskada, Nyu-Yorkda, Londonda neft və qazın çıxarılması və kəşfiyyatı istehsalı ilə məşğul olan böyük şirkətlərdə müxtəlif məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Bütün tapşırıqları əla yerinə yetirdiyinə görə 36 yaşında “Bi-Pi” qrupunun xəzinədarı və “Bi-Pi” şirkətinin Finance

İnternationalının Baş direktoru təyin edilir. 1987-ci ildən isə Standard Oil of Ohio “Bi-Pi” ilə iş birliyindən “Bi-Pi” Amerika təmsilçisi üzrə maliyyə üzrə vitse prezidenti və Standard Oil of Ohionun başçısı təyin edilir. **C.34-** 51, 418; **C.35-** 22-29, 30-35.

246.Con Hovard (d.1939) – 1996-cı ildən Avstraliyanın Baş naziri. Avstraliya Liberal partiyasının lideri. **C.32-**145; **C.37-** 241; **C.42-** 61.

247.Con Oldinq-Smi (d.1943) – ingilis iqtisadçısı. 1992-2003-cü illərdə Beynəlxalq Valyuta Fondunda 2-ci Avropa şöbəsinin direktoru olmuşdur. **C.40-** 29-33.

248.Con Robertson (d.1946) – İngiltərənin siyasi və dövlət xadimi. Müxtəlif illərdə 6 dəfə parlamentə deputat seçilib. 1999-2004-cü illərdə NATO-nun Baş katibi olmuşdur. **C.32-** 103-108; **C.33-** 303; **C.37-** 348-349; **C.42-** 378-379, 382, 384.

249.Corc Buş (d.1946) – ABŞ-ın 43-cü prezidenti (2000-2008-ci illər). ABŞ-ın 41-ci prezidenti Corc Herbert Buşun oğludur. 1968-ci ildə Yel universitetini (incəsənət, tarix bakalavri), 1975-ci ildə isə Harvard Universitetini (incəsənət magistri) bitirmişdir. “Speaktrum-7 Enerci Korporeyşn” firmasının yaradıcısıdır. 1994-cü ildən Texas ştatının qubernatoru olmuşdur. **C.30-** 42, 111; **C.31-** 200, 421; **C.32-** 149, 404, 406; **C.33-** 136, 195, 197, 222, 223, 224, 308, 309, 326-333, 341, 384, 399; **C.34-** 28, 133, 138, 139, 228, 255, 374-375; **C.35-** 28, 29, 76, 184, 188, 215, 279, 280, 300; **C.36-** 58, 59-60, 61, 62, 63, 91, 92, 154, 307, 421; **C.37-** 10, 86, 104, 233, 234, 235, 236, 315, 398-399, 400, 401, 402, 407; **C.39-** 28, 29, 74, 81, 333; **C.41-** 79, 84, 187, 188, 189, 190, 192, 209, 217, 236, 248, 250, 261; **C.42-** 200, 337, 388, 389.

250.Corc Buş Herbert (1924) – Amerikanın görkəmli dövlət xadimi. 1980-1989-cu illərdə ABŞ-ın vitse-prezidenti, 1989-1992-ci illərdə ABŞ-ın 41-ci prezidenti olmuşdur. **C.30-** 41-47, 108, 110.

251.Cövdət Hacıyev, Əhməd Cövdət İsmayıl oğlu Hacıyev (1917-2002) – tanınmış Azərbaycan bəstəkarı, pedaqoq. 1957-69-cu illərdə Azərbaycan Musiqi Akademiyasının rektoru olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. İki dəfə SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.41-** 53; **C.42-** 251.

252.Culfa – Naxçıvan MR-də inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Şimal-Şərqdə Ermənistan, Cənubda İranla həmsərhəddir. Sahəsi 1,0 min km², əhalisi 37 min nəfərdir. **C.39-** 173; **C.40-** 259.

253.Çad, Çad Respublikası - Mərkəzi Afrikada dövlət. Sahəsi 1284 min km², əhalisi 6,5 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 14 prefektura bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı keçid dövrünün Ali Şurasıdır. Paytaxtı Ncamenadır. **C.29-** 312; **C.35-** 322.

254.Çan Dik Lionq (d.1937) – 1997-2006-cı illərdə Vyetnamın prezidenti olmuşdur. **C.35-** 449; **C.40-** 189,397.

255.Çandrika Kumaratunqa (d.1945) – 1994-cü ildə Şri-Lankanın Baş naziri, 1994-2005-ci illərdə isə Şri-Lankanın prezidenti olmuşdur. Onun atası və anası (1956-1959) Şri-Lankanın Baş nazirləri olmuşlar. **C.32-** 222; **C.37-** 317.

256.Çaykovski, Pyotr İliç (1840-1893) – böyük rus bəstəkarı. Çaykovski musiqili dramaturgiyada zərif psixoloq, ustad simfoniyaçısıdır. O musiqidə insanın daxili aləmini açmış, operada, baletdə, simfoniya məşhur obrazlar yaratmışdır. Onun “Füsunkar qadın”, “Yevgeni Onegin”, “Mazepa”, “İolanta” operaları, “Yatmış gözəl”, “Qu gölü”, “Şelkunçik” baletləri və bir sıra simfoniya onu dünyada məşhurlaşdırmışdır. **C.30-** 166; **C.38-** 124,125.

257.Çeçenistan (İçkeriya) – Rusiya Federasiyasında respublika. Paytaxtı Qroznı şəhəridir. Orta əsrlərin əvvəllərində Çeçenistanın xeyli hissəsi Alan dövlətinin tərkibində idi. XIX əsrdə Rusiya Şimali Qafqazı işğal etməyə başlayanda çeçenlər öz torpaqlarından çıxarılır, onların yerinə burada kazaklar yerləşdirilir. Bu da Çeçenistanda milli-azadlıq hərəkatının başlanmasına səbəb oldu. Dağlıların bu hərəkatı (1817-1864) 1859-cu ildə Şeyx Şamil təslim olduqdan sonra yatırıldı və Çeçenistan tamamilə Rusiyaya birləşdirildi. 1991-1992-ci illərdə Rusiya Federasiyası tərkibində müstəqil Çeçenistan Respublikası yaradıldı. **C.29-** 49, 50; **C.30-** 67, 68; **C.33-** 145; **C.35-** 216; **C.36-** 108, 383; **C.38-** 203, 376; **C.41-** 311.

258.Çexiya, Çexiya Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 78,9 min km, əhalisi 10,3 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 7 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı (Senat və Deputatlar palatası) parlamentdir. Paytaxtı Praqadır. 1993-cü ildən Çexoslovakiya Federasiyasının fəaliyyəti dayandırıldıqdan sonra Çexiya müstəqil dövlətdir. **C.30-** 234.

259.Çjou En-Lay (1898-1976) – Çin dövlət və siyasi xadimi, Nankay üsyanının (1919) rəhbərlərindən biri. 1928-ci ildən başlayaraq Çin Kommunist Partiyasının rəhbər üzvlərindən olmuşdur. 1937-1945-ci illərdə Qomindən hökumətində ÇKPMK-nin nümayəndəsi, 1949–1954-cü illərdə ÇXR Dövlət İnzibati Şurasının Baş naziri, 1954-ci ildən ÇXR Dövlət Şurasının Baş naziri, 1956-1966 və 1973-cü ildən ÇKPMK sədrinin müavini idi. **C.36-** 353.

260.Çernobil hadisələri – 1986-cı ilin aprel ayında Çernobil AES-nin 4-cü enerji blokunda avariya baş verdi. Bunun nəticəsində Ukrayna ərazisinin xeyli hissəsi, həmçinin Belorusiya və Rusiya Federasiyasının Bryansk və Kaluqa əyalətləri də radiaktiv çirklənməyə məruz qaldı. Bunun nəticəsində AES-nin 30 km-də yaşayan əhalisi bu zonadan köçürüldü. 1986-cı

ilin noyabrında 4-cü blok ləğv edildi. **C.31-** 222; **C.33-** 16; **C.34-** 251,252; **C.35-** 336.

261.Çernomırdin Viktor Stepanoviç (d.1938)- Rusiya Federasiyasının dövlət xadimi, diplomat. 1992-1998-ci illər Rusiya Federasiyasının Baş naziri olmuş, hazırda Rusiya prezidenti yanında müşavirdir. **C.29-** 181,305.

262.Çersard Şpyuder (d.1944) - Almanıyanın ictimai və siyasi xadimi. 1980-cı ildən Almanıya Bundestaqının üzvü, 1990-1998-ci illərdə Aşağı Saksoniya vilayətinin nazir-prezidenti, 2000-2006-cı illərdə Almanıyanın federal kansleri olmuşdur. **C.29-** 276; **C.34-** 149; **C.42-** 117,371.

263.Çevara, Çevara dela Serna (1928-1967) – Latin Amerika inqilabçısı, Kuba inqilabının (1959) rəhbərlərindən biri. 1965-ci ildə Kubanı tərk edərək Boliviyağa gəlmiş və partizan hərəkətinə başçılıq etmişdir. 1967-ci ilin oktyabrında Boliviyanın qoşunları onun yaratdığı partizan dəstəsini mühasirəyə alaraq məhv etmiş, yaralanmış Çevara isə əsir düşdükdən sonra öldürülmüşdür. **C.35-** 318.

264.Çeyni Dik (d.1941) – Amerikanın siyasi xadimi. 1989-1992-ci illərdə ABŞ-ın Müdafiə naziri olmuşdur. 1993-cü ildən Amerikada Sahibkarlıq institutunun direktorudur. “Hallibörtn” korporasiyasının prezidenti, Amerika-Azərbaycan Ticarət Palatasının fəxri üzvüdür. 2001-2009-cu illərdə ABŞ-ın vitse-prezidenti olmuşdur. **C.31-** 202; **C.32-**146; **C.38-** 286,287; **C.41-** 188,190.

265.Çikaqo Universiteti – ABŞ-da ən böyük ali təhsil ocaqlarından biri (İllinoys ştatı). Əsası 1857-ci ildə qoyulmuşdur. XX əsrin əvvəllərindən böyük elmi mərkəz kimi də fəaliyyət göstərir. Universitetdə biologiya, humanitar elmlər, fizika, sosial fakültələri var. **C.41-** 326.

266.Çili, Çili Respublikası – Cənubi Amerikanın Cənub-Qərbində dövlət. Sahəsi 756,9 min km², əhalisi 14,4 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 13 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı pre-

zident, ali qanunverici orqanı ikipalatalı parlament (Senat və Deputatlar Palatası). Paytaxtı Santyaqodur. **C.30-** 82; **C.36-** 68.

267.Çin Xalq Respublikası (ÇXR) – Mərkəzi və Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 9,6 milyon km², əhalisi 1219 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 22 əyalətə (Tayvansız), 5 muxtar rayona və mərkəz tabeliyində olan 3 şəhərə (Pekin, Şanxay, Tyantszin) bölünür. Ali dövlət hakimiyyəti orqanı Ümumçin Xalq Nümayəndələri Məclisidir. Dövlət başçısı – Çin Xalq Respublikasının sədridir. Paytaxtı Pekindir. **C.30-** 121, 162; **C.35-** 364; **C.36-** 146, 214-217; **C.37-** 109-112; **C.38-** 74-75, 116, 246; **C.41-** 345.

268.Çingiz Abdullayev (d.1959) - Azərbaycanın Xalq yazıçısı. Onlarla detektiv roman və povestin müəllifidir. Azərbaycan Yazıçılar Birliyi İdarə Heyətinin katibidir. **C.29-** 449.

269.Çingiz Hüseynzadə, Çingiz Muxtaroglu Hüseynzadə (d.1951) – şərqsünas. Azərbaycan Atletika federasiyasının prezidenti. 1997-ci ildən Azərbaycan Milli Olimpiya Komitəsinin vitse-prezidenti. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.33-** 263.

270.Çingiz Qacar, Çingiz Oveys oğlu Qacar (d.1929) – fizik. Fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, AMEA -nın həqiqi üzvü. Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı və SSRİ EA-nın Vavilov adına mükafatı laureatıdır. Çingiz Qacar etil spirti molekulasının trans-kontormerinin fırlanma spektrini ilk olaraq müəyyənləşdirib. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.37-** 70,71.

271.Çingiz Sadıqov, Çingiz Hacı oğlu Sadıqov (d.1929) – görkəmli pianoçu. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Filmlərdə də çəkilmişdir. Hazırda ABŞ-da yaşayır. **C.41-** 29-31.

272.Çörçill, Uinston Leonard Spenser (1874-1965) – Böyük Britaniyanın görkəmli dövlət, siyasi və hərbi xadimi, 1940-1945, 1951-1955-ci illərdə Böyük Britaniyanın Baş naziri. Çörçill 2-ci dünya müharibəsi zamanı Britaniya xalqının

“mətanət” rəmzi, ABŞ və SSRİ ilə antihitler koalisiyasının təşəbbüsçülərindən biri olmuşdur. Çörçill bir sıra publisistik əsərlərin və memuarların müəllifidir. Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatıdır. **C.35-** 238.

273.Dağıstan, Dağıstan Respublikası - Rusiya Federasiyasının tərkibində. Sahəsi 50,3 min km², əhalisi 2094,6 min nəfərdir. Paytaxtı Mahaçqala şəhəridir. Dağıstan ərazisi bizim eradan əvvəl birinci minilliyin axırlarına qədər Qafqaz Albaniyasının tərkibində olmuşdur. 1813-cü ildə Gülistan müqaviləsinə əsasən çar Rusiyasına birləşdirilmişdir. **C.29-** 49; **C.32-** 42, 43, 51, 56-58, 59, 60; **C.35-** 216; **C.38-** 96, 260; **C.40-** 110, 404.

274.Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti – Azərbaycan Respublikası ərazisində muxtar vilayət. 1923-cü il iyulun 7-də təşkil edilmişdir. Dağlıq Qarabağda 1988-ci ilə qədər 170 min əhali yaşayırdı. Ərazisi 4 min km²-dir. Mərkəzi Xankəndidir. 1988-ci ildə Qarabağ separatçıları və millətçiləri Ermənistan silahlı qüvvələri ilə birlikdə bu ərazidə yaşayan azərbaycanlıları doğma torpaqlarından çıxararaq Dağlıq Qarabağı işğal etdilər. BMT-nin 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələrinə görə, erməni işğalçıları Azərbaycan torpaqlarını qeyri-şərtsiz tərk etməlidirlər. Ancaq Azərbaycanın bu ərazisi hələ də erməni tapdağı altındadır. **C.29** -11, 14, 23, 24, 26, 30, 31, 34, 36, 48, 49, 50, 66, 88, 102, 111, 114, 134, 145, 159, 169, 188, 193, 194, 216, 259, 301, 303, 308, 321, 331, 333, 335, 365, 368, 369, 371, 433, 447, 448; **C.30-** 18, 19, 32, 34, 51, 52, 53, 54, 55, 67, 111, 112, 114, 217, 265, 280, 330, 394, 403, 404, 405, 406, 423, 428; **C.31-** 71, 129, 132, 133, 135, 137, 138, 142, 169, 184, 188, 194, 279, 281, 311, 312, 313, 314, 315, 323,

324, 325, 328, 333, 348, 388, 409, 412; **C.32-** 23, 27, 32, 36, 47, 50, 66, 69, 77, 87, 92, 105, 123, 124, 148, 150, 155, 158, 159, 160, 161, 168, 174, 189, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 208, 248, 260, 264, 314, 351, 352, 362-297, 402, 404, 406, 426, 445, 450. **C.33-**12, 21, 24, 25, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 48, 49, 59, 62, 67, 68, 74, 78, 81, 82, 85, 89, 90, 94, 98, 99, 100, 104, 107, 109, 110, 115, 116, 118, 131, 134, 135, 151, 152, 155, 157, 159, 161, 163, 173, 174, 175, 187, 189, 195, 196, 201, 207, 210, 214, 222, 223, 227, 250, 291, 292, 300, 301, 308, 309, 312, 313, 315, 316, 317, 318, 326, 327, 328, 330, 332, 333, 338, 339, 340, 344, 381, 384, 397, 398, 404, 412, 413; **C.34-** 102, 129-141, 143, 144, 147, 153, 154, 163, 188, 204, 212, 218, 221, 222, 229, 230, 255, 259, 287, 297, 303, 304, 315, 360, 361, 375, 394, 407, 421; **C.35-** 5, 8, 82-92, 123, 159, 160, 161, 162, 175, 176, 177, 183-192, 210, 211, 213 215, 231, 296, 297, 303, 314, 335; **C.36-** 37, 80, 109, 139, 161, 164, 172, 193, 217, 307, 308, 342, 368, 390, 392, 396, 403, 404, 405, 406, 407, 420, 423, 425, 434; **C.37-** 30, 59, 65, 69, 70, 85, 89, 101, 103, 162, 171, 229, 232, 233, 234, 236, 265, 268, 275, 277, 282, 286, 297, 303, 312, 313, 314, 321, 326, 331, 332, 335, 346, 354, 355, 357, 359, 365, 367, 396, 398, 406, 415, 427, 436, 444-447; **C.38-** 7, 13, 14, 24, 45, 59, 69, 72, 101, 102, 104, 118, 121, 133, 144, 184, 185, 187, 191, 204, 211, 236, 238, 239, 240, 258, 283, 305, 309, 313, 319, 321, 334, 335, 348, 360, 364, 375, 376, 377, 383, 389, 393; **C.39-** 31, 33, 43, 48, 52, 67, 74, 75, 82, 102, 111, 112, 129, 140, 156, 195, 209, 211, 212, 214, 219, 221, 223, 233, 240, 248, 256, 258, 259, 271, 274, 277, 283, 289, 290, 299, 302, 307, 322, 351, 375, 392; **C.40-** 9, 10, 13, 16, 17, 18, 19, 44, 62, 79, 80, 100, 101, 102, 104, 105, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 179, 180, 182, 197, 264, 270, 281, 283, 284, 287, 300, 307, 308, 310, 330, 349, 361; **C.41-** 111, 147, 152, 158, 174, 254, 264, 270, 271, 275, 279,

280, 299, 308, 309, 311, 312, 313, 338, 360-374, 387, 389, 392-393, 401, 415, 416; **C.42**-30, 50, 53, 54, 55, 56, 59, 63, 65, 74, 88, 98, 169, 171, 175, 184, 185, 199, 200, 205, 212-214, 231, 274, 286, 357, 372, 374-376, 379, 380, 383, 386.

275. Daniel Arar Moi (d.1924) – Keniya siyasi və dövlət xadimi. 1978-2002-ci illərdə Keniya prezidenti olmuşdur. **C.37**- 98.

276. Danimarka, Danimarka Krallığı – Şimali Avropada dövlət. Sahəsi 43,1 min km², əhalisi 5,24 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 14 amta bölünür. Danimarka Konstitusiyalı monarxiyadır. Hökumət başçısı kraliça, qanunverici orqanı birpaltalı folketingdir. Paytaxtı Kopenhagendir. **C.33**- 348; **C.38**- 114, 115.

277. Davos iqtisadi forumu, Dünya iqtisadi forumu – İsveçrənin kurort şəhəri Davosda hər il Ümumdünya iqtisadi forumu keçirilir. 1995-ci il yanvarın 26-30-da Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev başda olmaqla, Azərbaycan nümayəndə heyəti bu forumda iştirak etmişdir. **C.37**- 342-368.

278. “Delta Hess” – Amerika neft şirkəti. 1932-ci ildə Nyu-Yorkda fəaliyyətə başlamışdır. Müasir “Delta hess” neft kompaniyası dünyanın müxtəlif yerlərinə yüksək keyfiyyətli neft-yağ məhsullarını ixrac edir. “Delta hess”-in neft-yağ məhsulları okean sularından tutmuş, kosmosa qədər bütün mü-rəkkəb sahələrdə işlənir. **C.41**- 216, 223.

279. Devid Vuqvord (d.1946) – neftçi-mühəndis, 1999-2007-ci illər “BP-Azərbaycan” şirkətinin prezidenti. Bir çox ölkələrdə – Ərəb əmirliklərində, Norveç, Rusiya və ABŞ-da “BP” şirkətinin nümayəndəsi vəzifələrində işləmişdir. İngiltərənin “Müqəddəs Mixail və müqəddəs Georgi”, Gürcüstanın “Şərəf”, Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.30**- 203, 204; **C.32**- 279; **C.34**- 30-52, 289; **C.35**- 22, 26, 33, 428-435; **C.39**- 15; **C.41**- 141, 222-227, 233, 235-236, 241.

280.Dəmirçizadə Əbdüləzəl, Əbdüləzəl Məmməd oğlu Dəmirçizadə (1909-1979) – dilçi, filologiya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatı. Azərbaycan ədəbi dili tarixinə, müasir Azərbaycan dilinin fonetikasına, üslubiyyatına və etimologiyaya dair əsərlərin müəllifidir. **C.31-** 358.

281.Dəniz Baykal (d.1938) – 1988-2010-cu illərdə Türkiyədə Cümhuriyyət Xalq Partiyasının lideri və Baş katibi olmuşdur. Bu partiya ölkədə böyüklüyünə görə ikinci, parlamentdə isə əsas müxalifət partiyasıdır. O müxtəlif illərdə Türkiyədə Baş nazirin müavini, maliyyə, energetika və xarici işlər naziri vəzifəsində çalışmışdır. **C.34-** 71; **C.41-** 141, 222-227, 233, 235-236, 241; **C.42-** 339.

282.Dərbənd – Rusiya Federasiyasının Dağıstan Muxtar Respublikasında şəhər. Dərbənd Qafqaz Albaniyasının ən qədim şəhərlərindən biri olmuşdur. V əsrdə Dərbənd iqtisadi və siyasi cəhətdən Qafqaz Albaniyasının mühüm şəhərlərindən biri, həm də Sasani canişinlərinin iqamətgahı idi. Abbasilər xilafəti dövründə (750-1258) Dərbənd Avropa və Asiya ölkələri ilə ticarətdə əsas tranzit məntəqəsi idi. Dərbənd X əsrdə Şirvanşahların hakimiyyəti altına keçdi. Bundan sonra Azərbaycana yiyələnmək istəyən yadellilər arasında gedən müharibələr zamanı Dərbənd əldən-ələ keçirdi. 1509-cu ildə I Şah İsmayıl (1501-1524) Dərbəndi tutdu. 1796-cı ildə V.A.Zubovun başçılığı ilə Rusiya qoşunu Dərbəndi işğal etdi. Gülüstən müqaviləsinə (1813) əsasən Dərbənd Rusiyaya verildi. **C.32-** 60.

283.Didyə Ratsirak (d.1936) – Madaqaskar siyasi xadimi, vitse-admiral. 1975-1993 və 1997-2002-ci illərdə Madaqaskarın prezidenti olmuşdur. **C.35-** 20.

284.Dik Çeyni (d.1941) – Amerikanın siyasi xadimi. 1989-1992-ci illərdə ABŞ-ın müdafiə naziri olmuşdur. 1993-cü ildən Amerikada Sahibkarlıq institutunun direktorudur.

“Hallibörtn” korporasiyasının prezidenti, Amerika-Azərbaycan Ticarət Palatasının fəxri üzvüdür. Hal-hazırda ABŞ-ın vitse-prezidentidir. **C.33-**197, 293, 329, 332, 335, 352, 353, 357; **C.37-** 400-401, 402, 406; **C.41-** 188, 190.

285.Dmitri Qnatyuk (d.1925) – Ukrayna müğənnisi. 1951-ci ildən Ukrayna Opera və Balet Teatrının solisti. Əsasən, Ukrayna xalq mahnılarının mahir ifaçısı. SSRİ Xalq artisti və Dövlət mükafatı laureatı. **C.41-** 25, 27-28.

286.Dominikan, Dominikan Respublikası – Vest-Hinddə, Haiti adalarının Şərq hissəsində dövlət. Sahəsi 48,4 min km², əhalisi 8,36 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 29 əyalətdən və bir milli mahaldan ibarətdir. Dövlət və hökumət başçısı prezidentdir. Qanunverici orqanı Milli Konqresdir (Senat və Deputatlar Palatası). Paytaxtı Santo-Dominqo şəhəridir. **C.37-** 11.

287.Donetsk vilayəti – Cənub-Şərqi Ukraynada, Rusiya ilə sərhəddə inzibati ərazi. sahəsi 26,5 min km², əhalisi 5346,7 min nəfərdir. **C.40-** 169.

288.“907-ci maddə” – ABŞ Konqresinin 1992-ci il oktyabrın 24-də erməni lobbisinin təzyiqi ilə qəbul etdiyi “Rusiyanın və yeni müstəqillik qazanmış dövlətlərin azadlığını müdafiə aktı”na 907-ci düzəliş nəzərdə tutulur. Düzəliş ABŞ hökumətinin Azərbaycan hökumətinə yardımını qadağan edir. Buna baxmayaraq, istər Bill Klinton, istərsə də ondan sonra ABŞ prezidenti seçilən Corc Buş administrasiyası bu düzəlişin reallığı nəzərə almadığını təsdiq edərək onun ləğv edilməsi təklifini müdafiə etmişlər. C.Buş hökuməti 2002-ci ildə bu düzəlişin fəaliyyətdən düşdüyünü qərara almışdır. **C.30-**25, 26, 34, 39, 40, 56, 114, 115, 429; **C.31-** 186, 187; **C.32-** 149; **C.33-**307, 327, 330, 357; **C.34-** 100; **C.36-** 404; **C.37-** 132, 138, 236, 315, 343; **C.38-** 68, 287; **C.40-** 295; **C.41-** 85, 87, 191; **C.42-** 82, 84, 85, 95, 200, 389.

289.Dövlət Baxçalı (1948) - Türkiyə siyasi xadimi, iqt-

sadçı. 1997-ci ildə Milliyyətçi Hərəkət Partiyasının sədri seçilmişdir. 1999-cu il seçkilərində qalib gələrək Demokratik Sol Partiya və Ana Vətən Partiyası ilə koalisiya hökumət yaratmışdır. 2007-ci ildə keçirilən seçkilərdə yenidən millət vəkili seçilmişdir. **C.29-** 366; **C.31-** 262; **C.33-** 105-106, 111, 289, 293, 388; **C.34-** 75; **C.35-** 268, 273; **C.38-** 235-236, 237-241.

290.Dövlət Departamenti - ABŞ-da 1789-cu ildən Xarici İşlər Nazirliyi funksiyasını həyata keçirən əsas xarici siyasət idarəsi. Dövlət katibi başçılıq edir, prezidentin və Konqresin hazırladığı xarici siyasi xətti həyata keçirir. **C.29-** 291, 292 ;**C.30-** 93; **C.33-** 301, 415; **C.41-** 417.

291.Dövlət Duması - 1906-cı ildə Rusiyada yaradılan nümayəndəli qanunvericilik müəssisəsi. 17 oktyabr Manifesti əsasında yaradılmışdır. Burada qanunlar müzakirə edilərək Dövlət Şurasına təqdim olunur və çar tərəfindən təsdiq edilirdi. Duma 1917-ci ilin 6 oktyabrına qədər fasilələrlə fəaliyyət göstərdi. 1993-cü il Rusiya Federasiyasının Konstitusiyasına əsasən Duma təzədən bərpa olundu. **C.29-** 222-238, 303; **C.30-** 438, 445; **C.34-** 84; **C.37-** 289; **C.39-** 33; **C.42-** 250.

292.Dövlət Neft Fondu – 1999-cu ildə yaradılmışdır. Əsas fəaliyyəti Azərbaycanın neft strategiyasından əldə edilən gəlirlərin idarə edilməsidir. **C.32-**115, 116, 117, 218, 220; **C.34-** 40, 43, 197, 243; **C.37-** 151; **C.38-** 63, 248, 249; **C.39-** 99, 103, 107, 129, 413-418; **C.40-** 85; **C.41-** 96, 111, 218, 220, 227; **C.42-** 92, 93, 149, 152.

293.Duş Santuş, Joze Eduardu (d.1942) – Anqolanın prezidenti və MPLA-nın sədri – 1975-ci ildən nazir vəzifələrində olmuşdur. Ordu generalıdır. Azərbaycan Neft və Kimya İnstitutunda (Azərbaycan Neft Akademiyası) təhsil almışdır. **C.31-** 31; **C.42-** 216.

294.Dünya Bankı - BMT-nin hökumətlərarası ixtisaslaşdırılmış idarəsi. 1945-ci ildə ABŞ-da Bretton-Vuds çərçivəsi sistemində yaradılmışdır.İdarə heyəti Vaşinqtondadır.

Məqsədi inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqtisadi və sosial dirçəlişinə kömək etməkdir. Səhmdar cəmiyyəti formasındadır və iştirakçıları yalnız Beynəlxalq Valyuta Fondunun üzvləridir. Banka 130-dan artıq dövlət daxildir. 1992-ci ildən Azərbaycan Respublikası Dünya Bankının üzvüdür. **C.29-** 132-139, 162, 414, 443; **C.30-** 130, 311, 315; **C.31-**238, 285; **C.32-** 111-120, 218, 236, 293, 359; **C.33-**50, 153, 211; **C.35-** 233-235; **C.36-** 180, 298, 360, 361; **C.37-** 178, 384; **C.38-** 247-251, 278; **C.40-** 315; **C.41-** 174; **C.42-** 90, 151, 273.

295.Dünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) – BMT-yə məxsus beynəlxalq dövlətlərarası təşkilat. 1946-cı ildə yaradılmışdır. Cenevrədə fəaliyyət göstərir. Nizamnaməsinə görə vəzifəsi ən təhlükəli xəstəliklərlə mübarizə, beynəlxalq sanitariya qaydalarının hazırlanması və s.-dir. **C.30-** 408.

296.Dünya Ticarət Təşkilatı – 1947-ci ildə qəbul edilmiş müqavilə 23 ölkənin beynəlxalq ticarətdə gömrük rüsumlarının aşağı salınmasına və başqa çətinliklərin aradan götürülməsinə hökumətlərarası qəbul etdiyi çoxtərəfli müqavilədir. Bu müqavilə 1995-ci ildə beynəlxalq ticarətdə rüsumlar haqqında qəbul edilmiş müqavilənin hüquqi varisidir. Təşkilatın əsas prinsipi bütün iştirakçılar üçün münasib mühit yaratmaqdır. Təşkilata 130 ölkə daxildir. **C.36-** 216.

297.Düpon Ambruaz (d.1937) – Fransa siyasi xadimi və senatın üzvü. **C.36-** 51, 52.

298.Dvorjak Antonin (1841-1904) – çex bəstəkarı. Çex klassik musiqisinin banilərindən biri. Dvorjaka “Himn” kantatası eləcə də slavyan rəqsləri şöhrət qazandırmışdır. Simfoniyları və instrumental əsərləri dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümunələrindəndir. **C.30-** 161.

299.Dzünitiro Konidzumi (d.1942) – 2001-2006-cı illərdə Yaponiyanın Baş naziri olmuşdur. **C.33-** 417; **C.37-** 187; **C.40-** 407.

300.Eduardo Albert Dualde (d.1941) – 2002-2003-cü illərdə Argentina prezidenti olmuşdur. **C.38-** 299.

301.Ehud Barak (d.1942) – İsrail hərbi və dövlət xadimi.1991-1995-ci illərdə İsrail Baş ştabında rəis, 1999-2001-ci illərdə İsrailin Baş naziri. **C.30-** 10, 23, 27, 28, 29.

302.“Exo” – Azərbaycanda buraxılan gündəlik ictimai-siyasi qəzet. 2001-ci ildən Bakıda nəşr edilir. Gündəlik tirajı 6 min nüsxədir. **C.33-** 212; **C.40-** 89.

303.EKO – İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı. Qərargahı Tehrandadır. 1992-ci ildən Azərbaycan Respublikası bu beynəlxalq təşkilatın üzvüdür. **C.29-** 179, 293, 294; **C.32-**327, 329-334, 379; **C.41-** 9, 10,194.

304.“Eksson” korporasiyası - dünyanın ən iri və Amerikanın qocaman sənaye korporasiyalarından biri. Mənzil-qərargahı Amerikanın Dallas şəhərində yerləşir. 1882-ci ildə Con Rokfeller tərəfindən yaradılmışdır. Hazırda dünyanın 90-dan çox ölkəsində fəaliyyət göstərir. Korporasiyada 95 min adam işləyir. 18 ölkədə yerləşən 30 neftayırma müəssisəsinin tam və ya şərikli sahibidir. **C.29-**373; **C.30-** 29; **C.32-** 307; **C.33-** 198, 272; **C.34-** 51; **C.35-** 428-435.

305. “Eksson Mobil”– amerikan şirkəti. Dünyada ən böyük özəl neft şirkətlərindən biri. Neftin çıxarılması, istehsalı və paylanması ilə məşğuldur.**C.30-** 48, 56, 116.

306.Ekvador, Ekvador Respublikası Cənubi Amerikanın Cənub-Qərbində dövlət. Sahəsi 283,6 min km², əhalisi 11,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 21 əyalətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı Milli Konqresdir. Paytaxtı Kitodur. **C.35-** 321.

307.Ekvatorial Qvineya, Ekvatorial Qvineya Respublikası – Ekvatorial Afrikada Atlantik okeanı sahilində dövlət. Sahəsi 28,1 min km², əhalisi 406 min nəfərdir. İnzibati ərazisi

7 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı Xalq Nümayəndələr Palatasıdır. Paytaxtı Malabodur. **C.30-155.**

308.Elçibəy, Əliyev Əbülfəz Qədirqulu oğlu (1938-2000) - 1989-cu ildə yaradılan AXC-nin, sonralar AXCP-nin sədri. 1992-1993-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.29- 359-360, 361, 364, 367, 375, 440, 441; C.30-114, 250; C.31- 329; C.32- 435; C.35- 219, 254; C.36- 83, 84; C.40- 126, 292, 293, 297, 298.**

309.Elçin Quliyev, Elçin İsağa oğlu Quliyev (d.1967) – hüquqşünas, general-leytenant. 2001-ci ildən Azərbaycan Respublikası Sərhəd Qoşunları Komandanıdır. “Azərbaycan Bayrağı” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.35- 369, 370.**

310.Elçin Şıxlı, Elçin İsmayıl oğlu Şıxlı (d.1957) – filoloq. 1990-1998-ci ilə qədər “Ayna” - “Zerkalo” qəzetində Baş redaktor müavini, 2001-ci ildən təsisçi və Baş redaktorudur. 1989-cu ildən Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının üzvü, 2006-cı ildən Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin sədridir. **C.40- 89-133.**

311.Eldar Namazov, Eldar Saqif oğlu Namazov (d.1956) – 1994-1999-cu illərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi vəzifəsində çalışmışdır. **C.33-69, 70.**

312.Eldar Həsənov, Eldar Hübət oğlu Həsənov (d.1955) – hüquqşünas. Hüquq elmləri doktoru, professor, diplomat. 1995-2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru olmuşdur. 2001-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Rumıniyada və həmçinin 2010-cu ildən Serbiya, Bosniya və Hersoqovina, Monteneqroda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiridir. **C.42- 166.**

313.Eldar Quliyev, Eldar Tofiq oğlu Quliyev (d.1941) - kino rejissoru. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29- 253; C.30-5; C.32- 109-110; C.34- 9.**

314.Elenora Hüseynova, Elenora Məcid qızı Hüseynova

(d.1947) – filologiya elmləri namizədi. 1994-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Fransada Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. Hazırda YUNESKO-da Azərbaycanın daimi nümayəndəsidir. **C.32-**151, 157; **C.33-** 27, 28-33, 43; **C.40-** 431, 432.

315.“Elf Agiten” – Fransada ən böyük neft korporasiyası. 80 ölkədə fəaliyyət göstərən 833 şirkətdən ibarətdir. Karbohidrogenlərin kəşfiyyatı, hasilatı və satışı, kimya və neft-kimya sənayesi, farmakologiya və kosmetologiya sahələri şirkətin əsas fəaliyyət istiqamətləridir. Elmi-tədqiqat fəaliyyətinə 8 min elmi işçi çalışır. **C.30-** 186; **C.32-** 156; **C.36-** 53.

316.Elizabet II (d.1926) – Böyük Britaniya kraliçası. Vindzor sülaləsindəndir. 1952-ci ildə atası VII Georgun ölümündən sonra taxt-taca sahib olmuşdur. **C.37-** 374; **C.38-** 71, 405; **C.39-** 84.

317.Elmira Axundova, Elmira Hüseyn qızı Axundova (d.1953) - publisist, “Literaturnaya qazeta”nın və “Azadlıq” (ABŞ) radiostansiyasının Azərbaycan üzrə xüsusi müxbiri. 1995-ci ildən Azərbaycan Prezidenti yanında əfətmə komissiyasının üzvüdür. 2005-ci ildən Milli Məclisin üzvüdür. Həsən bəy Zərdabi mükafatı laureatı. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-** 249, 250; **C.35-** 252; **C.41-** 141, 142; **C.42-** 387.

318.Elmira Şahtaxtinskaya, Elmira Həbibulla qızı Şahtaxtinskaya (1930-1996) – rəssam. Azərbaycan Respublikasının Xalq rəssamı və əməkdar incəsənət xadimi. H.B.Şahtaxtinskinin qızıdır. Plakat və dəzgah rəsmlərinin müəllifidir. 70-ci illərdə çekdiyi “Azərbaycan qədim mədəniyyət diyarıdır” plakat silsiləsində Azərbaycanın orta əsrlərdə yaşayıb yaratmış elm və mədəniyyət xadimlərinin (N.Tusi, M.Gəncəvi, İ.Nəsimi, M.Füzuli, Ə. Naxçıvani, S.Məhəmməd v.b.), 70-80-ci illərdə isə müasir sənətkarların (Ü.Hacıbəyov, H.Cavid, S.Vurğun, S.Bəhlulzadə, Q.Qarayev, F.Əmirov və b.) portretlər qalereyasını yaratmışdır. **C.31-** 358.

319. Emil Konstantinesku (d.1939) – Rumıniyanın siyasi və dövlət xadimi. 1992-1996-cı illərdə Buxarest Universitetinin rektoru. 1996-2000-ci illərdə Rumıniya Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.31-** 126.

320. Emil Ləhhud (d.1936) – 1998-2007-ci illərdə Livanın prezidenti olmuşdur. **C.31-** 74; **C.37-** 20.

321. Emin Sabitoğlu, Emin Sabit oğlu Mahmudov (1937-2000) – tanınmış bəstəkar, professor. Dramaturq Sabit Rəhmanın oğlu. Azərbaycanın Xalq artisti. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.37-** 191.

322. “Eni” – İtaliya neft və qaz kompaniyası. Mənzil-qərargahı Romadadır. 1953-cü ildə İtaliya dövləti tərəfindən yaradılmışdır. XX əsrin 90-cı illərində, XXI əsrin əvvəllərində bir hissəsi özəlləşdirilmişdir. “Eni” dünyanın 90 ölkəsində fəaliyyət göstərir. **C.39-** 20, 21; **C.41-** 207, 211, 223.

323. Enka – Türkiyə şirkəti. 1957-ci ildə yaradılmışdır. Türkiyə və Rusiya tikinti bazarının liderlərindən biri. Mənzil-qərargahı İstanbuldadır. Şirkətin tikinti bölməsi Türkiyədə sənaye obyektləri, körpülər, ticarət mərkəzləri, aeroportlar, boru kəmərlərinin çəkilişində fəal iştirak edir. **C.42-** 36, 37.

324. Ermitaj – Sankt-Peterburqda ən böyük bədii və mədəni-tarixi muzey; dünyanın ən böyük muzeylərindən biri. 1764-cü ildə II Yekaterinanın şəxsi kolleksiyası əsasında yaradılmış, 1852-ci ildə kütləvi baxış üçün açılmışdır. Ermitajda ibtidai icma dövrünün, Qədim Şərq, antik və orta əsrlərin zəngin maddi-mədəniyyət abidələri toplanmışdır. Ermitajda Qərbi Avropa incəsənəti Rafael, Leonardo da Vinçi, Mikelançelo, Corcone, Tisian, D.Velaskas, Rembrandt və başqalarının nadir əsərləri, XVII-XVIII əsrlər fransız boyakarlığının ən gözəl nümunələri ilə təmsil olunur. Orta əsrlərdə Şərqdə, o cümlədən Azərbaycanda hazırlanmış dekorativ-tətbiqi sənət əsərlərindən nadir nümunələr Ermitajda saxlanılır. **C.42-** 195.

325. Eskobar Rikardo (d.1938) – Çilinin 33-cü prezidenti (2000-2006). 1990-cı illərdən bir sıra nazirliklərdə yüksək vəzi-

fələrdə çalışmış, təhsil naziri, ictimai işlər naziri olmuşdur. **C.30-** 82; **C.36-** 68.

326.Estoniya, Estoniya Respublikası – Şərqi Avropada dövlət. Sahəsi 45,2 min km², əhalisi 1492 min nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı – Seymdir. Paytaxtı Tallindir. **C.32-** 337; **C.37-** 379.

327.Etibar Məmmədov, Etibar Səlidar oğlu Məmmədov (d.1955) – Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının lideri. 1990-1995 və 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olmuşdur. **C.33-** 415.

328.Everest. Somolunqma-Himalay dağlarında Yer kürəsinin ən yüksək (8848 m) zirvəsi. Himalay dağlarındadır. **C.29-** 280, 350.

329.Eynşteyn Albert (1879-1955) – dahi alman nəzəriyyəçi-fiziki, müasir fizikanın yaradıcılarından biri. Mühüm əsərləri molekulyar fizika, statistik fizika, kvant nəzəriyyəsi sahəsindədir. Eynşteyn broun hərəkətinin nəzəriyyəsini vermiş və bu nəzəriyyə sonralar materianın atomistik quruluşunu təsdiq edən təcrübələr aparmağa imkan vermişdir. Eynşteynin ən mühüm elmi nailiyyəti – nisbilik nəzəriyyəsidir. Bu ona dünya şöhrəti qazandırmışdır. Eynşteyn ümumi nisbilik nəzəriyyəsini inkişaf etdirərək vahid sahə nəzəriyyəsi yaratmağa cəhd göstərmişdir. Nobel mükafatı laureatı. **C.36-** 283.

330.Əbdül Kalam (d.1931) – 2002-2007-ci illərdə Hindistan Respublikasının prezidenti. Əbdül Kalam Hindistanda raket və yerətrafi peyk proqramının yaradıcılarındanıdır. 1980-ci ildə onun başçılığı ilə birinci hind SLV-3 yerətrafi süni peyki kosmosa göndərilmişdir. **C.40-** 156, 338.

331.Əbdüləziz Buteflik – 1999-cu ildən Əlcəzair prezidenti. **C.30-** 352; **C.36-** 388; **C.37-** 12; **C.42-** 160.

332.Əbdülrəhman Vahid (d.1940) - İndoneziya dövlət və din xadimi. 1999-2001-ci illərdə İndoneziya prezidenti. **C.29-346.**

333.Əbdürrəhman Vəzirov, Əbdürrəhman Xəlil oğlu Vəzirov (d.1930) – 1988-1990-cı ilin yanvarınadək Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi olmuşdur. **C.35- 239.**

334.Əbiyev Ağacan, Ağacan Qulam oğlu Əbiyev (d.1937) – 1987-ci ildən Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyasının rektoru. 1982-ci ildən A.Əbiyev Avropa və Dünya Boks Federasiyasının üzvü, Avropa Boks Federasiyasının vitse-prezidenti və Hakimlər Komitəsinin sədri, Azərbaycan Boks Federasiyasının prezidenti və Milli Olimpiya Komitəsinin Baş katibidir. **C.36- 370.**

335.Əbülfəs Qarayev, Əbülfəs Mürsəl oğlu Qarayev (d.1956) – fəlsəfə elmləri namizədi. 1994-cü ildən 2006-cı ilədək Azərbaycan Respublikası Gənclər, İdman və Turizm naziri, 2006-cı ildən Mədəniyyət və Turizm naziridir. Respublika Olimpiya Komitəsinin birinci vitse-prezidentidir. **C.29- 383; C.30- 124, 210; C.38- 32, 344.**

336.Əbülhəsən Bəhmənyar ibn Mərzban – Azərbaycan filosofu, İbn Sinanın şagirdi və davamçısı. Bəhmənyara görə hər şeyin əsasını ən ümumi mənada varlıq təşkil edir. Orta əsrlərdə Məsəlman Şərqində fəlsəfi fikrin inkişafında böyük rolu olmuşdur. **C.31- 291.**

337.Əcəmi Naxçıvani Əbubəkr oğlu (XII əsrin 20-ci illəri – XII əsrin sonu) - orta əsr Azərbaycan memarlığının görkəmli nümayəndəsi, Naxçıvan memarlıq məktəbinin banisi. O, Naxçıvanda Yusif ibn Küseyir türbəsinə, Möminə Xatun türbəsinə, Böyük Cümə məscidini və mənbələrdə “Darülmülk” adlandırılan Eldəgizlər sarayını yaratmışdır. **C.31- 291; C.39- 174, 313; C.42- 274.**

338.“Ədəbiyyat və incəsənət” – həftəlik qəzet. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin orqanı. İlk nömrəsi 1934-cü ildə “Ədəbiyyat” qəzeti,

1953-cü ildən isə “Ədəbiyyat və incəsənət” adı ilə nəşr olunur. Qəzetdə Azərbaycan və xarici ölkə yazıçılarının əsərləri, ədəbiyyat və incəsənət problemlərinə dair məqalələr və publisistik yazılar dərc olunur. **C.37-** 94.

339.Əfəndiyev Mirhəməzə, Mirhəməzə Nazim oğlu Əfəndiyev (d.1950) – həkim. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Belçika Krallığında Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiridir. **C.42-** 371.

340.Əfqanıstan, Əfqanıstan İslam Dövləti - Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 652,2 min km², əhalisi 22,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 29 vilayətə və 2 tabe mərkəzi mahala bölünür. Dövlət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Kabil şəhəridir. **C.29-** 53; **C.35-** 363; **C.37-** 102, 103, 104, 223, 306, 356; **C.38-** 101, 121; **C.39-** 105, 141, 203, 374; **C.40-** 27, 342; **C.42-** 45, 56-57, 78, 83, 84, 97, 352.

341.Əflatun Amaşov, Əflatun Əhməd oğlu Amaşov (d.1957) – jurnalist. 1985-1994-cü illərdə AzərTAc Dövlət Teleqraf Agentliyində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 1995-ci ildə “Yeni Nəsil” Jurnalistlər Birliyinin yaradıcılarından biri olub. 1995-1998-ci illərdə təşkilatın sədr müavini olmuşdur. 1998-ci ildə “Ruh” Azərbaycan jurnalistləri komitəsinin sədri seçilib. 2003-cü ildən Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədridir. **C.40-** 89-133.

342.Əhməd Ağaoğlu, Əhməd bəy Mirzə Həsən oğlu Ağaoğlu (1869-1939) Azərbaycanda türkçülük hərəkatı ideoloqlarından biri. Görkəmli ictimai-siyasi xadim, publisist, hüquqşünas, şərqşünas-islamşünas alim. O, “Nical”, “Nəşri-maarif”, “Səfa” Xeyriyyə cəmiyyətlərinin təşkilində və fəaliyyətində yaxından iştirak etmişdir. XX əsrin 20-ci illərində Türkiyənin dövlət mətbuat bürosunun müdiri təyin edilən Əhməd bəy 2 dəfə Türkiyə Böyük Millət Məclisinə deputat seçilmiş, Ankara Universitetinin professoru olmuşdur. Sovet dönəmində ona qatı “panislamist”, “pantürkist” damğası vurularaq adı və əsər-

ləri qadağan edilmişdi. Həyatının və əsərlərinin geniş surətdə öyrənilməsinə son illərdə başlanılmışdır. İstanbul şəhərində vəfat etmişdir. **C.31-** 295.

343.Əhməd bəy Pepinov, Əhməd bəy Ömər oğlu Pepinov (1893-1938) – ictimai-siyasi və dövlət xadimi. Zaqafqaziya seyminin Müsəlman fraksiyasının, Azərbaycan Milli Şurasının, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Repressiyaya məruz qalmışdır. **C.31-** 297.

344.Əhməd Kabba (d.1932) – 1973-1992-ci illərdə Syerra Leone Respublikasının prezidenti, 2002-ci ildən yenidən prezident seçilmişdir. **C.33-** 378; **C.38-** 172.

345.Əhməd Cavad, Cavad Məmmədəli oğlu Axundzadə (1892-1937) – Azərbaycan şairi. Yaradıcılığında romantizmlə yanaşı, milli istiqlaliyyətə yenidən qovuşmaq arzusundan doğan meyllər mühüm yer tutur. Azərbaycanın ən dəyərli milli ziyalı nümayəndələrini məhv edən sovet totalitar rejiminin repressiya qurbanlarındanıdır. **C.31-** 295,297, 357.

346.Əhməd İsgəndərov, Əhməd Əhməd oğlu İsgəndərov (d.1927) – tarixçi–şərqşünas; tarix elmləri doktoru, professor. SSRİ EA-nın akademiki, “Voprosı istorii” jurnalının Baş redaktoru olmuşdur. **C.42-** 367.

347.Əhməd Nəcdət Sezər (d.1941) – 2000-2007-ci illərdə Türkiyə prezidenti. 1962-1983-cü illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1993-cü ildə Türkiyə Kassasiya Məhkəməsinin, 1988-ci ildə isə Türkiyə Konstitusiya Məhkəməsinin üzvü seçilib. 1998-2000-ci illərdə Türkiyə Konstitusiya Məhkəməsinin sədri olmuşdur. **C.29-** 6,142-175, 196, 203, 328, 362, 363, 390, 407; **C.30-35**, 112, 204, 325; **C.31-** 195, 199, 262, 265, 269; **C.32-** 135, 136, 242, 244, 250, 299, 301; **C.33-** 66, 75, 76, 77, 78, 81-83, 84-87, 88, 89-90, 96-104, 111, 132-133, 157, 167, 171-181, 184, 190, 191, 192, 213, 218, 288, 289, 290, 293, 389, 392, 401-405, 406, 407, 408, 409; **C.34-** 12, 67, 68, 69, 72, 75, 76, 385; **C.35-** 27, 400; **C.36-** 57, 363, 364,

398; **C.37**-237, 369; **C.38**- 183-213, 227; **C.40**- 147, 357, 384; **C.41**- 9, 180-251; **C.42**- 41, 45, 46, 48, 52-53, 63, 72, 73, 78, 79, 94, 158, 385-386, 388.

348.Əhməd Ünal Çeviköz (d.1952) – türk diplomatı. 2001-2004-cü illərdə Türkiyə respublikasının Azərbaycanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.37**- 224-228; **C.41**- 8-10.

349.Əkbər ağa Şeyxülislamov, Əkbəraya İbrahim oğlu Şeyxülislamov (1891-1961) – ictimai-siyasi və dövlət xadimi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü. İstiqlal bəyannaməsinin qəbul olunmasında iştirak etmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra mühacirətdə (Parisdə) yaşamışdır. **C.31**- 297.

350.“Əkinçi” - Azərbaycanda ilk milli qəzet. 1875-1877-ci illər Bakıda (iki həftədən bir) nəşr edilmişdir. İlk nömrəsi 1875-ci il iyulun 22-də çıxmışdır. Cəmi 56 nömrə (1875-ci ildə 12, 1876-cı ildə 24, 1877-ci ildə 20) buraxılmışdır. Azərbaycanda dövrü mətbuatın başlanğıcı sayılan “Əkinçi”nin banisi, redaktoru, nəşiri, korrektoru, bəzən də müəttibi H.Zərdabi olmuşdur. “Əkinçi” elm, maarif və mədəniyyətin, ədəbiyyat və incəsənətin inkişafına, yeni tipli məktəblərin yaradılmasının zəruriyyətinə aid materiallar dərc edirdi. “Əkinçinin” ətrafına toplaşmış mütərəqqi ziyalılardan M.F.Axundov, S.Ə.Şirvani, Nəcəf bəy Vəzirov, Ə.Gorani və başqaları qəzetdə fəal iştirak etmiş, ictimai, siyasi və bədii fikrin inkişafına böyük təsir göstərmişlər. Çar senzurası tərəfindən təqib olunan “Əkinçi”nin nəşri 1877-ci ilin sentyabrında dayandırılmışdır. **C.29**- 244, 245; **C.31**- 294.

351.Əl-Əzhər - müsəlman dini və dünyəvi təhsil müəssisələri kompleksi. X əsrdə Qahirədə əl-Əzhər məscidi nəzdində yaradılmışdır. Tərkibində əl-Əzhərin Ali elmi şurası, İslamşünaslıq akademiyası, əl-Əzhər Universiteti (universitetin şəriət, ilahiyyat, ərəb dili, mühəndislik, kənd təsərrüfatı, tibb

fakültələri, qadın kolleci) var. **C.29-** 123.

352. “Əl-Qaidə” – vəhhabilərin ən böyük və tanınmış beynəlxalq terrorçu təşkilatı. 1980-ci ilin ortalarında Əfqanıstanda yerləşdirilmiş Sovet Ordusuna qarşı vuruşmaq üçün Pakistanda yaradılmışdı. Sovet Ordusu Əfqanıstandan çıxdıqdan sonra “əl-Qaidə” “Böyük islam xilafəti” yaratmaq üçün ABŞ-a, “Qərb dünyası”na və onların tərəfdaşları islam ölkələrinə qarşı mübarizəyə başladı. Beynəlxalq aləmdə təsdiqlənmişdir ki, “əl-Qaidənin” agentləri Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsində (MKI) hərbi təlimlər keçmiş və MKI-nin keçmiş işçiləri isə “əl-Qaidə”nin mağaralarında “məsləhətçi ekspert” işləmişlər. “Əl-Qaidənin rəhbəri amerikalı hərbiçilər tərəfindən öldürülən Usama Bin Laden idi. **C.41-** 13, 85.

353. Əlcəzair, Əlcəzair Xalq Demokratik Respublikası – Şimali Afrikada dövlət. Sahəsi 2381,7 min km², əhalisi 29 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 48 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Xalq Məclisidir. Paytaxtı Əlcəzair şəhəridir. **C.30-** 352; **C.36-** 388; **C.37-** 12; **C.42-** 160.

354. Ələddin Abbasov, Ələddin Aslan oğlu Abbasov (d.1922) – teatr və kino aktyoru, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. 1939-cu ildən Gəncə Dövlət Dram Teatrında fəaliyyətə başlamışdır. Ələddin Abbasov müxtəlif xarakterli, dolğun, emosional səhnə obrazları yaratmışdır. “Dəli Kür”də yaratdığı Cahandar ağanın obrazı ona şöhrət qazandırmışdır. **C.41-** 99.

355. Ələkbər Süleymanov, Ələkbər Bağır oğlu (1916-1988) – neft və qaz yataqlarının işlənilməsi sahəsində alim. Texnika elmləri doktoru, professor. O, Azərbaycan Respublikası Neftçixarma Sənayesi nazirinin birinci müavini (1965-1968), “Azərneft” Birliyinin (1968-72) direktoru və s. məsul vəzifələrdə çalışmışdır. Ələkbər Süleymanov SSRİ Dövlət mükafatı (1950, 1952, 1969) laureatıdır. **C.33-** 269.

356.Ələkram Hübətov, Ələkram Ələkbər oğlu Hübətov – 1993-cü ildə Azərbaycan Respublikasını parçalamaq məqsədilə qanunsuz hərbi qruplaşmaya rəhbərlik etmiş, qondarma “Talış-Muğan Respublikası”nı yaratmaq cəhdi göstərmişdir. **C.34-** 290; **C.40-** 299.

357.Ələsgər Ələkbərov, Ələsgər Hacığa oğlu Ələkbərov (1910-1963) – görkəmli Azərbaycan aktyoru. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. 1933-cü ildən ömrünün sonunadək Azərbaycan Milli Dram Teatrında işləmişdir. Ələkbərovun yaradıcılığı Azərbaycan teatrının inkişafında mühüm rol oynamışdır. Ələkbərov həmçinin Azərbaycan kinosunun görkəmli aktyorlarındanıdır. **C.31-** 358.

358.Əli Abbasov, Əli Məmməd oğlu Abbasov (d. 1953) – Texnika elmləri doktoru, professor. AMEA-nın həqiqi üzvü. 2000-2004-cü illərdə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin rektoru olmuşdur. 2000-ci ildən Milli Məclisin üzvü, 2001-ci ildən AŞPA-nın üzvü olmuşdur. 2004-cü ildən Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları naziridir. **C.39-** 88,92.

359.Əli Abdulla Saleh (d.1932) – marşal, 1994-cü ildən Yəmən Respublikasının prezidenti. **C.38-** 263.

360.Əli Əhmədov, Əli Cavad oğlu Əhmədov (d.1953) – fəlsəfə elmləri namizədi. 1999-cu ildən YAP-ın icraçı katibi, 2005-ci ildən isə YAP-ın sədr müavini və icraçı katibidir. 2000-ci ildən Milli Məclisin deputatıdır. **C.31-** 10.

361.Əli Həsənov, Əli Məhəmmədəli oğlu Həsənov (d.1960) – tarix elmləri doktoru, professor. Yeni Azərbaycan Partiyası İdarə Heyətinin üzvü. (1999), 1993-1995-ci illərdə partiyanın ideoloji şöbəsinin müdiri işləmişdir. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikası Prezidenti İcra Aparatının ictimai-siyasi şöbəsinə rəhbərlik edir. Müasir siyasi problemlərə aid kitabların və məqalələrin müəllifidir. **C.40-** 89-133.

362.Əli Hüseynov, Əli Məhəmməd oğlu Hüseynov (d.1968) – hüquq elmləri namizədi. 2000-2010-cu illərdə Milli

Məclisin deputatı. Milli Məclisin Hüquq siyasəti və Dövlət quruculuğu Komitəsinin sədri, AŞ-da Azərbaycan nümayəndə heyəti rəhbərinin müavini, MBD-nin Parlamentlərarası Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü. **C.32-** 128.

363.Əli Həsənov, Əli Şamil oğlu (d.1948) mühəndis-mexanik - 1998-ci ildən Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini, Qaçqın və Məcburi Köçkünlərin İşləri Üzrə Dövlət Komitəsinin sədridir. 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin üzvü olmuşdur. **C.29-** 127, 237; **C.30-** 143; **C.37-** 137, 161, 162, 165, 172, 173, 174; **C.41-** 165, 166, 167, 168, 173; **C.42-** 214.

364.Əli İnsanov, Əli Binnət oğlu İnsanov (d.1946) –1993-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının səhiyyə naziri olmuşdur. **C.31-** 112-114, 253-262, 264, 268.

365.Əli Nağıyev, Əli Teymur oğlu Nağıyev (d.1954) – 1996-2006-cı illərdə Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi naziri olmuşdur. 2006-cı ildən Azərbaycan Respublikasının Belarus Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri. I çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.35-** 88, 89.

366.Əliabbas Qədirov, Əliabbas Qulu oğlu Qədirov (1946-2006) – Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı. Əliabbas Qədirov Azərbaycan Dövlət Milli Dram Teatrında biri-birindən gözəl obrazlar yaratmışdır. Ona Əli Əmirlinin “Messenat” pyesindəki Hacı Zeynalabdin Tağıyevin obrazı daha çox şöhrət qazandırmışdır. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.37-** 192; **C.42-** 104.

367.Əliağa Şıxlinski, Əliağa İsmayıl Ağa oğlu Şıxlinski (1865-1943) – hərbi xadim, artilleriya general-leytenantı. Peterburqda artilleriya məktəbini bitirmişdir. Rusiya-Yaponiya müharibəsində (1904-1905) Port-Arturun müdafiəsində göstərdiyi igidliyə görə qızıl qılıncla mükafatlandırılmışdır. 1908-

ci ildə polkovnik, 1912-ci ildə isə general-mayor rütbəsi almışdır. Birinci dünya müharibəsində (1914-1918) Petroqrada artilleriya müdafiəsi Şıxlinskiyə tapşırılmışdı. Şıxlinski Nikolay ordusunda “artilleriyanın allahı” hesab olunurdu. 1920-ci ildə Azərbaycan SSR Xalq Hərbi və Dəniz İşləri komissarının müavini işləmişdir. 1929-cu ildə istefaya çıxmışdır. **C.31-** 297; **C.34-** 216; **C.42-** 362.

368.Əlağa Vahid, Əlağa Məmmədqulu oğlu İsgəndərov (1895–1965) – görkəmli Azərbaycan şairi. Azərbaycanın əməkdar incəsənət xadimi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə vətənin, milli istiqlalın qorunması mövzusu Vahidin yaradıcılığında mühüm yer tuturdu. Vahid Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə Füzuli ənənələrini XX əsrdə davam etdirən sonuncu ən görkəmli qəzəl şairi kimi daxil olmuş, bu janrın kamil bədii nümunələrini yaratmışdır. Poetik dilin xəlqiliyi, sadəliyi, axıcılığı ilə seçilən qəzəlləri xanəndələrin repertuarında mühüm yer tutur. **C.31-** 357; **C.41-** 403.

369.Əlibəy Hüseynzadə, Əlibəy Hüseyn oğlu Hüseynzadə (1864-1940) – Azərbaycan yazıçısı, jurnalist, filosof, tərcüməçi, ictimai xadim. Rusiyada 1905-1907-ci illər inqilabının təsiri ilə çarizmi, feodal-patriarxal geriliyi, Şərq istibdadını, ətaləti və dini mövhumatı tənqid edən Ə.Hüseynzadə Azərbaycanda burjua ideologiyasının başçılarından biri, “Füyuzatçılar” ədəbi- fəlsəfi cərəyanının əsas nəzəriyyəçisi olmuşdur. Fəaliyyətində “türkləşmək, islamlaşmaq, müasirləşmək” şüarına əsaslanırdı. **C.31-** 295, 357.

370.Əliqulu Qəmküsar, Əliqulu Ələkbər oğlu Qəmküsar (1880-1919) – Azərbaycan şairi, jurnalist. “Molla Nəsrəddin” ədəbi mühitinin ən qabaqcıl nümayəndələrindən olan Qəmküsar 1906-cı ildən “Cüvəllağı”, “Cüvəllağibəy”, “Simurq” və s. imzalarda dərc etdirdiyi satirik şeir və felyetonlarda fanatizmi, geriliyi, cəhaləti kəskin satira atəşinə tutmuşdur. **C.42-** 107.

371.Əlimərdan bəy Topçubaşov (1865-1934) – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri. Görkəmli

hüquqşünas, ictimai-siyasi və dövlət xadimi, diplomat. 1917-1920-ci illərdə Bakı Müsəlman Şurası Müvəqqəti İcraiyyə Komitəsinin sədri, Azərbaycan parlamentinin sədri. Paris (Versal) sülh konfransında Azərbaycan nümayəndə heyətinin başçısı olmuşdur. 1934-cü ildə Parisdə vəfat etmişdir. **C.31-** 296; **C.34-** 16, 186; **C.36-** 330; **C.38-** 381; **C.42-** 87.

372.Əlincəqala, Əlincə, Alancik, Alıncaqala – Naxçıvan MR-də qala. Əlincə çayının sağ sahilində və eyniadlı dağın zirvəsindədir. Əlincənin adını tədqiqatçılar qədim türk dilində düzənlik mənasında işlədilən “alan” sözü ilə bağlayırlar. Əlincənin tikilmə tarixi haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. Bəzi tədqiqatçılar qalanı təqribən 2 min il bundan əvvələ aid edir, digərləri isə Sasani padşahları zamanından (III-VII əsrlərdə) məlum olduğunu söyləyirlər. Əlincənin divarları Əlincə dağlarının ətəklərindən başlayaraq pillələr şəklində yuxarıya doğru ucalır və onun zirvəsini tamamilə əhatə edir. **C.39-** 123.

373.Əlişir Nəvai, Nizaməddin Mir Əlişir Nəvai (1441-1501) – özbək şairi, mütəfəkkir, dövlət xadimi. Özbək dilində “Xəmsə” yaradaraq Nizami ədəbi məktəbinin ən görkəmli davamçılarından biri kimi, Yaxın Şərqdə şöhrət qazanmışdır. **C.33-** 394; **C.40-** 5.

374. Əlyazmalar İnstitutu – Azərbaycan və Şərq ölkələrinə aid qədim, nadir əlyazmalar saxlanılan və tədqiq edilən elmi idarə. 1928-ci ildə təsis edilmişdir. İnstitutda Azərbaycan, ərəb, fars, türk, özbək, türkmən, gürcü, rus və başqa dillərdə 40 mindən artıq tarixi sənəd, nadir əlyazmalar, qədim çap kitabları toplanmışdır. İnstitutda saxlanılan ən qədim əlyazma (perqament üzərində qədim kufi əlifbası ilə yazılmış Quran surəsi) 1200 illik tarixə malikdir. **C.42-** 122, 134, 137, 141.

375.Əminə Dilbazi, Əminə Paşa qızı Dilbazi (1919-2010) – rəqqasə, baletmeyster və pedaqoq. Azərbaycanın Xalq artisti. 1935-ci ildən rəqqasəlik fəaliyyətinə başlamışdır. 1939-cu ildən isə həm də müxtəlif rəqs qruplarının rəhbəri olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olun-

muşdur. **C.35-** 125-135.

376.Əmir Teymur, Teymurləng, Teymur, Topal Teymur (1336-1405) – Orta Asiya görkəmli dövlət xadimi, sərkərdə, əmir. Teymurilər imperiyasının banisi. Türkləşmiş barlas tayfasından idi; döyüşlərdə aldığı yaralara görə “Teymurləng” (Topal Teymur) ləqəbi ilə tanınmışdır. Teymurləng üç yürüşündə (1386-87;1392-97;1399-1404) Azərbaycanda olmuşdur. Əlincə qalası uğrunda 14 il mübarizə aparan Teymurləng buraya 4 dəfə (1387,1393,1397, 1400) yürüş etmiş, ciddi döyüşlər aparsa da məqsədinə nail ola bilməmişdi. **C.33-** 394.

377.Ənvər Əlibəyli, Ənvər Əliverdi oğlu Əlibəyli (1916-1988) – Azərbaycan şairi. “Ədəbiyyat qəzeti”nin redaktoru (1948-1952), Azərbaycan SSR Dövlət Radio və Televiziya verilişləri Komitəsinin sədri işləmişdir. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin (7-ci çağırış) deputatı olmuşdur. **C.36-** 288.

378.Ənvər Sədat (1918-1981) – Misir dövlət və siyasi xadimi, 1970-1981-ci illərdə Misir prezidenti, “Azad zabitlər” təşkilatının rəhbərlərindən biri, Camal Əbdül Nasir zamanında vitse prezident. 1979-cu ildə İsrail ilə Kemp-Devid sülh sazişi imzalamış (1979); 1981-ci ildə hərbi parad zamanı qətlə yetirilmişdir. Nobel sülh mükafatı laureatı. **C.40-** 145.

379.Əsgər Akayev (d.1944) – Qırğızıstanın dövlət xadimi. 1989-1990-cı illərdə Qırğızıstan EA-nın prezidenti, 1990-2005-ci illərdə Qırğızıstan Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.29-** 344, 400; **C.30-** 151, 303; **C.33-** 390; **C.40-** 366; **C.41-** 397-398; **C.42-** 45.

380.Əsmətxanım Məmmədova, Əsmətxanım Bəyəhməd qızı Məmmədova (d.1941) – şərqşünas. Filologiya elmləri namizədi. 1995-2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.37-** 200-216; **C.42-** 103.

381.“Əsrin müqaviləsi” - 1994-cü il sentyabrın 20-də Bakıda “Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda “Azəri”, “Çıraq” yataqlarının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənilməsi və hasil olunan neftin pay şəklində bölüşdürülməsi”

haqqında dünyanın 11 ən iri neft şirkəti ilə bağlanmış müqavilə. **C.29-** 146, 161, 179, 277, 395; **C.30-37,** 73, 199, 28; **C.31-** 14, 85, 257, 289, 330; **C.32-** 272; **C.33-** 59, 119, 195, 204, 226, 232, 265, 355, 395; **C.34-** 261, 418; **C.35-** 139, 361, 428, 429, 430, 431; **C.36-** 40, 75, 110, 130, 136, 186, 195, 202; **C.38-** 62, 190, 271; **C.39-5,** 8, 9, 13, 29, 103, 218, 227; **C.41-** 9, 203; **C.42-** 32, 48, 68, 94, 148, 256.

382.Əvəz Ələkbərov (d.1952) – iqtisadçı. Müxtəlif vaxtlarda – SSRİ Pensiya Fondunun Azərbaycan şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Pensiya və Sosial Müdafiə Fondunun sədri işləmişdir. 1999-2006-cı illərdə Azərbaycan Respublikası maliyyə naziri olmuşdur. **C.39-** 125, 187.

383.Əzim Əzimzadə, Əzim Aslan oğlu Əzimzadə (1880-1943) – rəssam. Ə.Əzimzadə Azərbaycan təsviri sənətində tənqidi realizmin və realist qrafika sənətinin banisidir. Satirik qrafika, illüstrasiya, siyasi plakat, teatr-dekorasiya sahəsində fəaliyyət göstərmişdir. Əzimzadənin sənətkarlığı orijinal və çoxcəhətlidir. Onun təsvir üslubunda yığcamlıq, obrazlılıq, səlistlik kimi cəhətlər üstünlük təşkil edir. **C.31-** 358; **C.39-** 158; **C.41-** 407.

384.Əziz Əliyev, Əziz Məmmədkərim oğlu Əliyev (1897-1962) – görkəmli dövlət və siyasi xadimi, səhiyyə təşkilatçısı. Tibb elmləri doktoru, professor. Əziz Əliyev müxtəlif illərdə Azərbaycan Klinik İnstitutunun direktoru, Bakı Səhiyyə Şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Xalq Səhiyyə Komissarının müavini və Xalq Səhiyyə Komissarı, Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun və Azərbaycan Dövlət Universitetinin rektoru, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin katibi, Azərbaycan KP MK-nın katibi, Dağıstan MSSR Vilayət Komitəsinin birinci katibi, Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti Sədrinin birinci müavini, Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Ortopediya və Bərpa Cərrahiyyə İnstitutunun direktoru, Azərbaycan Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun direktoru vəzifələrində çalışmışdır. SSRİ Ali Sovetinin və Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı

olmuşdur. **C.34-5.**

385.Əziz Şərif, Əziz Qurbanəli oğlu Şərifov (1895-1988) – ədəbiyyatşünas, tərcüməçi. Filologiya elmləri doktoru, MDU-nun professoru. XIX-XX əsrlər ədəbiyyatına, ədəbi əlaqələrə, teatra və tərcümə problemlərinə dair əsərlərin, ədəbi-tənqidi məqalələrin müəllifidir. **C.31- 358.**

386.Əzizə Cəfərzadə, Əzizə Məmməd qızı Cəfərzadə (1921-2003) – Görkəmli Azərbaycan yazıçısı, ədəbiyyatşünas, filologiya elmləri doktoru, professor. XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatına, aşiq şeirinə dair tədqiqatları var. S.Ə.Şirvaniyə həsr olunmuş “Aləmdə səsim var mənim”, Nişat Şirvanidən bəhs edən “Vətənə qayıt”, M.Ə.Sabirlə A.Səhhətin dostluğuna dair “Yad et məni” romanlarından ibarət trilogiyanın, mövzusu XVI əsr Azərbaycan tarixindən alınmış “Bakı-1501” tarixi romanının müəllifidir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.37- 198-199.**

F

387.Fatma Abdullazadə, Fatma Hüseyn qızı Abdullazadə (d.1948) – fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı humanitar siyasət şöbəsinin müdiri. 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.30- 125; C.32- 255-274; C.40- 249, 421-429; C.41- 135.**

388.Federasiya Şurası – 1990-cı il Rusiya Federasiyası Konstitusiyasına əsasən yaradılan qanunverici orqanın yuxarı palatası. **C.41- 262.**

389.Ferents Madl (d.1931) - Macarıstan siyasi və dövlət xadimi. Macarıstan Akademiyasının akademiki. 2000-2005-ci illərdə Macarıstanın prezidenti olmuşdur. **C.29- 296; C.30- 196; C.36- 313; C.42- 27.**

390.Fernandu Kardozu (d.1931) – sosiologiya elmləri doktoru. Braziliya Respublikasının 34-cü prezidenti (1995-2003). Braziliya Sosial-Demokrat partiyasının yaradıcılarından biri. 2001-ci ildən bu partiyanın fəxri sədridir. **C.41-** 11.

391.Fəhd Bin Əbdüləziz, Al Səud (1922-2005) – 1982-2005-ci illərdə iki müqəddəs ocağın xidmətçisi və Səudiyyə Ərəbistanının kralı. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.30-** 88; **C.36-** 70; **C.37-** 21; **C.41-** 93.

392.Fələstin dövləti – BMT Baş Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli qərarına əsasən B.Britaniya mandatlığı ləğv edilərək Fələstin ərazisində müstəqil ərəb və yəhudi dövlətləri yaradılmalı idi. Fələstin ərəb dövləti üçün ayrılmış ərazinin böyük hissəsi 1948–1949 və 1967-ci illərdə İsrail tərəfindən zəbt edilmişdir. 1988-ci ildə Fələstin Azadlıq Təşkilatı müstəqil Fələstin dövlətinin yaranmasını elan etdi. 1994-cü ildə isə Müvəqqəti Fələstin muxtariyyəti yaradıldı. **C.31-** 71, 269.

393.Fəraməz Maqsudov, Fəraməz Qəzənfər oğlu Maqsudov (1930-2000) - riyaziyyatçı. Elm təşkilatçısı, ictimai xadim. 1997 2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 1-ci çağırış deputatı seçilmiş, respublikanın “İstiqlal” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.29-** 282-285; **C.31-** 358; **C.35-** 126.

394.Fərhad Bədəlbəyli, Fərhad Şəmsi oğlu Bədəlbəyli (d.1947) – Azərbaycan pianoçusu və musiqi xadimi. Ü.Hacıbəyov adına Bakı Musiqi Akademiyasının (1991) rektoru, professor. Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. B.Smetana və J.Viania da Motta adına beynəlxalq müsabiqələr laureatıdır. Azərbaycan piano məktəbini ləyaqətlə təmsil edən çoxlu sayda pianoçu yetişdirmiş istedadlı pedaqoqdur. Azərbaycan Respublikası Musiqi Xadimləri İttifaqının sədridir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 89.

395.Fətəli Xan Xoyski (1875-1920) – Azərbaycanın görkəmli siyasi və dövlət xadimi. 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının sədri, Daxili işlər, Ədliyyə və Xarici işlər naziri olmuşdur. 1920-ci ildə Tiflis şəhərində erməni terrorçuları tərəfindən xaincəsinə qətlə yetirilmişdir. **C.31-** 297; **C.34-** 16, 186; **C.35-** 391; **C.36-** 330, 366; **C.37-** 292; **C.38-** 381; **C.42-** 87, 250.

396.Fidan Qasımova, Fidan Əkrəm qızı Qasımova (1947) – Azərbaycan müğənnisi. SSRİ və Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 89; **C.35-** 129; **C.37-** 191, 192; **C.37-** 191, 192; **C.41-** 39, 43-44.

397.Fidel Kastro, Kastro Rus (d.1926) – 1960-2008-ci illərdə Kuba Respublikası Dövlət Şurası və Nazirlər Sovetinin sədri, 1965-ci ildən Kuba KP MK-nın Birinci katibi və Kuba Silahlı qüvvələrinin Baş komandanı. 1953-cü ildə Batista diktaturasına qarşı silahlı üsyana başçılıq etmişdir. **C.31-** 398; **C.35-** 318, 340.

398.Fikrət Əmirov, Fikrət Cəmil oğlu Əmirov (1922-1984) – görkəmli Azərbaycan bəstəkarı. Simfonik muğam janrının yaradıcısı. Fikrət Əmirov instrumental konsert janrında yaradan ilk Azərbaycan bəstəkarlarından. Əsərləri, xüsusilə simfonik muğamları Niyazi, Rojdestvenski (Rusiya), L.Stokovski (ABŞ), Ş.Münş (Fransa), Ç.Aabendrot (Almaniya) kimi məşhur dirijorların repertuarında səslənmişdir. SSRİ Xalq artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, SSRİ və Azərbaycan Dövlət mükafatları laureatı idi. **C.31-** 357; **C.36-** 285, 286; **C.39-** 101; **C.40-** 188; **C.41-** 36, 53; **C.42-** 109, 233-234.

399.Fikrət Qoca, Fikrət Göyüş oğlu Qocayev (d. 1935) – Azərbaycanın Xalq şairi. “Qobustan” incəsənət toplusunun Baş redaktoru və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin birinci katibidir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29 -** 249; **C.34-** 6.

400.Fikrət Məmmədov, Fikrət Fərrux oğlu Məmmədov

(d.1955) – Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə naziri, III dərəcəli Dövlət ədliyyə müşaviri. Respublikada aparılan hüquqi islahatlarda, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsində fəal iştirak edir. **C.30-** 135; **C.38-** 296; **C.41-** 337.

401.Filipp (d.1921) – Böyük Britaniya kraliçası II Yelizavetanın əri, 1947-ci ildən Edinburq hersoqudur. **C.30-** 161.

402.Finlandiya, Finlandiya Respublikası – Şimali Avropada dövlət. Sahəsi 397 min km², əhalisi 5,13 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 11 lyaniyə (əyalətə) bölünür. Aland adaları isə muxtar ərazidir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Helsinki şəhəridir. **C.31-** 163, 412; **C.37-** 76; **C.42-** 77.

403.Firdovsi, Firdovsi Əbülqasım (təqr. 934-1020, yaxud 1030) – böyük fars və tacik şairi. Farsdilli ədəbiyyatın monumental eposu, dünya ədəbiyyatının möhtəşəm abidələrindən olan “Şahnamə”nin müəllifidir. **C.32-** 330; **C.40-** 151.

404.Firudin bəy Köçərli, Firidunbəy Əhmədbəy oğlu Köçərli (1863-1920) – Azərbaycan ədəbiyyatşünası, pedaqoq və publisist. Qori seminariyasını bitirmiş, sonra isə orada dərş demiş, ədəbi fəaliyyətə də həmin vaxtdan ədəbi-tənqidi və publisistik məqalələrlə başlamışdır. Firudin bəy Köçərlinin “Azərbaycan ədəbiyyat tarixi materialları” əsəri Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin inkişafını izləmək, ədəbi proses və tarixi ictimai həyatı qarşılıqlı əlaqədə təhlil etmək və fakt zənginliyi baxımından qiymətli mənbədir. F.Köçərli Azərbaycan ədəbi dilinin saflığı uğrunda fəal mübarizə aparmışdır. **C.31-** 293; **C.36-** 258.

405.Fransa, Fransa Respublikası - Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 551 min km², əhalisi 58,4 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 95 departamentə bölünür. Qanunverici hakimiyyəti iki palatadan (Milli Məclis və Senat) ibarət parlament həyata keçirir. İcra hakimiyyəti Prezident və Nazirlər Şurasına məxsusdur. Paytaxtı Paris şəhəridir. **C.29-**12, 15, 17, 20, 26, 37, 39, 46, 55, 107, 141, 204, 208, 237, 259, 274, 304, 343;

C.30- 31, 47, 54, 160, 161, 184-193, 221-222, 312, 325, 394, 398; **C.32-** 22, 24, 33, 77, 123, 147, 214, 239, 240, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 261, 262, 303, 304, 305, 307, 352, 373, 391, 395, 401, 438, 439, 448, 449; **C.33-** 21-50, 86, 99, 100, 117, 118, 124, 125, 136, 137, 151, 153, 159, 160, 164, 165, 174, 175, 193, 195, 202, 203, 240, 299, 309, 315, 316, 318, 319, 328, 333, 398, 412; **C.34-** 57, 129-141, 143, 155, 159, 164, 165, 170, 171, 204, 228, 230, 255, 280, 340, 362; **C.35-** 67, 123, 147, 183-192, 202, 203, 212, 227-232, 297, 313, 337, 446; **C.36-** 51-55, 95, 123, 186, 300, 342, 368, 390, 406, 435; **C.37-** 60, 67, 68, 88, 133, 314, 357, 416; **C.39-** 109-112, 139, 209-210, 260, 283, 300, 375-376, 390-397, 410; **C.40-** 15, 17, 18, 59, 101, 180, 284, 430-434; **C.41-** 80, 91, 214, 219-220, 230, 235, 236, 250, 266, 270, 274, 360-374, 392-393, 400; **C.42-** 65, 212-214, 269, 295, 369, 377, 380-381, 388, 391.

406.Fuad Əbdürrəhmanov, Fuad Həsən oğlu Əbdürrəhmanov (1915-1971) – Azərbaycan heykəltəraşı, Azərbaycan Respublikasının Xalq rəssamı, SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının müxbir üzvü, iki dəfə SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. Əbdürrəhmanov mahir portret ustası kimi tanınmışdır. Onun yaradıcılığında monumental heykəltəraşlıq mühüm yer tutmuşdur. Nizaminin Gəncədəki və Bakıdakı abidələri, Bakıda S.Vurğunun abidəsi və s. əsərləri Azərbaycan monumental heykəltəraşlığının ən yaxşı nümunələrindəndir. **C.31-** 358.

407.Fuad Ələsgərov, Fuad Murtuz oğlu Ələsgərov (d.1959) – hüquqşünas. 1994-cü ildən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatı hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin müdürüdür. **C.30-** 135; **C.40-** 296.

408.Füzuli (1959-cu ilədək Qaryagin rayonu) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Sahəsi 1386 km², əhalisi 80,2 min nəfərdir. 1993-cü ildə erməni hərbi qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir. **C.37-** 60; **C.40-** 214; **C.41-** 367.

409.Füzuli, Məhəmməd Süleyman oğlu (1494-1556) – Azərbaycanın dahi şairi və mütəfəkkiri. Azərbaycan, fars və ərəb dillərində qəsidə, müsəddəs, rübai, qitə və s. Yazmışdır. Aşıqanə qəzəlləri ilə lirik şair kimi şöhrətlənmişdir. Yarıdıcılığının zirvəsi olan “Leyli və Məcnun” poeması Azərbaycan, eləcə də Şərq və dünya poeziyasının nadir incilərindəndir. Kərbəladə dəfn edilmişdir. **C.31-** 291, 352; **C.32-** 98; **C.33-** 394; **C.36-** 14; **C.39-** 252, 267, 383; **C.40-** 5; **C.41-** 403; **C.42-** 122.

G

410.Gennadi Xazanov, Gennadi Viktoroviç (d.1945) – məşhur rus estrada artisti. Rusiya Federasiyasının Xalq artisti. 1987-ci ildən “Mono” (Moskva) konsert-estrada kollektivinin artisti və rejissoru, 1997-ci ildən isə Moskva Estrada Teatrının bədii rəhbəridir. Rusiya Federasiyası Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.38-** 125.

411.Gennadi Seleznyov (d.1947) – Rusiyanın ictimai və dövlət xadimi. 1995-2003-cü illərdə Rusiya Dövlət Dumasının sədri olmuşdur. Hazırda Dövlət Dumasının deputatıdır. **C.41-** 257-276, 278, 279.

412.Gerhard Şröder (d.1944) – Almaniyanın dövlət və siyasi xadimi. 1980-ci ildən Almaniya Bundestaqının üzvü, 1990-1998-ci illərdə Aşağı Saksoniya vilayətinin nazir-prezidenti, 2000-2006-cı illərdə Almaniyanın federal kansleri olmuşdur. **C.38-** 176; **C.40-** 352; **C.41-** 331, 347.

413.Georgi Pirvanov (d.1957) – Bolqarıstan siyasi və dövlət xadimi. Tarix elmləri doktoru. 2000-ci ildən Bolqarıstan prezidenti. **C.37-** 22, 411.

414.Georgi Sviridov (1915-1998) – Rusiya dirijoru, pianoçu, ictimai incəsənət xadimi, klassik rus musiqi ənənəsinin davamçısı. SSRİ Xalq artisti SSRİ və Rusiya Dövlət mükafat-

ları laureatı. **C.38-** 123.

415.Gi Verhofstadt (d.1953) – Belçika siyasi xadimi. 1999-2008-ci illərdə Belçika Baş naziri. **C.40-** 36.

416.Goranboy (1991-ci ilə qədər Qasım İsmayilov) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1231 km², əhalisi 88,7 min nəfərdir. **C.40-** 85; **C.41-** 96, 134, 144-179.

417.Göyçə – İrəvan xanlığının 15 mahalından biri. İndiki Ermənistan ərazisində qədimdən Azərbaycan türklərinin yaşadıkları bölgə. Göyçə adının ilk dəfə V əsrin sonlarında işlədildiyi güman edilir. Şah İsmayılın (1501–1524) 1510-cu ilə aid fərmanında “Göyçə mahalı” qeyd edilmişdir. Türkmənçay müqaviləsinə (1828) əsasən İrəvan xanlığının tərkibində çar Rusiyasının tərkibinə qatılmışdır. 1829-1832-ci illərə aid məlumata görə, Göyçə mahalında 100-dən çox yaşayış məskəni, 14.354 nəfər əhali (əsasən azərbaycanlılar) qeydə alınmışdı. Ermənilərin kütləvi şəkildə Qərbi Azərbaycana köçürülməsi Göyçə mahalının etnik tərkibini əsaslı şəkildə dəyişdirdi və mahal erməniləşdirilməyə başlandı. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə inzibati-ərazi vahidi idi (əhalisi özünü cümhuriyyətin tərkib hissəsi hesab edir və onun hakimiyyətinin möhkəmləndirilməsi uğrunda mübarizə aparırdı). Ermənilər bu torpaqlara iddialarını həyata keçirmək üçün azərbaycanlılara qarşı soyqırımı siyasəti yeritdilər. Azərbaycanda və Ermənistanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra sovet-bolşevik rejiminin himayəsi ilə Göyçə, demək olar ki, bütünlüklə Ermənistanə verildi. Mahalın Azərbaycan türklərinə məxsus yaşayış məskənlərinin adları kütləvi surətdə dəyişdirilərək erməniləşdirildi. Ermənilərin həyata keçirdikləri soyqırımları və zorakı köçürmələr nəticəsində tarixən azərbaycanlılara məxsus olan Göyçə mahalında hazırda bir nəfər də olsun azərbaycanlı qalmamışdır. **C.33-** 250; **C.41-** 165, 166, 170, 171.

418.GUÖAM - Avropada adi silahların azaldılması haqqında müqavilənin cinah sənədi müzakirə olunduqdan sonra

həmin sənədi bəyənən ölkələrdən - Gürcüstan, Ukrayna, Azərbaycan və Moldovadan ibarət qeyri-rəsmi “dördlər qrupu” yaradıldı. Sonralar bu quruma Özbəkistan da qatıldı (10 oktyabr 1997). 2005-ci ildə isə Özbəkistan bu qurumu tərk etdi. 2006-cı ilin mayından bu beynəlxalq qurum “Demokratiya və iqtisadi inkişaf uğrunda təşkilat – GUAM” adlandı. **C.29-** 423; **C.30-** 6-10; **S.31-** 141, 146; **C.32-**192, 197, 267; **C.33-** 206; **C.34-** 14-27, 286-323; **C.34-** 14-27, 286-323; **C.35-** 300; **C.36-** 98-99, 100- 122, 295, 304, 305, 310, 311; **C.39-** 194, 207, 337-341; **C.40-** 38-86, 91, 92, 93, 94, 409, 410, 411; **C.42-** 103.

419.Gülçöhrə Məmmədova, Gülçöhrə Hüseyn qızı Məmmədova (1953) – memarlıq doktoru, professor, Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetinin rektoru. 2000-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. 2010-cu ildə yenidən Milli Məclisin deputatı seçilmişdir. **C.42-** 103.

420.Gültəkin Hacıyeva, Gültəkin Yunis qızı Hacıyeva (d.1973) – şərqsünas-hüquqsünas. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (2-ci çağırış) deputatı, Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsi sədrinin müavini, Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvü olmuşdur. **C.32-** 128.

421.Gürcüstan, Gürcüstan Respublikası – Cənubi Qafqazın mərkəzi və Qərbi hissəsində dövlət. Sahəsi 69,7 min km², əhalisi 5493 min nəfərdir. Dövlətin başçısı prezident, qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Tbilisi şəhəridir. **C.34-**15, 16, 20, 25, 35, 37, 47, 99, 100, 116, 156, 157, 180, 232, 250-259, 276, 280, 281, 286-323, 341, 379, 381; **C.36-** 39, 80, 85, 100-122, 137, 168-213, 329, 363, 365, 406; **C.37-** 82-83, 84, 87, 88, 89, 227, 319-341, 354, 406; **C.39-** 9, 11, 205-208, 226, 228, 230, 239, 323, 339; **C.40-** 41-43, 45, 54, 55, 93, 100, 110, 119, 120, 215, 295, 362, 382; **C.41-** 9, 10, 13, 40, 41, 42, 43, 111, 183-252, 254, 255, 258, 261, 274, 311, 313, 327, 330, 370, 372, 394-396, 397-398; **C.42-** 20, 35, 39, 48, 69, 73, 84,

94, 172, 184, 257, 258, 350, 368, 372-373, 388, 392, 393.

422. Gəncə - Azərbaycan Respublikasında şəhər. Sahəsi 107 km², əhalisinin sayına görə Bakıdan sonra ikinci şəhərdir. Gəncə Azərbaycanın qədim şəhərlərindəndir. Gəncənin salındığı tarix dəqiq məlum deyil. Bəzi müəlliflər Gəncənin Makedoniyalı İsgəndərin dövründə (e.ə.336-323) salındığını qeyd etmişlər. **C.29-** 237, 284, 306, 382; **C.33-**13, 88, 108, 259; **C.38-** 123; **C.39-** 46, 63, 121, 248; **C.40-** 202, 214, 215, 232, 336; **C.41-** 96-143, 149, 150, 151, 155, 156, 179, 327, 392; **C.42-** 10, 12, 189, 311, 354.

423. Gəmiqaya təsvirləri – Azərbaycanın Ordubad şəhərində Gəmiqaya dağlarında e.ə. 3-1-ci minilliklərə aid qayaüstü rəsmlər. 1968-ci ildə aşkar olunmuşdur. Axtarış nəticəsində insan və heyvan rəsmləri, rəqs səhnələri, yay və oxla keçi ovlanması səhnəsi, müxtəlif işarələr və s. aşkar edilmişdir. Gəmiqaya rəsmləri Azərbaycanın qədim təsviri sənətinin Naxçıvan mədəniyyətinə aiddir. **C.31-** 290; **C.35-** 340; **C.39-** 122, 174; **C.40-** 243, 244, 251, 252.

424. Gəray Əsədov, Gəray Lətif oğlu Əsədov (1923-1944) – Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. Gəray Əsədov 1944-cü ildə Morgita (Rumıniya) şəhərindəki döyüşlərdə bədəni ilə düşmənin atəş nöqtəsini örtmüş, əsgərlərin hücumu keçməsinə şərait yaratmışdır. **C.31-** 299; **C.42-** 362.

425. Gorus – Azərbaycan Rusiya imperiyasının tərkibinə qatıldıqdan sonra tarixi ərazimiz olan Zəngəzur qəzasının mərkəzi. Gorusda 1823-cü ildə 119 ailə (azərbaycanlı və erməni) yaşayırdı. Ərazisi 752 km²-dir. 1829–1931-ci illərdə İrandan və Türkiyədən xeyli sayda erməni köçürülərək Gorus rayonu ərazisində yerləşdirilmiş, gəlmə ermənilərin hesabına şəhərin əhalisi artmışdır. 1905 və 1918-ci il Zəngəzurdakı erməni – müsəlman davaları zamanı Gorus erməniləri xüsusilə qəddarlıq göstərmişlər 1920-ci illərin sonlarından həyata keçirilən rayonlaşdırma zamanı Gorus rayonu təşkil edilmişdir. Zəngəzur qəzasının əsas hissəsi Ermənistanı inhar edildi və Gorus Zəngə-

zur qəzasının, daha sonra Gorus rayonunun mərkəzi olmuşdur. **C.42- 21.**

426.Göyçay – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Sahəsi 739 km², əhalisi 102,9 min nəfərdir. **C.42- 242.**

427.Gülhanə Hərbi Tibb Akademiyası - Türkiyədə məşhur tibb ocaqlarından biri. 1898-ci ildən fəaliyyət göstərir. Akademiya ən müasir tibb avadanlığı ilə təmin edilmişdir. Burada həm müalicə edilir, həm də elmi tədqiqatlar aparılır. **C.29- 324, 325, 361.**

428.Gülüstan müqaviləsi (1813) – Birinci Rusiya-İran müharibəsinə son qoymuş müqavilə. Oktyabrın 12(24)-də Qarabağın Gülüstan kəndində bağlanmışdır. Rusiya-İran arasında əvvəlcə barışıq aktı, sonra isə on bir maddədən ibarət sülh müqaviləsi imzalanmışdır. Bu müqaviləyə əsasən hər iki dövlət arasında yeni sərhəd xətləri müəyyən edildi. 1814-cü il sentyabrın 15-dən qüvvəyə minən Gülüstan müqaviləsi vahid Azərbaycanın iki işğalçı dövlət tərəfindən bölüşdürülməsinin əsasını qoydu. **C.35- 390.**

H

429.Hacan Hacıyev, Hacan Qulu oğlu Hacıyev (d.1946) – texnika elmləri namizədi. Gürcüstan Respublikasında Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.37- 319-341.**

430.Hacı Hacıyev, Hacı Əliheydər oğlu Hacıyev (1925-2008) - respublikanın əməkdar jurnalisti. Fəaliyyət sahəsi tarix və jurnalistika olmuşdur. Yaradıcılığı Azərbaycan Demokratik Respublikası tarixinin tədqiqinə həsr edilmişdir. 1989-cu ildən Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin sədri olmuşdur. **C.29- 248; C.40- 134, 138.**

431.Hacı Zeynalabdin Tağıyev (1838-1924) – məşhur

messenat, maarifpərvər, “millətin başçısı, atası”, Bakı milyonçusu. Əvvəllər bənnə işləmiş Hacı 1872-ci ildən neftçixarma işinə kapital qoymuş və sahibkarlıq fəaliyyətinə başlamışdır. Bakıda “Tağıyev H.Z. lifli maddələrin emalı üzrə Qafqaz səhmdar cəmiyyəti”ni, toxuculuq fabrikini, “Xəzər manufaktura cəmiyyəti”ni, “Tağıyev balıq sənayesi səhmdar cəmiyyəti”ni, yerli sahibkarlarla birlikdə Bakı ticarət bankını yaratmış və Bank Şurasının sədri seçilmişdi. Savadı olmayan Hacı savadsızlığın acısını duymuş və buna görə də Vətən övladlarının, xüsusilə, kasıb oğlan və qızların təhsil almasına böyük qayğı göstərmişdir. O öz vəsaiti ilə Yaxın Şərqdə – Bakıda ilk qız gimnaziyası, qadınları işlə təmin etmək üçün toxuculuq fabriki, Mərdəkanda sənət məktəbi, teatr binası tikdirir. Qiraətxanalar üçün qəzet və jurnalların pulunu ödəyir, öz xərcinə Azərbaycan şair və alimlərinin əsərlərini, həmçinin azərbaycancaya tərcümələri çap etdirir. 1905-1911-ci illər İran məşrutə hərəkatına silah və pulla yardım edir. İranda onlarla məktəbin açılmasına, məktəb ləvazimatı və zəruri kitablarla təmin edilməsinə, daxildə və xaricdə oxuyan və maddi təminata ehtiyacı olanlara daim yardım edirdi. “Kaspi”, “Həyat”, “Füyuzat” kimi qəzet və jurnalların nəşri üçün vəsait ayırmışdı. Hacı Bakıya “Şollar suyu” borusunu çəkdimiş, Mərdəkanda dən üyüdən elektrik dəyirmanı tikdirmiş və qəsəbənin əhalisini ilk dəfə elektrik işığı ilə təmin etmişdir. **C.29-** 244; **C.30-** 373; **C.31-** 293; **C.32-** 345; **C.42-** 122.

432.Hacıbaba Zeynalov, Hacıbaba Məmməd oğlu Zeynalov (1906-1969) – hərbi xadim, general-mayor. Böyük Vətən müharibəsi zamanı Zaqafqaziya cəbhəsinin qərargahında əməliyyat şöbəsinin rəisi, Şimali Qafqaz cəbhəsi 396-cı və 416-cı Azərbaycan diviziyalarında qərargah rəisi olmuşdur. **C.31-** 300; **C.42-** 363.

433.Hacıbala Abutalıbov, Hacıbala İbrahim oğlu Abutalıbov (d.1944) – Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı. Fizika-riyaziyyat elmləri doktorudur. **C.33-** 385, 386; **C.34-**

351; **C.37-** 58, 244-251; **C.38-** 388-389; **C.39-** 398-409; **C.40-** 293, 370; **C.41-** 155; **C.42-** 102, 124, 166, 211, 357, 358, 359.

434.Hacıyev Xanlar, Xanlar İrşad Faiq oğlu Hacıyev (d.1956) – hüquqşünas. 1993-1998-ci illərdə Ali Məhkəmənin sədri, 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin sədri olmuşdur. **C.29-** 155.

435.Hacinski Məmmədhəsən (1875-1931) – Azərbaycan memarı. 1908-ci ildən Bakı Şəhər İdarəsində tikinti şöbəsinə başçılıq etmişdir. Bu dövrdə Bakının abadlaşdırılması və inşaat işlərinin genişlənməsində iştirak etmiş, Bakının Baş planını (1898, müəllifi For Der Honne) redaktə edərək şəhərin planlaşdırılmasının ümumi layihəsini təkmilləşdirmişdir. 1909-1910-cu illərdə Bakıda Dənizkənarı bulvarın salınması və dəniz hamamının tikilməsi Hacinskinin fəaliyyəti ilə bağlıdır. **C.31-** 98, 99.

436.Hafiz Paşayev, Hafiz Mir Cəlal oğlu Paşayev (d.1941) – diplomat. Fizika-riyaziyyat elmləri doktoru. 1992-2006-cı illərdə Amerika Birləşmiş Ştatlarında Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. 2006-cı ildən Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini və Diplomatika Akademiyasının rektorudur. **C.30-** 5; **C.37-** 137, 344, 403.

437.Hafiz, Şəmsəddin Məhəmməd Şirazi (təqr.1325-1389, yaxud 1390) – böyük fars şairi. Müstəsna yaddaşı olan Hafiz Qurani - Kərimi əzbər bilirdi; “Hafiz” ləqəbi də bununla əlaqədardır. Yaradıcılığı orta əsrlər farsdilli lirik poeziyanın ən yüksək zirvəsidir. **C.32-** 330; **C.40-** 151.

438.Harald V (d.1937) – 1991-ci ildən Norveçin kralı. Kral V Ulafın oğlu. **C.34-** 65.

439.Harvard Universiteti – ABŞ-da (Kembric şəhəri) aparıcı universitetlərdən biri. Ən qocaman özəl universitet. Təhsil sistemində Avropa ənənələrinə sadıq universitet kimi tanınmışdır. XX əsrin əvvəllərində təhsil sistemində, təkrar olunmaz üsul (xüsusilə diplom müdafiəsindən sonra) işləyib

hazırlamışdır. Əsası 1636-cı ildə kollej kimi, müstəmləkəçilərin vəsaiti və keşiş C.Harvardın universitetə vəsiyyəti etdiyi vəsait ilə qoyulmuşdur. Universitet kimi, XIX əsrin birinci rübündə yenidən qurulmuşdur. **C.41-** 326.

440.Haşimi Rəfsancani, Haşimi Əliəkbər Rəfsancani (d.1934) – 1989-1998-ci illərdə İran İslam Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.35-** 239; **C.40-** 149.

441.Haşimoto Ryntaro (1937-2006) - yapon siyasi xadimi. 1996-1998-ci illərdə Yaponiyanın Baş naziri olmuşdur. **C.29-** 271; **C.31-** 273; **C.35-** 140; **C.40-** 25, 26.

442.Havyer Solana (d.1942) – siyasi xadim, 1995-1999-cu illərdə NATO-nun Baş katibi, 1999-cu ilin iyulundan Avropa İttifaqı Şurasının Xarici Siyasət və Təhlükəsizlik üzrə Baş katibidir. **C.32-** 348-361.

443.Haydn Frans Jozef (1732-1809) – görkəmli Avstriya bəstəkarı. Vyana klassik məktəbin banilərindən biri. Haydn öz yaradıcılığı ilə instrumental musiqi janrları və formalarını (simfoniya, sonata, kamera-instrumental ansamblar) bərqərar etmişdir. **C.29-** 100.

444.Helen Klark (d.1950) – Yeni Zelandiyanın Baş naziri (1999-2008). Yeni Zelandiya Liberal partiyasının lideri. 2003-cü ildə Helen Klark Amerika ordusunun İraqa girməsini bərk tənqid etmiş və həmin ildə Yeni Zelandiyanın Respublikaya çevrilməsini “qaçılmaz” hesab etmişdir. Hal-hazırda rəsmi olaraq Böyük Britaniya kraliçası general-qubernator kimi ölkənin başçısıdır. **C.32-** 223; **C.37-** 318.

445.Helmut Kutin (d.1941) – 1985-ci ildən “SOS” Kinder-Dorf İnternasionalın prezidenti. Məhz onun fədakarlığı ilə dünyanın hər yerində “SOS” uşaq kəndləri yaradılmışdır. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.35-** 70-75.

446.Helsinki aktı - 1975-ci il avqustun 1-də Finlandiyanın paytaxtı Helsinkdə Avropanın 33 dövlətinin, ABŞ və Kanadanın dövlət və hökumət başçılarının müşavirəsi oldu.

Onlar Avropada təhlükəsizlik və əməkdaşlıq haqqında Zirvə aktını imzaladılar. Azərbaycan Respublikası bu aktı 1992-ci ildə imzalamışdır. **C.29-** 17, 210; **C.32-** 88; **C.35-** 215; **C.40-** 50, 101.

447.“Helvud Pakkat” – ABŞ çoxmillətli informasiya texnologiyalar korporasiyası. Hazırda bütün ölkələrdə fəaliyyət göstərən dünyada ən böyük informasiya kompaniyalarından biridir. **C.35-** 99.

448.Henri Kissincer (d.1923) – tanınmış Amerika dövlət xadimi, politoloq. 1952-ci ildən Beynəlxalq Harvard Seminarının icraçı direktoru olmuşdur. 1969-1975-ci illərdə prezidentin milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə köməkçisi vəzifəsində işləmişdir. 1973-1977-ci illərdə ABŞ-ın Dövlət Katibi olmuşdur. Beynəlxalq problemlərə dair bir sıra kitabın müəllifidir. Nobel (1973-cü il) və bir sıra digər mükafatların laureatıdır. **C.30-** 19.

449.Heydər Hüseynov, Heydər Nəcəf oğlu Hüseynov (1908-1950) – Azərbaycan filosofu, ictimai xadim. Azərbaycan Elmlər Akademiyasının akademiki. SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. H.Hüseynov dialektik və tarixi materializm problemləri, fəlsəfə tarixi və s. mövzularda əsərlər yazmışdır. O, Azərbaycan mədəniyyətinin böyük nümayəndələrinin fəlsəfi irsini öyrənmişdir. H.Hüseynovun ədəbiyyatşünaslığa dair də əsərləri var. **C.31-** 358.

450.Həbib bəy Mahmudbəyov, Həbib bəy Hacı İbrahim-xəlil oğlu Mahmudbəyov (1864-1928) – maarif xadimi. Tiflisdə Aleksandr Müəllimlər İnstitutunda təhsil almışdır. 1887-ci ildə Sultanməcid Qənizadə ilə birlikdə ilk xüsusi “Rus-müsəlman” məktəbinin əsasını qoymuşdur. Sonralar İçərişəhərdə açılan birinci “Rus-müsəlman” məktəbinin müdiri təyin olunmuş, on dörd il ona rəhbərlik etmişdir. Mahmudbəyov Bakı şəhər Dumasında məktəb komissiyasının üzvü olmuşdur. **C.31-** 293.

451.Həməd Bin Xəlifə əl-Tani (d.1952) – 1995-ci ildən

Qətər əmiri, 1997-ci ildə regionda – ilk dəfə Qətərdə qadınlara seçkilərdə iştirak etmək hüququ verdi. **C.35-** 448; **C.40-** 398.

452.Həmid Kərzai (d.1957) – 2004-cü ildən Əfqanıstan İslam Dövlətinin prezidenti. 2001-2002-ci illərdə Əfqanıstanın Baş naziri olmuşdur. Kərzayi Əfqanıstanı 200 il idarə etmiş tanınmış Populzay qəbiləsindən olan puştu klanının nümayəndəsidir. **C.37-** 223; **C.39-** 105, 374; **C.40-** 342; **C.42-** 45, 56-57, 78.

453.Həmid Nəvaz xan – 2001-2006-cı illərdə Pakistanın Müdafiə naziri, 2007-2008-ci illərdə federal daxili işlər naziri olmuşdur. **C.38-** 120-122.

454.Həsən Abdullayev, Həsən Məmmədbağır oğlu Abdullayev (1918-1993) – fizik, fizika riyaziyyat elmləri doktoru, SSRİ EA-nın müxbir üzvü, Azərbaycan MEA-nın akademiki. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatı. 1970-1983-cü illərdə Azərbaycan MEA-nın prezidenti olmuşdur. H.Abdullayev Azərbaycanda yarımkeçiricilər fizikası üzrə elmi məktəb yaratmışdır. **C.31-** 358.

455.Həsən bəy Ağayev, Həsən bəy Məşədi Hüseynoğlu Ağayev (1875-1920) – görkəmli ictimai-siyasi və dövlət xadimi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən və rəhbərlərindən biri. Azərbaycan Milli Şurasının 1918-ci il mayın 28-də Həsən bəy Ağayevin sədrliyi ilə Tiflisdə Qafqaz canişininin keçmiş sarayında keçirilmiş təntənəli iclasında Azərbaycanın müstəqilliyi haqqında İstiqlal bəyannaməsini ilk olaraq Həsən bəy Ağayev imzalamışdır. **C.31-** 297; **C.38-** 381.

456.Həsən Əliyev, Həsən Əlirza oğlu Əliyev (1907-1993) - torpaqşünas, ümumi əkinçilik və təbiəti mühafizə sahəsində alim, ictimai-siyasi xadim. Elmlər doktoru, professor. Azərbaycan Milli EA-nın akademiki, Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı. Ayrı-ayrı illərdə Azərbaycan Milli EA Botanika İnstitutunun direktoru, Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı nazirinin birinci müavini və Azərbaycan KP MK katibi, Azərbaycan Milli EA-nın akademik katibi, Azərbaycan Milli EA Coğrafiya

İnstitutunun direktoru vəzifələrində çalışmışdır. Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. **C.29-** 431; **C.31-** 358; **C.36-** 285.

457.Həsən Həsənov, Həsən Əziz oğlu Həsənov (d.1940) – Azərbaycanın siyasi xadimi, diplomat. Ayrı-ayrı illərdə Nazirlər Sovetinin sədri, BMT-də Azərbaycan Respublikasının daimi nümayəndəsi və xarici işlər naziri olmuşdur. Hazırda Polşada Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiridir. Birinci çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.32-**370, 371.

458.Həsənbəy Zərdabi, Həsənbəy Səfim bəy oğlu Məlikov (1842-1907) – Azərbaycan maarifçi-demokrat, təbiətşünas alim, publisist və pedaqoq. H.Zərdabi Azərbaycan professional teatrın yaradıcılarındanıdır. O, Nəcəfbəy Vəzirov və Əsgər ağa Gorani ilə birlikdə 1873-cü ildə M.F.Axundovun “Hacı Qara” pyesini tamaşaya qoymuşdur. Azərbaycan demokratik mətbuatının banisi olan Zərdabi “Əkinçi” qəzetini nəşr etdirmişdir (1875-77). “Əkinçi” qəzetini nəşr etməsi ilə Zərdabi Azərbaycan xalqının maariflənməsinə çox böyük xidmət göstərmişdir. **C.29-** 244, 245; **C.31-** 294; **C.37-** 292; **C.40-** 135, 136.

459.Həsərət körpüsü, Ümid körpüsü – Araz çayı üzərində körpü (uz. 286 metr). Türkiyə ilə Azərbaycan arasında sərhəddə (Türkiyənin Dilucu və Azərbaycanın Sədərək bölgəsi) iki qardaş dövlət və ölkəni birləşdirir. 90-cı illərin əvvəllərində Naxçıvan MR-nin keçirdiyi iqtisadi çətinliklərin, xüsusilə nəqliyyat blokadasının ləğvində körpünün müstəsna rolu olmuşdur. **C.29-** 320, 321; **C.30-** 323; **C.40-** 360; **C.42-** 24, 30.

460.Həsənal Bolkia (d.1946) – Bruneı sultanı. XIV əsrdən hakimiyyətdə olan sülalənin 29-cu nümayəndəsi. **C.32-** 335; **C.37-** 380.

461.Həzi Aslanov, Həzi Əhəd oğlu Aslanov (1910-1945) – tank qoşunları qvardiya general-mayoru, iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. Böyük Vətən müharibəsinin ilk günlərindən döyüşlərdə iştirak edən H.Aslanov Stalinqrad vuruşma-

sında, 55-ci əlahiddə tank polku feldmarşal Manşteynin tank ordusunun darmadağın edilməsində xüsusi məharət göstərmişdir. 1944-cü ildə Aslanovun 35-ci qvardiya tank briqadası Belorusiyanı, Pribaltika respublikalarını azad etmək uğrunda vuruşmalarda xüsusilə fərqlənmişdi. H.Aslanov Mitağa şəhəri yaxınlığındakı vuruşmada qəhrəmancasına həlak olmuşdur. **C.31-** 299; **C.34-** 53-64; **C.38-** 252-255; **C.42-** 362.

462.Həzrəti Əli ibn Əbu Talib (598–661) – Məhəmməd əleyhüssəlamın əmisi oğlu və kürəkəni (qızı Fatimənin əri). İmam Əli islam dinini ilk qəbul edənlərdən olmuş, müsəlmanların bütün vuruşmalarında iştirak etmiş, igidliyi ilə fərqlənmişdir. **C.31-** 7; **C.42-** 356.

463.Həzrəti Peyğəmbər Salavatullahın merac günü – Məhəmməd salavatullahın Buraq adlı əfsanəvi qanadlı heyvanın belində Məkkədən Qüdsə, oradan da Allahın göydəki məskəninə ecazkar səyahəti. Həmin hadisələrin şərəfinə qəməri təqvimini ilə rəcəb ayının 27-də dini bayram kimi qeyd edilir. Son illərdə merac tez-tez insanın kosmosa yiyələnməsinin mümkünlüyünü göstərən hadisə kimi təsvir edilir. **C.30-** 252.

464.Hikmət Çetin (d.1937) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. Ayrı-ayrı illərdə Türkiyə Respublikasının xarici işlər naziri, Baş nazirin müavini vəzifələrində çalışmışdır. 1997–1999-cu illərdə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri olmuşdur. **C.40-** 105.

465.Hillari Klinton Potxem (d.1947) – hüquqşünas, siyasi xadim. Prezident Klintonun həyat yoldaşı. 2001-ci ildən Nyu-York ştatından Amerika Senatına üzv seçilmişdir. ABŞ-ın Dövlət katibi olmuşdur. **C.31-** 19.

466.Hindistan, Hindistan Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Millətlər Birliyinin tərkibindədir. Ərazisi 3,3 milyon km², əhalisi 953 milyon nəfərdir. Hindistan inzibati cəhətdən 22 ştata və 7 müttəfiq əraziyə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Dehli şəhəridir. **C.29-** 314; **C.32-**142, 143; **C.36-** 284, 350-

358; **C.37-** 123, 239, 240, 409, 410; **C.40-** 26, 107, 156, 338, 339.

467.“Hizbullah” (Allah partiyası) - Livanda hərbi siyasi və şii təşkilatı-ölkələr İslam dövləti yaratmaq istəyənlər. Təşkilat 1982-ci ildə yaradılmışdır. “Hizbullah”ın Baş katibi Səid Həsən Həsniullahdır. Bəzi Qərb ölkələri “Hizbullah”ı terrorçu təşkilat kimi tanıyırlar. 1985-ci ildə təşkilatın manifestində üç əsas tezis elan edilmişdi: 1)Ölkədən bütün müstəmləkəçi institutları çıxarmaq; 2)falanqistləri cəzalandırmaq; 3)ölkədə İslam qayda-qanunu yaratmaq. **C.29-** 449; **C.35-** 49, 50.

468.Honduras, Honduras Respublikası – Mərkəzi Amerikada dövlət. Sahəsi 112,1 km², əhalisi 6,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 18 departamentə bölünür. Dövlətin başçısı prezident, qanunverici orqanı Milli Konqresdir. Paytaxtı Tequsiqalpa şəhəridir. **C.37-** 238.

469.Horadiz – Azərbaycan Respublikası Füzuli rayonunda qəsəbə. Əhalisi 2877 nəfərdir. 1993-cü ildə erməni işğalçıları tərəfindən işğal edilmiş Horadiz altı ay sonra Azərbaycan ordusu tərəfindən azad edilmişdir. **C.35-** 185, 191.

470.Hökumə Qurbanova, Hökumə Abbasəli qızı Qurbanova (1913-1988) – aktrisa. SSRİ Xalq artisti, M.F.Axundov mükafatı laureatı. H.Qurbanova yaradıcılığının əsas mövzusunun qəhrəman, mübariz xarakterli, yüksək bəşəri ideallarla aşlanmış güclü insan obrazı təşkil edir. Şekspir dramaturqiyasında ən mürəkkəb qadın obrazlarından olan Kleopatranın daxili aləmini ustalıqla açmışdır. O bir çox bədii filmlərdə də çəkilmişdir. **C.31-** 358.

471.Höte, İohann Volfranq (1749-1832) – böyük alman şairi, mütəfəkkir və təbiətşünas. Almaniya Maarifçilik dövrü ədəbiyyatının ən böyük nümayəndələrindən, yeni dövr alman ədəbiyyatının banilərindəndir. Höte yaradıcılığının şah əsəri olan “Faust” faciəsində Avropada Maarifçilik ideyalarının inkişafına yekun vurulmuşdur. **C.39-** 42.

472.“Humante”- Fransada siyasi, ictimai qəzet. Fransa

Kommunist Partiyasının orqanı, 1904-cü ildən nəşr olunur. C.29- 371.

473.Hüqo Rafael Çaveş (d.1954) – 1999-cu ildən Venesuela prezidenti.C.35- 78.

474.Hüseyn Cavid, Hüseyn Abdulla oğlu Rasizadə (1882-1941) – böyük Azərbaycan şairi, dramaturq. Hüseyn Cavid Azərbaycan mütərəqqi rəmantizminin banilərindən biri olmuşdur. O, lirik şeirlərin, lirik-epik, epik poemaların müəllifidir. Hüseyn Cavid daha çox dramaturq kimi tanınmışdır. Onun fəlsəfi və tarixi faciələri forma yeniliyi baxımından Azərbaycan dramaturgiyasında yeni bir mərhələ yaratmış, milli teatr mədəniyyətinin inkişafına qüvvətli təsir göstərmişdir. Azərbaycanın ən dəyərli milli ziyalı nümayəndələrini məhv edən sovet totalitar rejiminin repressiya qurbanlarındanır. C.31- 295, 298, 357; C.34- 79; C.42- 103, 104, 107, 120-121, 122-132, 133-137, 141.

475.Hüseyn İbrahimov (1919-2008) yazıçı. Azərbaycan Respublikasının Xalq yazıçısı. Naxçıvan Yazıçılar Birliyinin sədri. Hüseyn İbrahimov tarixi və müasir mövzularda romanların müəllifidir. Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin deputatı, Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin sədri olmuşdur. Naxçıvan MR Ali Məclisinin deputatı olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. C.39- 131.

476.Hüseyn Kırıqoğlu (d.1934) – Türkiyə hərbi xadimi, ordu generalı. Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş qərargah rəisi. C.29- 203, 363; C.33- 104, 111, 295, 296, 297; C.34- 75, 385; C.35- 419-424; C.36- 78.

477.Hüseyn xan Kəlbəli xan oğlu Naxçıvanski (1863-1919) – hərbi xadim. Kəlbəli xan Naxçıvanski oğlu, Ehsan xan Kəngərliyə nəvəsidir. Qafqazda və Rusiyanın müxtəlif şəhərlərində hərbi xidmətdə olan Hüseyn xan Kəlbəliyə polkovnik rütbəsi verilmişdir. Birinci dünya müharibəsi cəbhəsində qazandığı qələbələrə və sərkərdəlik məharətinə görə 1916-cı ildə Hüseyn xana tam süvari qoşunu generalı rütbəsi

verilmişdir. “Müqəddəs Georgi” ordeninin dörd dərəcəsi ilə, ikinci dərəcəli “Müqəddəs Aleksandr”, “Müqəddəs Vladimir” və bir çox başqa ölkələrin yüksək dərəcəli ordenləri ilə təltif olunmuşdur. Qəbri Sankt-Peterburqdakı Aleksandr Nevski monastrının qəbiristanlığındadır. **C.42-** 361.

478.Hüseynqulu Bağırov, Hüseynqulu Seyid oğlu Bağırov (d.1955) – iqtisadçı. 1993-cü ildən Qərb Universitetinin təsisçisi, prezidenti və rektoru. 2000-ci ildə Azərbaycan Respublikası ticarət naziri, 2001-ci ilin may ayından Azərbaycan Respublikası ekologiya və təbii sərvətlər naziridir. H.Bağırov bir sıra beynəlxalq akademiyaların və assosiasiyaların həqiqi üzvüdür. **C.38-** 222, 243; **C.39-** 398-409.

479.Hüsni Mübarək, Seyid Məhəmməd (d.1928) - Misir Ərəb Respublikasının görkəmli siyasi və dövlət xadimi. 1975-1981-ci illərdə Misir Ərəb Respublikasının vitse-prezidenti, 1981-ci ilin oktyabrından prezidentidir. **C.29-** 266; **C.33-** 244, 246, 247, 248, 281, 282; **C.37-** 390; **C.40-** 140, 145, 146; **C.42-** 140, 141, 142, 143.

480.Hyüston - ABŞ-ın Cənubunda şəhər və port. Texas ştatındadır. Əhalisi təqribən 2 milyon nəfərdir. Demək olar ki, dünyanın bütün ölkələri ilə biznes və ticarət əlaqələri saxlayır. Hyüston ABŞ-ın neft biznesinin mərkəzidir. **C.29-** 278.

481.Xaçmaz – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Quba və Qusar rayonlarına verilmiş, 1965-ci ildə yenidən müstəqil rayon olmuşdur. Sahəsi 1045 km², əhalisi 148,4 min nəfərdir. **C.35-** 263, 264.

482.“Xalq qəzeti” – Azərbaycan Respublikasında gündəlik siyasi, ictimai qəzet. 1919-cu ildən “Kommunist” adı ilə nəşr edilmişdir. 1991-ci ildən isə “Xalq qəzeti” adlanır.

Qəzetin təsisçisi Azərbaycan Respublikası prezidentinin İşlər İdarəsi və qəzetin redaksiya heyətidir. **C.35-** 245; **C.40-** 89.

483.Xan sarayı, Şəki xanlarının sarayı – XVIII əsrin 60-cı illərinə aid Azərbaycan memarlıq abidəsi. Vaxtilə Şəki qalasının (içqalanın) daxilində inşa edilmiş və bir neçə tikilidən ibarət olmuş kompleksdən Şəki xanı Hüseyn xan Müştəqın tikdirdiyi, hazırda Şəki xanlarının sarayı adlanan ikimərtəbəli imarət qalmışdır. Ətraf mühitlə ahəngdar şəkildə tikilmiş sarayın plan quruluşu onun baş (cənub) fasadında əksini tapmışdır. Tavanı güzgülənmiş alt xanışində fəvvarəli mərmər hovuz tikilmişdir. Tavanında 5 mindən artıq rəsmli həndəsi fiqurlardan yığılmış bədii tərtibat olan alt salon və frizində ov, müharibə səhnələri təsvir olunan üst salon incəliklə işlənməsi, əlvan şəbəkələr, rəngarəng rəsmləri, ornament və təsvirlərin zənginliyinə görə XVIII əsrdə Azərbaycanda tikilmiş saray tipli binaların ən qiymətli hesab olunur. Şəki xanlarının sarayının divarlarında XVIII əsrdə yaşamış tərtibatçı nəqqaş, usta Abbasqulunun (onu həm də sarayın memarı hesab edirlər) adı qalmışdır. **C.42-** 259, 272-277.

484.Xan Şuşinski, İsfəndiyar Aslan oğlu Cavanşirovun təxəllüsü (1901-1979) – Azərbaycan xanəndəsi. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Xan Şuşinski müstəsna istedadı, geniş diapazonlu, gur səsilə xalqın rəğbətini qazanmışdır. Azərbaycan klassik xanəndələri ənənələrinin layiqli davamçılarından biri olan X.Şuşinski oxuduğu muğamlarda gəzişmə və zəngünlərdən məharətlə istifadə etmişdir. X.Şuşinski Azərbaycan xanəndəlik sənəti tarixində özünəməxsus məktəb yaratmışdır. **C.31-** 357.

485.Xanbabayev Əjdər, Əjdər Rza oğlu Xanbabayev (1931-1990) – görkəmli nəşir, ictimai xadim. Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı “Azərnəşr”-in direktoru olmuşdur. 1990-cı ildə Azərbaycanın müstəqilliyinin və suverenliyinin düşmənləri tərəfindən xaincəsinə qətlə yetirilmişdir. **C.35-** 252.

486.Xankəndi - Azərbaycan Respublikasında şəhər. Dağ-

lıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin mərkəzi. 1990-cı ildən erməni separatçıları tərəfindən işğal edilmişdir. **C.29-** 212; **C.31-** 182; **C.35-** 185, 187, 191.

487.Xatəmi, Seyid Məhəmməd Xatəmi (d.1943) – İranın siyasi, ictimai və dövlət xadimi. 1989-1992-ci illərdə İranın mədəniyyət və İslam Orijentasiyası naziri, 1997-2005-ci illərdə İran İslam Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.29-** 293, 294; **C.30-** 35, 256, 257, 260, 436; **C.31-** 84; **C.32-** 277, 283; **C.33-** 74, 203, 206, 208, 270, 271, 278, 279, 280; **C.34-** 356, 365, 366, 367, 370, 371, 398, 399, 400; **C.35-** 345, 407, 414, 418, 443, 447; **C.36-** 76, 411, 412, 413; **C.37-** 100, 101, 122, 134, 253, 254, 372, 377, 407; **C.39-** 201, 382, 383; **C.40-** 148, 151, 177, 181, 344; **C.41-** 255; **C.42-** 41, 45, 49, 78, 96, 205, 206.

488.Xeyrəddin Qoca, Xeyrəddin Sayəddin oğlu Qocayev (d.1950) - Azərbaycan jurnalisti, yazıçı, publisist. 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı, 1997-2002-ci illərdə isə Türkiyə Respublikasının İstanbul şəhərində Azərbaycan Respublikasının Baş konsulu olmuşdur. **C.33-** 75; **C.38-** 183; **C.39-** 204; **C.42-** 44, 76.

489.Xələf Xələfov, Xələf Alı oğlu Xələfov (d.1959) – diplomat, Fövqəladə və Səlahiyyətli səfir. Moskvada ikiillik Ali Diplomatiya Akademiyasını bitirmişdir. 1997-ci ildən Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər nazirinin müavini. **C.37-** 120-124; **C.41-** 281, 287, 327; **C.42-** 166.

490.Xəlil bəy Xasməmmədov, Xəlil bəy Hacıbaba oğlu Xasməmmədov (1873-1947) – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin görkəmli siyasi və dövlət xadimi. Xəlil bəy Xasməmmədov Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Hökumət kabinetlərində ədliyyə naziri, portelsiz nazir, daxili işlər naziri vəzifələrində çalışmışdır. **C.31-** 297.

491.Xəlil Rza Ulutürk, Xəlil Rza oğlu Xəlilov (1932-1994) – Azərbaycanın Xalq şairi, Azərbaycanda müstəqillik hərəkatının görkəmli öndərlərindən biri. **C.32-** 435; **C.35-** 127.

492.Xərrazi Seyid Kamal (d.1945) – İranın siyasi və dövlət xadimi, pedaqoji elmlər doktoru, professor. 1998-2005-ci illərdə İran İslam Respublikasının Xarici İşlər naziri olmuşdur. Hazırda İran İslam Respublikasının Ali Məsləhət Şurasının üzvü və Strateji Tədqiqatlar Mərkəzinin rəhbəridir. **C.29-** 293; **C.30-** 260; **C.38-** 97-103, 333-336.

493.Xətai Şah İsmayıl (1487-1524) – Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin banisi. Dövlət xadimi və sərkərdə, şair. 1501-ci ilin payızında Təbrizə daxil olan 1 Şah İsmayıl özünü şah elan etdi. Bununla da paytaxtı Təbriz olmaqla Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin əsası qoyuldu. I Şah İsmayılın dövründə Səfəvilər dövləti Yaxın Şərqi ən qüdrətli dövlətlərdən birinə çevrildi. I Şah İsmayıl “Xətai” təxəllüsü ilə Azərbaycan, fars və ərəb dillərində şeirlər yazmışdır. **C.32-**124; **C.41-** 410.

494.Xəyyam Mirzəzadə, Xəyyam Hadi oğlu Mirzəzadə (d.1935) – bəstəkar. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatı laureatı. Müasir kompozisiya texnikasının milli musiqi ilə üzvi əlaqəsinə əsaslanan Mirzəzadənin yaradıcılığı dinamizmi ilə fərqlənir. X.Mirzəzadə Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.30-** 152-153; **C.42-** 251.

495.“Xəzər” Universiteti – Azərbaycanda ilk özəl, post-sovet məkanında isə birincilərdən olan ali təhsil müəssisəsi. Universitet 1991-ci ildə beynəlxalq standartlara, həmçinin ingilis dilli kadrlara ciddi ehtiyac olduğu zaman yaradılmışdır. Bir çox beynəlxalq komissiyaların və korporasiyaların rəyinə görə Xəzər Universiteti Azərbaycanda, həmçinin Qafqazda, Orta Asiyada, Yaxın Şərqdə, Şərqi Avropa kimi regionlarda nüfuzlu ali məktəblərdən hesab olunur. **C.37-** 108.

496.Xəzəryanı ölkələr – bura Rusiya, Azərbaycan, İran, Qazaxıstan, Türkmənistan daxildir. **C.32-** 64, 72, 76, 269; **C.37-** 80,124.

497.Xoca Əhməd Yəsəvi (1105-1166) – özbək şairi.

Cığatay dilində sufi şeirinin görkəmli nümayəndəsi. **C.30-** 219; **C.38-** 402-404; **C.40-** 5.

498.Xocalı soyqırımı – 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə erməni silahlı qüvvələri və Xankəndində yerləşən Rusiyanın 366-cı alayının əsgər və zabitləri Xocalıya hər tərəfdən hücum etmiş, şəhəri tamamilə yandırmışlar; 1000 nəfərdən artıq azərbaycanlı öldürülmüş, yüzlərlə şəhər sakini yaralanmış, itkin düşmüşdür. **C.30-** 431; **C.31-** 325, 409; **C.32-** 398-399; **C.33-** 250, 313; **C.36-** 89; **C.37-** 388, 395-397; **C.38-** 94-96.

499.Xocavənd rayonu (1930-1991-ci illərdə Martuni rayonu) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. Kiçik Qafqazda Qarabağ silsiləsinin Cənub-Şərq hissəsində yerləşir. Sahəsi 1458 km², əhalisi 40,8 min nəfərdir. Mərkəzi Xocavənd şəhəridir. **C.29-** 169.

500.Xorxe İvanyes (d.1927) – Uruqvay siyasi xadimi. 2000-2005-ci illərdə Uruqvay prezidenti. **C.35-** 389.

501.Xorvatiya Respublikası – Cənubi Avropada dövlət. Sahəsi 56,6 min km², əhalisi 4,8 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 20 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Zaqrebdır. **C.34-** 213; **C.39-** 198.

502.Xose Maria Asnar (d.1935) – 1996-2004-cü illərdə İspaniyanın Baş naziri olmuşdur. **C.36-** 234; **C.41-** 382.

503.Xoşbəxt Yusifzadə, Xoşbəxt Bağı oğlu Yusifzadə (d.1930) – neftçi-geoloq, geologiya-minerologiya elmləri doktoru. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademiki. 1994-2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin vitse-prezidenti, 2004-cü ildən isə birinci vitse-prezidentdir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.33-** 205; **C.34-** 277; **C.35-** 125-135,411; **C.39-** 15.

504.Xristian Demokrat İttifaqı – Almaniyada siyasi partiya. 1950-ci ildə yaradılmışdır. Bundestaqda Xristian Sosial

İttifaqı ilə birlikdə vahid fraksiyada çıxış edir. **C.30-** 274; **C.32-** 20.

505.Xuan Karlos I (d.1938) – İspaniya kralı. İtaliyada anadan olmuşdur. 1975-ci ildə diktator Frankonun ölümündən sonra kral elan edilmişdir. **C.30-** 158; **C.36-** 233; **C.41-** 381.

506.Xudadat bəy Rəfibəyli, Xudadat bəy Ələkbər bəy oğlu Rəfibəyli (1877-1920) – Azərbaycan xalqının milli istiqlal mübarizəsinin fəal iştirakçılarından biri, görkəmli dövlət xadimi. Fətəli Xan Xoyski hökuməti zamanı Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Xalq səhiyyəsi və himayədarlıq naziri olmuşdur. Aprel işğalından (1920) sonra Rəfibəyli həbs olundu və erməni sakinlərinin sıxışdırılması ittihamı ilə güllələndi. **C.31-** 297.

507.Xudiyev Nizami Manaf oğlu (d.1949) – filologiya elmləri doktoru, professor. 1996-cı ildən Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Şirkətinin sədri. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (1-2-ci çağırış) deputatı olmuşdur. **C.37-** 167; **C.41-** 34.

508.Xuraman Qasimova, Xuraman Əkrəm qızı Qasimova (d.1951) – Azərbaycanın Xalq artisti. Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı. 1976-2006-cı illərdə Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının solisti olmuşdur. Bir sıra kinofilmlərə çəkilmişdir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 89; **C.34-** 265-266; **C.35-** 125-135; **C.37-** 191,192; **C.37-** 191,192; **C.41** – 37-40.

509.İçərişəhər – Bakının qala divarları ilə əhatə olunan qədim hissəsi. Ərazisi 22 hektardır. Arxeoloji qazıntılar nəticəsində İçərişəhər ərazisində iki mədəni təbəqə müəyyənləşdirilmişdir. XIV-XVII əsrləri əhatə edən üst təbəqədən düzbucaqlı və dördkünc yaşayış evlərinin qalıqları, VIII-XIII

əslərə aid alt təbəqədən düzbucaqlı formalı kiçik otaqların qalıqları, quyular və s. maddi mədəniyyət nümunələri aşkar edilmişdir. İçərişəhər orta əsrlərdə Bakının əsas mərkəzinə çevrilmiş, XII əsrdə burada ilk qala divarları çəkilmişdir. Bu divarlar 25-30 m dənizin içərisinə uzanaraq İçərişəhərin qarşısında qapalı liman əmələ gətirmişdi. İçərişəhərin üç əsas – Şamaxı, Salyan və dəniz sahilinə açılan darvazası olmuşdur. İçərişəhərdəki Sınıqqala (1078), Qız qalası və s. abidələr İçərişəhərin əvvəllər dənizə yaxın sahədə inkişaf etdiyini göstərir. XV əsrdə Şirvanşahlar Sarayı tikilmişdir. XVII əsrdə İçərişəhərdə çoxlu karvansara və ticarət binası inşa edilmişdi, XVIII əsrdə isə Xan Sarayı tikilmiş, yeni su kəmərləri çəkilmişdi. XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində İçərişəhərin plan quruluşu dəyişdirilmədən köhnə binaların yerində əsaslı daş binalar tikilmişdir. Bu zaman qala divarlarının ikinci sırası sökülmüş və yalnız Şamaxı darvazasının yanında 2-ci darvaza tikilmişdir (1888). Beləliklə, qoşa darvaza əmələ gəlmişdir. 1977-ci ildə İçərişəhər Azərbaycan memarlığı tarixi qoruğuna çevrilmişdir. **C.31-** 68, 98; **C.34-** 109.

510.İhsan Doğramacı (d.1915) – türkdilli ölkələrin Milli Pediatriya Cəmiyyətləri Birliyinin fəxri prezidenti, elmlər doktoru, professor. 1963-1965-ci illərdə Ankarada Uşaq Sağlamlığı İnstitutunun direktoru, 1977-1993-cü illərdə institutun icraçı direktoru, 1992-ci ildən isə fəxri prezidenti, 1968-1973-cü illərdə Pediatorların Tibb Assosiasiyasının prezidentidir. 1959-cu ildən YUNİSEF-in İcraiyyə Komitəsinin üzvüdür. İki dəfə Bilkənd Universitetinin sədri və rektoru olmuş, 1975-ci ildən isə universitetin fəxri rektorudur. İ. Doğramacı Azərbaycan MEA-nın fəxri üzvü, Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetinin fəxri doktorudur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.30-** 423; **C.31-** 87; **C.34-** 167-174; **C.41-** 77.

511.II Abdulla, Abdulla bin Hüseyn (d.1962) – 1999-cu ildən İordaniyanın kralıdır. II Abdulla kvalifikasiyalı dalğıcı,

paraşütist və pilotdur. **C.34-** 182; **C.38-** 300.

512.II Albert (d.1934) – 1993-cü ildən Belçika kralı. Sak-sen-Koburq sülaləsindəndir. III Leopoldun oğludur. **C.29-** 220; **C.40-** 37.

513.II Beatriks (d.1938) – 1980-ci ildən Niderlandın kraliçası. **C.33-** 416; **C.38-** 173; **C.41-** 402.

514.İkinci dünya müharibəsi (1939-45) – Almaniya, İtaliya və Yaponiya tərəfindən başlanmış böyük müharibə. İkinci dünya müharibəsi 1939-cu il sentyabrın 1-də Almaniyanın Polşaya girməsi ilə başladı. Sentyabrın 3-də Böyük Britaniya və Fransa Almaniya müharibə elan etdi. 1940-cı ilin ortalarından alman qoşunları Danimarka, Norveç, Belçika, Niderland, Lüksemburq, sonra isə Fransanı işğal etdi. 1941-ci il iyunun 22-də Almaniya SSRİ-yə qarşı müharibə elan etdi. 1942-1943-cü illərdə sovet ordusunun Stalingrad və Kursk vuruşmalarında qələbəsi Almaniyanı qəti surətdə sarsıtdı. 1945-ci il mayın 2-də sovet ordusu Berlini aldı. Mayın 8-də Karlsruhda (Berlin yaxınlığında) Almaniyanın danışıqsız təslim olması haqqında akt imzalandı. Yaponiyanın təslim olması haqqında sənəd isə sentyabrın 2-də imzalandı. Bununla ikinci dünya müharibəsi qurtardı. İkinci dünya müharibəsində 72 ölkə iştirak etmişdir. Müharibədə iştirak edən ölkələrin silahlı qüvvələrinə 110 milyon adam çağırılmışdı. Müharibədə 62 milyon adam həlak olmuş, minlərlə şəhər, qəsəbə və kənd dağılmışdı. **C.29-** 16, 21, 100; **C.31-** 210, 298, 299, 300; **C.32-** 23; **C.34-** 53-64, 80, 114, 250, 251, 252; **C.35-** 62, 86, 360, 367; **C.36-** 43, 92, 127, 214, 222, 235, 263, 280, 352, 405; **C.38-** 92, 252-255; **C.39-** 48, 380; **C.40-** 142; **C.41-** 85.

515.II İohann Pavel, dünyəvi adı Karol Voytula (1920-2007) – ilahiyyat elmləri doktoru. 1523-cü ildən qeyri-italyan mənşəli (polyak) ilk Roma papasıdır. Sülh və beynəlxalq gərginliyin zəiflədilməsində böyük xidmətləri var. II İohann Pavel 1978-ci ildə Roma papası seçilmişdir. Dünyanın bir çox ölkəsində, o cümlədən prezident Heydər Əliyevin dəvəti ilə

2002-ci ildə Azərbaycanda rəsmi səfərdə olmuşdur. **C.30-** 154; **C.34-** 126; **C.36-** 312; **C.38-** 108, 303, 356-369, 384; **C.42-** 28.

516.II Marqrete (d.1940) – 1972-ci ildən Danimarkanın kraliçası. Kral IX Frederikin qızıdır. **C.38-** 114.

517.İqbal Babayev, İqbal Alıcan oğlu Babayev (d.1964) – mühəndis, texnika elmləri doktoru, gömrük xidməti polkovniki. 2000-2008-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası nəzdində “Seçkilər” İnformasiya Mərkəzinin direktoru olmuşdur. Hazırda Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsinin Statistika və İnformasiya Texnologiyaları İdarəsinin rəisidir. **C.30-** 353-363.

518.İqnatenko Vitali Nikitiç (d.1941) – jurnalist. 1991-ci ildən İTAR-TASS Agentliyinin Baş direktorudur. **C.33-** 360; **C.35-** 200-226, 236, 257.

519.İqor İvanov (d.1945) – 1986-1989-cu illərdə SSRİ Xarici İşlər Nazirliyinin ümumi katibliyində rəisin birinci müavini, 1989-1991-ci illərdə rəis, 1991-1993-cü illərdə Rusiya Federasiyasının İspaniyada səfiri, 1993-1998-ci illərdə Rusiya Xarici İşlər nazirinin birinci müavini, 1998-2004-cü illərdə Rusiya Federasiyasının xarici işlər naziri olmuşdur. **C.31-** 26, 27; **C.32-** 53-54, 325; **C.37-** 296-298, 310; **C.39-** 36, 37; **C.41-** 298-299, 306, 307, 310, 320-321, 322.

520.İqor Sergeyev (1938-2006) – Rusiya dövlət və hərbi xadimi. 1997-2004-cü illərdə Rusiya Müdafiə naziri, 2001-2004-cü illərdə Rusiya Federasiyası prezidenti yanında Strateji sabitlik məsələləri üzrə köməkçisi, ilk Rusiya Federasiyası marşalı. **C.32-** 45.

521.İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) – 1961-ci ildə yaradılmış dövlətlər-arası iqtisadi təşkilat. İƏİT-in məqsədi inkişaf etmiş ölkələrdə iqtisadi siyasətin koordinasiyası və qəbul edilmiş proqramların inkişafına kömək etməkdir. 1974-cü ildən İƏİT tərkibində Beynəlxalq Enerji Agentliyi fəaliyyət göstərir. Mənzil-qərarqahı Parisdədir. **C.42-** 36, 41-59, 62-76, 95, 206.

522. İlham Əliyev, İlham Heydər oğlu Əliyev (d.1961) - görkəmli ictimai-siyasi və dövlət xadimi, diplomat, siyasi elmlər doktoru, professor 2003-cü ildən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti. Prezident Heydər Əliyevin oğlu. 1994-cü ildən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin vitse-prezidenti, 1997-ci ildən birinci vitse-prezidenti. Azərbaycan Respublikasının neft strategiyasının həyata keçirilməsində mühüm xidmətləri vardır. 2003-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Baş naziri olmuşdur. Siyasi və dövlət xadimi kimi, İlham Əliyev beynəlxalq aləmdə böyük hörmət və nüfuz qazanmış, bir neçə ölkənin yüksək mükafatlarına layiq görülmüşdür. Azərbaycan idmançılarının beynəlxalq yarışlarda uğurlar əldə etməsində də AMOK-un prezidenti kimi, İlham Əliyevin böyük xidmətləri var. Onun şəxsi təşəbbüsü ilə Bakıda, Naxçıvanda, Gəncədə, Şəkidə və respublikanın digər rayonlarında dünya standartlarına cavab verən böyük olimpiya kompleksləri tikilib istifadəyə verilmiş, güclü maddi-texniki baza yaradılmışdır. İlham Əliyevin doğma Azərbaycanımızın inkişafında müstəsna xidmətləri var. Onun dövründə ölkə iqtisadiyyatı, qeyri-neft sektoru sürətlə inkişaf etmiş, eyni zamanda ölkəyə qoyulan xarici investisiyalar xeyli artmışdır. İlham Əliyev tərəfindən irəli sürülmüş “Regionların sosial-iqtisadi inkişafı haqqında” Dövlət Proqramı”na əsasən respublikanın şəhər və rayonlarında onlarla sənaye müəssisəsi açılmış, yüz minlərlə iş yeri yaradılmış və böyük abadlıq işləri görülür. Ölkədə demokratik islahatlar aparılmasında, hüquqi dövlət quruculuğunda, Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin möhkəmlənməsində uğurlu xidmətlər göstərən İlham Əliyev Yeni Azərbaycan Partiyasının I qurultayında partiya sədrinin müavini, II qurultayında sədrin birinci müavini seçilmişdir. 2005-ci ilin martından isə Yeni Azərbaycan Partiyasının sədridir. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (1-2-ci çağırış) deputatı, Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Azərbaycan Parlamenti daimi nümayəndə heyətinin başçısı

olmuşdur. Azərbaycan haqqında, xüsusilə Ermənistanın ölkəmizə hərbi təcavüzü və onun nəticələri, erməni terrorizmi haqqında həqiqətlərin ən mötəbər beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında müstəsna xidmətləri var. Heydər Əliyev və Fransanın “Fəxri legionun böyük xaç komandoru”, Rusiya və Ukraynanın ali ordenləri ilə təltif olunmuşdur. Bir çox xarici akademiyaların və universitetlərin fəxri üzvüdür. **C.29-** 280, 377, 382, 383, 451; **C.30-** 92, 124, 125, 212, 244, 245, 347, 351; **C.31-** 6, 7, 10, 11, 373, 383; **C.32-** 128, 157, 168; **C.33-** 64, 259, 262, 267, 383, 412, 413; **C.34-** 80; **C.35-** 292, 293; **C.36-** 11, 81; **C.37-** 37, 57, 200-216; **C.39-** 27, 113, 114, 120, 121, 174; **C.40-** 8, 112; **C.41-** 54, 97, 98, 101, 102, 104, 113, 171, 317, 325; **C.42-** 5, 13, 39, 242, 248, 252, 260, 264, 265, 266, 278, 295, 316, 318, 332, 393.

523.İlhamə Quliyeva, İlhamə Məzahir qızı Quliyeva (d.1943) – estrada müğənnisi. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. 40 ildən çoxdur müğənni kimi sənətdədir. Repertuarına Azərbaycan bəstəkarlarının ən yaxşı əsərləri daxildir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.40-** 356.

524.İmam Hüseyn (əl-Hüseyn ibn Əli) – Əli ibn Əbu Talibin Məhəmməd peyğəmbər əleyhissalamın qızı Fatimədən olan kiçik oğlu. Müsəlmanların üçüncü imamı. 680-ci ildə xəlifə Muaviyənin vəfatından sonra xəlifə Yəzid zamanı islam dinində yanlışlıqlar yaranırdı. Məhz buna görə də İmam Hüseyn 70 döyüşçüsü ilə birlikdə Kufə yaxınlığında olan Kərbəlaya gəlir. Tezliklə xəlifənin 4 minlik dəstəsi Hüseynin dəstəsinə basqın edir və qeyri-bərabər döyüşdə Hüseynin dəstəsi tamamilə qırılır. Hüseyn özü onlarla yara alıb həlak olur. “Hüseyn ən böyük şəhid” adlanır. Kərbəla isə şiələrin başlıca ziyarətgahlarından birinə çevrildi. Bütün şiələr Hüseynin həlak olduğu günü matəm günü kimi (Aşura) qeyd edirlər. **C.31-** 248.

525.İmam Xomeyni, Ruhulla Musavi (1903-1989) –

1979-cu ildən İran İslam Respublikasının başçısı, Ayətullah. 1964-cü ildə ölkədən qovulmuş, əvvəlcə İraqda, sonra isə Fransada mühacirətdə olmuşdur. 1979-cu ildə İrana qayıtmış, şah rejimini devirməyə və İslam Respublikasını qurmağa nail olmuş inqilaba başçılıq etmişdir. **C.33-**140; **C.38-** 317; **C.41-**409.

526.İmam Rza – şiəlik məzhəbinə etiqad edənlərin səkkizinci imamı. **C.40-** 151.

527.İmaməli Rəhmonov, İmaməli Şərif oğlu Rəhmonov (d.1952) – Tacikistanın siyasi və dövlət xadimi. 1992-ci ildə Tacikistan Ali Sovetinin sədri olmuşdur. 1992-ci ilin noyabrından Tacikistan Respublikasının prezidentidir. **C.30-** 80; **C.35-**299; **C.36-** 49; **C.40-** 435; **C.41-** 377, 397-398; **C.42-** 45.

528.İmişli (1938-ci ilədək Qaradonlu rayonu) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Cənub-Qərbdə İranla həmsərhəddir. Sahəsi 1821 km², əhalisi 106,6 min nəfərdir. **C.40-** 214.

529.İndira Qandi (1917-1984) – Hindistanın dövlət və siyasi xadimi; C.Nehrunun qızı; Hindistan Milli Konqres Partiyasının liderlərindən biri; milli azadlıq hərəkatının iştirakçısı; 1966-1977, 1980-1984-cü illərdə Hindistanın Baş naziri olmuşdur. C.Nehru siyasətinin əsas siyasi prinsiplərini (hərbi bloklara qoşulmamaq, sülhü və beynəlxalq əməkdaşlığı müdafiə etmək, milli iqtisadiyyatın planlı inkişafını həyata keçirmək) davam etdirmişdir. Terrorçu tərəfindən qətlə yetirilmişdir. **C.36-** 354, 355.

530.İndoneziya, İndoneziya Respublikası - Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 1904,5 min km², əhalisi 198,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 24 əyalətə, əyalət statusu olan 2 xüsusi inzibati əraziyə,metropoliten mahalına (paytaxt) bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı parlament - Xalq Nümayəndələri Şurasıdır. Paytaxtı Cakarta şəhəridir. **C.29-**346; **C.35-** 277, 346; **C.40-** 341; **C.42-** 37, 60, 61.

531.İndulis Berzinş (d.1957) – 1998-1999-cu illərdə

Latviya Seyminin vitse-spikeri, 1999-2002-ci illərdə Latviya Xarici İşlər naziri və AŞ-nın Nazirlər Komitəsinin sədri olmuşdur. **C.32-** 129, 168, 184-186.

532.İnquşetiya, İnquşetiya Respublikası – Rusiya Federasiyası tərkibində respublika. Sahəsi 19,3 min km², əhalisi 313,3 min nəfərdir. Paytaxtı Nazran şəhəridir. **C.38-** 292.

533.İNOQEYT – neft və qazın Avropaya ixracı proqramı. **C.30-** 130; **C.34-** 151, 211.

534.“İnterfaks” – Moskvada müstəqil informasiya agentliyi. 1989-cu ildə yaradılmışdır. Rusiya və xarici kütləvi informasiya vasitələri, xarici dövlətlərin nümayəndəlikləri, dövlət, iqtisadiyyat və başqa təşkilatlar üçün siyasi, iqtisadi və başqa informasiyalar yayır. **C.34-** 317; **C.35-** 306; **C.41-** 300-301.

535.İon İliyesku (d.1930) – Rumıniyanın siyasi və dövlət xadimi. 1989-cu ildə N.Çauşesku rejimi devrildikdən sonra ölkənin və dövlətin bütün məsuliyyətini öz üzərinə götürən Milli Dirçəliş Cəbhə Şurasına başçılıq edib. 1992-1996-cı və 2000-2004-cü illərdə Rumıniyanın prezidenti olmuşdur. **C.31-** 178; **C.32-** 440, 450; **C.37-** 72; **C.42-** 166-189

536.İordaniya, İordaniya Həşimilər Krallığı – Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 89,4 min km², əhalisi 4,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 8 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Ammandır. **C.34-** 182; **C.38-** 300.

537.İpək yolu, Böyük İpək yolu – beynəlxalq tarixi tranzit-ticarət yolu; eramızdan əvvəl II əsrin sonlarından eramızın XVI əsrinədək fəaliyyət göstərmiş, Çindən Şimali Afrika və İspaniyaya qədər uzanaraq, ayrı-ayrı qolları ilə o zaman dünyanın məlum olan, demək olar ki, bütün ölkələrini birləşdirmişdir. Ölverişli coğrafi mövqedə yerləşməsi və zəngin maddi sərvətlərə malik olması sayəsində Azərbaycan qədim zamanlardan dünya ölkələri arasında iqtisadi və mədəni əlaqələrdə mühüm yer tutmuşdur. XX əsrin sonunda Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyevin Böyük İpək yolu-

nun yenidən dirçəldilməsi ideyasını irəli sürməsi bütün dünyada, xüsusilə də Böyük İpək yolu üstündə yerləşən ölkələrdə ciddi maraqla qarşılandı. Bu məqsədlə 1998-ci ilin sentyabrında Bakıda 33 dövlətin və Avropa Birliyinin iştirakı ilə beynəlxalq konfrans keçirildi; TRASEKA proqramı çərçivəsində nəzərdə tutulan Asiya-Qafqaz-Avropa ticarət dəhlizinin – Böyük İpək yolunun bərpasının və onun imkanlarından hamılıqla bəhrələnməyin vacibliyi qeyd olundu. **C.30-** 26, 36-40, 66, 70, 113; **C.31-**273, 285, 356; **C.32-** 172, 267, 273, 346, 347; **C.33-**391, 396; **C.34-** 15, 16, 27, 152, 211, 284, 306, 327, 372, 380, 381; **C.35-** 356, 445; **C.36-** 172, 176, 180, 430; **C.37-**221; **C.38-** 75, 190, 400; **C.39-** 43, 53, 219; **C.40-** 24, 25, 26; **C.41-** 211, 214, 215, 253-256, 376, 412, 418; **C.42-** 171, 176, 182.

538.İraq, İraq Respublikası – Cənub-Qərbi Asiyada – Dəclə və Fərat çayları hövzəsində neft ixrac edən ölkə. Sahəsi 438,3 min km², əhalisi 22,4 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 18 mühafəzaya bölünür. Dövlət başçısı prezident, hökumət başçısı isə Baş nazirdir. Ölkə ABŞ və NATO ölkələri ilə müharibə vəziyyətində olduğu üçün ali qanunverici orqanı yoxdur. Paytaxtı Bağdaddır. **C.39-** 370.

539.İran, İran İslam Respublikası - Cənub-Qərbi Asiyada dövlət, sahəsi 1,65 milyon km², əhalisi 62,2 milyon nəfərdir. Paytaxtı Tehran şəhəridir. İnzibati cəhətdən 24 ostana bölünür. Ali qanunverici hakimiyyət orqanı 4 il müddətinə seçilən Xalq Şurası Məclisidir. Hökuməti Baş nazir təşkil, prezident isə təsdiq edir. **C.29-** 29, 44, 57, 59, 61, 64, 84, 178, 179, 180, 181, 244, 293-295, 308, 330, 449; **C.30-** 35, 69, 70, 252-262, 294, 427, 432-437; **C.31-** 11, 24, 26, 27, 29, 79-84, 133, 136, 152, 187, 190, 277, 279-280, 281, 335, 404, 409; **C.32-** 269, 277, 278, 280-284, 300, 329-334, 426, 427; **C.33-** 74, 139, 140, 143, 150, 185, 203, 208, 209, 273, 278-286, 303, 354, 383, 411; **C.34-** 46, 107, 224, 281, 286, 316, 329, 330, 331, 333, 334, 356, 365-373, 418; **C.36-** 75, 76, 77, 78, 82, 212,

384, 410-414; **C.37-** 99-101, 103, 120-124, 134, 145-148, 247, 252-254, 356, 372, 373, 377, 378, 407; **C.39-** 72, 73, 140, 201, 382-386; **C.40-** 148-153, 177-183, 194, 263, 264, 265, 344, 404; **C.41-** 97, 141, 143, 198, 199, 259, 278, 327, 368, 403-411; **C.42-** 22, 24, 41, 45, 47, 49, 58-59, 78, 96, 97, 204, 206, 270.

540.İrəvan xanlığı – XVIII əsrin ortalarında Cənubi Qafqazda, keçmiş Çuxursəd bəylərbəyliyi ərazisində yaranmış müstəqil Azərbaycan feodal dövləti; Ağrıdağ düzənliyinin Göyçə gölü hövzəsini və Araz çayından Cənub-Qərbə doğru uzanan ərazini əhatə edirdi. Azərbaycanın Cənub-Qərbində yerləşən bu xanlıq paytaxtı İrəvan şəhəri olmaqla inzibati cəhətdən 15 mahala bölünürdü, İrəvan xanlığı 1747-1797-ci illərdə müstəqil dövlət olmuş, 1797-1828-ci illərdə İranın hakimiyyəti altında olmuşdur. Türkmənçay müqaviləsinə (1828) görə Rusiyanın tərkibinə keçmişdi. Bu zaman İrəvan xanlığı ərazisində 420-dən çox kənd dağıdılmış, 10 minlərlə azərbaycanlı əhali məhv edilmişdi. **C.40-** 254.

541.İrəvan, Rəvan, Erivan, Yerevan – orta əsrlərdə və yeni dövrdə (1918-ci il mayın 29-dək İrəvan) Azərbaycan şəhəri. XVI əsrin əvvəllərində Zəngi çayı sahilində dağlarla əhatə olunmuş düzənlikdə salınmışdır. İrəvan şəhəri dəfələrlə Səfəvi və Osmanlı qoşunlarının hücumlarına məruz qalmış, gah bu, gah da o biri dövlətin tərkibinə qatılmışdı. İkinci Rusiya-İran müharibəsi (1826–28) dövründə, Türkmənçay müqaviləsinə (1828) əsasən, Rusiyaya birləşdirildi. XIX əsrin 20–30-cu illərində İran və Türkiyədən köçürülmüş çoxlu erməni İrəvanda yerləşdirilmişdi. 1918-ci ilin mayında daşnakıyın partiyası liderlərinin başçılığı ilə Ermənistan Respublikası yarandı. 1918-ci il mayın 28-də yaradılmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti mayın 29-da keçirdiyi iclasında İrəvan şəhərini “paytaxtı” olmayan Ermənistan Respublikasına güzəştə getdi. **C.35-** 391; **C.41-** 135, 367, 368, 369; **C.42-** 21, 225.

542.İrina Arxipova, Arxipova İrina Konstantinovna (d.1925) – rus müğənnisi. SSRİ Xalq artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Beynəlxalq Musiqi Xadimləri İttifaqının prezidenti. Dövlət və Lenin mükafatları laureatı. **C.30-** 83.

543.İsa Həbibbəyli, İsa Əkbər oğlu Həbibbəyli (d.1949) – ədəbiyyatşünas, filologiya elmləri doktoru, professor, Azərbaycan MEA-nın həqiqi üzvü. Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektorudur, Milli Məclisin üzvüdür. **C.39-** 132; **C.40-** 240-255.

544.İsa Qəmbərov, İsa Yunis oğlu Qəmbərov (d.1957) – 1990-1995-ci illərdə Milli Məclisin deputatı, 1992-1993-cü illərdə parlamentin sədri olmuşdur. 1992-ci ildən Müsavat partiyasının rəhbəridir. **C.30-** 114, 250; **C.36-** 83; **C.40-** 299

545.İsgəndəriyyə kitabxanası – qədim dövrün ən məşhur kitabxanası. E.ə. 3-cü əsrin əvvəllərində İsgəndəriyyə museyi onun nəzdində yaradılmışdı. İsgəndəriyyə kitabxanasına görkəmli alimlər –Eratosfen, Zenodot, Kallimax və başqaları başçılıq etmişlər. Fondunda 100 mindən 700 minədək cild kitab olmuşdur. İsgəndəriyyə müharibəsi dövründə (e.ə.47-ci il) İsgəndəriyyə kitabxanası yanmış, sonradan yenə bərpa edilmişdir. Eramızın 391-ci ilində İsgəndəriyyə kitabxanasının bir hissəsini fanatik xristianlar dağıtmış, ərəblərin hakimiyyəti dövründə (VII-VIII əsr) kitabxana tamamilə məhv edilmişdir. **C.42-** 141.

546.İslam Kərimov, İslam Əbduqəni oğlu Kərimov (d.1938) – Özbəkistanın siyasi və dövlət xadimi. 1989-1990-cı illərdə Özbəkistan KP MK-nın birinci katibi olmuşdur. 1990-cı ildən Özbəkistan Respublikasının prezidentidir. **C.29-** 344, 401; **C.30-** 30; **C.33-** 390; **C.34-** 300-301, 302, 309-312; **C.35-** 244, 299, 314, 427; **C.40-** 401; **C.41-** 397-398.

547.İslam İnkişaf Bankı (İİB) – Beynəlxalq Maliyyə İnstitutu. İİB-nin əsası 1973-cü ilin dekabrında Ciddədə keçirilən müsəlman ölkələri maliyyə nazirlərinin konfransında qəbul olunmuş bəyannaməyə əsasən qoyulmuşdur. Bank islam, şəriət qaydalarına riayət edən ölkələrə maliyyə yardımı göstərir.

Bankın 55 üzvü var. Azərbaycan Respublikası İslam İnkişaf Bankının 1991-ci ildən üzvüdür. **C.31-** 265, 285; **C.42-** 151.

548.İslam Konfransı Təşkilatı (İKT) - 1969-cu ildə yaradılmışdır. Müsəlman ölkələrinin çoxunu birləşdirir. Nizamnaməsinə görə İslam Konfransı Təşkilatının fəaliyyəti müsəlmanların həmrəyliyinin möhkəmlənməsinə, üzv-dövlətlər arasında əməkdaşlığa yönəldilmişdir. İqamətgahı Ciddədədir (Səudiyyə Ərəbistanı). Azərbaycan 1991-ci ildən İKT-nın üzvüdür. **C.29-** 125; **C.30-** 256; **C.31-** 73, 280, 281, 336, 338; **C.32-** 380; **C.33-** 162, 381, 382; **C.34-** 318; **C.36-** 363; **C.37-** 147, 148; **C.41-** 409.

549.İslandiya, İslandiya Respublikası – Atlantik okeanın Şimalında, İslandiya adalarında dövlət. Sahəsi 103 min km², əhalisi 270 min nəfərdir. İnzibati ərazisi 23 rayonu (sisla) olan 8 mahala bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı parlamentdir (altinq). Paytaxtı Reykiyavikdir. **C.34-** 69, 348; **C.39-** 79.

550.İsmail Ömər Cili (d.1947) – 1999-cu ildən Cibutu prezidenti. **C.35-** 21. **C.39-** 197.

551.İsmayıl Cam - (1940-2007) - Türkiyənin siyasi və ictimai xadimi, 1997-2003-cü illərdə Türkiyə Respublikasının Xarici İşlər naziri vəzifəsində işləmişdir. Türkiyə-Yunanistan münasibətlərinin yaxşılaşmasında mühüm rol oynamışdır. **C.29-** 375; **C.31-** 180, 190; **C.32-** 135, 136, 137, 253; **C.33-** 67, 108-109, 111, 196, 293, 301, 302, 334, 335, 387; **C.36-** 362-368; **C.37-** 345-346, 356; **C.39-** 211-215, 321.

552.İspaniya – Cənub-Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 504,8 min km², əhalisi 39,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 17 muxtar vilayətə daxil olan 50 əyalətə bölünür. İspaniya konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı korteslərdir (iki palatalı parlament). Afrikanın Şimal sahilindəki Seuta və Melilya şəhər rayonları da İspaniyanın mülküdür. Paytaxtı Madriddir. **C.30-** 158, 159, 161, 391; **C.36-** 233, 234, 430; **C.41-** 381, 382.

553.İsrail - Yaxın Şərqdə dövlət. Sahəsi 20.8 min km². əhalisi 5.5 milyon nəfərdir. İsrail dövləti BMT-nin Bas Məclisinin 1947-ci il 29 noyabr tarixli qərarına əsasən yaradılmışdır. İsrail inzibati cəhətdən 6 mahala bölünür. Dövlət başçısı prezidentdir, onu birpalatalı parlament (knesset) seçir. Hökumətə geniş səlahiyyəti olan Baş nazir başçılıq edir. **C.29-** 288; **C.30-** 10, 23, 29; **C.32-** 275; **C.33-** 245, 247, 248, 338, 373, 374, 381; **C.34-** 267, 268.

554.İsrafil Məmmədov, İsrafil Məhərrəm oğlu Məmmədov (1919-1946) – Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. 1941-ci ildə Məmmədovun vızodu Novqorod vilayətinin Rustinka kəndi yaxınlığında alman faşistlərinin 300 əsgər və zabiti qırılmışdı. **C.31-** 299; **C.41-** 101; **C.42-** 362.

555.İsrafil Vəkilov, İsrafil Hacı oğlu Vəkilov (d.1949) - şərqşünas. 1993-cü ildən Misir Ərəb Respublikasında Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirdir. O eyni zamanda Suriya Ərəb Respublikası və Livan Respublikasında Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirdir. **C.29-** 127.

556.İstanbul (1453-cü ilədək Konstantinopol) – Türkiyədə ən böyük şəhər. Sahəsi 285,4 km², əhalisi 13,0 milyon nəfərdir. Mərmərə dənizi yaxınlığında Bosfor boğazının hər iki sahilindədir. Şəhərin çox hissəsi Avropada, az hissəsi Asiyadadır. Əsası e.ə. 660-cı ildə Bizans kimi qoyulmuşdur. Eramızın 330-cu ilində Roma imperatoru Konstantinin şərafinə Konstantinopol adlandırılmışdır. 395-ci ilə qədər Roma imperiyasının, 395-1453-cü illərdə fasilələrlə Bizansın paytaxtı olmuşdur. 1453-cü ildə Türkiyə Konstantinopolu tutmuş və İstanbul adlandırılmışdır. 1453-1918-ci illərdə Osmanlı imperiyasının, 1923-cü ilə kimi Türkiyə Respublikasının paytaxtı olmuşdur. **C.33-** 132-133, 316, 380, 382, 383, 387-408; **C.39-** 29, 202-231, 245, 320, 321, 323, 338, 339, 412; **C.41-** 186, 194, 199, 206; **C.42-** 36, 39, 41-59, 62-76, 78-81, 96, 342, 343.

557.İsveç, İsveç Krallığı – Şimali Avropanın Skandina-

viya yarımadasında dövlət. Sahəsi 450 min km², əhalisi 8,9 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 24 lena bölünür. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı parlamentdir (riksdaq). Paytaxtı Stokholmdur. **C.38-** 408, 409.

558.İsveçrə, İsveçrə Konfederasiyası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 41,3 min km², əhalisi 7,1 milyon nəfərdir. İsveçrə federativ, 23 kantona bölünmüş respublikadır. Dövlət başçısı prezidentdir, prezidenti parlament Federal Şura üzvlərindən 1 il müddətinə seçir, yenidən seçilmək hüququ yoxdur. Prezident həmçinin hökumət başçısıdır. Qanunverici hakimiyyət iki palatadan ibarət Federal Məclisə məxsusdur. Paytaxtı Bern şəhəridir. **C.30** – 310–318,389; **C.36-** 167; **C.37-** 351, 362-365; **C.40-** 154.

559.İtaliya, İtaliya Respublikası – Avropanın Cənubunda dövlət. Ərazisinə Alp dağlarının Qərb yamacları, Radan düzənliyi, Apennin yarımadası, Siciliya və Sardiniya adaları daxildir. Sahəsi 301 min km², əhalisi 57,5 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 20 vilayətə bölünür. Paytaxtı Roma şəhəridir. **C.36-** 92, 157, 240, 241; **C.38-** 407; **C.40-** 7-10, 282; **C.42-** 173, 207, 208.

560.İTAR-TASS – Rusiya İnformasiya Teleqraf Agentliyi. 1992-ci ildə SİTA-nın bazası əsasında yaradılmışdır. **C.30-** 98-100, 162; **C.33-** 360; **C.35-** 201,236,306; **C.36-** 156-166; **C.37-** 299-306; **C.41-** 300-301.

561.“İtocu” şirkəti – İspaniyanın “İtocu” korporasiyası. 1958-ci ildə yaradılmışdır. Dünyanın 176 ölkəsində şirkətləri və firmaları var. “İtocu” 1996-cı ilin avqustundan Bakıda fəaliyyət göstərir. **C.35-** 141, 428-435; **C.39-** 16; **C.41-** 207, 211, 223.

562.İvan Plyuşş (d.1941) – Ukraynanın dövlət xadimi, iki dəfə Ukrayna Ali RADA-sına başçılıq etmişdir. Ukrayna Respublikası Qəhrəmanıdır. **C.33-** 7-19.

563.“İzvestiya” – Rusiya Federasiyasında gündəlik siyasi qəzet. 1917-ci ildən nəşr edilir. **C.35-** 243; **C.41-** 275.

J

564. Jak Roqq (d.1942) – belçikalı ortoped-cərrah, məşhur yelkənli qayıqsürmə idmançısı. Belçika kralı II Albert tərəfindən rıtsar adlandırılmış və qraf tituluna layiq görülmüşdür. Hazırda Beynəlxalq Olimpiya Komitəsinin sədridir. **C.38-** 223.

565. Jak Şirak (d.1932) – Fransanın görkəmli siyasi və dövlət xadimi. 1974-76 və 1986-88-ci illərdə Fransanın Baş naziri, 1977-95-ci illərdə Paris şəhərinin meri, 1995-2007-ci illərdə Fransa Respublikasının prezidenti. “Heydər Əliyev” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-** 37, 55, 89, 141, 274; **C.30-** 160, 180; **C.31-** 387, 389; **C.32-** 123, 147, 148, 150, 151, 152, 153-161, 164, 204-208, 210, 211, 213, 240, 242, 246, 247, 260, 262, 263, 413; **C.33-** 35-43, 44, 45, 46, 100, 123, 124, 125, 134, 135, 136, 175, 195, 240, 398; **C.34-** 133, 134, 138, 139, 228; **C.36-** 54, 123; **C.37-** 258; **C.39-** 109, 110, 111, 112, 375-376, 392, 394, 410; **C.40-** 285, 433; **C.41-** 80, 219-220, 237, 250, 372; **C.42-** 380-381, 388, 391.

566. Jan-Klod Yunker (d.1954) – Lüksemburq Hersoqluğunun dövlət və siyasi xadimi, 1995-ci ildən Baş nazirdir. **C.35-** 17.

567. Jan Kretyen (d.1934) – Kanada siyasətçisi, 1993-2003-cü illərdə Kanadanın Baş naziri olmuşdur. Kanada Liberal partiyasının başçısı. **C.35-** 79.

568. Jelyu Jeleu (d.1935) – Bolqarıstan filosof və siyasətçisi. 1990-1997-ci illərdə Bolqarıstan Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.42** – 201–203.

569. Jivko Radişiç (d.1937) – 1998–2002-ci illərdə Bosniya və Hersoqovinanın prezidenti. Bosniya və Hersoqovinanın Ali Sovetinin keçmiş sədri və Bosniya serblərinin tanınmış siyasətçisi. **C.32-** 408.

570. Joakim Albertu Çissano (d.1939) – Mozambik siyasi xadimi. FRELJMO üsyançı hərəkatının ən fəal iştirakçısı və

rəhbəri. 1993-2005-ci illərdə Mozambikin prezidenti olmuşdur. **C.35-** 19; **C.38-** 410; **C.39-** 200.

571.Jorj Sampayyu (d.1939) – Portuqaliya siyasi xadimi. 1996-2006- cı illərdə Portuqaliya Respublikasının prezidenti olmuşdur (kitabda Baş nazir). **C.33-** 363.

K

572.Kaliforniya – ABŞ-ın Qərbində ştat. Sahəsi 411 min km², əhalisi 31,9 milyon nəfərdir. İnzibati mərkəzi – Sakramento. **C.32-** 392.

573.Kalyupi Viktor İvanoviç (d.1947) – neftçi- mühəndis, diplomat. 1999-2000-ci illərdə Rusiya Federasiyası yannacaq və energetika naziri, 2000-ci ilin avqustundan 2004-cü ilə qədər xarici işlər nazirinin birinci müavini və Prezidentin Xəzər dənizi statusunun həlli üzrə xüsusi nümayəndəsi işləmişdir. 2004-cü ilin sentyabrından Rusiya Federasiyasının Latviyada Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiridir.**C.29-** 177-181, 223, 307.

574.Kamboca, Kamboca Krallığı – Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 181 min km², əhalisi 10 milyon nəfərdir. Ərazisi 19 əyalətə (kxetə) bölünür. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Pnompen şəhəridir. **C.31-** 30; **C.36-** 416; **C.42-** 215.

575.Kamerun, Kamerun Respublikası – Mərkəzi Afrikada dövlət. Sahəsi 475,4 min km², əhalisi 13,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 10 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Yaundadır. **C.34-** 122; **C.38-** 302.

576.Kamil Əliyev (1921-2006) – təsviri sənət ustası. Azərbaycan Respublikasının Xalq rəssamı. 1990-cı ildən ömrünün sonuna kimi “Azərxaçça” birliyinin rəhbəri olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olun-

muşdur. **C.35-** 125-135.

577.Kanada – Şimali Amerikada dövlət. Sahəsi 9971 min km², əhalisi 29,6 milyon nəfərdir. Kanada 10 əyalətə və 3 əraziyə bölünmüş federasiyadır. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət başçısı Böyük Britaniya kraliçasıdır. Onu ölkədə general-qubernator əvəz edir. Qanunverici orqanı ikipalatalı (Senat və İcmalar palatası) parlamentdir. Paytaxtı Ottavadır. **C.35-79, 80; C.42-** 347-348.

578.Karl Marks (1818-1883) – mütəfəkkir və ictimai xadim, marksizmin banisi, tarixin marksizm nöqtəyi-nəzərindən izahının, izafi dəyər təliminin banisi, beynəlxalq proletariatın rəhbəri, Marksın ideyaları XIX-XX əsrlərdə sosial təfəkkürün cəmləşməsinə və cəmiyyətin tarixinə xeyli təsir göstərmişdir. Əsas əsərləri “Kapital” (1867), “İqtisadi fəlsəfi əlyazmalar” (1844), “Lui Boportin on səkkiz brümeri” (1852), “Alman ideologiyası” (1845-46), “Fransada vətəndaş müharibəsi” (1871), “Qota proqramının tənqidi”. **C.40-** 138.

579.Karlo Adzelyo Çampi (d.1920) – İtaliya siyasi xadimi. 1999-2006-cı illərdə İtaliya Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.36-** 240; **C.38-** 407; **C.42-** 207.

580.Karpov Anatoli Yevgenyeviç (d.1951) – şahmat üzrə on ikinci dünya çempionu, beynəlxalq qrossmeyster, SSRI Əməkdar idman ustası. **C.34-** 150.

581.Kaspar Villiger (d.1941) – İsveçrə Baş naziri. 1995-2002-ci illərdə İsveçrənin prezidenti olmuşdur. **C.30-** 310-318; **C.37-** 351, 362-365; **C.40-** 154.

582.“Kaspi” - ictimai-siyasi, ədəbi qəzet - 1881-ci ilin yanvarından 1919-cu ilin martınadək Bakıda rus dilində nəşr olunmuşdur. Cəmi 10.065 nömrəsi çıxmışdır, Naşiri müxtəlif imtiyazlı şəxslər olan “Kaspi” Bakı burjuaziyasının təşəbbüsü ilə yaradılmışdır. **C.30-** 244.

583.Kaspiysk (1947-ci ilədək Dviqatelstroy, qəsəbə) – Cənubi Rusiyada, Dağıstanda şəhər. Xəzər dənizi sahilindədir. Əhalisi 68,7 min nəfərdir. **C.38-** 256, 260.

584. “Kastel” – fransız şərab şirkəti. 1949-cu ildə Bordoda (Fransa) Pyer Kastel və üç qardaşı tərəfindən yaradılmışdır. Şirkətin yaradıcıları istehsalın yaxşılaşması prosesi üçün külli miqdarda kapital qoymuş, bir çox üzüm istehsalçıları ilə xammal almaq üçün müqavilələr bağlamışlar. Şirkət bütün dünyada öz şərabları ilə məşhurdur. Şirkətin bütün məhsulları əla keyfiyyətlidir. “Kastel”in ən gözəl çaxırı “Meritant”dır. **C.32-** 412-416.

585. “Kaşaqan” – Qazaxıstanda ən böyük neft-qaz şirkəti. Xəzər dənizinin Şimalında neft-qaz çıxarmaqla məşğul olur. “Kaşaqan” yatağı 2000-cı ildən fəaliyyətə başlamışdır. Bu yataq son 40 ildə dənizdə kəşf edilən neft-qaz yataqlarından ən böyüyüdür. **C.35-** 242, 411.

586. Kazım Qarabəkir Paşa (1882–1948) – Türkiyənin görkəmli hərbi və dövlət xadimi. Ordu generalı. Atatürkün yaxın silahdaşlarından biri. Kazım Qarabəkir Paşa Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin olunmasında, onun ayrılmaz tərkib hissəsi olan Naxçıvan bölgəsinin erməni silahlı qüvvələrinin təcavüzündən müdafiəsində mühüm xidmətlər göstərmişdir. Kazım Qarabəkir Paşanın da imzaladığı Qars müqaviləsində (1921) Naxçıvan bölgəsinin Azərbaycanın himayəsi altında muxtar ərazi kimi təşkil edilməsi dövlətlərarası səviyyədə razılaşdırıldı. **C.33-** 125.

587. Keniya, Keniya Respublikası – Şərqi Afrikada dövlət Sahəsi 582,6 min km², əhalisi 29,1 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 7 əyalətə və paytaxt mahalına bölünür. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Nayrobi şəhəridir **C.31-** 221.

588. Kennedi Con Fidsərd (1917-1963) – ABŞ-ın 35-ci prezidenti (1961–1963). Prezident olduğu zaman bir sıra sosial-iqtisadi reformalar irəli sürmüş. Hərbi blokların və ABŞ hərbi qüvvələrinin möhkəmlənməsinə çalışırdı. Dallasda öldürülmüşdür. **C.36-** 89; **C.37-** 98.

589.Kəlbəcər - Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1936 km², əhalisi 58 min nəfərdir. 1993-cü ildə erməni silahlı qüvvələri tərəfindən işğal edilmişdir.- **C.29-** 169, 238; **C.30-** 216; **C.35-** 190, 269, 314; **C.37-** 60.

590.Kəmaləddin Heydərov, Kəmaləddin Fəttah oğlu Heydərov (d.1961) – gömrük xidməti general-polkovniki. 1995-2006-cı illərdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri, 2006-cı ildən Azərbaycan Respublikası fövqəladə hallar naziridir. **C.35-** 101; **C.37-** 138.

591.Kəngərlilər – qədim türk tayfası. Bəzi tədqiqatçılara görə kəngərlilər peçeneq tayfalarından olmuşlar. Səfəvilər dövründə ustaclı tayfasının tərkibində ölkənin siyasi həyatında fəal rol oynamışlar. XVII əsrdə Azərbaycan vilayətinə daxil olan Naxçıvan kəngərlilərin irsi torpağı idi. XVIII əsrin 2-ci yarısından etibarən Kəngərli hakimləri yüksək titullar daşımış və Azərbaycanın ən güclü xanlarından olmuşlar. Xanlıqlar dövründə kəngərlilərin bir qismi Qarabağa köçürülmüşdü. Kəngərlilər arasından bir sıra görkəmli ictimai-siyasi və hərbi xadimlər, elm və mədəniyyət xadimləri yetişmişdir. **C.39-** 149.

592.Kərəm Mustafayev Kərəm Nəriman oğlu Mustafayev (d.1962) – hərbi xadim, general-leytenant. 1989-1992-ci illərdə təqım, bölük komandiri, tabur komandirinin müavini və tabur komandiri olmuşdur. 1992-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrində tabur komandiri, motoatıcı briqadanın qərargah rəisi – komandir müavini, briqada komandiri, diviziya komandiri vəzifəsində xidmət etmişdir. 1998-ci ildən korpus komandiridir. **C.39-** 133, 138, 156.

593.Kərim Kərimov, Kərim Abbasəli oğlu Kərimov (1917-2003) – görkəmli hərbi xadim, general-leytenant, mühəndis. 25 il ərzində Kosmik Uçuşlar üzrə Dövlət Komissiyasına başçılıq etmiş K.Kərimovun adı keçmiş SSRİ-də kosmosun öyrənilməsi, bir çox nadir elmi-texniki layihələrin həyata keçirilməsi ilə sıx bağlı olmuşdur. O, Azərbaycan Milli

Elmlər Akademiyasının fəxri üzvü, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Lenin və SSRI Dövlət mükafatları laureatı adlarına layiq görülmüş, Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.41-** 302; **C.42-** 349.

594.Kəşmir məsələsi – Asiyada tarixi vilayət. Qədimdə və orta əsrlərdə Hindistan ərazisində yaranmış müxtəlif dövlət birləşmələrinin tərkibində olmuşdur. 1846-cı ildə ingilislər Kəşmiri işğal edib 7,5 milyon rupi ödəncə Sammi knyazlığına vermişlər. 1947-ci ilin avqustunda yaradılan müstəqil Hindistan dövləti Kəşmiri öz ərazisinə qatmağa çalışır. Hal-hazırda Kəşmirin Şimal-Qərbi Pakistanın, qalan hissəsi isə Hindistanın (1949) nəzarəti altındadır. 1956-cı ildə Kəşmir “Hindistan İttifaqının tərkib hissəsi” elan edildi. Hindistanla Pakistan arasında bir neçə dəfə hərbi münaqişə baş versə də, bu problem hələ də öz həllini tapmamışdır. **C.33-** 42; **C.38-** 122; **C.40-** 107.

595.Khamtay Siphandon (d.1924) – general, Laosda inqilabi hərəkət xadimi. 1998-2006-cı illərdə Laosun prezidenti olmuşdur. **C.37-** 75.

596.Kıbrıs- bax: Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti.

597.Kim Çen İr (d.1941 və ya 1942) – Koreya Xalq Demokratik Respublikasının başçısı, Koreya Əmək Partiyasının Baş katibi, Koreya Xalq Ordusunun Baş komandanı, KXDR-in Dövlət müdafiə Komitəsinin sədri, “dahi rəhbər” Kim İr Senin oğlu. Atasından fərqli olaraq “sevimli rəhbər” titulu var. Ona çox vaxt “sərkərdə” də deyirlər. **C.30-** 79; **C.36-** 50; **C.40-** 436.

598.Kim Day Çunq (d.1926) - 1997-2003-cü illərdə Koreyanın prezidenti. Milli Konqres Yeni Siyasət partiyasının lideri. 2000-ci ildə Kim Day Çunqa Cənubi Koreyada və Şərqi Asiyada demokratiya və insan hüquqlarının müdafiəçisi, həmçinin Şimali Koreya ilə sülh və barışığa görə Nobel mükafatı verilmişdir. **C.29-** 315; **C.30-** 195; **C.35-** 323; **C.38-** 117; **C.40-** 340.

599.Kinq Piter (d.1944) – 1973-1993-cü illərdə müxtəlif vəzifələrdə olmuş, 1992-ci ildə Nyu-York ştatından Konqresin üzvü seçilmişdir. Respublikaçıdır. **C.30-** 25.

600.Kioto - 1792-1794-cü illərdə salınmış bu şəhər XIX əsrin 70-ci illərində Yaponiyanın paytaxtı olmuşdur. Ölkənin mərkəzində yerləşən Kioto əhalisinin sayına görə Yaponiyada 7-ci yeri tutur. Hazırda beynəlxalq turizm mərkəzi olan Kioto qədim memarlıq və boyakarlıq baxımından abidələr mərkəzidir. **C.29-** 271.

601.Kipr, Şimali Kipr Cümhuriyyəti - 1974-cü ildə Yunanıstanda hakimiyyətə gəlmiş hərbi xunta Kiprin yunan irticaçıları ilə birlikdə Kipri Yunanıstana birləşdirmək məqsədilə ölkədə hərbi çevriliş etdilər və prezident Makariosu hakimiyyətdən uzaqlaşdırdılar. Bundan narahat olan Türkiyə Respublikası Kiprin türk icmasını müdafiə etmək məqsədilə oraya hərbi qüvvələr yeritdi və türk icması yaşayan ərazini yunan irticaçılarından təmizlədi. 1975-ci ildə Türkiyə-Kipr administrasiyası bu ərazidə federativ türk dövləti - Kipr Respublikasını elan etdilər. 1983-cü ildə bu dövlətin qanunverici orqanı Şimali Kipr Türk dövləti (ŞKTR) – Kıbrıs elan etdi. **C.29-** 6; **C.33-** 42, 161, 162.

602.Kiş - Azərbaycan Respublikasının Şəki rayonunda kənd. Kiş çayının sahilində dağ ətəyindədir. Əhalisi 4445 nəfərdir. Kiş Azərbaycanın qədim yaşayış məntəqələrindəndir. Erkən orta əsrlərdə Qafqaz Albaniyasında xristianlığın mərkəzlərindən olmuşdur. Kişdə IV əsrdə xristian məbədi tikilmişdi. Kişdə XIV-XVI əsrlərdə müdafiə qalası olmuşdur. **C.29-** 435; **C.39-** 20-21; **C.42-** 318-323.

603.“Kitabi-Dədə Qorqud” - türk xalqları və Azərbaycan xalq ədəbiyyatının ən qədim yazılı abidəsi. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının yaranmasından 1300 il keçir. Elm aləminə XIX əsrdən məlum olan bu qəhrəmanlıq dastanının hələlik XV-XVI əsrlərdə köçürülmüş iki əlyazma nüsxəsi (Drezden və Vatikan) saxlanılır. **C.29-** 85, 438; **C.31-**291, 352; **C.32-** 98,

266; **C.34-** 75; **C.42-** 136, 137, 361.

604.Ki-Uest – ABŞ-ın Cənub-Şərqində, Florida ştatında şəhər. Əhalisi 29,3 min nəfərdir. Qış dəniz kurortudur. **C.33-** 300, 307-322, 326, 328, 331, 332, 333, 334, 337, 388, 399, 404; **C.35-** 5, 13, 67, 95, 298, 313, 314; **C.39-** 109, 111, 112.

605.KQB - burada SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsi nəzərdə tutulur. **C.29-** 246.

606.Klaudio Qucerotti (d.1955) – katolik kilsəsinin arxiyepiskopu, diplomat. 2001-2011-ci illərdə Vatikanın Azərbaycanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.38-** 108-110, 367-368.

607.Klaus Kinkel (d.1936) – alman dövlət və siyasi xadimi. 1991-1992-ci illərdə Almaniya Ədliyyə naziri, 1992-1998-ci illərdə Almaniya xarici işlər naziri, eyni zamanda 1993-1998-ci illərdə Almaniyanın vitse-prezidenti olmuşdur. **C.32-** 22.

608.Klinton Bill, Uilyam Ceferson Blayd (d.1946) - ABŞ-ın görkəmli siyasi və dövlət xadimi. ABŞ-ın 42-ci prezidenti (1992-2000). Klinton xarici siyasətində SSRİ dağıldıqdan sonra müstəqillik qazanmış dövlətlərə, o cümlədən Azərbaycan Respublikası ilə münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına mühüm əhəmiyyət vermişdir. **C.29-** 37, 42, 55, 89, 147, 372; **C.30-** 5, 16, 21, 25, 34, 56, 73, 100, 101, 107, 113, 114, 126, 194, 200, 273, 280, 281, 282, 283, 324, 328, 331, 332; **C.31-** 14-16, 20, 21, 22, 23, 197, 420; **C.32-** 374, 377; **C.33-** 123, 136, 166, 341, 356, 410; **C.34-** 100; **C.35-** 95; **C.38-** 288; **C.39-** 11; **C.40-** 106, 284, 394; **C.41-** 196, 197, 198, 199; **C.42-** 69.

609.Klivlend – ABŞ-da şəhər. Klivlend ABŞ-ın sənaye, maliyyə-ticarət və mədəni mərkəzlərindən biri kimi tanınır. **C.30-** 77, 92, 97, 101, 102, 103, 109, 112, 126, 162; **C.33-** 352; **C.37-** 367-368, 381-386, 387-389, 400-402, 403.

610.Kobzon İosif Davidoviç (d.1937) – rus müğənnisi. SSRİ Dövlət mükafatı laureatı, SSRİ Xalq artisti. **C.41-** 47-49.

611.Koçeril Raman Narayanan (d.1920) – hind siyasi və dövlət xadimi. 1997-2002-ci illərdə Hindistanın prezidenti olmuşdur. **C.35-** 49; **C.37-** 239.

612.Kofi Anan (d.1938) - 1997-2006-cı illərdə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş katibi olmuşdur. Nobel mükafatı laureatıdır. **C.29-** 54, 63; **C.30-** 5, 100; **C.32-** 378; **C.34-** 244; **C.35-** 81; **C.36-** 278; **C.40-** 122, 180.

613.“Koka-Kola” – şirkət alkoqolsuz içkilərin nəhəng istehsalçısıdır. “Koka-Kola”, “Fanta”, “Sprayt” və “Layf” içkiləri burada istehsal olunur.1997-ci ildən fəaliyyət göstərir. **C.30-** 49.

614.Kolanı – Şahbuz rayonunda kənd, Naxçıvançayın (Arazın qolu) sahilindədir. Əhalisi 1607 nəfərdir. **C.40-** 226, 228-234, 247.

615.Kolin Pauell (d.1937) – Amerika generalı. Prezident böyük Corc Buş zamanında (1980-1989, 1989-1992) Dövlət katibi olmuşdur. **C.33-** 134, 137, 201, 202, 222, 223, 308-310, 311-318, 329, 332, 335, 341, 344, 352, 353, 357, 388, 399; **C.34-** 143; **C.37-** 233, 234, 235, 402; **C.38-** 286, 287.

616.Kolorado – ABŞ-ın Qərbində ştat, qayalı dağların yamacındadır. Sahəsi 270 min km², əhalisi 4056 min nəfərdir. İnzibati mərkəzi Denver şəhəridir. **C.40-** 394.

617.Kolumbiya, Kolumbiya Respublikası - Cənubi Amerikanın Cənub-Qərbində dövlət. Sahəsi 1139 min km², əhalisi 35,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 32 departamentə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Konqresdir. Paytaxtı Boqotadır. **C.29-** 239; **C.38-** 406; **C.40-** 35.

618.Konqo, Konqo Respublikası – Mərkəzi Afrikada dövlət. Sahəsi 342 min km², əhalisi 2,7 milyon nəfərdir. Ərazisi 9 inzibati rayona və 6 kommunal şəhərə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqan ikipalatalı parlamentdir (Senat və Milli Məclis). Paytaxtı Brazzavildir. **C.29-** 313; **C.35-** 324.

619.Konstansa – Qara dəniz sahilində Rumıniyanın mühüm portu. Konstansada XVIII-XIX əsrlərdə tikilmiş məscid vardır. **C.42-** 172, 173, 176.

620.Konstantin Vasilyevic Totski (d.1950) - general-leytenant. Hazırda Rusiya Federasiyası Sərhəd Qoşunları İdarəsinin direktorudur. Totski1989-1991-ci illərdə Azərbaycan-da, Lənkəranda Sərhəd qoşunları İdarəsinin rəisi olmuşdur. **C.29-** 50, 446; **C.32-** 338-343; **C.37-** 315.

621.Konstantinos Stefanopulos (d.1926) – 1995-2005 -ci illərdə Yunanıstanın prezidenti olmuşdur. **C.33-** 253; **C.37-** 25.

622.Kordoso Fernando (d.1931) – sosiologiya elmləri doktoru. Braziliya Respublikasının 34-cü prezidenti (1995-2003). Braziliya Sosial-Demokrat partiyasının yaradıcılarından biri. 2001-ci ildən bu partiyanın fəxri sədridir. **C.30-** 78.

623.Koreya, Koreya Respublikası - Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 98,5 min km², əhalisi 45,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 9 əyalətə və 6 mərkəzi tabe şəhərə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı - birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Seuldur. **C.29-** 315; **C.30-** 195; **C.35-** 323; **C.38-** 117; **C.39-** 26-27; **C.40-** 340,436.

624.Koreya Xalq Demokratik Respublikası – Şərqi Asiyada, Koreya yarımadasında dövlət. 1948-ci ildə yaradılmışdır. Sahəsi 121,2 min km², əhalisi 23,9 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 9 əyalətə bölünür. Pxenyan, Kesson şəhərləri əyalət hüququndadır. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı Ali Xalq Məclisidir. Paytaxtı Pxenyandır. **C.30-** 79; **C.36-** 50.

625.Kosovo problemi – 1980-ci illərdən başlayaraq Yuqoslaviya (Yuqoslaviya Federativ Sosialist Respublikası) ciddi iqtisadi və siyasi çətinliklərlə qarşılaşdı. 1991-ci ildə millətlərarası qarşıdurma nəticəsində YFSR parçalandı. Federasiyanın tərkibindən Sloveniya, Xorvatiya, Bosniya və Hersoqovina, Makedoniya çıxdı və müstəqil dövlət oldular. 1992-ci ildə Serbiya və Çernoqoriya Yuqoslaviya Respublikası (SRY) yaradıldı. 1999-cu ildə serb hökuməti tərəfindən Kosovoda

(Serbiyanın tərkibində) yaşayan albanlara qarşı zorakılıq başlandı və nəticədə etnik qarşıdurma yarandı. Buna görə də NATO aviasiyası tərəfindən bombardman edildi. Məhz bundan sonra Yuqoslaviya öz ordusunu Kosovodan çıxartdı və NATO-nun sülhməramlı ordusu albanları serblərdən qorumaq üçün Kosovoya girdi. 2002-ci ildə SRY Serbiya və Çernoqoriya adı ilə adlandırıldı. 2006-cı ildə keçirilən referendum nəticəsində Çernoqoriya Serbiyadan ayrıldı və müstəqil dövlət yaratdı. **C.33-** 41; **C.42-** 353.

626.Köprülüzadə Fuad, Köprülü Mehmet Fuad (1890-1966) – türk filoloqu, publisist və tarixçi. Türkiyə Demokrat Partiyasının yaradıcılarından biri (1946). Türkiyənin xarici işlər naziri (1950-57) olmuşdur. Avropada türk ədəbiyyatşünaslığı məktəbinin yaranması Köprülünün adı ilə bağlıdır. İslam ensiklopediyasının nəşrində fəal iştirak etmiş, türk tarixi, ədəbiyyatı və mədəniyyətinə dair məqalələrin müəllifidir. Azərbaycan ədəbiyyatına, xüsusilə Füzuli yaradıcılığına həsr olunmuş əsərlər yazmışdır. **C.36-** 43.

627.K.R.Narayanan (d.1920) – hind siyasi və dövlət xadimi. 1997-ci ildən Hindistanın prezidenti. **C.29-** 314; **C.32-** 142.

628.Kuba, Kuba Respublikası – Amerikada, Vest-Hinddə dövlət. Sahəsi 110,9 min km², əhalisi 11,1 milyon nəfərdir. Paytaxtı Havana şəhəridir. Dövlətin ali orqanı birpalatalı Milli assambleyadır. Dövlətin və hökumətin başçısı – Dövlət Şurasının sədridir. **C.31-** 398; **C.35-** 343.

629.Kubasov Valeri Nikolayeviç (d.1935) – SSRİ təyyarəçi-kosmonavtı, iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. Dünyada ilk dəfə kosmosda qaynaq işləri aparmışdır. “Soyuz” – “Apollon” uçuşunun iştirakçısıdır. **C.33-** 354, 355.

630.Kür-Araz mədəniyyəti – e.ə. 3-cü minillikdə Cənubi Qafqaz və Kiçik Asiya ərazisində yayılmış arxeoloji mədəniyyət. Arxeoloji tədqiqatlar Kür-Araz mədəniyyətinin erkən Tunc dövrünə aid olduğunu sübut edir. Kür-Araz mədəniy-

yətinə aid ilk arxeoloji materiallar 1869-cu ildə indiki Daşkəsən rayonunun Zəylik kəndi ərazisində tapılmışdır. Bu dövrə aid metaləridən külçələr (Babadərviş) aşkar olunmuşdur. Dəmirçi körüklərində işlədilən gil lülələr yalnız Azərbaycan abidələrindən məlumdur. Kür-Araz mədəniyyətinə aid çoxtəbəqəli abidələr (Kültəpə, Göytəpə, Mışarça) aşkar edilmişdir. **C.31-290.**

631.Kütləvi qırğın silahları - kütləvi tələfat və dağıntı törətmək üçün silahlar. Mövcud növləri; nüvə silahı, kimyəvi silah, bakterioloji silah. Kütləvi qırğın silahları - raket, təyyarə, artilleriya vasitələri ilə istənilən məsafədəki hərbi və mülki obyektlərə qarşı tətbiq edilə bilər.**C.29- 68.**

632.Küveyt, Küveyt dövləti - Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 1708 km², əhalisi 2 milyondan çoxdur. Küveyt konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı əmirdir. Qanunverici orqan və hökumət əmirə və birpalatalı Milli Məclisə tabedir. Paytaxtı əl-Küveytdir. **C.29- 122-129, 185; C.32- 336; C.36- 150-155; C.37- 393.**

633.“Kverner” – Norveç neft şirkəti. Bir çox böyük və kiçik milli sənaye müəssisələrin təchizat, texniki, tikinti, xidmət, modifikasiya və əməliyyat işlərini yerinə yetirir. Kompaniya 1841-ci ildə yaradılmış, mənzil qərargahı Oslodadır. “Kverner” bir çox ölkələrdə dənizdə və quruda yeni neft və qaz yataqlarının tapılmasında, istismarında və avadanlığın quraşdırılmasında iştirak edir. **C.34- 283.**

Q

634.Qabil, İmamverdiyev Qabil Allahverdi oğlu (d.1926-2007) – Azərbaycan Respublikasının Xalq şairi. Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.42- 104.**

635.Qabon, Qabon Respublikası – Mərkəzi Afrikada döv-

löt. Sahəsi 267,7 min km², əhalisi 1,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 9 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Librevildir. **C.35-** 347.

636.Qabus Bin Səid (d.1940) – 1970-ci ildən Oman sultanı. Sultan həm də ölkənin Baş naziri, müdafiə naziri və xarici işlər naziri vəzifələrini icra edir. Sultan Bin Səid ərəb aləmində yenilikçi və reformator kimi tanınır. Qabus öz administراسiyasını müdhiş korrupsionerlərdən təmizləmiş, əhalinin həyat səviyyəsini xeyli qaldırmışdır. **C.31-** 64; **C.36-** 418.

637.Qacar, Ağa Məhəmməd şah Qacar (1742-1797) – Qacarlar sülaləsinin banisi. Qacarlarla Zəngilər arasındakı müharibədə qalib gələrək (1794), bütün İranı hakimiyyəti altında birləşdirmişdi. Ağa Məhəmməd şahın dövründə İran siyasi və iqtisadi cəhətdən güclü dövlətə çevrilmişdi. **C.35-** 210; **C.37-** 70.

638.Qacarlar – İran Azərbaycanında yaşayan türkdilli tayfa. Təqribən 25 min nəfərdir. Qacarlar Mazandaran və Qorqanda (Astrabad), bir hissəsi Tehrandə, həmçinin İranın başqa şəhərlərində də yaşayırlar. Qacarların Ön Asiyaya monqol işğalları dövründə (XIII-XIV əsrlər) gəlmələri məlumdur. Azərbaycan xalqının etnogenezində qacarlar da iştirak etmişlər. Qacarların İranın siyasi həyatında mühüm rolu olmuşdur. Səfəvilər dövründə Qarabağ, İrəvan hakimləri qacarlardan idi. Qacarlar sülaləsi qacarlar tayfasındandır. **C.35-** 210; **C.37-** 69, 70.

639.Qafqaz Universiteti – Türkiyədə elmi-tədqiqat universiteti. Universitetin mərkəzi Qars şəhərindədir. 1992-ci ildə yaradılmışdır. Universitetin 7 fakültəsi, 7 peşə məktəbi, 1 dövlət konservatoriyası, 6 araşdırma mərkəzi olmaqla, 26 elmi müəssisəsi, 468 professor və müəllim heyəti və 12 min tələbəsi var. **C.40-** 382.

640.Qax – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Zaqatala rayonuna verilmiş, 1964-cü ildə yenidən müstəqil rayon olmuşdur. Şimal–şərqdən Dağıstanla, cənub-

qərbdən Gürcüstanla həmsərhəddir. Sahəsi 1494 km², əhalisi 52,3 min nəfərdir. **C.42-** 307, 310, 313.

641.Qaqarin Yuri Alekseyeviç (1934-1968) – SSRİ təyyarəçi-kosmonavtı, dünyada ilk kosmonavt, polkovnik, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. **C.33-** 355.

642.Qalina Pavlovna Vişnevskaya (1926-2012) – görkəmli rus müğənnisi, SSRİ Xalq artisti. M.Rostropoviçin həyat yoldaşı. 1952-1974-cü illərdə Böyük Teatrın aparıcı solistlərindən biri olmuşdur. **C.37-** 415, 416-423, 428, 429; **C.40-** 420.

643.Qambiya, Qambiya Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 11,3 min km², əhalisi 1148 min nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət və hökumət başçısı prezidentdir. Qanunverici orqanı Nümayəndələr Palatasıdır. Paytaxtı Bansaadır. **C.32-** 297; **C.37-** 376.

644.Qana, Qana Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 238,5 min km², əhalisi 16,9 milyon nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. İnzibati ərazisi 10 vilayətə və paytaxt mahalına bölünür. Paytaxtı Akkradır. **C.32-** 411; **C.37-** 437.

645.Qandi Mohandas Karamçand (1869-1948) – hind ictimai xadimi və Hindistanın milli azadlıq hərəkatının rəhbərlərindən biri. 1915-ci ildən Hindistan Milli Konqres Partiyasının ideya rəhbəri olmuşdur. Qandinin əsas xidməti – irqi diskriminasiyaya və Hindistanda ingilis hökmranlığına qarşı dinc formada mübarizə aparmaq və Hindistanın müstəqilliyinə nail olmaq idi. Qandi ingilislərin “parçala və hökm sür” siyasətinə, hindu-müsəlman qırğınına qarşı mübarizə aparmışdır. Qandi həmişə təqib edilmiş və həbs edilmişdir. Hindistan müstəqillik (1947) qazandıqdan sonra ölkənin iki dövlətə (Hindistan və Pakistan) bölünməsinə qarşı çıxmış, hindu və müsəlmanlar arasında başlanmış qarşıdurmanı pisləmişdir. Qandi millətçi hindu ekstremist təşkilatının üzvü tərəfindən qətlə yetirilmişdir. **C.36-** 352.

646.Qara Dəniz Ölkələri İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı – 1992-ci ildə İstanbul zirvə görüşündə yaradılmışdır. Buraya

Albaniya, Azərbaycan, Bolqarıstan, Ermənistan, Gürcüstan, Moldova, Rumıniya, Rusiya, Serbiya, Xorvatiya, Türkiyə, Ukrayna və Yunanıstan daxildir. Bu təşkilat ancaq iqtisadi əməkdaşlıq maraqları əsasında qurulmuş təşkilatdır. İqamətgahı İstanbuldadır. **C.29-**184, 188; **C.30-** 144, 421-431; **C.31-** 150, 285; **C.32-** 321-328, 332-333; **C.33-** 216; **C.36-** 295; **C.38-** 184, 393; **C.39-** 194, 202-231, 239, 245, 255, 294; **C.41-** 81-82; **C.42-** 174.

647.Qara Qarayev, Qara Əbülfəz oğlu Qarayev (1918-1982) - dahi Azərbaycan bəstəkarı. Musiqisi ümumdünya şöhrəti qazanmış, baletləri respublikamızın və bir sıra dünya teatrlarının səhnəsində tamaşaya qoyulmuşdur. Qarayevin musiqi dili sahəsinə gətirdiyi yeniliklər Azərbaycan və dünya musiqisinin inkişafında mühüm rol oynamışdır. SSRİ Xalq artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, SSRİ Dövlət və Lenin mükafatları laureatı idi. **C.30-** 152; **C.31-** 357; **C.34-** 404-405; **C.39-** 101; **C.40-** 188; **C.41-** 53.

648.Qarabağlar türbəsi – orta əsrlərə aid Azərbaycan memarlıq abidəsi. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Qarabağlar kəndindədir. Türbədən başqa, burada qoşa minarə və onların arasında yerləşmiş dini binanın qalıqları var. Qoşa minarənin XII əsrin sonu – XIII əsrin əvvəllərində tikildiyi ehtimal olunur. Minarələri bir-birinə bağlayan baştaq isə XIV əsrə aiddir. Baştağın üzərində Elxanı hökmdarı Hülaku xanın arvadı Quti xatunun (Qutuy xatun) adı yazıldığından onun Quti xatunun şərəfinə tikildiyi guman edilir. **C.39-** 123, 174; **C.42-** 274.

649.Qars – Cənub-Şərqi Türkiyədə şəhər. Qars ilinin inzibati mərkəzi. 70 minə yaxın əhalisi var. **C.33-** 88, 108, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 291; **C.39-** 202, 203, 292-319, 321, 387.

650.Qars müqaviləsi (1921) – Azərbaycan, Ermənistan və Gürcüstan Sovet Sosialist Respublikaları ilə, Türkiyə, RSFSR-in iştirakı ilə oktyabrın 13-də Qarsda bağlanmışdır. Qars müqaviləsinin 5-ci maddəsi və III əlavəsi Naxçıvanın

ərazi mənsubiyyəti məsələsini bir daha təsdiqlədi, onun sərhədlərini qəti surətdə müəyyənləşdirdi. Qeyd olunan maddədə dürüst və konkret göstərilirdi: “Türkiyə hökuməti, Sovet Ermənistanı və Azərbaycan hökumətləri razıdılar ki, indiki müqavilənin III əlavəsində göstərilən sənədlərdə Naxçıvan vilayəti Azərbaycanın himayəsi altında muxtar ərazi təşkil edir”. Qars müqaviləsi beynəlxalq müqavilə kimi, Naxçıvanın Azərbaycanın tərkibində muxtar ərazi statusunu təsbit etmişdir. Təsadüfi deyildir ki, Naxçıvan MR-in təhlükəsizliyi hədələyəndə Qars müqaviləsi mühüm tarixi sənəd olmaqla onun taleyinin qarantı kimi gündəliyə gəlir. **C.33-** 124, 125, 165, 166; **C.40-** 382; **C.42-** 20.

651.Qars anlaşması, bax: Qars müqaviləsi.

652.Qasımcomərd Tokayev (d.1953) – Qazaxıstan dövlət xadimi, diplomat. Siyasi elmlər doktoru. 1990-2002-ci illərdə Qazaxıstanın Baş naziri, 2002-2007-ci illərdə Xarici İşlər naziri, 2007-2011-ci illərdə Qazaxıstan Senatının spikeri, 2011-ci ildən BMT Baş katibinin müavini və BMT-nin Cenevrə şöbəsinin Baş direktorudur. **C.42-** 45.

653.Qazax – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 2202 km², əhalisi 113,3 min nəfərdir. **C.41-** 107, 369, 416.

654.Qazaxıstan Respublikası - Avroasiyanın mərkəzi hissəsində dövlət. Sahəsi 2724,9 min km², əhalisi 16 679 min nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunvericilik orqanı birpalatalı Ali Sovetdir. Paytaxtı Astana şəhəridir. **C.29-**119, 147, 181, 302, 308, 356, 367; **C.30-**61, 69, 70, 124, 200, 217, 219-220, 231, 280, 283, 290, 324; **C.31-**14, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 83, 152, 277, 298, 318, 369, 415; **C.36-** 41, 77, 79, 179, 203, 289, 314, 384, 386; **C.37-** 80-81, 86, 105, 143, 268, 278, 303, 304, 330, 356; **C.38-** 62, 63, 128, 134-135, 137, 139, 140, 142, 290, 291, 377; **C.40-** 292, 293, 379; **C.42-** 45, 49, 69, 96, 119, 154, 305.

655.“Qazprom” – Rusiyanın qaz istehsal edən və qaz

paylayan şirkəti. Dünyanın ən böyük qaz ixrac edən şirkətlərindən biri. Şirkətin hazırkı adı – Rusiya Aksioner “Qazprom” Cəmiyyətidir. Mənzil-qərgahı Moskvadadır. **C.33-** 272.

656.Qəbələ (1930-91-ci illərdə Qutqaşen) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Ərazisi 1,55 km², əhalisi 95,6 min nəfərdir. **C.42-** 242-247, 313.

657.Qəbələ RLS-i, Qəbələ radiolokasiya stansiyası – Rusiyanın raketdən müdafiə “daryal” tipli radiolokasiya stansiyası. SSRİ vaxtı tikilmiş bu tipli doqquz stansiyadan biri. Azərbaycanda Qəbələ şəhəri yaxınlığındadır. Tikilməyə 1976-cı ildən, fəaliyyətə isə 1985-ci ildən başlamışdır. Texniki resurslarının iş qabiliyyəti 2012-ci ilə qədərdir. RLS SSRİ-nin Cənub rayonlarını raketdən müdafiə sistemi üçün ən əhəmiyyətli element idi. Stansiyanın effektiv işi üçün radiusu 8000 km-dir. Azərbaycan müstəqil olandan sonra Rusiya RLS-i icarəyə götürmüşdür. İcarə haqqı ildə 14 milyon dollardır. Stansiyada 1,4 min nəfər rus hərbiçisi fəaliyyət göstərir. **C.31-** 151; **C.35-** 317; **C.37-** 267, 273, 275, 279, 282, 301, 310, 311, 312.

658.Qədri Ecvet Tezcan (d.1949) – Türkiyə diplomatı. 1998-2001-ci illərdə Türkiyə Cümhuriyyətinin Azərbaycanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.32-** 298-308; **C.33-** 75.

659.Qənirə Paşayeva, Qənirə Ələsgər qızı Paşayeva (d.1975) – pediatr və hüquqşünas. 3 və 4-cü çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatıdır. 2005-ci ildən Heydər Əliyev Fondunun İctimaiyyətlə əlaqələr departamentinin rəhbəridir. Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komissiyasının və Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvüdür. **C.34-** 258; **C.37-** 163, 211, 212, 244-251; **C.40-** 279-306, 348.

660.Qətər, Qətər dövləti – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 11 min km², əhalisi 59 min nəfərdir. Dövlət başçısı əmirdir. Paytaxtı Doha. **C.35-** 448.

661.Qətran Təbrizi, Əbu Mənsur (1012-1088) – böyük Azərbaycan şairi. Təbrizi aşiqanə seirləri, gözəl təbiət təsvirləri ilə Azərbaycan poeziyasına yenilik gətirmişdir. Yaradıcılığında hökmdarlara həsr edilmiş qəsidələr mühüm yer tutur. **C.31-** 291; **C.40-** 151.

662.Qəzənfər Xalıqov, Qəzənfər Ələkbər oğlu Xalıqov (1898-1981) – Azərbaycan Respublikasının Xalq rəssamı. Boyarlıq, qrafika və teatr rəssamlığı sahəsində fəaliyyət göstərmişdir. Nizami Gəncəvinin 800 illiyi ilə əlaqədar Xalıqov dahi şairin portretini yaratmışdır.Xalıqov Nizami adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin interyer tərtibatı müəlliflərindəndir. **C.31-** 358.

663.Qırğızıstan, Qırğızıstan Respublikası - Şimal-Şərqi orta Asiyada dövlət. Sahəsi 198,5 min km², əhalisi 4526 min nəfərdir. İnzibati ərazisi 6 vilayətə, 40 rayona bölünür. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı parlamentdir. Paytaxtı Bişkekdir. **C.29-** 400; **C.30-** 151, 290; **C.35-** 299, 386, 443; **C.40-** 293, 366; **C.42-** 45.

664.Qızıl Arslan, Osman Müzəffərəddin – Eldəgəzlər sülaləsinin hökmdarı (1186–1191), Atabəy, Şəmsəddin Eldəgəzin oğlu. Qızıl Arslan zamanında Eldəgəzlər dövləti daha da gücləndi. Hətta Şirvanşahlar da Eldəgəzlərin vassallığını qəbul etdi. Şimali və Cənubi Azərbaycan ərazisinin vahid bir dövlət daxilində birləşməsi iqtisadiyyatın, elm və mədəniyyətin inkişafına şərait yaratdı. **C.31-** 291.

665. “QKÇP” – Fövqəladə Hallar üzrə Dövlət Komitəsi. **C.31-** 320.

666.Qloriya Makapaqal Arroyo (d.1947) – 2001-ci ildən indiyə qədər Filippin prezidenti. Ölkə tarixində ilk prezident qadın. Keçmiş prezident Diosalado Makapalın qızı. İqtisad elmləri doktoru. **C.34-** 347; **C.39-** 77.

667.Qnassinqbe Eyadema (1937-2005) – Toqo siyasi və dövlət xadimi, ordu generalı. 1972-2005-ci illərdə Toqo prezidenti olmuşdur. **C.38-** 169.

668.Qobustan - Azərbaycanın Şərqində alçaq dağlıq sahə, uzunluğu 100 km, eni 80 km-ə yaxındır. Qobustan yaxınlığında, Qobustan qoruğu ərazisində zəngin qayaüstü təsvirlərlə yanaşı, Daş dövründən başlamış orta əsrlərdəki çoxlu ibtidai insan düşərgəsi, qədim yaşayış məskəni, kurqanlar və s. arxeoloji abidələr vardır. Onların beşində Mezolit, dördündə Neolit, yeddisində Tunc, birində antik və beşində orta əsrlər dövründə yaşayış olduğunu göstərən mədəni təbəqə və maddi qalıqlar aşkar edilmişdir. **C.29-**437, 438; **C.31-** 290; **C.35-**340; **C.39-** 122.

669.Qoqol, Nikolay Vasilyeviç Qoqol (1809-52) – məşhur rus yazıçısı, dramaturq. Qoqol rus ədəbiyyatında tənqidi realizmin möhkəmlənməsi və inkişafında müstəsna rol oynamışdır. **C.34-** 350.

670.Qonsalo Sançes de Losada (d.1930) – Boliviya siyasi xadimi, biznesmen və keçmiş prezidenti (1993-2006). **C.40-**175

671.Qorbaçov, Mixail Sergeyeviç (d.1931) - 1985-1991-ci illərdə Sov.İKP MK-nın Baş katibi, 1990-1991-ci illərdə SSRİ-nin ilk və son prezidenti. Qorbaçov “yenidənqurma” adı ilə “aşkarlıq və demokratiya” siyasi xəttini, “humanist, demokratik sosializm” şüarını meydana atdı. Sovet totalitar rejimi ilə uyuşmayan “yenidənqurma” ölkəni dərin siyasi və iqtisadi böhrana saldı. Qorbaçovun milli münaqişələrə səbəb olan siyasəti, xüsusən Azərbaycana qarşı qərəzli, düşmənçilik mövqeyi ilə səciyyələnirdi. Ermənilərin Azərbaycana olan torpaq iddialarını dəstəkləyən Qorbaçov 1990-cı ilin yanvarında Bakıda baş verən Qanlı Yanvar faciəsinin təşkilatçısı və günahkarıdır. **C.29-** 33, 106, 223, 235, 302, 370, 371; **C.30-** 265, 266; **C.31-**320, 408; **C.33-** 12; **C.34-** 187; **C.35-** 9, 160, 250; **C.37-** 29, 30, 31, 32, 40, 52, 53, 54, 56, 134, 151, 212, 267, 289, 290;

C.39- 56-57, 307; **C.40-** 245; **C.41-** 309; **C.42-** 101.

672.Qorki, Maksim Qorki (1868-1936) – böyük rus yazıçısı. Sovet ədəbiyyatında estetik-ideya prinsiplərinin formalaşmasında böyük rol oynamışdır. İctimai ədalətsizliyin, meşşanlığın və fərdiyyətçiliyin tənqidi, insana, onun yüksək əməllərinə, idrakına inam və məhəbbəti əsərlərinin ümumi ideya istiqamətini təşkil edir. Əsas əsərləri: “Ana”, “Foma Qordeyev”, “Klim Samginin həyatı” romanları, “İzergil qarışı”, “Makar Çudra”, “Çelkaş” hekayələri, “Meşşanlar”, “Həyatın dibində”, “Yeçor Buluçev və başqaları” pyesləri. **C.35-** 237.

673.Qrenobl – Fransanın Cənub-Şərqində şəhər. İzer departamentinin inzibati mərkəzi. Əhalisi 400 min nəfərdir. Qrenobl da qədim memarlıq abidələri – Sen-Loran (VIII əsrin sonu), Notr-Dam (XI-XIII əsrlər, Sent- Andre (XIII əsr) kilsələri var. **C.33-** 32.

674.Qromiko Andrey Andreyeviç (1909-1989) – Rusiyanın dövlət və siyasi xadimi, diplomat. Müxtəlif illərdə SSRİ-nin ABŞ-da səfiri, SSRİ xarici işlər nazirinin müavini və eyni zamanda SSRİ-nin BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasında daimi nümayəndəsi, Böyük Britaniyada səfir. SSRİ xarici işlər naziri, SSRİ Ali Sovetinin sədri vəzifələrində çalışmışdır. **C.30-** 266; **C.33-** 354.

675.Quba – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 2575 km², əhalisi 140,0 min nəfərdir. **C.35-** 263; **C.42-** 10.

676.Qubadlı - Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1933-cü ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 802 km³, əhalisi 27,2 min nəfər idi. 1993-cü ildə erməni işğatçıları tərəfindən işğal olunmuşdur. **C.29-** 169, 238; **C.35-** 190, 269.

677.Qurani-Kərim, əl-Quran – müsəlmanların müqəddəs kitabı. Quranı Allah Cəbrayıl vasitəsilə Məhəmməd əleyhüssəlama göndərib. Quran qafiyəli nəslrlə yazılmış 114 surə və 6200-dən çox ayədən ibarətdir. “Məkkə surələrinə” (610-622, Məkkə, 90 surə) və “Mədinə surələrinə” (622-632, Mədinə, 24

surə) bölünür. **C.3-** 244; **C.37-** 141.

678.Qurban Abbasov, Qurban Abbasqulu oğlu (1926-1994) – neftçi mühəndis. Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Azərbaycan Respublikasının əməkdar mühəndisi, SSRİ-nin fəxri neftçisi, SSRİ və Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatları laureatı. Abbasov Qurban açıq dənizdə neft və qaz çıxarılmasının ilk təşkilatçılarındanıdır. SSRİ Ali Sovetinin və Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. **C.36-** 141, 142.

679.Qurban bayramı – müsəlman dünyasında ən əziz bayramlardan biri. Sosial-mənəvi həyatımızın tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Qurban bayramı zülhiccə ayının 10-cu günü başlayır. Müsəlmanlar bu bayramı İslamın əsas şərtlərindən biri – Həcc mərasimlərinin yerinə yetirilməsi və böyük Allahın bəndələrinin günahının bağışlanması günü kimi qeyd edirlər. **C.33-** 20; **C.37-** 391-392, 398, 400; **C.40-** 79.

680.Qusar (1938-ci ilədək Hil rayonu) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1542 km², əhalisi 83,0 min nəfərdir. **C.35-** 263; **C.40-** 39.

681.Qusman Mixail Solomonoviç (d.1950) – jurnalist. İTAR-TASS informasiya agentliyi Baş direktorunun müavini. Rusiya Federasiyası Dövlət mükafatı laureatı. **C.36-** 156-166; **C.37-** 299-306.

682.Qüds – Fələstində şəhər. Əhalisi 283,1 min nəfərdir. Müsəlman, yəhudi və xristianların “müqəddəs şəhəri” adlanır. Qüds haqqında ilk məlumat e.ə. 2-ci minilliyin ortalarına aiddir. Qüds müxtəlif vaxtlarda müxtəlif dövlətlərin hakimiyyəti altında olmuşdur. 1920-1947-ci illərdə İngiltərənin Fələstin mandatlıq ərazisinin inzibati mərkəzi idi. 1947-ci ildən isə BMT-nin idarəsi altında xüsusi rejimli müstəqil inzibati vahid oldu. 1948-1949-cu illər Ərəb-İsrail müharibəsindən sonra Qüds iki hissəyə bölündü: Qərb hissəsi İsrailə, Şərq hissəsi isə İordaniyaya verildi. 1950-ci ilin yanvarında İsrail qeyri-qanuni olaraq Qüdsün Qərb hissəsini dövlətin paytaxtı elan etdi. 1967-ci ildə İsrail Qüdsün Şərq hissəsini də işğal etdi. Qüds qədim

müsəlman, yəhudi və xristian abidələri ilə zəngindir. **C.30-** 33.

683.Qvineya, Qvineya Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 246 min km², əhalisi 6,9 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 9 əyalətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Konakri. **C.30-** 119.

684.Qyanendra Bir Bikram Şah Dev (d.1947) – Nepal kralı. 2006-cı ildə ölkədə olan bir sıra etiraz tətillərinə görə Nepal kralı ölkənin bir çox vəzifələrindən məhrum edilmişdir. **C.40-** 345.

L

685.Laçın - Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1835 km², əhalisi 51 min nəfərdir. 1992-ci ildə erməni işğalçıları tərəfindən işğal edilmişdir. **C.29-** 169, 238; **C.32-** 391; **C.35-** 190, 269, 314; **C.37-** 75; **C.39-** 111, 112; **C.42-** 21.

686.Latviya, Latviya Respublikası – Şərqi Avropada, Pribaltikada dövlət. Sahəsi 64,5 min km², əhalisi 2530 min nəfərdir. İnzibati ərazisi 26 rayona (qəza) bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı Seymdir. Paytaxtı Riqa şəhəridir. **C.31-** 65, 399-417; **C.36-** 417.

687.LAOS, Laos Xalq Demokratik Respublikası – Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 236,8 min km, əhalisi 5 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Ali Xalq Məclisidir, Paytaxtı Vyentyan şəhəridir. **C.31-** 161.

688.Layma Vaykule (d.1954) – Latviya estrada müğənnisi və aktrisası. Onun bir neçə musiqi albomu 20 milyon diskə Rusiyada, Avropada və ABŞ-da çox böyük müvəffəqiyyətlə satılmışdır. **C.35-** 294.

689.Lenin, Vladimir İliç (Ulyanov) (1870-1924) - SSRİ-nin siyasi və dövlət xadimi. Hələ tələbəlik illərindən inqilabi

hərəkata qoşulmuşdur, Lenin 1895-ci ildə Peterburq “Fəhlə sinfinin azadlığı uğrunda mübarizə ittifaqı”nın yaradılmasında iştirak etmişdir. 1900-cü ildə Plexanovla birlikdə “İskra” qəzetini nəşr edir. 1903-cü ildən RSDFP-nin 2-ci qurultayında bolşevik fraksiyasına başçılıq edir. 1907-ci ildən xaricə emigrasiya edilir. 1917-ci ildə Petroqrada qayıdıb silahlı üsyana başçılıq edir. Lenin başda olmaqla 2-ci Ümumrusiya Sovetlər qurultayında hökumət XKS yarandı. Vətəndaş müharibəsi dövründə “hərbi kommunizm” siyasətinin yaratıcılarından olmuşdur. Bunun nəticəsində ölkə birpartiyalı sistemə keçmiş, ölkədə geniş surətdə repressiya başlanmış, müxalifət qüvvələri və orqanları ləğv edilmiş, görkəmli adamlar və ziyalılar ölkəni kütləvi surətdə tərk etmişlər. 1922-ci ildə xəstələnmiş və ölkənin siyasi həyatından uzaqlaşdırılmışdır. **C.29-** 232; **C.36-** 92; **C.37-** 155, 156; **C.41-** 38.

690.Leninqrad – 1924-1991-ci illərdə Sankt-Peterburq şəhərinin adı. **C.32-** 84.

691.Leninqrad Universiteti – bax Sankt–Peterburq Universiteti. **C.32-** 84.

692.Lennart Meri (d.1929) – Eston yazıçısı. 1992-ci ildən Estoniya Respublikasının prezidenti. 1986-1990-cı illərdə Estoniya Yazıçılar İttifaqının katibi, 1990-cı ildən Estoniya xarici işlər naziri olmuşdur. **C.32-** 337.

693.Leonid Daniloviç Kuçma (d.1938) - Ukraynanın siyasi və dövlət xadimi. 1994-2005-ci illərdə Ukrayna Respublikasının prezidenti olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-**58, 327, 333-334, 344, 347; **C.30-** 6-10, 418; **C.31-** 53, 77, 145-147, 222; **C.32-** 276; **C.33-** 7, 9, 14, 16, 17, 18, 206; **C.34-**17, 124, 127, 128, 257, 302, 308, 309-312; **C.35-** 220, 243, 249, 259, 299, 385; **C.36-** 100, 105, 121, 295, 296, 297, 299, 301, 304, 309; **C.37-** 370; **C.39-** 69, 223-224, 226, 230, 338, 411, 412; **C.40-** 43-44, 45, 54, 55, 57, 60, 61, 68, 76, 93, 169, 378, 408, 411; **C.42-** 103, 115.

694. Leonid Kravçuk, Leonid Maksimoviç Kravçuk (d.1934) – Ukraynanın dövlət və siyasi xadimi. Ukraynanın ilk prezidenti (1991-1994) **C.34-** 124.

695. Leonov Aleksey Arxipoviç (d.1934) – SSRİ təyyarəçi-kosmonavtı, aviasiya general mayoru, iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. 1965-ci ildə “Vosxod – 2” gəmisi ilə 2-ci pilot kimi kosmosa uçmuş, dünyada ilk dəfə açıq kosmosda olmuşdur. 1975-ci ildə “Soyuz-19” gəmisinin komandiri kimi, EPAS proqramı üzrə elmi eksperimentdə iştirak etmişdir . **C.33-** 354, 355.

696. Lerik rayonu (1938-ci ilədək Zuvand rayonu) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Cənub və cənub-qərbdə İranla həmsərhəddir. Sahəsi 1084 km², əhalisi 66,2 min nəfərdir. **C.41-** 149.

697. Lesoto, Lesoto Krallığı – Cənubi Afrikada dövlət. Sahəsi 30,4 min km², əhalisi 1,9 milyon nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. İnzibati ərazisi 10 mahala bölünür. Lesoto konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı ikipalatalı parlament (Milli Məclis və Senat). Paytaxtı Maserudur. **C.30-** 120; **C.36-** 145.

698. Letsiye III (d.1963) – 1997-ci ildən Lesoto kralı. Kral təntənəli mərasimlərdə iştirak edir, boş vaxtlarında isə kənd təsərrüfatı ilə məşğul olur. **C.30-** 120; **C.36-** 145.

699. Lev Tolstoy, Lev Nikolayeviç (1828-1910) – dahi rus yazıçısı. İlk yazdığı hekayələrdə ağalarla kəndlilərin münasibətlərindəki dərin sosial ziddiyyətləri göstərmişdir. 1865–1869-cu illərdə 1812-ci il Vətən müharibəsinə həsr olunmuş “Hərb və sülh” romanını yazmışdır. Bu əsər XIX əsr dünya realist nəsrinin zirvələrindən biri sayılır. 1873-1877-ci illərdə yazdığı “Anna Karenina” romanında kübar cəmiyyətin saxta əxlaqının qurbanı olan qadının faciəsi əks etdirilir. 1908-ci ildə o, ölüm cəzalarına qarşı nifrət və etirazının ifadəsi olan məşhur “Susa bilmirəm” məqaləsini yazır. Ömrünün son illərində Tolstoy dərin mənəvi əzab keçirirdi. 1910-cu il noyabrın 10-da

Yasnaya Polyananı xəlvətcə tərk etmiş, yolda Astapovo dəmir yol stansiyasında vəfat etmişdir. **C.31-** 295.

700.Leyla Bədərbəyli, Leyla Ağalar qızı Bədərbəyli (1920-1999) – görkəmli səhnə ustası, Azərbaycanın Xalq artisti. Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. Azərbaycan Milli Dram Teatrında fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 358.

701.Lənkəran – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 661 km², əhalisi 146,9 min nəfərdir. **C.39-** 121; **C.40-** 96, 214, 299, 300; **C.41-** 142; **C.42-** 10.

702.Li Pen (d.1928) – Çinin siyasi və dövlət xadimi. 1979–1998-ci illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1998-ci ildən ÇXR Ümumçin Xalq Nümayəndələri Məclisi Daimi Komitəsinin sədridir. **C.37-** 109, 111.

703.Liberal-Demokrat Partiyası – Yaponiyada siyasi partiya. 1955-ci ildə yaradılmışdır. **C.30-** 274.

704.Liberiya, Liberiya Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 111,4 min km², əhalisi 2,93 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 11 qraflığa və 2 əraziyə bölünür. Zəif inkişaf etmiş aqrar ölkədir. Dövlət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Monroviyadır. **C.35-** 261.

705.Lider - Azərbaycanda televiziya kanalı. 2000-ci ildən fəaliyyətə başlamışdır. “Lider TV Radio-Azərbaycan” MMC-nin nəzdində fəaliyyətgöstərən telekanalın əsas meyarı özəl, professional və rəngarəng proqramların hazırlanmasıdır. 2001-ci ildən Lider televiziya dünya teleməkanına daxil olaraq, dünyaya yayımlanmağa başlamışdır. **C.38-** 394; **C.42-** 297.

706.Lidi Polfer (d.1952) – Lüksemburq siyasi xadimi, 1982-1999-cu illərdə Lüksemburq şəhərinin meri. Sonra işə xarici işlər nazirinin müavini, 1999-2000-ci illərdə xarici işlər naziri və AŞPA-nın üzvü olmuşdur. **C.40-** 11-21.

707.Liqaçov Yeqor Kuzmiç (d.1920) – Rusiya siyasi və

dövlət xadimi. Bir sıra mühüm partiya işlərində çalışmışdır. 1983-1990-cı illərdə Sov.İKP MK katibi, 1985-1990-cı illərdə isə Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü olmuşdur. **C.35-** 251.

708.Lion İzmaylov (d.1940) – rus estrada artisti, satirik yazıçı. 1969-cu ildən “Literaturnaya qazeta”da nəşr olunmağa başlamışdır. “12 stul klub”u rubrikasının daimi müəlliflərindəndir. 1979-cu ildən estradada müstəqil yumorist kimi çıxış edir. **C.41-** 35,58.

709. “Literaturnaya qazeta” - Rusiya Federasiyasında ədəbi, ictimai,siyasi qəzet. 1929-cu ildən Moskvada (fəsilələr-lə) nəşr edilir. **C.29-** 249, 250, 301-310; **C.41-** 141.

710.Litva, Litva Respublikası – Şərqi Avropada – Pribaltikada dövlət. Sahəsi 65,2 min km², əhalisi 3797 min nəfərdir. İnzibati ərazisi 44 rayon və 11 şəhərdən ibarətdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Seymdir. Paytaxtı Vilnüsüdür. **C.37-** 375.

711.Livan, Livan Respublikası – Qərbi Asiyada, Aralıq dənizinin Şərq sahilində dövlət. Sahəsi 10,4 min km², əhalisi 3,8 milyon nəfərdir. Paytaxtı Beyrut şəhəridir. İnzibati cəhətdən 5 muhafazaya bölünür. Dövlət başçısı prezidentdir. Qanunvericilik orqanı birpalatalı parlamentdir. **C.31-** 39, 74; **C.34-** 246-249; **C.37-** 20, 173.

712.Liviya, Liviya Ərəb Xalq Sosialist Cəmahiriyyəsi - Şimali Afrikada dövlət. Sahəsi 1759,5 min km³, əhalisi 5,4 milyon nəfərdir. Liviyanın rəhbər orqanı-inqilabi rəhbərdir. Qanunverici orqanı Umumi Xalq Konqresidir. Dövlətin funksiyasını Ali Xalq Komitəsi yerinə yetirir. Paytaxtı Tripolidir. **C.29-** 427; **C.31-** 70-73; **C.35-** 426; **C.40-** 399.

713.Luçinski Petru (d.1940) – Moldovanın siyasi və dövlət xadimi.1971-ci ildən 1989-cu ilə qədər dövlət və partiya işlərində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 1997-2002-ci illərdə Moldova Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.30-** 6-10; **C.33-** 369.

714.Luis Inasiu Lula Silva (d.1945) – 2003-2011-ci illər-

də Braziliya Federativ Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.42-** 165.

715.Lujkov Yuri Mixayloviç (d.1936) – Rusiyanın ictimai və dövlət xadimi. 1992-2010-cu illərdə Moskva şəhərinin meri olmuşdur. **C.36-** 242, 243, 246, 249, 254; **C.37-** 288, 289-293; **C.41-** 48, 267.

716.Lukaşenko Aleksandr Qriqoryeviç (d.1954) – Belarus dövlət xadimi. 1994-cü ildən Belarus Respublikasının prezidentidir. 1992-ci ildən Moskva şəhərinin meridir. Moskva şəhəri ilə Azərbaycan arasında iqtisadi və mədəni əlaqələrin güclənməsi və möhkəmləndirilməsində yaxından iştirak edir.- **C.29-** 265, 266, 267; **C.30-** 446; **C.33-** 369; **C.34-**250-259; **C.35-** 77, 299, 327, 329, 330, 333, 334, 335; **C.36-** 56.

717. “LUKoyl” - neft şirkəti. 1993-cü ildə Rusiya Federasiyası hökumətinin qərarilə yaradılmışdır. Nəhəng sənaye-maliyyə kompleksinə malik olan “LUKoyl” şirkəti Rusiya, MDB və dünyanın bir çox ölkələrində neft məhsullarının kəşfiyyatı hasilatı, emalı və satışı ilə məşğul olur. Şirkət 1993-cü ildən Azərbaycanda fəaliyyət göstərir. **C.29-** 179, 402-403; **C.30-** 62, 61; **C.32-** 52; **C.33-** 195, 264-277; **C.34-** 232; **C.35-** 220, 242, 412, 428-435; **C.36-** 262-275, 299; **C.39-** 16, 70; **C.41-** 266, 267, 315, 328; **C.42-** 111, 369.

718.Lüdvid Nobel (1831-1888) – İsveçli ixtiraçı Emmanuel Nobelin oğlu; sahibkar, dəzgah konstruktoru. Atasının Peterburqda açdığı müəssisələri iri maşınqayırma zavoduna – “Lüdvid Nobel” (indiki Ruski dizel) çevirmişdi. 1879-cu ildən qardaşı Robertlə birlikdə Bakıda “Nobel qardaşları” şirkətinin rəhbəri olmuşdur. Onun sifarişi ilə İsveçdə tikilən və Xəzərə gətirilən “Zoroastr” gəmisi dünyada ilk neftdaşıyan tanker idi. **C.36-** 190.

719.Lüksemburq, Böyük Lüksemburq Hersoqluğu – Qərbi Avropada dövlət. Sahəsi 2,6 min km², əhalisi 415 min nəfərdir. İnzibati cəhətdən 3 mahala bölünür. Lüksemburq konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı böyük hersoqdur.

Qanunverici orqanı Deputatlar palatasıdır. Paytaxtı Lüksemburqdur. **C.35-** 16, 17; **C.39-** 196; **C.40-** 11-21,104.

720.Lütfhanza – Avropada - Almaniyada sərnəşin daşıyan ən böyük aviakompaniya. Aviakompaniya sərnəşinlərinin ümumi sayına görə dünyanın 5 ən böyük kompaniyalarından biridir. Aviakompaniya 1926-cı ildən fəaliyyət göstərir. Dünyanın 78 ölkəsi və 146 millətdən olan 105261 işçisi ilə beynəlxalq əlaqə saxlayır. **C.35-** 99.

721.Lütfiyar İmanov, Lütfiyar Müslüm oğlu İmanov (1928-2008) – Azərbaycan müğənnisi. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. 1959-cu ildən M.F.Axundov adına Azərbaycan Opera və Balet Teatrının solistidir. L.İmanov gözəl, məlahətli və geniş diapozonlu səsə malik idi. Onun repertuarında Azərbaycan xalq mahnıları, romanslar mühüm yer tutur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.41-** 31.

722.Lyudmila Zıkina, Lyudmila Georgiyevna Zıkina (1929-2011) – görkəmli rus müğənnisi. Repertuarının əsasını rus xalq mahnıları təşkil edir. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti, Lenin mükafatı laureatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı. **C.37-** 289-293.

723.Macarıstan, Macarıstan Respublikası - Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 93 min km², əhalisi 10,2 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpallatalı Dövlət Şurasıdır. Paytaxtı Budapeştdir. **C.29-** 296; **C.30-** 196, 393; **C.36-** 313; **C.42-** 27.

724.Madaqaskar, Madaqaskar Respublikası – Madaqaskar adasında dövlət. Sahəsi 587 min km², əhalisi 13,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 6 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı – Milli Xalq Məclisidir.

Paytaxtı Antananapivudur. **C.35-** 20.

725.Madlen Olbrayt (d.1937) – ABŞ-ın tanınmış diplomatı və dövlət xadimi. 1989-cu ildən ABŞ-ın Milli Siyasət Mərkəzinin prezidentidir. 1993- cü ildə ABŞ-ın BMT-də daimi nümayəndəsi təyin edilmişdir. 1997-2000-ci illərdə ABŞ-ın Dövlət katibi olmuşdur. **C.30-** 18, 25, 100, 103, 114, 126, 328, 331; **C.32-** 377, 379.

726.Mahathir Məhəmməd (d.1925) – Malayziya siyasi xadimi. 1981-2003-cü illərdə Malayziyanın Baş naziri olmuşdur. Mahathir Məhəmməd Malayziya iqtisadiyyatını və infrastrukturunu inkişaf etdirmiş, ölkə inkişaf etmiş ölkələr siyahısına daxil olmuşdur. **C.40-** 368.

727.Mahmud Əbilov, Mahmud Əbdülrza oğlu Əbilov (1898-1972) – hərbi xadim, general-mayor. Böyük Vətən müharibəsi zamanı Pribaltika, Polşa, Çexoslovakiya və Macarıstanda gedən döyüşlərdə rəşadət göstərmişdir. Müharibədən sonrakı illərdə diviziya komandirinin müavini, atıcı diviziya komandiri olmuşdur. SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. **C.31-** 299; **C.42-** 363.

728.Mahmud Kaşqari, Mahmud ibn əl-Hüseyn ibn Məhəmməd əl-Kaşqari – XI əsr Orta Asiya alimi, filoloq və folklorçu. Məşhur “Divani-luğət it-türk” (1072-74) əsərinin müəllifi. Əsərdə türk dillərinin fonetika və morfologiyası, dialekt xüsusiyyətləri haqqında qiymətli məlumat verilmişdir. 8000-ə yaxın leksik vahidi əhatə edən “Divan”da 26 türk dilindən nümunə verilsə də, əsas lüğət materialı 2 ədəbi dildən toplanmışdır. Birincisi, müəllifin ana dili olan Şərq türkcəsi (xaqaniyyə türkcəsi), ikincisi, oğuz türkcəsi; bunu Azərbaycan ədəbi dilinin yazıyaqədərki inkişaf mərhələsi hesab etmək mümkündür. “Divan”ın sonuna əlavə edilmiş xəritə Mahmud Kaşqari dövründə türkdilli xalqların yaşadığı ərazilərin təsvirini verən ilk xəritədir. **C.33-** 394; **C.40-** 5.

729.Mahmud Kərimov, Mahmud Kərim oğlu (1948-2013) – fizik, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının akademiki və prezidenti. İlk dəfə olaraq yüksək molekullu sistemlərdə güclü elektrik və maqnit sahəsinin təsiri ilə baş verən elementar elektrik və molekulyar prosesləri, elektrik və foto - elektrik keçiricilərin maqnit spin effektlərini tədqiq etmişdir. Bir sıra ixtisaslaşdırılmış elmi şuraların üzvüdür. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.40-** 240-255.

730.Mahmud Məmmədquliyev, Mahmud Əhməd oğlu (d.1949) – 1974-cü ildən Bakı və Moskva şəhərlərində hüquq mühafizə orqanlarında işləmiş, 1993-cü ildən Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini, Azərbaycan Respublikasının Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Krallığında Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. Hazırda Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini. **C.33-** 336.

731.Makedoniya, Makedoniya Respublikası – Cənubi Avropada dövlət. Sahəsi 25,7 min km², əhalisi 1,97 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı birpaltalı Məclisdir. Paytaxtı Skopyedir. **C.35-** 285; **C.40-** 155, 394.

732.Makedoniyalı İsgəndər, Böyük Aleksandr, İsgəndər Zülqərneyn (e.ə. 356-323) – qədim dünyanın ən böyük sərkərdələrindən biri, 336-cı ildən Makedoniyanın çarı. Çar II Filipin oğlu; Aristotelin yanında tərbiyə almışdır. O, Orta Asiyanı və Hindistanı fəth edərək ucu-bucağı görünməyən bir dövlət yaratdı. Makedoniyalı İsgəndərin Azərbaycanda olması haqqında rəvayətlər var. **C.40-** 300; **C.42-** 141.

733.Maqne Bondevik – (d.1947) – 1997-2000-ci və 2001-2005-ci illərdə Norveçin Baş naziri. Hazırda Norveçdə “Sülh və insan hüquqları” mərkəzinin prezidentidir. **C.38-** 262; **C.41-** 222, 237.

734.Maqsud İbrahimbəyov, Maqsud Məmmədibrahim oğlu (d.1935) – görkəmli nasir, dramaturq, ssenarist, ictimai və siyasi xadim, Azərbaycan Xalq yazıçısı. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatıdır. Respublikada və xaricdə

nəşr edilən onlarla povest və hekayələrin müəllifidir. Onun pyesləri keçmiş SSRİ məkanında onlarla teatrlarda tamaşaya qoyulmuşdur. Onun ssenariləri əsasında bir çox film çəkilmişdir. Azərbaycan Respublikası Əsilzadələr Məclisinin sədri, 1995-ci ildən Milli Məclisin üzvüdür. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.33-** 212.

735.Malayziya - Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 329,7 min km², əhalisi 20,4 milyon nəfərdir. Malayziya federasiyadır. Tərkibinə 13 ştat və federal ərazi - Kuala Lumpuq və Lavyan daxildir. Millətlər Birliyinin üzvüdür. Malayziya konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı sultanlığın ştat başçıları tərəfindən 5 il müddətinə seçilən kraldır. Qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. Paytaxtı Kuaia-Lumpurdur. **C.29-** 391, 392; **C.35-**387, 388; **C.40-** 368.

736.Maldiv, Maldiv Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət, Maldiv adalarında. Sahəsi 298 min km², əhalisi 266 min nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Şurasıdır. Paytaxtı Maledir. **C.29-** 27; **C.35-** 262; **C.40-** 141

737.Mali, Mali Respublikası - Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 1240 min km², əhalisi 9,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 8 vilayətə və Bamako rayonuna bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Məclis. Paytaxtı Bamakodur. **C.30-** 87; **C.36-** 69.

738.“Manas” – qədim qırğız qəhrəmanlıq eposu. Eposun manasçılar tərəfindən söylənilmiş 18-dən çox variantı qeydə alınmışdır. Nə vaxt yarandığı dəqiq müəyyənləşdirilməmişdir. **C.32-** 98; **C.33-** 394; **C.40-** 5.

739.Marağa – İranın Şimal-Qərbində şəhər. Şərqi Azərbaycan ostanındadır. Marağa Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. Sasanilər dövründə Marağa iqtisadi və mədəni cəhətdən inkişaf etmiş şəhərlərdən idi. Şəhər dəfələrlə müxtəlif dövlətlər tərəfindən işğala məruz qalmış və XIII əsrdə Elxani-

lər dövlətinin paytaxtı olmuşdur. Müxtəlif dövrlərdə Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətlərin tərkibində olmuşdur. Marağa orta əsrlərdə Azərbaycanın inkişaf etmiş elm və mədəniyyət mərkəzlərindən olmuşdur. Marağa rəsədxanası dünyada məşhur idi. **C.38-** 324.

740.Marat Baqlay (d.1931) – hüquq elmləri doktoru, professor. Rusiya Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü. 1997-2002-ci illərdə Rusiya Federasiyası Konstitusiyaya Məhkəməsinin sədri, hazırda RF Konstitusiyaya Məhkəməsində hakimdir. **C.31-** 47-56.

741.Marietta Şaqinyan (1888-1982) – rus yazıçısı. **C.35-** 212.

742.Mario Lansa (1921-1959) – italyan mənşəli Amerika müğənnisi (tenor), mahir belkanto ustası. 1942-ci ildən opera partiyaları və mahnılarla konsertlərdə çıxış etmiş və musiqili filmlərdə (“Böyük Karuzo”, “Nyu-Orleananın sevimlisi”) çəkilməmişdir. Əsas partiyaları Pinkerton (“Çio-Çio San”!, C.Puççini), Alfred (“Traviata”, C.Verdi). **C.41-** 31.

743.Mariya Biyeşu (d.1935) – moldovan müğənnisi. 1961-ci ildən Moldova Opera və Balet Teatrının solisti. Lenin və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. **C.41-** 45.

744.Marqrete II (d.1940) – 1972-ci ildən Danimarkanın kraliçası. Kral IX Frederikin qızıdır. **C.30-** 161; **C.33-**348. bax.ikinci

745.Masallı – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 292 km², əhalisi 178,8 min nəfərdir. **C.42-** 355.

746.Maştağa – Azərbaycan Respublikasında – Sabunçu rayonunda şəhər tipli qəsəbə. Maştağa qədim yaşayış məntəqələrindəndir. Maştağa sözünün etimologiyasını vaxtilə burada məskunlaşmış massagetlər (maskutlar) tayfasının adı ilə əlaqələndirirlər. Maştağa Abşeronun xalq memarlığı mərkəzlərindən olmuşdur. Maştağada Şirvanşah I İbrahimin dövründə (1414-cü ildə məscid – kitabəsi Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyində

saxlanılır) tikilmişdi. 1669-cu ildə Stepan Razinin dəstəsi Maştağanı dağıtmış, çoxlu qənimətlə geri dönmüşdü. Memarlıq abidələrindən hamam (XVII əsr), Aqılbaşa türbəsi, Xunxar türbəsi, Xoca Aslan, Həsənbəy, Pirşad (XVIII əsr) məscidləri və s. qalır. **C.42-** 13.

747. “Maykrosoft” – ABŞ-ın transmilli korporasiyası. Bu korporasiya geniş miqyasda qida məhsullarının hazırlanmasında və xidmətin yaxşılaşmasında, istehsalın yeniləşməsində, lisenziyalaşdırmada iştirak edir. **C.35-** 99.

748. Mayakovski Vladimir Vladimiroviç (1893-1930) – böyük rus şairi. İnqilaba qədərki yaradıcılığında futurizm çərçivəsində “saf” forma axtarışlarını özünəməxsus bir tərzdə anlayırdı. XX əsr rus poeziyasına reformator şair kimi çox böyük təsir göstərmişdir. Şair özünü intihar etmişdir. **C.35-** 237.

749. Mehdi Hüseyn, Hüseynov Mehdi Əli oğlu (1909-1965) – tanınmış Azərbaycan yazıçısı, tənqidçi və ictimai xadim. Azərbaycanın Xalq yazıçısı. Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının katibi və birinci katibi, SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi, SSRİ və Azərbaycan Ali Sovetlərinin deputatı olmuşdur. SSRİ Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.31-** 357.

750. Mehdi Hüseynzadə, Mehdi Hənifə oğlu Hüseynzadə (1918-1944) - Yuqoslaviyada və Şimali İtaliyada Müqavimət hərəkəti iştirakçısı, məşhur partizan, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. Mehdi Hüseynzadə partizan hərəkətində fəal iştirak etmiş və hitlerçilərə qarşı mübarizədə cəsurluğu ilə əfsanəvi şöhrət qazanmışdır. **C.29-** 247; **C.31-**299; **C.42-** 362.

751. Mehdi Kərrubi (d.1937) – İran dövlət xadimi. 1989-1992, 2000-2004-cü illərdə İran İslam Şurası Məclisinin sədri olmuşdur. **C.38-** 320-322.

752. Mehdi Məmmədov, Mehdi Əsədulla oğlu Məmmədov (1918-1987) – rejissor, aktyor, pedaqoq. SSRİ Xalq artisti. O, müxtəlif illərdə Azərbaycan Milli Dram Teatrının, Azərbaycan Dövlət Rus Dram Teatrının Baş rejissoru olmuşdur. Məmmədovun rejissorluq üslubu əsərin fəlsəfi mənasının

qabarıq verilməsi ilə səciyyələnir. **C.42-** 127.

753.Mehdi bəy Hacinski, Mehdi bəy Süleyman oğlu (1879-1941) – teatr xadimi, aktyor, publisist, ictimai-siyasi xadim. Hacinski Azərbaycan Milli Şurasının (1918, 27 may) üzvü olmuş, Azərbaycanın İstiqlal bəyannaməsini qəbul edən 26 üzvündən biri idi. **C.31-** 297.

754.Mehman Əliyev, Mehman Yadulla oğlu Əliyev (d.1957) – jurnalist. 1993-cü ildən “Turan” İnformasiya agentliyinin direktorudur. **C.40-** 89-133.

755.Mehri, Megri, Miqri rayonu – Ermənistan ərazisində azərbaycanlılar yaşayan ərazi. Tarixi mənbələrdə bu ərazinin Azərbaycana məxsus olduğu göstərilir. **C.32-** 426; **C.33-** 185, 344; **C.39-** 111, 112, 123; **C.40-** 19, 104, 105, 113, 194, 214.

756.Mehriban Əliyeva, Mehriban Arif qızı Əliyeva (d.1964) – ictimai və siyasi xadim, fəlsəfə elmləri namizədi, prezident İlham Əliyevin həyat yoldaşı. 1988-ci ildə M.Seçenov adına 1-ci Moskva Dövlət Tibb İnstitutunu bitirmişdir. 1988-1993-cü illərdə Krasnov adına Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda işləmişdir. 1995-ci ildə Mehriban Əliyeva “Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları” xeyriyyə fondu yaratmışdır. Fəaliyyətə başladığı ilk gündən fond milli mədəniyyətimizin inkişafı, təbliği, tanınması istiqamətində çoxlu işlər görmüşdür. 1996-cı ildə fond Azərbaycan mədəniyyətini xarici ölkələrdə geniş təbliğ etmək üçün üç dildə – Azərbaycan, rus və ingilis dillərində çıxan “Azərbaycan – İrs” jurnalını təsis etmişdir. 2004-cü ildən Mehriban Əliyeva Azərbaycan xalqının ümummilli liderinin zəngin irsinin öyrənilməsi və həmçinin Heydər Əliyevin milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə aşılamaq məqsədilə yaranmış Heydər Əliyev Fonduna başçılıq edir. Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə Heydər Əliyev fondu respublikanın bir çox şəhər, rayon və kəndlərində yeni məktəb binaları tikdirmiş və təmir etdirmişdir. Onun keçirdiyi xeyriyyə aksiyaları şəkər, talessimiya və anemiya xəstəliklərindən əziyyət çəkən Azərbaycan uşaqlarına yardım

məqsədilə təşkil olunur. Azərbaycanın şifahi xalq yaradıcılığına və musiqi irsinin qorunub saxlanılması və inkişaf etdirilməsi sahəsindəki yorulmaz işlərinə görə Mehriban Əliyeva YUNESKO və İSESKO-nun Xoşməramlı Səfiri seçilmişdir. Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, 2005-ci ildən Milli Məclisin deputatıdır. Mehriban Əliyeva ölkəmizdə təhsil sisteminin inkişafına, milli-mədəni irsimizin qorunub saxlanılmasına və dünyada təbliğinə, xarici ölkələrdə xalqımızın müsbət imicinin möhkəmlənməsinə, genişmiqyaslı xeyriyyəçilik işlərinə xüsusi diqqət yetirir. Fransanın “Şərəf Legionu” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 88.

757.Meksika, Meksika Birləşmiş Ştatları - Şimali Amerikanın cənubunda dövlət. Sahəsi 1958 min km², əhalisi 91,1 milyon nəfərdir. Meksika federasiyadır, inzibati ərazisi 31 ştata və federal mərkəzi əyalətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Milli Konqresdir. (Deputatlar palatası və Senat). Paytaxtı Mexikodur. **C.29-** 131; **C.36-** 67; **C.41-** 95.

758.Meksika körfəzi – Şimali Amerika sahillərində, Florida və Yukatan yarımadaları və Kuba adaları arasında Atlantik okeanın yarımqapalı dənizi. Sahəsi 1543 km², suyunun həcmi 2332 km³, maksimum dərinliyi 5203 metrdir. Okean sularının passat küləkləri ilə Meksika körfəzinə qovulması nəticəsində körfəzdə səviyyənin qalxmasından Qolfstrum yaranır. Körfəzin Şimal-Qərbi şelf zonası neftlə zəngindir. **C.33-** 321; **C.34-** 47.

759.Meqavati Sukarnoputri (d.1947) – 2001-2004-cü illərdə İndoneziyanın prezidenti olmuşdur. Prezident Sukarnonun qızıdır. **C.35-** 277, 346; **C.40-** 341; **C.42-** 60.

760.Mesiç Stepan (d.1934) – hüquqşünas. 2000-2008-ci illərdə Xorvatiya Respublikasının prezidenti. **C.34-** 213; **C.39-** 198.

761.Metropoliten-muzey – ABŞ-ın ən böyük incəsənət muzeyi. 1870-ci ildə Nyu-Yorkda əsası qoyulmuş, 1872-ci ildə açılışı olmuşdur. Ekspozisiyasını başlıca olaraq muzeyə hədiyy-

yə verilmiş şəxsi kolleksiyalar təşkil edir. Muzeydə Şərq xalçaları, o cümlədən Azərbaycan xalçaçılıq sənətinin nadir nümunələri də var. **C.30-** 21.

762.Mədinə – Səudiyyə Ərəbistanının Şimal-Qərbində şəhər. Qədim zamanlarda adı Yəsrib, erkən orta əsrlərdən Mədinədir. 622-ci ildə İslamın banisi Məhəmməd əleyhissəlam Məkkədən Mədinəyə hicrət etmiş və burada müsəlman icmasını yaratmışdı. Məhəmməd əleyhissəlamın qəbri Mədinədədir. VII əsrdən müsəlmanların iki müqəddəs şəhərindən biridir. **C.33-145; C.36-** 166.

763.Məhdumqulu, Məxtumqulu (təxəllüsü Fəraqi) – XVIII əsr türkmən şairi. Ədəbi irsindən dövrümüzədək 10 mindən çox misra gəlib çıxmışdır. Yaradıcılığında vətənpərvərlik, türkmən qəbilələrini birliyə çağırış motivləri güclüdür. **C.33-** 394; **C.40-** 5.

764.Məhəmməd VI, Bin əl-Həsən (d.1963) – 1999-cu ildən Mərakeş kralı. Məhəmməd 1666-cı ildən Mərakeşi idarə edən Alautlar sülaləsindən 18-ci kraldır. **C.32-** 409.

765.Məhəmməd Cahan Pəhləvan, Əbu Cəfər Hüsre-təddin – Eldəgəzlər sülaləsinin hökmdarı (1174-1175-1186), Atabəy Şəmsəddin Eldəgəzin oğlu. Pəhləvanın dövründə Eldəgəzlər dövləti Yaxın Şərqi ən qüdrətli dövlətlərindən birinə çevrildi. Bir sıra qonşu hökmdarlar M.C.Pəhləvanın vassallığını qəbul etməyə məcbur oldular. M.C.Pəhləvanın dövründə ölkənin iqtisadi həyatı dirçəlmiş, Azərbaycan şəhərləri Yaxın Şərqi iri ticarət mərkəzlərinə çevrilmişdir. **C.31-** 291.

766.Məhəmməd əl-Baradəyi – (d.1942) – Misir hüquqşünası, beynəlxalq hüquq elmləri doktoru. 1997-2010-cu illərdə Beynəlxalq Atom Enerji Agentliyinin (MAQATE) Baş direktoru olmuşdur. 2005-ci ildə əl-Baradə MAQATE ilə birlikdə beynəlxalq Nobel sülh mükafatına layiq görülmüşdür. **C.29-** 70-71; **C.30-** 84; **C.38-** 370-373.

767.Məhəmməd Hadi, Əbdülsəlimzadə Ağaməhəmməd Hacı Əbdülsəlim oğlu (1879-1920) – şair, müəllim, jurnalist,

publisist. Azərbaycan ədəbiyyatında romantizmin görkəmli nümayəndəsi. Məhəmməd Hadi yaradıcılığı boyu məşəqqətli həyata üsyan edən, zülm və istibdada qarşı mübarizə aparan, bütün insanların xoşbəxt yaşadığı, nə hakim, nə də məhkum olan cəmiyyət arzulanmışdır. **C.31-** 295, 357.

768.Məhəmməd Peyğəmbər (əleyhüssəlam) (570/571-632) – İslamın banisi, siyasi və dövlət xadimi. İslama görə Məhəmməd əleyhüssəlam böyük peyğəmbər və “Allahın elçisi” sayılmış, bütün müsəlmanların müqəddəs kitabı “Quran”ı xalqa çatdırmışdır. **C.42-** 356.

769.Məhəmmədli Məhəmmədov (d.1930) – Rusiya dövlət və siyasi xadimi. 1983-2006-cı illərdə Dağıstan Respublikasının müxtəlif məsul vəzifələrində çalışmış və 2006-2010-cu illərdə Dağıstan Dövlət Şurasının sədri olmuşdur. **C.32-** 56-58, 59, 60, 61; **C.38-** 260; **C.40-** 110.

770.Məkkə – Səudiyyə Ərəbistanının Qərbində şəhər. Salınma tarixi məlum deyildir. İslamın banisi həzrəti Məhəmməd peyğəmbər Məkkədə doğulmuşdur. VII əsrdən müsəlmanların müqəddəs şəhəri və ziyarətgahıdır. **C.36-** 165.

771.Məlahət Həsənova, Məlahət İbrahim qızı (d.1958) – İkinci və üçüncü çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı, Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü, YAP Nəsimi rayon təşkilatının sədridir. Milli Məclisin Sosial siyasət daimi komissiyasının üzvü, Hesablayıcı komissiyasının sədri, NATO-nun Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvüdür. **C.42-** 103.

772.Məleykə Abbaszadə, Məleykə Mehdi qızı (d.1953) – riyaziyyatçı, texniki elmlər üzrə fəlsəfə doktoru. 2000-ci ildən Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının sədridir. **C.30-** 358; **C.36-** 26, 143; **C.40-** 412-419; **C.42-** 103.

773.Məlik Məhərrəmov, Məlik Məlik oğlu (1920-2004) – polkovnik, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. 1943-cü ilin payızında Məhərrəmovun komandir olduğu rota Dneprin keçilməsində xüsusi məharət göstərdiklərinə görə, onun rotasından 18 nəfərə

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 362.

774.Məmməd Araz, Məmməd İnfil oğlu İbrahimov (1933-2004) – Azərbaycanın Xalq şairi. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatı. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. Adına “Məmməd Araz” ədəbi mükafatı təsis edilmişdir. **C.37-** 63.

775.Məmməd Cəfər Cəfərov (1909-1992) – tənqidçi, ədəbiyyatşünas, nasir. Filologiya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan MEA-nın akademiki. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatı. Məmməd Cəfər Cəfərov Azərbaycan yazıçılarının yaradıcılığı haqqında tənqidi məqalələrin, Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi və nəzəriyyəsinə həsr olunmuş əsərlərin müəllifidir. **C.31-** 358; **C.39-** 162.

776.Məmməd Əliyev, Məmməd Novruz oğlu (d.1942) – fəvqəladə və səlahiyyətli səfir, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru. 1992-2005-ci illərdə Türkiyə Respublikasında Azərbaycan Respublikasının Fəvqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.33-** 75; **C.35-** 248; **C.38-** 183; **C.39-** 204, 244-254; **C.41-** 199; **C.42-** 44, 76.

777.Məmməd Əmin Rəsulzadə (1884-1955) – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri. Görkəmli ictimai-siyasi və dövlət xadimi, publisist, “Müsavət” partiyasının yaradıcılarından biri. 1922-ci ildən mühacirətdə yaşamış, 1955-ci ildə Ankarada vəfat etmişdir. **C.31-** 296; **C.34-** 186; **C.36-** 330; **C.38-** 381; **C.42-** 87.

778.Məmməd Səid Ordubadi, Məmməd Səid Hacığa oğlu Ordubadi (1872-1950) – Azərbaycan yazıçısı, şair, dramaturq, publisist, ictimai xadim. M.S.Ordubadi Azərbaycan ədəbiyyatında daha çox 30-40-cı illərdə yazdığı tarixi romanları ilə məşhurdur. O, Azərbaycan ədəbiyyatında tarixi roman janrının əsasını qoymuşdur. **C.40-** 253.

779.Məmməd Tağı Sidqi (1854-1903) – maarifçi pedaqoq, şair, publisist. Sidqi Ordubadda “Əxtər” (1892), Nax-

çıvanda isə “Tərbiyə” (“Məktəbi tərbiyə”, 1894) məktəbi təsis etmiş, xalq müəllimi kimi şöhrət qazanmışdır. Elmi-pedaqoji dəyərə malik yeddi dərsləyin müəllifidir. Sıdqi Azərbaycan uşaq nəşrinin ilk yetkin nümunələrini yaratmışdır. Sıdqi publisistika sahəsində də fəaliyyət göstərmiş “Tərcüman” (Baxçasaray), “Əxtər” (İstanbul), “Həblülmətin” (Kəlkətə), Kaspi (Bakı) və s. qəzetlərlə yaxından əməkdaşlıq etmişdir. **C.31-294.**

780.Məmməd Yusif Cəfərov, Məmməd Yusif Hacıbaba oğlu Cəfərov (1885-1938) – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən biri; Cümhuriyyət Parlamentinin sədr müavini (2.2.1920-27.4. 1920). **C.31- 297.**

781.Məmmədağa Şahtaxtinski, Şahtaxtılı Məhəmməd ağa Məhəmmədağa Sultan oğlu (1846-1931) – publisist, şərqşünas, dilçi, pedaqoq və ictimai xadim. Beynəlxalq Fonetika Cəmiyyəti (1899), Beynəlxalq Asiya Cəmiyyəti (1900) və Rusiya İmperator Coğrafiya Cəmiyyəti Qafqaz şöbəsinin (1903) həqiqi üzvü. 1902-ci ildə Şahtaxtinski Tiflisdə xüsusi mətbəə acmış, 1903-cü ildən ictimai-siyasi, iqtisadi, elmi, ədəbi “Şərqi-Rus” qəzetinin nəşrinə başlamışdır. 1907-ci ildə İrəvan quberniyasından II Dövlət Dumasına deputat seçilmişdir. Bakı Dövlət Universitetinin (1919) yaradılmasında fəal iştirak etmiş, burada Şərq dilləri və ədəbiyyatından müəhazirələr oxumuşdur. **C.29 - 244.**

782.Məmmədbağır Əliyev, Məmmədbağır Cavad oğlu Əliyev (d.1955) – tibb elmləri doktoru, professor, Rusiya Federasiyasının əməkdar elm xadimi, 2 dəfə Dövlət mükafatı laureatı, Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının akademiki. Tibb elminin inkişafında M.Əliyevin böyük xidmətləri var. O, 7 kəşfin, 6 yeni təcrübənin, 200-dən artıq nəşr olunmuş elmi işin, həmçinin 2 monoqrafiyanın müəllifidir. Hazırda Məmmədbağır Əliyev dövlət klinikası – “N.N.Bloxin adına Onkoloji elmi mərkəz”in direktor müavini, Moskva Onkologiya Elmi-Tədqiqat İnstitutunun direktoru və Ümumrusiya Azərbaycan

Konqresinin prezidentidir. Azərbaycan Respublikasının “Dostluq” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.38-** 87-88.

783.Məmun Əbdül Qəyyum (d.1937) – 1978-2008-ci illərdə Maldiv adalarının prezidenti. **C.35-** 262; **C.40-** 141.

784.Mərakeş, Mərakeş Krallığı – Şimal-Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 446,6 min km², əhalisi 26,7 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 35 əyalətə və 8 prefektura bölünür. Mərakeş konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı birpalatalı Nümayəndələr palatasıdır. Paytaxtı Rabatdır. **C.32-** 409.

785. “Mərmərə” qrupu Strateji və Sosial Araşdırmalar Vəqfi – 1985-ci ildə İstanbulda yaradılmışdır. Hazırda 200-dən çox üzvü olan bu qrupa tanınmış sənət və iş adamları, nazirlər və millət vəkilləri daxildirlər. Qrup xarici ölkələrin prezidentləri, görkəmli dövlət xadimləri, nüfuzlu siyasətçiləri ilə mütəmadi olaraq görüşlər keçirir. **C.30-** 319; **C.34-** 70-81; **C.40-** 381-288; **C.41-** 329.

786.Mərziyə Davudova, Mərziyə Yusif qızı Davudova (1901-1962) – aktrisa. Geniş yaradıcılıq diapozonuna malik olan M.Davudova müxtəlif xarakterli rolları eyni ustalıqla ifa etmişdir. Davudova Azərbaycan səhnəsində Şekspir faciələrinin ən yaxşı ifaçılarından olmuşdur. SSRİ Xalq artisti, SSRİ Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.31-** 358.

787.Məsud Yılmaz (d.1947) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. 1997-ci ildə Türkiyə Cümhuriyyətinin Baş naziri olmuşdur. Ana Vətən Partiyasının başqanı olmuşdur. **C.33-** 106-108, 111; **C.40-** 385.

788.Məzahir Abbasov, Məzahir Həmid oğlu (1918-2002) – Böyük vətən müharibəsi qəhrəmanı, tarix elmləri doktoru, professor. Tədqiqatları, əsasən, İkinci Dünya müharibəsi haqqındadır. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.34-** 53-64.

789.Məzahir Pənahov, Məzahir Məhəmməd oğlu (d.1951) – fizik. Fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor.

2000-ci ildən Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədridir. **C.30-** 353-363, 433.

790.Mixail Kasyanov (d.1957) – 2000-2004-cü illərdə Rusiya Federasiyasında Baş nazir olmuşdur. **C.35-** 327; **C.37-** 15, 260, 294-295, 310.

791.Mixail Qusman, Mixail Solomonoviç Qusman (d.1950) – jurnalist. İTAR-TASS informasiya agentliyi Baş direktorunun müavini. Rusiya Federasiyası Dövlət mükafatı laureatı. **C.30-** 98.

792.Mixail Nikolozoviç Saakaşvili (d.1967) – hüquqşünas. 2003-cü ildən Gürcüstan Respublikasının prezidenti. 2000-2001-ci illərdə Gürcüstanda Ədliyyə naziri olmuşdur. Vahid Milli Hərəkət Partiyasının sədri, “məxməri inqilab”ın liderlərindən biridir. **C.41-** 254, 255, 256.

793.Mixail Şvidkoy (d.1948) – Rusiya Federasiyasının dövlət xadimi. 2000-ci ildən Rusiya mədəniyyət naziri və kinematografiya mədəniyyəti üzrə Federal agentliyin, eyni zamanda Moskva Myuzikl Teatrının bədii rəhbəridir. Rusiya Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.38-** 123; **C.39-** 36, 37; **C.40-** 186-188.

794.Mikayıl Hüseynov, Mikayıl Ələsgər oğlu Hüseynov (1905-1992) – Azərbaycan memarı və memarlıq tarixçisi. Müasir Azərbaycan memarlığının banilərindən biri. Memarlıq doktoru, professor. Azərbaycan və SSRİ EA-nın həqiqi üzvü. M.Hüseynovun layihələri ilə Bakıda və respublikanın digər şəhərlərində, eləcə də Moskva, Düşənbə və s. yerlərdə yaşayış, ictimai və mədəni-məişət binaları tikilmişdir. Bakıda M.F.Axundov adına Milli Kitabxana, EA şəhərciyi kompleksi, Bakı metropoliteninin “Hərیمانov”, “Nizami”, “Elmlər Akademiyası” stansiyaları Hüseynovun ən görkəmli əsərlərindəndir. M.Hüseynov Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı və Sosialist Əməyi Qəhrəmanı idi. **C.39-** 101.

795.Mikayıl Mirzə, Mikayıl Şahvələd oğlu Mirzəyev (1947-2007) Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. 1976-cı

ildən Azərbaycan Milli Dram Teatrında aktyor kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1995-2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.32-** 435; **C.37-** 62.

796.Mikayıl Müşfiq, Mikayıl Mirzə Əbdülqadir oğlu İsmayılzadə (1908-1939) – şair. Poeziyasının əsas qayəsi müasirlik, xalqilik, humanizm olmuşdur. Onun lirikası forma etibarilə novatorluğun ən yaxşı nümunələrindəndir. Azərbaycanın ən dəyərli milli ziyalı nümayəndələrini məhv edən sovet totalitar rejiminin repressiya qurbanlarındanıdır. **C.31-** 298.

797.Mikelancelo (1475-1564) – dahi italyan heykəltəraşı, boyakar və memar. Renessans mədəniyyətinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri. Mikelancelonun ən möhtəşəm və əzəmətli rəngkarlıq əsəri Vatikandakı Sikst kapellası tavanının (plafon) freskalarıdır (1508-12).Renessans dövrü monumental dekorativ sənətinin incisi sayılan bu plafon rəsmlərinin mövzusu Bibliya əfsanələri və rəvayətlərindən götürülmüşdür. Mikelancelo Renessans dövrü memarlığında monumental ansambl probleminin həlli sahəsində ilk təşəbbüs göstərərək möhtəşəm Kapitol meydanını layihələşdirmişdir. **C.41-** 409; **C.42-** 194.

798.Mil düzü – Azərbaycan Respublikasında düzənlik. Kür-Araz ovalığının bir hissəsi. Qərbdən Qarabağ şilsiləsi ilə əhatələnir. Şimal-qərbdə Qarabağ düzünə qovuşur. Şirvan düzündən Kür çayı, Muğan düzündən Araz çayı vasitəsilə ayrılır. Səthi hamar pilləlidir. Antropogen çöküntülərindən təşkil olunmuşdur. Orta temperatur yanvarda 0-3⁰ C, iyulda 25-27⁰C-dir. **C.41-** 175.

799.Milad bayramı – İsa peyğəmbərin anadan olması şərəfinə keçirilən xristian bayramı. Dekabrın 25-də qeyd edilir. Milad bayramının ilkin mənbəyi hər il qış günəş duruşu zamanı (21-25 dekabr) xilaskar Allahın “doğulması” ilə əlaqədar keçirilən qədim bütpərəst mərasim bayramı olmuşdur. Milad bayramını ilk dəfə Roma xristian icmaları keçirmişdir. Milad bayramı 431-ci ildə Efes kilsə yığıncağında qanuniləş-

dirilmişdir. **C.31-** 418-419.

800.Milan Kuçan (d.1941) – Sloveniya siyasətçisi və 1991-2002-ci illərdə Sloveniyanın birinci prezidenti. **C.35-** 18; **C.39-** 199.

801.Milli Bank, Azərbaycan Dövlət Milli Bankı – Azərbaycan Respublikasının mərkəzi bankıdır. Onun əsas vəzifəsi qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi, xarici dönerli valyutalara nisbətən milli valyutanın kursunun möhkəmləndirilməsi, həmçinin ölkə bank sisteminin sabitliyinin qorunmasıdır. AMB valyuta tənzimlənməsi və nəzarətini həyata keçirir, xarici dövlətlərlə hesablaşma qaydalarını müəyyən edir, xarici valyuta ehtiyatlarını idarə edir. AMB həmçinin Azərbaycan Respublikasının ödəmə-hesabat balansının tərtibinə rəhbərlik edir. **C.30-** 315; **C.31-**258; **C.34-** 43; **C.35-** 316; **C.40-** 29.

802.1968-ci il Çexoslovakiya hadisələri – 1968-ci ildə Çexoslovakiyada demokratik qüvvələr yaranmağa başladı. Bu qüvvələr ölkədə sovet rejiminə qarşı çıxmağa başladı. Bu zaman Varşava Paktı Ölkələrinin hərbi qüvvələri Çexoslovakiyaya yeridildi. Ölkədəki demokratik qüvvələr kütləvi surətdə həbs və məhv edildi. **C.35-** 207.

803.1990-cı ilin 20 yanvarı – 1990-cı ilin yanvarında Azərbaycanda faciə baş verdi. Yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə fəvqəladə vəziyyət elan edilmədən sovet ordusunun xüsusi təyinatlı cəza dəstələri, dəniz donanmasının və daxili qoşunların bölmələri Bakı şəhərinə yeridildi. Sovet ordusunun bu kütləvi zorakılıq aktı nəticəsində 131 nəfər öldürülmüş, 744 nəfər yaralanmış, yüzlərlə adam qanunsuz həbs edilmiş və itkin düşmüş, dövlət əmlakına, ictimai və şəxsi əmlaka, şəhər təsərrüfatına və vətəndaşlara böyük maddi ziyan dəymişdi. 1990-cı ilin qanlı yanvarı Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda aparılan mübarizə tariximizdə Vətənin şəhid övladlarının qanı ilə yazılmış şərəfli səhifə oldu. **C.30-** 215, 216; **C.31-** 286, 316, 317, 318, 348; **C.32-**121; **C.33-** 250; **C.34-** 218, 360; **C.35-** 206, 222; **C.36-** 90, 161, 223, 224, 322;

C.37- 31, 242-251; **C.41-** 416; **C.42-** 88, 89.

804.1995-ci il mart hadisələri - martın 12-13-də Qazax və Ağstafa, martın 16-17-də isə Bakının 8-ci kilometr qəsəbə-sində Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin bir qrup üzvünün silah-lı çıxışı nəzərdə tutulur. Respublika rəhbərliyinin qəti tədbirləri nəticəsində çevriliş cəhdinin qarşısı alındı. **C.29-** 8, 58, 160, 329; **C.30-** 212; **C.32-** 233; **C.33-** 53, 116, 117, 207; **C.36-** 73, 324, 425; **C.37-** 42; **C.42-** 89, 254.

805.1999-cu il aprelin 17-də Supsada ilkin Xəzər neftinin Qərb istiqamətində nəqli üçün Bakı-Supsa ixrac boru kəmərinin və Supsa yerüstü terminalının təntənəli rəsmi açılış mərasimi olmuşdur. **C.29-** 41, 105, 305, 395.

806.1994-cü il oktyabr hadisələri – oktyabrın 3-də Gən-cə və Qazaxda, həmçinin Bakıda Azərbaycanın dövlətçiliyinə, müstəqilliyinə düşmən olan qüvvələr tərəfindən dövlət çevrilişi cəhdi nəzərdə tutulur. Həmin gün Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan edilmiş və Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev televi-ziya və radio ilə xalqa müraciət etmişdi. Gecə olmasına bax-mayaraq, Bakı və ona yaxın yerlərdən yüz minlərlə insan Pre-zident Sarayı qarşısına toplaşaraq milli və vətəndaşlıq həmrəy-liyi nümayiş etdirərək Heydər Əliyevin siyasətini dəstəkləmiş-lər. **C.29-** 35, 160, 329; **C.30-** 208, 212, 237; **C.32-** 233; **C.33-** 53, 207; **C.36-** 73, 323, 425; **C.37-** 42, 46; **C.42-** 89, 254.

807.1993-cü il iyun hadisələri - Azərbaycanı vətəndaş müharibəsi həddinə gətirmiş Gəncə hadisələri, Bakıda Ali So-vetin binası qarşısında keçirilən çoxsaylı mitinqlər, xalqın tələbilə Heydər Əliyevin Naxçıvandan Bakıya gəlməsi, Ali Sovetin sədri seçilməsi, o zamankı respublika prezidenti Ə.Əliyevin (Elçibəyin) Kələki kəndinə getməsi, Ali Sovetin sədri Heydər Əliyevin respublika prezidentinin vəzifəsini icra etməyə başlaması nəzərdə tutulur. **C.29-** 34, 35, 160, 236, 284, 329, 398; **C.30-** 57, 216, 286, 441; **C.32-** 233; **C.33-** 53, 116, 207, 228, 229; **C.34-** 218, 360; **C.36-** 6, 73, 270, 321, 324, 425; **C.37-** 42, 45; **C.41-** 263; **C.42-** 31, 89, 253.

808.1956-cı il Macarıstan hadisələri – 1956-cı ildə Macarıstanda kommunist rejiminə qarşı kütləvi surətdə xalq hərəkatı başladı. Bu hərəkat sovet qoşunları tərəfindən yatırıldı. **C.35-** 206.

809.1945-ci il Yaponiyaya qarşı nüvə silahının işlədilməsi – burada ABŞ-ın Hərbi Hava Qüvvələrinin 1945-ci il avqustun 6-da Xirosimaya, 9-da isə Naqasakiyə atom bombası atdıqları xatırlanır. **C.29-** 68.

810.1979-cu il Əfqanıstan hadisələri – 1978-ci ildə Əfqanıstan Demokratik Xalq Partiyası hakimiyyətə gəldi və ölkədə dövlət çevrilişi etdi. Bunun nəticəsində vətəndaş müharibəsi başladı. Ölkədə əmin-amanlıq yaratmaq məqsədilə hakim partiyanın dəvətilə sovet ordu hissələri Əfqanıstana girir. Ancaq nə mərkəzi hökumət, nə də sovet qoşunları ölkədə sabillik yarada bilmir. Nəhayət, 1989-cu ildə sovet ordusu beynəlxalq ictimaiyyətin tələbilə Əfqanıstanı tərk etdi. **C.35-** 207.

811.1829-cu il Ədirnə müqaviləsi - Rusiya-Türkiyə müharibəsini (1828-29) başa çatdırmış sülh müqaviləsi. Sentyabrın 14-də Türkiyənin Ədirnə şəhərində imzalanmışdır. Ədirnə sülhünə əsasən Dunay çayının, Kuban çayının mənsəbindən Acarıstanın Şimal sərhədinədək Qafqazın Qara dəniz sahili, həmçinin Anapa, Poti, Axalkalaki, Axaltsix qalaları Rusiyaya verildi. Türkiyə Gürcüstan, İmereti, Mingreliya və Quriyanın, həmçinin Türkmənçay müqaviləsinə (1828) əsasən, İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarının Rusiyaya ilhaq olunduğunu təsdiq etdi. Ədirnə sülhü Cənubi Qafqazın çox hissəsinin Rusiyaya ilhaq edilməsinin, Azərbaycanın qəti olaraq iki yerə parçalanmasının Türkiyə tərəfindən də təsbit olunmasını başa çatdırdı. **C.29-** 365; **C.41-** 12-16, 25, 72, 73-75, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 271, 293, 295, 308, 309, 310, 320, 340, 379, 383-401; **C.42-** 96, 112, 114, 163, 224, 225, 231, 255, 330, 395.

812.1813, 1828-ci illərdə Rusiya – İran müharibələri (XIX əsr) – 1801-ci ildə Rusiyanın Şərqi Gürcüstanı, Çar-Balakən camaatlığını (1803), Gəncə xanlığını (1804) tutması

İran və Türkiyənin, həmçinin İngiltərə və Fransanın güclü müqavimətinə rast gəldi. İran 1804-cü ilin iyununda Rusiyaya qarşı müharibəyə başladı. Lakin Abbas Mirzənin qoşunu İrəvan yaxınlığında vuruşmada məğlub oldu. 1805-ci ildə Qarabağ, Şəki, Şirvan xanlıqları da işğal edildi. 1806-cı il oktyabrın 3-də rus ordusu Bakını işğal etdi. 1813-cü ilə qədər davam edən qanlı döyüşlər Gülistan müqaviləsi ilə (1813) nəticələndi. Şimali Azərbaycan xanlıqları Rusiyanın tabeliyinə keçdi. 1826-1828-ci illərdə aparılan müharibə nəticəsində isə Naxçıvan, Abbasabad, Yerevan, Xoy, Mərənd, Urmiyə, Ərdəbil, Təbriz işğal edildi. Nəticədə Türkmənçay müqaviləsi (1828) imzalandı. Naxçıvan və İrəvan xanlıqları da Rusiyaya verildi. **C.29- 29; C.32- 365; C.34- 216; C.35- 204.**

813.Mingəçevir – Azərbaycanda şəhər. “Mingəçevir” sözünün etimologiyası barədə müxtəlif mülahizələr var. Akademik Z.Bünyadov Mingəçevirin adını 839-cu ildə Azərbaycanda Xilafətə qarşı çıxmış Minkiçəvr əl-Fərqaninin adı ilə əlaqələndirir. XVII əsr türk səyyahı Evliya Çələbi “Səyahətnamə” əsərində Kür çayının sağ sahilində ipək parça emalatxanaları, məscidi və hamamı olan Mingəçevir adlı yaşayış məntəqəsi barədə məlumat verir. Mingəçevir II dünya müharibəsindən sonrakı illərdə yaradılmış iri sənaye mərkəzlərindəndir. İndiki Mingəçevir hidrotexniki kompleksinin tikintisi ilə əlaqədar salınmışdır. **C.42- 189, 328.**

814.Mir Möhsün Nəvvab, Mir Möhsün Hacı Mirəhməd oğlu Nəvvab (1833-1919) – şair, filoloq, rəssam, xəttat və musiqişünas. Nəvvab “Məclisi fəramuşan” ədəbi məclisinə başçılıq etmiş, Şuşada qiraətxana, “Üsuli-cədid” məktəbi, mətbəə və cildxana açmışdır. XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda təsviri sənət və kitab tərtibatının inkişafında əhəmiyyətli rol oynamışdır. **C.31- 293.**

815.Mir Mövsüm Ağa, Ağa Seyid Əli Mir Mövsümzadə (Ətağa) (1883-1950) – Azərbaycanda və onun sərhədlərindən kənarda tanınan kəramət və möcüzə sahibi. Ağanın bu cür

kəramət sahibi olması – həm sağlığında, həm də haqq dünyasına köçəndən sonra dara düşən insanları xilas etməsi, nicat verməsi – ilahi qüvvənin təzahürü, tanrı qüdrətinin emanisipasiyasıdır. Ətağa müəyyən telepatik qabiliyyətə də malik idi. Onun varlığından hansısa fitri, bioloji enerji saçılırdı. İndinin özündə də Ağanın ruhuna, kəramətinə inam eynilə qalır. **C.31-243-250.**

816.Mircəfər Bağirov, Mircəfər Abbas oğlu Bağirov (1896-1956) – 1933-1953-cü illərdə Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi olmuşdur. Bütün SSRİ-də olduğu kimi, Azərbaycanda da inzibati-amirlik idarəetmə sisteminin möhkəmləndirilməsinə, totalitar Stalin rejiminin bərqərar olmasına, partiya sıralarını “təmizləmə” adı ilə baş verən repressiyaların həyata keçirilməsinə bilavasitə rəhbərlik etmişdir. **C.35- 236.**

817.Mirça Coane (d.1958) – Rumıniya siyasətçisi. 2000-2004-cü illərdə Rumıniyanın xarici işlər naziri vəzifəsində çalışmışdır. 2008-ci ildən Rumıniya Senatının spikeridir. **C.32-438-451; C.35- 13**

818.Mirəsədulla Mirqasimov, Mirəsədulla Mirələsgər oğlu Mirqasimov (1883-1958) – cərrah. Azərbaycan Respublikası MEA-nın ilk prezidenti. Tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan MEA-nın akademiki. İlk azərbaycanlı alim-cərrah. Azərbaycan Respublikasında ilk doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş həkimlərdən və müasir tibb elminin əsasını qoyanlardan biri. Mirqasimovun elmi fəaliyyəti əsasən, sidikdaşı xəstəliyinin etiologiya, klinika və müalicəsinin öyrənilməsinə, irinli peritonitlərə, urologiya və cərrahlığın digər aktual məsələlərini əhatə edir. Cərrahlıq sahəsində Azərbaycan dilində yazılmış ilk dərsliyin və 5 cildlik “Cərrahiyyə” kitabının müəlifidir. **C.31- 358.**

819.Mirzağa Əliyev, Mirzağa Əli oğlu Əliyev (1883-1954) – aktyor. SSRİ Xalq artisti. İki dəfə SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. M.Əliyev 1924-cü ildən ömrünün sonuna qədər Azərbaycan Milli Dram Teatrında çalışmışdır. O, fitri kome-

diya istedadına, milli koloritə, ifadəli yumor boyaları və zəngin səhnə nüanslarına malik aktyor idi. **C.31-** 358.

820.Mirzə Babayev (1913-2003) – müğənni-aktyor. Azərbaycan estrada musiqisinin banilərindən biri, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Görkəmli bəstəkar Tofiq Quliyevin mahnılarının ən gözəl ifaçısı. Mirzə Babayev 30-dan artıq filmdə çəkilməmişdir. Uzun illər Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında çalışmışdır. İki dəfə “Humay” mükafatı laureatı. **C.38-** 293.

821.Mirzə Fətəli Axundov (1812-1878) - böyük Azərbaycan yazıçısı, dramaturq, materialist - filosof. Axundov Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində pyesləri və fəlsəfi əsərləri ilə tanınmışdır. 1850-1855-ci illərdə yazdığı altı komediya ilə Azərbaycan və bütün Şərq ədəbiyyatında realist dramaturgiyanın əsasını qoymuşdur. **C.29-** 244; **C.31-** 294, 295; **C.35-** 205, 289, 340; **C.36-** 43, 257, 260, 261; **C.42-** 250, 272.

822.Mirzə İbrahimov, Mirzə Əjdər oğlu İbrahimov (1911-1993) – Azərbaycan yazıçısı, dramaturq, ictimai və dövlət xadimi. Azərbaycanın Xalq yazıçısı. Azərbaycan nəsrinin görkəmli nümayəndələrindən olan M.İbrahimov bir sıra hekayə, povest və romanların müəllifidir. Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri, SSRİ Yazıçılar İttifaqının katibi, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri, SSRİ Ali Sovetinin deputatı, Asiya və Afrika ölkələri ilə Sovet Həmrəylik Komitəsinin sədri olmuşdur. M.İbrahimov AMEA-nın akademiki, Azərbaycan və SSRİ mükafatları laureatı, Beynəlxalq Nehru mükafatı laureatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanıdır. **C.31-** 357; **C.39-** 101.

823.Mirzə Kazım bəy, Mirzə Məhəmməd Əli Hacı Qasım oğlu (1802-1870) – Azərbaycan şərqşünası, maarifçi, rus şərqşünaslıq elminin banilərindən biri. 1821-ci ildə Həştərxana sürgün olunmuş atasının yanına getmişdir. Burada Şotlandiya missionerlərindən ingilis dilini öyrənmiş, onların təsiri ilə xristianlığı və Aleksandr adını qəbul etmişdir. 1826-cı ildən Kazan Universitetində mühazirə oxumuş, rus-tatar dilləri kafedrasının

müdiri, ordinar professor kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1849-cu ildə Peterburq universitetində fars dili kafedrasının müdiri, ordinar professor vəzifələrində işləmişdir. Kazım bəy müsəlman hüququnun Rusiyada ilk tədqiqatçısı, Azərbaycan dilinin ilk elmi qrammatikasının yaradıcısıdır. Qərbi Avropa ölkələrinin bir çox akademiya və elmi cəmiyyətlərinin fəxri üzvü seçilmişdir. Bir sıra elmi əsərləri xarici dillərə tərcümə olunub, Avropa və Asiya ölkələrində nəşr edilmişdir. **C.31-292; C.36-258.**

824.Mirzə Uluqbəy, Uluqbəy Məhəmməd Tərağay (1394-1449) – özbək astronomu, riyaziyyatçı, Əmir Teymurun nəvəsi. 1409-cu ildə Səmərqənd hakimi elan edilmiş, atası Şahruxun ölümündən (1447) sonra Teymurçilər sülaləsinin başçısı olmuşdur. Hələ gəncliyindən elmlə maraqlanmış, ensiklopedik biliyə malik olmuşdur. Onun yaratdığı Uluqbəy rəsədxanasında tərtib edilən ulduz kataloqu dünyada ən yaxşı kataloq olmuş, Oksfordda (1665) nəşr edilmişdir. **C.40-5.**

825.Mirzəyev Ramiz (1954-2007) – mühəndis. “Azərqaz” sistemində müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışmışdır. 1997-2007-ci illərdə “Azərneftyağ” İstehsalat Birliyinin Baş direktoru olmuşdur. **C.30-380.**

826.Misir Ərəb Respublikası - Afrikanın Şimal-Şərqində və Asiyanın Sinay yarımadasında dövlət. Sahəsi 1001,4 min km², əhalisi 61 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Xalq Məclisidir. Paytaxtı Qahirə şəhəridir. **C.29-266; C.33-141, 192, 193, 243-248, 381, 382; C.35-260; C.37-145-148, 192, 390; C.40-140, 142-146; C.42-139-143.**

827.Misir Mərdanov, Misir Cumayıl oğlu Mərdanov (d.1946) – fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor. Tədqiqatları, əsasən, riyaziyyatın müasir sahələrindən biri olan optimal idarəetmə nəzəriyyəsinin aktual problemlərinə həsr edilmişdir. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi ali təhsil və elm idarəsinin rəisi, təhsil nazirinin müavini, BDU-nun

tədris işləri üzrə prorektor, BDU-nun rektoru kimi müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 1998-ci ildən Azərbaycan Respublikasının təhsil naziridir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.31-**103, 114; **C.40-** 421-429; **C.41-** 135.

828.Mişel Dane (d.1941) – hüquqşünas. 1999-2008-ci illərdə Ümumdünya Gömrük Təşkilatının Baş katibi olmuşdur. **C.31-** 154, 156-160.

829.“Mitsui” – Yaponiyanın qabaqcıl şirkətlərindən biri. 1947-ci ildə təşkil olunmuşdur. Dünyanın 79 ölkəsində nümayəndəliyi var. Əsasən, neftayırma sənayesi ilə məşğul olur. **C.35-** 141.

830.“Mobil” – dünyanın ən iri neft şirkətlərindən biri. 1986-cı ildə yaradılmışdır. Şirkət neft və qaz yataqlarının kəşfiyyatı, neft və qaz hasilatı, satışı, emalı və nəql olunması ilə, kimyəvi maddələr istehsalı və elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olur. **C.33-** 198; **C.34-** 51.

831.Moldova, Moldova Respublikası - Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Sahəsi 33,7 min km², əhalisi 4,36 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 40 rayona bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı parlamentdir. Paytaxtı Kişinyov şəhəridir. **C.29-** 389; **C.33-** 325, 369, 371, 372; **C.36-** 98, 102, 112; **C.38-** 285; **C.40-** 45, 54, 57, 91, 93, 100, 369; **C.41-** 383-401.

832.Molla Nəsrəddin - həftəlik, illüstrasiyalı ilk Azərbaycan jurnalı. Birinci nömrəsi 1906-cı il aprelin 7-də Tiflisdə çapdan çıxmışdır. 1906-1918-ci illərdə Tiflisdə, 1921-ci ildə Təbrizdə, 1922-ci illərdə Bakıda nəşr olunmuşdur. Redaktoru və nəşiri Cəlil Məmmədquluzadə idi. 25 il ərzində 748 nömrəsi çıxmışdır, Mütərəqqi ideyaların carçısı olan “Molla Nəsrəddin” xalq və demokratiya cəbhəsində duraraq azadlıq düşmənlərini - çar mütləqiyyətini, müstəmləkəçilik siyasətini, geriliyi, mövhumatı, millətçiliyi amansız satira atəşinə tuturdu. Bütün təqib və təzyiqlərə baxmayaraq, “Molla Nəsrəddin”in haqq səsi

Qafqazın hüdudlarını aşıb Rusiyada, bütün Yaxın və Orta Şərqdə eşidilmişdi. “Molla Nəsrəddin” Azərbaycan xalqının mütərəqqi qüvvələrini, demokratik ziyalıları öz ətrafında toplamışdı. “Molla Nəsrəddin”in yalnız Azərbaycanın deyil, eləcə də Yaxın Şərq ölkələrinin ictimai və ədəbi-bədii fikir tarixində müstəsna rolu olmuşdur. **C.29-** 244; **C.31-** 294; **C.36-** 328; **C.39-** 158; **C.40-** 136.

833.Molotov Vyacheslav Mixayloviç (1890-1986) – SSRİ dövlət və siyasi xadimi, Stalinin siyasi yaxınlarından biri; 1920-1940-cı illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1939-1949, 1953-1956-cı illərdə SSRİ Xarici İşlər naziri və MK üzvü (1921-57) olmuşdur. **C.35-** 226.

834.Monqolustan, Monqolustan Respublikası - Mərkəzi Asiyada dövlət. Sahəsi 1566 min km², əhalisi 2,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 18 aymaka, Ulan-Bator, Dərhan və Erdenet şəhərləri xüsusi ərazi bölgüsünə daxildir. Dövlət başçısı prezident, ali dövlət hakimiyyəti orqanı Böyük Xalq Xurahdır. Paytaxtı - Ulan Batordur. **C.29-** 118; **C.34** - 179; **C.35-** 146, 421; **C.39-** 372.

835.Morits Loyenberqer (1946) – İsveçrə dövlət və siyasi xadimi. 2001-2006-cı illərdə İsveçrə prezidenti. **C.35-** 284; **C.36-** 167.

836.Moskva – Rusiya Federasiyasının paytaxtı. Ölkənin siyasi, inzibati və mədəni mərkəzi, mühüm nəqliyyat qovşağıdır. Əsası 1147-ci ildə Suzdal knyazı Yuri Dolqoruki tərəfindən qoyulmuşdur. **C.36-**12, 14, 30, 83, 106, 107, 158, 160, 161, 164, 242-275, 291, 325, 332, 383, 386; **C.37-** 17, 18, 29, 30, 31, 54, 56, 59, 60, 62, 77-91, 101, 102, 103, 104, 124, 212, 255, 256, 260-308; **C.41-** 20, 54, 62, 63, 64, 67, 68, 103, 126, 135, 136, 153, 258, 259, 263, 266, 270, 271, 277, 281-322, 323, 326, 339, 342-343, 370, 371, 374, 408.

837.Moskva Akademik Teatrı, V.Mayakovski adına dram teatrı. Əsası 1922-ci ildə Moskvada İnqilab Teatrı kimi qoyulmuşdur. **C.42-** 111.

838. Moskva Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutu (Universitet) – Rusiya Federasiyası Xarici İşlər Nazirliyinin ali təhsil müəssisəsi. Əsası 1944-cü ildə qoyulmuşdur. Yüksək səviyyəli peşəkar diplomatlar, tədqiqatçılar, jurnalistlər, siyasi və ictimai xadimlər hazırlayır. **C.36-** 12; **C.41-** 298, 302-322, 323, 325.

839. Moskva Dövlət Universiteti, M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universiteti – dünya elminin ən böyük mərkəzlərindən biri. 1755-ci ildə M.V.Lomonosovun təşəbbüsü ilə yaradılmışdır. Universitetdə 200-dən çox kafedra, 430 elmi-tədqiqat laboratoriyası, 4 elmi-tədqiqat institutu, 4 observatoriya, 12 elmi-tədqiqat stansiyası, 3 muzey, Botanika bağı, elmi kitabxana, nəşriyyatı var. Universitetdə 28 mindən çox tələbə təhsil alır. Bakıda 2009-cu ildə filialı açılmışdır. **C.32-** 254; **C.33-** 179; **C.37-** 289-293; **C.39-** 59.

840. Moskva müqaviləsi (1921) – RSFSR ilə Türkiyə arasında bağlanmış “Dostluq və qardaşlıq haqqında” müqavilə. Moskva müqaviləsinin 3-cü maddəsi bütünlüklə Naxçıvan məsələsinə həsr edilmiş və orada aydın şəkildə göstərilmişdir ki, danışıqlarda iştirak edən hər iki tərəfin razılığı ilə hazırkı müqavilənin I maddəsinin V əlavəsində göstərilən sərhədlərdə Naxçıvan vilayəti Azərbaycanın himayəsi altında, həmin protektoratı Azərbaycanın heç bir üçüncü dövlətə güzəştə getməməsi şərti ilə muxtar ərazi təşkil edir. **C.42-** 20.

841. Moşə Katsav (d.1945) – İsrail dövlət xadimi. 2000 - 2007-ci illərdə İsrail prezidenti. **C.33-** 373; **C.34-** 267.

842. “Motorolla” – beynəlxalq şəbəkələr sistemi. Dünyanın bütün qitələrini əhatə edən 110 ölkədə şirkətin nümayəndəlikləri var. 1928-ci ildə fəaliyyətə başlamışdır. İldə 38 milyard dollardan artıq dövriyyəsi var. Azərbaycanda da fəaliyyət göstərən “Motorolla” şirkəti respublikamızda texniki mərkəz yaradılmasına, buraya azərbaycanlı mütəxəssislərin cəlb edilməsinə də böyük maraq göstərir. **C.30-** 29; **C.35-** 103.

843. Motsart Volfqand Amadey (1756-1791) - dahi Avs-

triya bəstəkarı. Motsart görkəmli musiqi sənətkarları içərisində çox erkən inkişaf edən hərtərəfli istedadı, qeyri-adi taleyi, musiqinin bütün janrlarını əhatə edən yaradıcılığı ilə fərqlənir. Vyana klassik məktəbinin nümayəndəsi olan Motsartın yaradıcılığı XVIII əsr musiqisinin zirvəsi, maarifçilik dövrünün yə-tirməsi idi. Onun operalarında keçmiş musiqi janrları və formaları sintezləşdirilmiş, yeniləşdirilmişdir. Motsartın son üç simfoniyası XVIII əsr simfonizminin ən görkəmli nümunələ-rindəndir. **C.29-92, 95-96, 99, 100.**

844.Mozambik, Mozambik Respublikası – Cənub-Şərqi Afrikada dövlət. Sahəsi 802 min km², əhalisi 17,9 milyon nə-fərdir. İnzibati ərazisi 10 əyalətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Respublika Assambleyasıdır. Paytaxtı Maruti. **C.35- 19; C.39- 200.**

845.Möhsün Əminzadə (d.1957) – İran islahatçı diplo-matı və siyasətçisi. Möhsün Əminzadə İran İslam Cəbhəsi Partiyasının yaradıcılarından biridir. Prezident Xatəmi zamanı, 1997-2005-ci illərdə İran xarici işlər nazirinin müavini olmuşdur. **C.40- 177-183.**

846.Möhsün Sənani, Möhsün Sadiq oğlu (1900-1981) – aktyor, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. M.Sənəninin yaradıcılığı Azərbaycan teatrının inkişafında mühüm yer tutur. Geniş diapazonlu aktyor olan Sənani qəhrəmani, xarakterik və komik rolların ifaçısı kimi şöhrət qazanmışdır. **C.31- 358.**

847.Möminə Xatun türbəsi – Azərbaycan milli memar-lığının möhtəşəm abidəsi, Şərq memarlıq incilərindən biri. 1186-cı ildə Naxçıvan şəhərinin Qərb hissəsində tikilmişdir (memarı Əcəmi Əbu Bəkr oğlu Naxçıvani). Azərbaycan Ata-bəylər dövlətinin banisi Şəmsəddin Eldəniz arvadı Möminə Xatunun qəbri üzərində məqbərə yaradılmasına qərar vermiş, onun tikintisini oğlu Məhəmməd Cahan Pəhləvan hicri 582-ci ilin məhərrəm ayında (aprel, 1186) başa çatdırmışdır. Elin yaddaşında “Atabəy günbəzi” adı ilə qalmışdır. Abidənin baş-

tağında küfi xətti ilə bu sözlər yazılmışdır. “Biz gedirik, ancaq qalır ruzigar. Biz ölürük, əsər qalır yadigar». Kompozisiyaya, yetkinliyə, ayrıntılarının incə, zərif işlənməsinə və memarlıq həllinə görə türbə orta əsrlər memarlıq sənətinin şah əsərlərindən sayılır. **C.39-** 174, 313; **C.42-** 273, 274.

848.Muğan düzü – Azərbaycan Respublikasında düzənlik. Kür-Araz ovalığının bir hissəsi. Şimal-qərbdə Araz çayı vasitəsilə Mil düzündən, şimal və şimal-şərqdə Kür çayı vasitəsilə Şirvan və Cənub-Şərqi Şirvan düzlərindən ayrılır. Cənub və cənubşərqdə Lənkəran ovalığına və Salyan düzünə qovuşur. Cənub-qərb davamı İran ərazisindədir. Muğan düzünün çox hissəsi okean səviyyəsindən alçaqdır. Səthi hamar, zəif pilləlidir. Antropogen sisteminin qumlu, gilli dəniz və kontinental çöküntülərindən təşkil olunmuşdur. Orta temperatur yanvarda 0-3⁰ C, iyulda 27⁰-dir. **C.41-** 175.

849.Muqabə Robert (d.1924) – 1987-ci ildən Zimbabvenin prezidenti. 1980-1987-ci illərdə Zimbabvenin Baş naziri və müdafiə naziri olmuşdur. 1984-cü ildən Afrika Milli Qurtuluş Partiyasının Zimbabve üzrə Birinci katibidir. **C.33-** 359.

850.Murtuz Ələsgərov, Murtuz Nəcəf oğlu Ələsgərov (d.1928-2012) - Azərbaycanın dövlət xadimi. Hüquq elmləri doktoru, professor. Respublikanın əməkdar hüquqşünasıdır. Yeni Azərbaycan Partiyasının sədr müavini və partiyanın Siyasi Şurasının üzvüdür. 1993-cü ildə Bakı Dövlət Universitetinin rektoru olmuşdur. 1995-ci ildə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı seçilmişdir. 1996-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri olmuş. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.29-** 155; **C.32-** 121-133; **C.33-** 10; **C.36-** 86, 93, 94; **C.37-** 319, 381, 383; **C.38-** 133.

851.Murtuza Nağıyev, Murtuza Fətulla oğlu Nağıyev (1908-1975) – kimyaçı, kimya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan MEA-nın həqiqi üzvü. Əsas elmi işləri neft kim-

yası və texnologiyası, kimyəvi reaksiyaların kinetika və termdinamikası sahəsindədir. Sosialist Əməyi Qəhrəmanı. **C.31-** 358.

852.Musa Əliyev, Musa Mirzə oğlu Əliyev (1908-1985) – geoloq. Geologiya-minerologiya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan EA-nın akademiki. 1939-1941-ci illərdə Azərbaycan Neft Akademiyasının rektoru, 1950-1958-ci illərdə Azərbaycan EA-nın prezidenti olmuşdur. Musa Əliyev Kiçik Qafqazın və Böyük Qafqazın Tabaşır çöküntülərini, SSRİ-nin Cənub rayonlarında neftli-qazlı sahələrdə Yura və Tabaşır çöküntülərinin stratigrafiyasını öyrənmiş, onun nəticələri əsasında işə Manqışlaq, Orta Asiya və Şimali Qafqazın Mezozey çöküntülərinin dəqiq stratigrafik bölgüsü verilmişdir. **C.31-** 218.

853.Mustafa Kamal Atatürk, Qazi Mustafa Kamal (1881-1938) – Türkiyə dövlət, siyasi və hərbi xadimi, Türkiyə Respublikasının banisi və ilk prezidenti (1923-38). Birinci dünya müharibəsi zamanı Dardanel boğazının müdafiəsində (1915) şücaət göstərmişdir. Atatürk 1919-cu ildən “kamalçılar” milli azadlıq hərəkatına başçılıq etmişdir, 1920-ci ildə Atatürk Ankarada yeni parlament - Türkiyə Böyük Millət Məclisini (TBMM) yaratdı, məclisin və təşkil edilən hökumətin sədri seçildi. Sakarya çayı yaxınlığında qələbəyə görə TBMM Atatürkə marşal rütbəsi və “Qazi” fəxri adını vermişdir. 1922-ci ildə Atatürkün komandanlığı ilə türk ordusu Türkiyəni xarici müdaxiləçilərdən tamamilə azad etdi. Atatürk soyadı ona 1934-cü ildə TBMM tərəfindən verilmişdir. **C.29-** 323, 324, 404, 405, 406; **C.30-**320, 325; **C.31-** 358; **C.33-** 75, 76, 87, 97, 113, 114, 115, 126, 127, 177, 179, 391, 402, 408; **C.36-** 36; **C.38-** 208, 403; **C.40-** 386, 387, 388; **C.42-** 71, 190.

854.Mustafa Mərdanov, Mustafa Həşim oğlu Mərdanov (1894-1968) – aktyor, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Yüksək aktyorluq texnikasına malik olan Mərdanov incə yumor, komizm, parlaq obraz yaratmaq xüsusiyyətinə malik idi. M.Mərdanov həm də Azərbaycan kinosunun ilk və

tanınmış aktyorlarından idi. **C.31-** 358.

855.Mustafa Nəsirov, Mustafa Cəfər oğlu Nəsirov (d.1921) – general-mayor, SSRİ Dövlət Təhlükəsizliyi orqanlarının fəxri əməkdaşı. 1969-77-ci illərdə Zaqafqaziya Sərhəd Dairəsi qoşunları rəisinin müavini vəzifəsində çalışmışdır. Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin (9-10-cu çağırış) deputatı olmuşdur. Sərhəd qoşunlarının xidməti və fəaliyyətinə dair bir sıra əsərin müəllifidir. **C.35-**368, 369.

856.Müəmmər Əl-Qəddafi (1942-2011) - Liviyanın dövlət və siyasi xadimi. 1970-ci ildən Liviyanın prezidenti. Hakimiyyətə gəldikdən sonra Qərbə yaxınlaşmağa daha üstünlük vermiş, təbii sərvətlərlə zəngin olan kasıb ölkəni inkişaf etdirməyə başlamışdır. 2011-ci ildə Liviyada baş vermiş vətəndaş müharibəsi zamanı qətlə yetirilmişdir. **C.29-** 427; **C.31-** 71, 72, 73; **C.35-** 426; **C.40-** 399.

857.Mühafizəkarlar partiyası – İngiltərədə iki aparıcı partiyadan biri. 1867-ci ildə topilər partiyası əsasında yaradılmışdır. İkinci dünya müharibəsindən sonra 1951-1964, 1970-1974, 1979-1997-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşlar. **C.30-** 274

858.Müsavət partiyası – 1911-ci ildə Bakıda yaranıb. 1920-ci ildə Bakıda fəaliyyəti qadağan edilib. 1992-ci ildən yenidən fəaliyyətə başlayıb. **C.30-** 215; **C.32-** 8, 128.

859.Müslüm (Əbdülmüslüm) Maqomayev (1885-1937) – görkəmli Azərbaycan bəstəkarı. 1912-ci ildən ömrünün axırınadək opera tamaşalarına dirijorluq etmişdir. M.Maqomayevin “Şah İsmayıl” operası Azərbaycan opera sənətinin inkişafı tarixində əhəmiyyətli yer tutur. **C.31-** 357; **C.41-** 18, 52.

860.Müslüm Maqomayev, Müslüm Məhəmməd oğlu Maqomayev (1942-2008) – görkəmli müğənni bəstəkar. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. Bəstəkar Müslüm Maqomayevin nəvəsi. Keçmiş SSRİ məkanında və bir çox xarici ölkələrdə müvəffəqiyyətlə çıxış etmişdir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif edilmişdir. **C.36-** 105, 288, 289, 292; **C.40-** 188, 354-355; **C.41-** 17-72.

861.Müstəqil Dövlətlər Birliyi (MDB) - 1991-ci il dekabrın 8-də Belarusiya, Rusiya və Ukrayna dövlət başçılarının imzaladıqları Saziş əsasında SSRİ dağıldıqdan sonra yeni dövlətlərarası birlik kimi yaradılmışdır, Azərbaycan 1993-cü ilin sentyabrında MDB-yə daxil olmuşdur. Tərkibinə keçmiş SSRİ-nin 12 müttəfiq respublikası-Azərbaycan, Belaruss, Ermənistan, Gürcüstan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Moldova, Özbəkistan, Rusiya, Tacikistan, Türkmənistan, Ukrayna daxildir. MDB-nin 1993-cü ildə qəbul edilmiş Nizamnaməsində aşağıdakı birgə fəaliyyət sahələri nəzərdə tutulur: insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi; xarici siyasi fəaliyyətin əlaqələndirilməsi; ümumi iqtisadi məkanın formalaşdırılmasında, nəqliyyat sisteminin və rabitənin inkişafında əməkdaşlıq; əhəlinin sağlamlığının və ətraf mühitin mühafizəsi; sosial və mühacirət məsələləri, mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə; müdafiə siyasətində və sərhədlərin qorunmasında əməkdaşlıq. MDB-nin orqanları aşağıdakılardır: Dövlət başçıları Şurası; Hökumət başçıları Şurası; Xarici İşlər nazirləri Şurası; Dövlətlərarası iqtisadi Şura; Mərkəzi Sankt-Peterburq şəhərində olan Parlamentlərarası Assambleya və s. MDB-nin daimi fəaliyyət göstərən orqanı Minsk şəhərində yerləşən Əlaqələndirmə Məsləhət Komitəsidir. **C.29-** 40, 46, 133, 107, 224, 260, 308, 327-346, 423; **C.30-** 8, 10, 18, 65, 85, 86, 124, 131, 137, 140, 141, 144, 176, 183, 211, 252, 253, 257, 266, 305, 355, 416, 423, 427, 438-449; **C.31-** 17, 47-56, 68-69, 76, 124, 132, 153, 158, 285, 320, 335, 341, 345, 367, 368, 370, 376, 409; **C.32-** 36, 39, 68, 79, 93, 94, 236, 338-343, 379; **C.33-** 63, 360, 364-372; **C.34-** 98, 110-117, 118, 176, 195, 198, 230, 250-259, 305, 339, 345, 362, 364, 376-382; **C.35-** 144, 153, 208, 288-320, 326, 327, 444; **C.36-** 46-47, 164, 194, 245, 248, 295, 339, 381; **C.37-** 48, 77-91, 100, 104, 178, 281, 301, 303, 304, 305, 320, 322, 422, 435; **C.39-** 26, 96, 97, 352, 354; **C.40-** 29, 32, 56, 75, 94, 97.

862.Nadir şah (1688-1747) – İran şahı (1736-47), Əfşar tayfasındandır. 1726-cı ildə şah II Təhmasibin (1722-1732) sərkərdəsi olmuş, Səfəvi dövlətinin bir çox torpaqlarını zəbt etmiş, türk və əfqanlara qarşı müharibələr aparmışdır. Nadir şah sui-qəsd nəticəsində öldürülmüşdür. **C.40-** 151.

863.Naxçıvan - Azərbaycan Respublikasında şəhər. Naxçıvan Muxtar Respublikasının paytaxtı. Ərazisi 0,013 min km², əhalisi 67 min nəfərdən çoxdur. Naxçıvan Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. Müasir Naxçıvan qədim, antik və orta əsr şəhər yerinin xarabalıqları üzərində yerləşmişdir. Naxçıvan e.ə. IX-VI əsrlərdə qədim Manna və Midiyanın, eramızın əvvəllərində isə Albaniyanın tərkibində, IV əsrdən Sasanilərin tərkibində olmuşdur. 654-cü ildə isə Naxçıvanı ərəblər işğal edirlər. 1828-ci il Türkmənçay müqaviləsinə qədər Naxçıvan müxtəlif dövlətlərin nüfuz dairəsində olur. Məhz bu ildən Naxçıvan Rusiya imperiyasına birləşdirildi və qəza mərkəzinə çevrildi. Naxçıvan 1924-cü il fevralın 9-da Naxçıvan MSSR təşkil edilərkən respublikanın paytaxtı oldu. **C.29-** 320, 345, 349, 382; **C.31-** 11, 79, 81, 83, 84, 181, 184, 186, 187, 188, 191, 217, 254, 293, 294; **C.32-** 343; **C.33-** 13, 59, 60, 108, 125, 182, 259; **C.34-** 62, 63, 80, 173, 315; **C.36-** 83, 84, 258; **C.37-** 28, 39, 40, 57, 62, 170; **C.39-** 57, 113-195, 301, 302, 307, 308, 309, 310, 313, 384, 386; **C.40-** 19, 74, 90, 105, 126, 190, 195-196, 197-222, 232, 240-255, 291, 301, 302, 303, 382, 390; **C.41-** 107, 303, 336; **C.42-**12, 29, 30, 31, 37, 108, 123, 124, 130, 205, 274, 290, 296, 395.

864.Naxçıvan Dövlət Universiteti, Yusif Məmmədəliyev adına NDU – ali təhsil məktəbi. Naxçıvan MR-in mühüm təhsil, elm və mədəniyyət mərkəzi. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 29 dekabr 1990-cı il qərarı ilə Y.Məmmədəliyev adına Naxçıvan Dövlət Pedaqoji İnstitutu əsasında

yaradılmışdır. 38 ixtisas üzrə mütəxəssislər hazırlayan 10 fakültəsi (tarix, filologiya, iqtisad, sosial-idarəetmə və hüquq, təbiətşünaslıq, tibb, fizika-riyaziyyat, pedaqoji, incəsənət, xarici tələbələr), hazırlıq şöbəsi fəaliyyət göstərir. NDU-da 3600-dən çox tələbə təhsil alır. **C.33-** 177; **C.39-** 132, 173, 247, 248, 312.

865.Naxçıvan xanlığı – Azərbaycanda XVIII əsrin ortalarında Nadir şah Əfşar əyanlarının sui-qəsdli nəticəsində öldürüldükdən sonra Kəngərli tayfasının başçısı Heydərqulu xan İran naibi Ağə Həsəni Naxçıvandan qovmuş və özünü xan elan etmişdi. Xanlıq Zəngəzur dağlarından Araz çayı dərəsinədək ərazini əhatə edirdi. Əlincə, Xok, Dərələyəz, Ordubad, Əylis, Dəstə, Bəllav mahallarına bölünürdü. Naxçıvan xanlığının inzibati, həm də başlıca ticarət mərkəzi Naxçıvan şəhəri idi. Türkmənçay müqaviləsinə (1828) əsasən Naxçıvan xanlığı İrəvan xanlığı ilə birlikdə Rusiyaya birləşdirildi. **C.40-** 253.

866.Naxçıvan Muxtar Respublikası (1920-1923-cü illərdə Naxçıvan Sovet Sosialist Respublikası, 1923-1924-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Diyarı, 1924-1990-cı illərdə Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikası, 1990-cı ildən Naxçıvan Muxtar Respublikası) - Azərbaycan Respublikasının tərkibində muxtar dövlət. Muxtar respublika ərazisinin sahəsi 5,5 min km², əhalisi 372,9 min nəfərdir. Hazırda 7 inzibati rayona (Babək, Culfa, Ordubad, Sədərək, Şahbuz, Şərur (Kəngərli) bölünmüşdür; 4 şəhəri (Naxçıvan, Ordubad, Culfa, Şərur), 9 qəsəbəsi, 160 kənd inzibati ərazi dairəsi var. **C.29-** 35, 320, 321; **C.30-** 56, 130, 257, 259, 294, 323, 334; **C.31-** 82, 254, 319; **C.32-** 417-435; **C.33-** 78, 83, 188, 191, 208, 209, 210, 278, 279, 280, 281, 291, 344; **C.34-** 62, 177; **C.36-** 161; **C.37-** 57, 173, 217; **C.39-** 112, 113-195, 247, 248, 297, 312; **C.40-** 19, 103, 148, 181, 190-337, 346-350, 359, 373, 405; **C.41-** 104, 107, 135, 136, 141, 197, 199, 200, 369, 370, 416; **C.42-** 15-26, 131.

867.Naximov Pavel (1802-1855) – rus donanma admiralı. **C.39-** 144.

868.Namiq Abbasov, Namiq Rəşid oğlu (d.1940) – general-polkovnik. 1995-2004-cü illərdə Azərbaycan Milli Təhlükəsizlik naziri olmuşdur. 2004-cü ildən Özbəkistan Respublikasında Azərbaycanın Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiridir. **C.37-** 252, 384; **C.40-** 150.

869.Namiq Abdullayev (d.1971) – sərbəst güləş ustası. SSRİ və Azərbaycanın Əməkdar idman ustası. 1994-1995-ci illərdə Avropa çempionu, 1996-cı il Atlanta Olimpiya Oyunlarında gümüş, 2000-ci ildə Sidney Olimpiya Oyunlarında isə qızıl medal qazanmışdır. Azərbaycan Respublikasının “Tərəqqi” və “Şöhrət” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.30** - 126, 208; **C.37-** 201.

870.Namiq Kamal Zeybək (d.1944) – hüquqşünas, türk siyasətçisi. Baş nazirin müavini (1993-2006-cı illər arasında) olmuşdur. Əhməd Yəsəvi adına Türk-Qazax Universitetinin İdarə Heyətinin sədridir. **C.38-** 402-404.

871.Nani Breqvadze (d.1938) – gürcü estrada müğənnisi. 1959-cu ildən Gürcüstan Filarmoniyasının solisti. Repertuarına gürcü bəstəkarlarının mahnıları, qədim rus romansları daxildir. SSRİ Xalq artisti, Gürcüstan Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.41-** 40, 43.

872.Nardaran – Azərbaycan Respublikasında, Abşeron yarımadasında şəhər tipli qəsəbə. Nardaranda orta əsrlərdən qalmış memarlıq abidələrindən ən qədimi yerli feodal qəsridir (Nardaran qalası). Dördkünc planda tikilmişdir. Hər küncdə yarımdairəvi bürc var. Uzunluğu 26-28 m, hündürlüyü 5,5 m, eni 1,2 m. olan müdafiə divarları mazqallıdır. Bürcün kitabəsində onun 1301-ci ildə Mahmud ibn Səəd tərəfindən tikildiyi göstərilir. Nardaranda memarlıq formalarının dəqiqliyi ilə fərqlənən Xan hamamı (1388, memar Kəstasif Musa oğlu), karvansara (XX əsr), Ramazan məscidi (1681) və s. abidələr də mühafizə olunur. **C.39-** 33; **C.40-** 296

873.Natan S.R (d.1924) – Sinqapur siyasi xadimi. 1999-2011-ci illərdə Sinqapur prezidenti olmuşdur. **C.40-** 153.

874.Natiq Əliyev, Natiq Ağaəli oğlu Əliyev (d.1947) - 1993-2006-cı illər Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin prezidenti olmuşdur. Hazırda Azərbaycan Respublikası Sənaye və Energetika naziridir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.29-** 394; **C.30-** 381; **C.31-** 195-199; **C.33-** 267; **C.34-** 30-52; **C.35-** 33, 428-435; **C.38-** 288; **C.41-** 202-203, 219, 227-233.

875.NATO (Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı) - hərbi-siyasi ittifaq. 1949-cu il aprelin 4-də Vaşinqtonda ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Belçika, Niderland, Lüksemburq, Kanada, İtaliya, Portuqaliya, Norvec, Danimarka, İslandiyanın imzaladıqları Şimali Atlantika müqaviləsi əsasında yaradılmışdır. 1952-ci ildə Yunanıstan və Türkiyə, 1955-ci ildə Almaniya Federativ Respublikası, 1982-ci ildə İspaniya NATO-ya qoşulmuşlar. Varşava Müqaviləsi Təşkilatı dağıldıqdan (1990) sonra əvvəllər sosialist ölkələri düşərgəsinə daxil olmuş ölkələrin bir qismi NATO-ya üzvlüyə qəbul edilmiş, digər qismi isə ilkin mərhələ kimi, NATO-nun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına qoşulmuşlar. Ali orqanı NATO Şurasının sessiyasıdır. Mənzil-qərargahı Brüsseldədir. **C.29-** 188; **C.30-** 250, 305; **C.31-** 133, 286; **C.32-** 103-108, 303, 368, 377, 379; **C.33-** 64, 139, 215, 298, 303, 384; **C.34-** 77, 78; **C.35-** 14, 165, 166, 169; **C.36-** 91, 238, 304, 405; **C.37-** 5-9, 67, 138, 315, 348; **C.38-** 202, 243-245, 391, 392; **C.39-** 82, 141, 257, 286; **C.40-** 52, 294, 295; **C.41-** 400; **C.42-** 80, 82-85, 95, 97, 177, 187, 351-353, 368-389.

876.NATO-nun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramı – NATO ilə Şərqi Avropa və keçmiş SSRİ ölkələri arasında siyasi və hərbi sahələrdə əməkdaşlıq sənədi, 1994-cü il yanvarın 10-11-də NATO Şurasının dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində Brüsseldə keçirilən görüşdə ABŞ tərəfindən təklif edilmişdir. Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev 1994-cü il mayın 4-də NATO-nun Brüsseldəki mənzil-qərargahında Azərbaycanın “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına qoşulması

haqqında sənədi imzalamışdır. 1996-cı ilin aprelində Heydər Əliyev NATO-nun Brüsseldəki mənzil-qərargahında NATO-nun Baş katibi Havyer Solana ilə görüşündə Azərbaycan Respublikasının təqdimat sənədini ona vermişdir. Həmin sənəd əsasında Azərbaycanın NATO ilə tərəfdaşlığının fərdi proqramı hazırlanmışdır. **C.38-** 192, 244.

877.Natsagiyn Baqavandi (d.1950) – 1997-2005-ci illərdə Monqolustan prezidenti. **C.34-** 179; **C.39-** 372.

878.Nazim İbrahimov, Nazim Hüseyn oğlu (d.1963) – mühəndis mexanik. 2000-2005-ci illərdə Milli Məclisin deputatı. 1997-1999-cu illərdə Azərbaycan Respublikasının Ukraynada Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri, 2002-ci ildən isə Azərbaycan Respublikası Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədridir. **C.32-** 128.

879.Nazim İmanov, Nazim Müzəffər oğlu (d.1955) – iqtisadçı, iqtisad elmləri doktoru, professor. Azərbaycan Milli İstiqlal partiyasının sədr müavini, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.30-** 114, 250.

880.Neft Daşları - Abşeron yanmasından 42 km Cənub-Şərqdə, açıq dənizdə, polad dirəklər üzərində salınmış “neft” şəhəri. Bu ərazi oradakı daşların (təqribən 20 ədəd) bəzilərində neft-qaz nişanələrinin olması ilə əlaqədar Neft Daşları adlandırılmışdır. Neft Daşları rayonunda geoloji kəşfiyyat işlərinə 1946-cı ildən başlanmışdır. Çıxarılan neft həm tankerlər, həm də boru kəmərləri vasitəsilə sahilə nəql edilir. **C.29-** 180; **C.32-** 269; **C.34-** 272; **C.35-** 240, 412; **C.36-** 103, 128, 129, 130, 134; **C.38-** 123; **C.41-** 21, 68, 229.

881.Neftçi Qurban, bax: Abbasov Qurban.

882.Nehrəm - Naxçıvan MR-də Babək rayonunda kənd. Əhalisi 11784 nəfərdir. Nehrəm tarixi kənddir. 1885-ci ildə burada ilk dünyəvi məktəb açılmışdır. C.Məmmədquluzadə 7 ildən çox Nehrəm məktəbində müəllim və müdir işləmişdir. Yazıçı “Kişmiş oyunu” (1892), “Danabaş kəndinin əhvalatları” (1894) əsərlərini burada yazmış, mahalda ilk dəfə qızları mək-

təbə cəlb etmiş və məktəb-tarix diyarşünaslıq muzeyi yaratmışdır. **C.32-** 417-435.

883.Nelson Mandela (d.1918) – görkəmli siyasi və dövlət xadimi 1994-1999-cu illərdə CAR-ın prezidenti. Afrika Milli Konqresinin (AMK) rəhbəri, aparteidə qarşı barışmaz mübariz. Dəfələrlə həbsə məruz qalmış, 1964-cü ildə isə ömürlük həbs edilmişdir. 1990-cı ildə azad edilmiş. Nobel mükafatı laureatı.**C.30-** 15.

884.Nemolyayeva Svetlana (d.1937) – Rusiya aktrisası. 1959-cu ildən V.Mayakovski adına Akademik Dram Teatrının solistidir. Kinofilmlərdə də çəkilir. Rusiya Federasiyasının Xalq artisti. **C.42-** 111.

885.Nepal, Nepal Krallığı – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 140,8 min km², əhalisi 15 milyondan çoxdur. İnzibati cəhətdən 14 zonaya bölünür. Nepal konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqan Milli Pançayatdır. Paytaxtı Katmandudur. **C.40-** 345.

886.Nəbati Seyid, Əbülqasım Möhtərəm oğlu (1812-1873) – Azərbaycan şairi. Azərbaycan və fars dillərində yazmışdır. “Məcnun”, “Məcnunşah”, “Xançobanı” təxəllüsləri ilə də yazmışdır. Nəbati həm klassik Şərq, həm də aşıq şeiri tərzində orijinal əsərlər yaratmışdır. **C.41-** 403.

887.Nəbi Xəzri, Nəbi Ələkbər oğlu Babayev (d.1924-2007) - Azərbaycanın Xalq şairi, dramaturq, ictimai xadim. Əsərlərində müasirlərimizin zəngin mənəvi aləmi, təəssübkeşlik, doğma Vətən təbiətinin gözəllikləri tərənnüm edilir. Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatıdır. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi, Azərbaycan Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. “Azərbaycan Dünyası” Beynəlxalq Əlaqələr Mərkəzinin prezidenti. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.36-** 288; **C.41-** 23.

888.Nəcəf Nəcəfov, Nəcəf Adil oğlu Nəcəfov (1955-1999) Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin yaradıcılarından biri.

1986-1999-cu illərdə “Molodyoj Azerbaydjana” qəzetinin redaktoru olmuşdur. “Azadlıq” qəzetinin ilk redaktoru Azərbaycan Ali Sovetinin, Milli Şura və Milli Məclisin üzvü olmuşdur. Azərbaycan SSR-in suverenliyi haqqında Konstitusiya aktının qəbulunda (1989) fəal iştirak etmişdir. 1992-ci ilin oktyabr-noyabr aylarında prezidentin mətbuat xidmətinin rəhbəri, sonra isə prezidentin müşaviri (1992-1993) olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir (ölümündən sonra). **C.40-** 117.

889.Nəcəf bəy Vəzirov, Nəcəf bəy Fətəli bəy oğlu Vəzirov (1854-1926) – Azərbaycan dramaturqu, publisist, teatr xadimi. Nəcəfbəy Vəzirovun humanizmi, yüksək bəşəri ideal-ları tərənnüm edən “Müsibəti Fəxrəddin” dramı Azərbaycan ədəbiyyatında ilk faciədir. Bu əsər Azərbaycan bədii və ictimai fikir tarixində xüsusi yer tutur. **C.31-** 294, 295, 357.

890.Nəriman Həsənzadə – Nəriman Əliməmməd oğlu Həsənzadə (d.1931) – Xalq şairi, filologiya elmləri doktoru. Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi. İncə lirizm ruhunda yazılmış şeirlərin müəllifidir. N.Nərimanova həsr edilmiş “Nəriman” poeması, XII əsr Azərbaycan həyatından bəhs edən “Atabəylər” mənzum dramının da müəllifidir. “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinin Baş redaktoru olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “Şərəf” və “Şöhrət” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.37-** 94-95.

891.Nəriman Nərimanov, Nəriman Nəcəf oğlu Nərimanov (1870-1925) – görkəmli dövlət xadimi, yazıçı və publisist, həkim. 1917-ci ildən Bakı Xalq Komissarları Sovetinin tərkibinə daxil olur. 1920-ci il aprelin 27-də Azərbaycanda sovet hakimiyyətinin qələbəsi ərəfəsində Nərimanov qiyabi olaraq Azərbaycan İnqilab Komitəsinin, sonra isə Azərbaycan SSR XKS-nin sədri seçildi. O, Azərbaycan xalqının maraqlarını müdafiə etdiyinə görə 1922-ci ildə Moskvaya çağırılır və SSRİ-nin 1-ci Sovetlər qurultayında (1922) SSRİ MİK-nin sədri seçilir. **C.31-** 207-208, 295.

892.Nəsib bəy Yusifbəyli, Nəsib bəy Yusif oğlu Usubbəyov (1881-1920) – Azərbaycanın görkəmli dövlət və siyasi xadimi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən biri. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 4-cü və 5-ci hökumət kabinetlərinə başçılıq etmişdir. Bakının On birinci ordu tərəfindən işğalından sonra təqibdən yaxa qurtarmaq məqsədilə şəhəri tərk edən N.B.Yusifbəyli yolda faciəli surətdə qətlə yetirilir. **C.31-** 297; **C.34-** 186; **C.36-** 330; **C.38-** 381; **C.42-** 87.

893.Nəsibə Zeynalova, Nəsibə Cahangir qızı Zeynalova (1917-2003) – Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatı. Cahangir Zeynalovun qızıdır. 1941-ci ildən Azərbaycan Musiqili Komediya Teatrının solisti olmuşdur. N.Zeynalova Azərbaycan komediya tarixinə daxil olmuş unudulmaz səhnə obrazları yaratmışdır. Zeynalovanın aktyor sənəti üçün zəngin mimika və obrazı ən xırda incəliklərilə açmaq bacarığı, milli kolorit səciyyəvidir. Nəsibə xanım bir sıra filmlərdə də çəkilmişdir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.34-** 9.

894.Nəsimi, əsl adı Seyid Əli (1369-1417) – Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri. İmadəddin Nəsimi adı ilə də məşhurdur. Əsərlərini Azərbaycan, ərəb, fars dillərində yazmışdır. Hürufiliyi yaydığı üçün Hələbdə həbs olunmuş, “kafir”, “dinsiz” elan edilərək ruhanilərin fitvası ilə öldürülmüşdür. **C.31-** 291, 307; **C.36-** 14.

895.Nəsirəddin Tusi, Məhəmməd ibn Həsən (1201-1274) – Azərbaycanın ensiklopediyaçı alimi, dövlət xadimi. Təsis etdiyi Marağa Astronomiya Rəsədxanası (1259) qısa müddətdə böyük elmi mərkəzə çevrilmiş, burada bir çox məşhur riyaziyyatçı və astronom alimlər yetişmişdir. **C.31-** 291; **C.38-** 324.

896.“Niçimen” – yapon şirkəti. Azərbaycanda 1993-cü ildən fəaliyyət göstərir və 1997-ci ildə Bakıda öz nümayəndəliyini açmışdır. Şirkət, əsasən qara metallurgiya, yanacaq, elektrotexnika, kimya və yüngül sənaye sahələri ilə məşğuldur.

C.30- 336; **C.35-** 139, 141, 145.

897.Niderland Krallığı (qeyri-rəsmi adı Hollandiya) – Qərbi Avropada Şimal dənizi sahilində dövlət. Sahəsi 41,5 min km², əhalisi 15,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 12 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı ikipalatalı (Baş ştatlar) parlamentdir. Paytaxtı Amsterdam. **C.33-** 416; **C.38-** 173, 174; **C.41-** 402.

898.Nigar Rəfibəyli, Nigar Xudadat qızı Rəfibəyli (1913-1981) – Azərbaycanın Xalq şairi. N.Rəfibəyli lirik şeirlər müəllifidir. Vətənimizin gözəl təbiət mənzərələri, Azərbaycan qadınlarının mənəvi zənginliyi, vətənpərvərlik, sülh, demokratiya, azadlıq ideyaları yazdığı şeir və poemaların əsas mövzusudur. **C.37-** 190, 191; **C.37-** 190, 191.

899.Niger, Niger Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 924 min km², əhalisi 103,9 milyon nəfərdir. Paytaxtı Abudya şəhəridir. Dövlətin və hökumətin başçısı prezidentdir. **C.31-** 231; **C.37-** 140.

900.Nigeriya, Nigeriya Federativ Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 924 min km², əhalisi 103,9 milyon nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. İnzibati ərazisi 30 ştata və bir mahala bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Abusadır. **C.30-** 122; **C.36-** 147; **C.38-** 233; **C.41-** 346.

901.Nikaraqua, Nikaraqua Respublikası – Mərkəzi Amerikada dövlət. Sahəsi 130 min km², əhalisi 4,94 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 15 departamentə və 2 muxtar əraziyə bölünür. Dövlət başçısı prezidentdir. Məsləhətçi qanunverici orqanın funksiyalarını Dövlət Şurası yerinə yetirir. Paytaxtı Manaqua şəhəridir. **C.37-** 13.

902.Nikolay I, Nikolay Pavloviç Romanov (1796-1855) – Rusiya imperatoru (1825-55) “Avropa jandarmı” kimi, tanınan I Nikolay, milli və inqilabi hərəkətləri (Şamil hərəkəti, 1830-1831-ci il, Polşa üsyanı, 1848-1849-cu il Macarıstan inqilabı) amansızlıqla yatırır, qeyri-rus xalqların zorla ruslaşdırılması,

xristianlaşdırılması siyasəti aparırdı. **C.34-** 85.

903.Nikolay Konstantinoviç Baybakov (d.1911-2008) – Rusiya Federasiyasının dövlət xadimi. Bakı şəhərinin Sabunçu qəsəbəsində doğulmuşdur. Lenin mükafatı laureatı. 1965-1990-cı illərdə SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin müavini və SSRİ Dövlət Plan Komitəsinin sədri olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.33-** 5-6, 268; **C.34-** 270, 274; **C.36-** 264; **C.41-** 302.

904.Nikolay Patruşev (d.1951) – ordu generalı, hüquq elmləri doktoru. 2008-ci ildən Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının sədri, 1999-2008-ci illərdə Rusiya Federal Təhlükəsizlik xidmətinin direktoru olmuşdur. **C.31-** 121-125.

905.Nikolay Ryabov (d.1946) – Rusiya dövlət xadimi, diplomat. 2000-2004-cü illərdə Rusiya Federasiyasının Azərbaycanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.37-** 18, 260, 262.

906.Niyazi, Tağızadə – Hacıbəyov Niyazi Zülfüqar oğlu (1912-1984) – görkəmli Azərbaycan dirijoru, bəstəkar. Azərbaycan milli dirijorluq məktəbinin formalaşması, inkişafı Niyazinin adı ilə bağlıdır. SSRİ Xalq artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, iki dəfə SSRİ Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.40-** 188; **C.41-** 44, 45.

907.Nizami Bəhmənov, Nizami Keykavuş oğlu Bəhmənov (1948-2009) – Dağlıq Qarabağın azərbaycanlılar icmasının başçısı olmuşdur. **C.33-** 301.

908.Nizami Gəncəvi, İlyas Yusif oğlu (1141-1209) - dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri. Dünya ədəbiyyatı tarixinə məsnəvi formasında yazdığı beş epik poemadan ibarət “Xəmsə” müəllifi kimi daxil olmuşdur. Nizami Gəncəvinin ilkin Şərq renessansının zirvəsi olan yaradıcılığında dövrünün ən humanist, ümumbəşəri ictimai-siyasi, sosial və mənəvi-əxlaqi idealları parlaq bədii əksini tapmışdır. Nizami Gəncəvi yaxın şərq ədəbiyyatında mənzum roman janrının əsasını qoymuş, yeni ədəbi məktəb yaratmışdır. Nizami Gəncəvi həm

də dövrünün görkəmli mütəfəkkiri olmuşdur. Onun bütün əsərlərində şəxsiyyət azadlığı, insanın mənəvi azadlığı tərənnüm olunur. **C.29-** 250; **C.32-** 330; **C.33-** 394; **C.36-** 14; **C.37-** 271, 276, 280; **C.38-** 65; **C.39-** 31-74, 83, 267, 383; **C.40-** 5, 106, 187; **C.41-** 40, 137, 26, 288, 292, 305; **C.42-** 189.

909.Nobel qardaşları - İsveç ixtiraçıları və sənayeçiləri. Silah istehsalı və ağ neft ticarəti ilə məşğul olmuşlar. Robert Nobel XVIII əsrin 70-ci illərində Bakıya gəlmiş və neft işi ilə maraqlanmışdı. O sonralar qardaşı Lüdviqi də bu işə cəlb etmiş və onlar 1879-cu ildə “Nobel qardaşları” şirkətini təsis etmişlər. Şirkətin, demək olar, bütün kapitalı, habelə ilboyu götürdüyü yüz milyon manatlarla izafə mənfəət Bakı neftinin hesabına qazanılmışdı. Tərkibinə əsas kapitalı 130 milyon manatdan çox olan 25 müxtəlif müəssisə daxil idi. Nobel qardaşları inhisarlarının Bakıda fəaliyyəti Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafına səbəb oldu. onların açdığı müəssisələrdə minlərlə azərbaycanlı işləmiş və onlar öz işlərinin gözəl mütəxəssisi olmuşlar. Onların sifarişi ilə İsveçdə tikilən və Xəzərə gətirilən «Zoroastr» gəmisi dünyada ilk neftdaşıyan tanker idi. Beynəlxalq Nobel mükafatları Alfred Nobelin vəsiyyətinə əsasən Nobel fondu tərəfindən təsis edilmişdir. Bu mükafat hər il məşhur alimlərə (etdikləri ixtiralar və gördükləri işlərə), ictimai və siyasi xadimlərə, yazıçı və şairlərə verilir. **C.29-** 354.

910.Norodom sianuk (d.1922) – 1945-1955 və 1993-cü ildən Kambocanın kralı. 1955-ci ildə atasının xeyrinə taxt-tacı tərk etmişdi. 1955-1960-ci illərdə hökumət başçısı, 1970-1975 və 1979-1990-ci illərdə isə mühacirətdə olmuşdur. 1991-ci ildən yenidən dövlətin başçısı kimi tanındı. 1991-ci ildən həm də Ali Milli Məclisin (Milli bəlişğin) sədridir. **C.31-** 30; **C.36-** 416; **C.42-** 215.

911.Norveç, Norveç Krallığı – Şimali Avropada dövlət. Sahəsi 387 min km², əhalisi 4,4 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 19 fülkeyə (qraflığa) bölünür. Dövlət başçısı kral, qanunverici orqanı ikipalatalı (storting laqtinq və odelstinq)

parlamentdir. Paytaxtı Oslodur. **C.33-** 51-65, 193; **C.34-** 65, 66, 260-264, 272, 282, 283; **C.38-** 111-113, 261-262, 305; **C.39-** 17-19; **C.41-** 221-222, 226, 235, 236, 237, 250, 266.

912.Novruz bayramı – qədim xalq bayramı. Şimal yarım-kürəsində astronomik yazın başlandığı gecə-gündüz bərabərliyi günündə (martın 21-22-də) keçirilir. Qədim zamanlardan başlayaraq İran, Azərbaycan, Əfqanıstan, Tacikistan, Özbəkistan və bəzi Şərq ölkələri baharın – yeni ilin gəlişini şənliklərlə qarşılayırlar. Respublikamız müstəqillik qazanandan sonra Novruz bayramı rəsmi ümumxalq bayramı və istirahət günü elan edilmişdir. **C.33-** 220-221, 222, 223, 235-242, 291.

913.Novorossiysk – Rusiya Federasiyasının Krasnodar diyarında liman. Bakıdan Novorossiyskə neft kəməri çəkilməmiş və 1997-ci ildə istifadəyə verilmişdir. **C.41-** 205, 245, 275, 276.

914. “NTV” – Rusiya Federasiyasının müstəqil televiziya kanallarından biri. 1991-ci ildən fəaliyyət göstərir. **C.31-** 93; **C.33-** 26, 62, 64; **C.38-** 134-135, 137, 139, 140; **C.40-** 379; **C.41-** 268.

915.Nursultan Nazarbayev, Nursultan Abiş oğlu Nazarbayev (d.1940) – Qazaxıstanın dövlət və siyasi xadimi. 1979-cu ildə Qazaxıstan MK-nın katibi, 1984-cü ildə Qazaxıstan Ali Sovetinin sədri, Nazirlər Sovetinin sədri, 1989-1991-ci illərdə Qazaxıstan KP MK-nın Birinci katibi. 1991-ci ilin dekabrından Qazaxıstan Respublikasının prezidentidir. **C.35-** 244, 295-296, 299, 305-307, 402; **C.36-** 79; **C.37-** 80-81, 86, 105, 143, 303; **C.41-** 207, 268, 397-398; **C.42-** 69, 119.

916.Nuru Paşa (1889-1949) - türkiyə hərbi xadimi, general. 1918-ci ilin yazında Osmanlı Türkiyəsi Azərbaycanı və Dağıstanı bolşevizmdən xilas etmək üçün qərargah yaradanda Nuru Paşa Qafqaz İslam Ordusunun komandanı təyin edildi. Nuru Paşanın qoşunları 1918-ci il iyunun 17-dən sentyabrın 14-dək uğurlu döyüş əməliyyatları apararaq işğal altında olan Azərbaycan torpaqlarının bolşevik-daşnak işğalçılarından tə-

mizlədi və həmin ilin oktyabrında Bakını azad etdi. **C.29-** 322.

917.Nyu-York – ABŞ-ın ən mühüm iqtisadi, maliyyə, siyasi və mədəni mərkəzlərindən biri. Əsası 1626-cı ildə Yeni Amsterdam adı ilə hollandiyalılar tərəfindən qoyulmuşdur. 5 inzibati rayona bölünür. Sahəsi 816 km² (o cümlədən quru hissəsi 768 km²), əhalisi 7 milyon (ətrafı ilə birgə 16 milyon) nəfərdən çoxdur. Ölkənin 7 əsas bankından 6-nın iqamətgahı bu şəhərdədir. **C.30-** 5-40, 55, 92, 98, 104, 112, 113, 126, 160, 179, 241; **C.31-** 19; **C.38-** 7, 8, 12, 283.

918.“Nyu-York Tayms” - ABŞ-da gündəlik qəzet. 1851-ci ildən Nyu-Yorkda nəşr edilir. Tirajı 837,2 min (bazar günündə 1,4 milyon) nüsxədir. **C.29-** 241, 260; **C.33-** 339; **C.35-** 28; **C.35-** 422; **C.36-** 58, 59-60, 61-64, 153, 164, 170, 171, 194, 238, 340, 355, 419; **C.37-** 10, 11, 129-130, 131, 342-368, 381, 383, 404, 405, 406, 440.

919.Oğuz – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. Şəki rayonunun ərazisi 1963-65-ci illərdə Oğuz rayonunun tərkibində olmuşdur. Şimalda Dağıstanla həmsərhəddir. Sahəsi 1077 km², əhalisi 37,7 min nəfərdir. **C.42-** 310, 313.

920.Oktar Ataman (d.1939) – Türkiyə hərbi xadimi; general. 1998-ci ildə Türkiyə Respublikasının NATO-da hərbi nümayəndəsi, sonra isə NATO-nun Cənub-Şərqi Avropada Birləşmiş Hərbi Qüvvələrinin komandanı olmuşdur. **C.37-** 5-9.

921.Oqtay Sadıqzadə, Oqtay Seyid Hüseyn oğlu Sadıqzadə (d.1921) – Azərbaycan boyakarı və qrafiki, Azərbaycan Respublikasının əməkdar incəsənət xadimi. Yazıçı, publisist Seyid Hüseynin oğludur. Əsasən, kitab qrafikası sahəsində fəaliyyət göstərmişdir. Tematik tablo, kompozisiya, portret və s. Boyakarlıq əsərləri də çəkmişdir. Azərbaycan şairlərindən Qətran Təbrizi, Qönçəbəyim, Heyran xanımın portretlərinin

müəllifidir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.34- 9.**

922.Oktyabr inqilabı, Böyük Oktyabr Sosialist İnqilabı – müasir tarixşünaslıqda Oktyabr çevrilişi adlanır. 1917-ci il oktyabrın 24-dən 25- nə (noyabrın 6-dan 7-nə) keçən gecə V.İ.Leninin başçılığı ilə bolşeviklər silahlı üsyan edərək Müvəqqəti hökuməti devirdilər. Bunun nəticəsində, V.İ.Lenin başda olmaqla, Rusiyada sovet hökuməti – Xalq Komissarları Soveti yarandı.**C.30- 270.**

923.Olavur Raqnar Qrimsson (d.1943) – 1996-ci ildən indiyə qədər İslandiyanın prezidenti. Politologiya elmləri doktoru. **C.34- 348; C.39- 79.**

924.Olusequn Obasanco (d.1937) – Nigeriya siyasi və dövlət xadimi; 1999-cu ildən Nigeriyanın prezidenti. **C.38- 233; C.41- 346.**

925.Oman, Oman Sultanlığı – Şərqi Ərəbistan yarımadasında dövlət. Sahəsi 212,4 min km², əhalisi 2,2 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 7 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı sultandır. Paytaxtı Məskət şəhəridir. **C.31- 64; C.36- 418.**

926.OMON - 1992-95-ci illərdə Daxili İşlər Nazirliyinin tərkibində olan Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstələri (XTRD). **C.29- 260; C.34- 191; C.37- 46.**

927.XVI Karl Qustav (d.1946) – 1973-cü ildən İsveçin kralı. O həmçinin “Ümumdünya təbiət” fondunun prezidentidir. **C.38- 408.**

928.Ordubad rayonu – Naxçıvan MR-də inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Culfa rayonu ilə birləşdirilmişdi. 1965-ci ildə müstəqil rayon olmuşdur. Sahəsi 0,97 min km², əhalisi 41347 nəfərdir. **C.40- 216, 263.**

929.ORT, Rusiya İctimai Televiziyası – Rusiyanın birinci telekanalı. MDB ölkələrinin 98 faizdən çox əhalisi üçün verilişlər aparır. Müxbir məntəqələri Rusiyada, MDB-də və dünyanın bir çox ölkələrində fəaliyyət göstərir. **C.31- 374;**

C.33- 61, 62, 64; **C.34-** 287.

930.Osmanlı imperiyası, Osmanlı imperatoru Sultan Türkiyəsinin rəsmi adı (Osmanlılar sülaləsinin əsasını qoymuş I Osmanlı adındandır). XV əsrin 2-ci yarısından Osmanlı dövləti imperiya çevrilməyə başlamış, XV-XVI əsrlərdə Asiya, Avropa və Afrikada türk işğalları nəticəsində dünyanın ən böyük dövlətlərindən biri olmuşdur. 1918-ci ildə Birinci dünya müharibəsində məğlubiyyətindən sonra tamamilə dağıldı, 1922-ci ildə Türkiyə sultanlığına da son qoyuldu. **C.29-** 404; **C.33-** 97, 113, 114, 174; **C.36-** 36; **C.42-** 190.

931.31 mart azərbaycanlıların soyqırımı, 1905-1918 -ci illər soyqırımı – çarizmin fəal köməyi ilə erməni-daşnak silahlı birləşmələrinin Azərbaycanın türk-müsəlman əhalisinə qarşı törətdiyi genişmiqyaslı qanlı aksiyalar. Ermənilərin 1905-ci ilin fevralında Bakıdan başlanan vəhşilikləri bütün Azərbaycanı və indi Ermənistan adlanan Qərbi Azərbaycan ərazisindəki yaşayış məntəqələrini əhatə etdi. Yüzlərlə Azərbaycan kəndi dağıdıldı, yüz minlərlə azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildi, xalqımıza məxsus çoxlu milli mədəniyyət abidələri məhv və talan olundu. Bütün bu vəhşiliklər ermənilərin vaxtilə yerləşdirildikləri, lakin əhalinin milli tərkibində azlıq təşkil etdikləri Azərbaycan torpaqlarını zorla erməniləşdirmək, bədənə “azərbaycanlılarsız Ermənistan” kimi qeyri-insani planlarını azərbaycanlıların soyqırımı hesabına həyata keçirmək niyyətindən xəbər verir. **C.33-** 249-252; **C.35-** 390; **C.38-** 58-61.

932.Ömər Eldarov, Ömər Həsən oğlu Eldarov (d.1927) – görkəmli Azərbaycan heykəltəraşı. Azərbaycan MEA-nın həqiqi üzvü. Rəssamlıq Akademiyasının müxbir üzvü. Heykəltəraşlığın müxtəlif janrlarında (monumental abidə, portret, büst, qorelyef və s.) əsərlər yaradır. I çağırış (1995-2002-ci

illərdə) Azərbaycan Respublikası Milli Məclisin deputatı olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.34-** 9; **C.42-** 132.

933.Ömər Həsən əl-Bəşir (d.1944) – Sudan hərbi və dövlət xadimi, prezident. 1989-cu ildə hərbi çevrilişdən sonra hakimiyyətə gəlmişdir. **C.31-** 397.

934.Ömər İzgi (d.1940) – türk hüquqşünası və siyasətçisi. Milliyyətçi Hərəkət Partiyasının üzvü. 2000-2002-ci illərdə TB MM-nin sədri olmuşdur. **C.36-** 399; **C.42-** 159.

935.Özbəkistan, Özbəkistan Respublikası - Orta Asiyanın mərkəzində dövlət. Sahəsi 447,4 min km², əhalisi 23 206 min nəfərdir. Özbəkistanın tərkibinə Qarakalpak Muxtar Respublikası və 12 vilayət daxildir. Dövlətin başçısı – prezident, qanunverici orqan - Məclisdir. Paytaxtı Daşkənd şəhəridir. **C.29-** 400, 401, 420-426; **C.36-**41, 98, 100, 102, 111, 112; **C.40-** 20, 38, 45, 60, 91, 93, 293, 384, 401.

936.Pakistan, Pakistan İslam Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Sahəsi 796 min km², əhalisi 133,5 milyon nəfərdir. Paytaxtı İslamabad şəhəridir. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə və federal paytaxt ərazisinə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlamentdir. **C.34-** 422; **C.39-** 363; **C.40-** 27, 107, 343; **C.42-** 41, 42, 45, 54-55, 78.

937.Palermo - İtaliyada şəhər. Tirren dənizində port, Siciliya və Palermo vilayətinin inzibati mərkəzi. Əhalisi 695 min nəfər. XII-XIII əsrlərdə Siciliya Krallığında kralların iqamətgahı olmuşdur. **C.29-** 62, 63.

938.Paris – Fransanın paytaxtı. Ölkənin iqtisadi, siyasi və mədəniyyət mərkəzi, dünyanın ən böyük və gözəl şəhərlərindən biri. Parisin rəsmi şəhər dairəsində sahəsi 105 km², əhalisi 2,2 milyon nəfərdir. Versal, Arjantoj, Dransi Bulon-Bijankur,

Sen-Deni, Montraj, Nanter, Kolomb şəhərlərilə birlikdə sahəsi 1700 km², əhalisi 9,1 milyon nəfərdir. 987-ci ildən Paris Fransa krallığının paytaxtına çevrilmişdir. Fransa krallığının mərkəzləşdirmə siyasəti Parisin inkişafına böyük təkan vermiş, XVII əsrin ortalarında, xüsusilə XVIII əsrdə Paris Avropanın mədəniyyət mərkəzinə çevrilmişdir. Bir sıra beynəlxalq təşkilatların (YUNESKO və s.) iqamətgahı Parisdədir. Paris dünyanın ən orijinal və təkrarsız şəhərlərindəndir. Burada Renessans və klassisizm üslublarında çoxlu dəbdəbəli ansamblar, binalar, eləcə də orta əsrlərə aid parklar və heykəllər, təmtəraqlı meydanlar, bulvar və prospektlər var. **C.33-** 27-43, 46, 100, 123, 134, 150, 152, 159, 170, 175, 196, 202, 223, 307, 316, 398.

939.Paris xartiyası – Parisdə 1990-ci il noyabrın 21-də ATƏT-in üzvü olan ölkələrin dövlət və hökumət başçıları imzalamışdır. Burada ilk dəfə olaraq “soyuq müharibə”nin nəticələrini yekunlaşdıran və yeni eranın başladığını bildirən çoxtərəfli sənədlər imzalanmışdır. **C.34-** 309, 314.

940.Pasxa bayramı – yəhudi və xristian bayramı. Pasxa əvvəllər yəhudilərin Misirdən “çıxıb getmələri” münasibətilə, sonra isə yəhudi xalqının xilaskarının zühurunu gözləməklə, xristianlıqda isə İsanın izzətləri, din yolunda fəda olması, onun ölümü və yenidən dirilməsi ilə əlaqələndirilir. Əvvəllər yəhudi və xristian pasxaları eyni vaxta təsadüf edirdi. 325-ci ildə Ümumdünya xristian yığıncağı xristian pasxasını yəhudi pasxası qurtarandan bir həftə sonra qeyd etməyi qərara aldı. Bu tarix aprelin 4-dən mayın 8-dək olan dövrə təsadüf edir. **C.33-** 346.

941.Pekin – Çinin paytaxtı (1949-cu ildən). Ölkənin siyasi, iqtisadi, elm və mədəniyyət mərkəzi. Əhalisinin sayına görə ölkənin ikinci (Şanxaydan sonra) şəhəri, Böyük Çin düzənliyində, Yundinxə çayı hövzəsindədir. Sahəsi 17,8 min km², əhalisi 7,2 milyon nəfərdir. Pekin haqqında ilk məlumat e.ə. ikinci minilliyə aid edilir. Pekin Çinin ən iri sənaye mərkəzlərindəndir. **C.36-** 98, 216.

942. “Pennzoyl” – neft və təbii qaz ehtiyatlarının kəşfiyyatı, istismarı, sürtkü yağlarının istehsalı və satışı ilə məşğul olan şirkət. 1989-cu ildə yaradılmışdır. Mərkəzi ofisi ABŞ-ın Hyuston şəhərindədir. 10 min işçisi var. “Pennzoyl” şirkəti Azərbaycanda 1992-ci ilin əvvəllərindən fəaliyyət göstərir. **C.35-** 428-435.

943. Peru, Peru Respublikası - Cənubi Amerikanın Qərbində dövlət. Sahəsi 1285,2 min km əhalisi, 23,95 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 12 rayona bölünür. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı Demokratik Müəssislər Məclisi Konqresidir. Paytaxtı Limadır. **C.29-**140; **C.35-** 51.

944. Peter Stoyanov (d.1952) – Bolqarıstanın siyasi və dövlət xadimi. Hüquqşünas. 1991-1992-ci illərdə Ədliyyə nazirinin müavini olmuşdur. 1997-ci ildən Bolqarıstan Respublikasının prezidentidir. **C.32-** 251, 410; **C.37-** 188.

945. Petru Luçinski (d.1940) - Moldovanın siyasi və dövlət xadimi. 1971-ci ildən 1989-cu ilə qədər dövlət və partiya işlərində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 1997-2002-ci illərdə Moldova Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.29-** 389; **C.31-** 51; **C.34-** 18; **C.35-** 244.

946. Pənah Hüseynov, Pənah Çodar oğlu Hüseynov (d.1957) – Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (2005 - 2010) üzvü. Milli Məclisin Təhlükəsizlik və Müdafiə məsələləri komitəsinin üzvüdür. 1993-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Baş naziri vəzifəsində çalışmışdır. **C.32-** 389; **C.36-** 83.

947. Pərviz Müşərrəf (d.1943) – 2001-2008-ci illərdə Pakistan Respublikasının prezidenti, ordu generalı. 1988-1990 və 1993-1996-cı illərdə Pakistanın Baş naziri, 1998-ci ildə Baş qərargah rəisi olmuş, 1999-cu ildə hərbi çevriliş nəticəsində hakimiyyətə gəlmişdir. **C.34-** 422; **C.39-** 363; **C.40-** 343; **C.42-** 41, 42, 45, 54-55, 78.

948. Piskaryov qəbiristanlığı – 1941-1944-cü illərdə Leningrad cəbhəsində alman faşizminə qarşı vuruşmada həlak olanların (470 minə yaxın) şərəfinə salınmış xatirə kompleksi.

Qəbiristanlıqda “Ana Vətən” abidəsi ucaldılmışdır. **C.39-** 41, 48, 49.

949.PKK - burada, əsasən Türkiyədə fəaliyyət göstərən senapatist, terrorçu Kürd Fəhlə Partiyası nəzərdə tutulur. **C.29-** 318, 319, 320; **C.38-** 202, 392; **C.40-** 297, 299.

950.Pnevmoniya – ağ ciyər iltihabı. **C.30-** 105, 109, 126.

951.Poçinok Aleksandr (d.1958) – Rusiya dövlət xadimi, RF Vergilər və Rüsum (1999-2000) və Əmək və Sosial İnkişaf naziri (2000-2004) olmuşdur. **C.41-** 349-351.

952.Pol Biyya (d.1933) – Kamerun siyasi və dövlət xadimi. 1975-1982-ci illərdə Kamerunun Baş naziri, 1982-ci ildən Kamerunun prezidentidir. **C.38-** 302.

953.Polad Bülbüloğlu (d.1945) - bəstəkar, müğənni, dövlət xadimi. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Mahnıları 1960-1970-ci illərdə SSRİ məkanında məşhur estrada müğənnilərinin ifasında səslənmişdir. 1988-2005-ci illər Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət naziri olmuşdur. Hazırda Azərbaycan Respublikasının Rusiyada Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirdir. **C.29-** 429; **C.30-** 163; **C.32-** 96-102; **C.36-** 137, 174, 175, 185, 187, 191, 195, 202, 211, 212, 363, 365; **C.37-** 189-193; **C.38-** 344; **C.39-** 37; **C.40-** 79, 80.

954.Polşa, Polşa Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 312,7 min km², əhalisi 38,7 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 49 voyevodalığa bölünür. Ali və yeganə qanunverici orqanı ikipalatalı Seymdir. Paytaxtı Varşava şəhəridir. **C.30-** 174; **C.34-** 13, 383-384; **C.37-** 360-361; **C.38-** 170, 218.

955.Portuqaliya, Portuqaliya Respublikası – Cənub-Qərbi Avropanın Pireney yarımadasında dövlət. Sahəsi 92 min km², əhalisi 9,9 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 19 mahala və iki muxtar vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı Respublika Məclisidir. Paytaxtı Lissabondur. **C.33-** 363; **C.34-** 324, **C.38-** 410.

956.Prodi Romano (d.1939) – İtaliyanın siyasi və dövlət xadimi, hüquqşünas. 70-ci illərin axırlarında Sənaye naziri, 80-

ci illərin sonunda isə Sənaye Yenidənqurma İnstitutunun prezidenti seçilmişdir. 1995-ci ildən sol mərkəzçilər koalisiyasına başçılıq edir. Romano Prodi müxtəlif yüksək dövlət vəzifələrində işləmiş və Baş nazir olmuşdur. **C.32-325.**

957.Puqo Boris Karloviç (1937-1991) – sovet siyasi xadimi, general-polkovnik. Latviya Dövlət Təhlükəsizliyi naziri, Latviya KP MK-nın Birinci katibi, Sov. İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü və SSRİ Daxili İşlər naziri vəzifələrində işləmişdir. 1991-ci ildə Fövqəladə hallar üzrə Dövlət Komitəsinin üzvü olmuşdur. FHDK məğlub olduğdan sonra özünə qəsd edərək öldürmüşdür. **C.35- 251.**

958.Pumipon Adulyadet (d.1946) – 2003-cü ildən Tailandın 9-cu kralı. Milyarder Rumipon (35 milyard Amerika dolları) varidatının çox hissəsini inkişaf layihələrinin maliyyələşdirilməsinə sərf etmişdir. **C.37- 73.**

959.Puşkin, Aleksandr Sergeyeviç Puşkin (1799-1837) – dahi rus şairi, yeni rus ədəbiyyatının banisi. Puşkin rus ədəbi dilini yeni yüksək zirvəyə qaldırmışdır. Rus poeziyasının “atası olan” (N.Q.Çernışevski) Puşkin novator şair kimi yeni tipli realist şeirin, mənzum romanın, tarixi povestin, mənzum hekayə, nağıl və dramın gözəl nümunələrini yaratmışdır. Qafqaz həyatı onun yaradıcılığına müstəsna təsir göstərmiş, şairin bu mövzuda yazdığı əsərlər (“Qafqaz əsiri”, “Quldur qardaşlar”, “Baxçasaray fontanı”, “Qaraçılar”, “Ərzuruma səyahət”) rus ədəbiyyatında yeni səhifə açmışdır. Bakıda Puşkinə abidə qoyulmuşdur. **C.36- 257-261; C.37- 271, 276, 280; C.38- 65; C.39- 40.**

960.Putin, Vladimir Vladimiroviç Putin (d.1952) 2000-2008-ci illərdə Rusiya Federasiyasının prezidenti. 1975-97-ci illərdə bir sıra məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 1998-ci ildə Rusiya Federasiyası prezidenti administrasiyasının rəhbəri, 1998-99-cu illərdə FTX-nın direktoru, 1999-cu ilin avqustundan Rusiya hökumətinin başçısı, 2008-ci ilin mayında Rusiya Federasiyasının Baş naziri təyin edilmişdir. 2012-ci ilin mart ayında

yenidən Rusiya Federasiyasının prezidenti seçilmişdir. **C.29-** 55, 108, 109, 177, 223, 224, 225, 230, 233, 304, 331-332, 445, 446; **C.30-** 94, 99, 100, 112, 114, 263, 264, 445; **C.31-** 13, 25, 27, 75, 76, 77, 78, 122, 123, 124, 125, 136, 137, 142, 147, 151, 152, 194; **C.32-** 19, 22, 23, 24, 27, 35-95, 108, 138, 139, 140, 141, 148, 198, 199, 269, 270, 317, 383; **C.33-** 49, 136, 137, 138, 139, 144, 152, 193, 195, 202, 206, 208, 269, 270, 276, 299, 300; **C.34-** 89, 90, 91, 92, 93, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 112, 113, 132, 133, 138, 139, 224, 228, 231, 235, 250-259, 328, 329, 337, 344, 346, 361, 362, 363, 364, 394; **C.35-** 184, 188, 189, 215, 242, 243, 289, 299, 302-304, 305-307, 310, 311, 312, 317, 319, 331, 337, 419, 436, 441, 442, 443, 444, 445; **C.36-** 163, 253, 260, 274, 379, 386, 387; **C.37-** 15, 16, 17, 56, 77-91, 103, 105, 255, 262, 263, 264-265, 266-269, 270-272, 273-280, 281-287, 288, 294, 296, 297, 301, 302, 303, 304, 357, 421, 422, 435-436; **C.38-** 9, 10, 66, 72-73, 82, 84, 95, 128, 137, 139, 140, 143-144, 179, 256, 376, 380, 383, 385, 389, 390, 393; **C.39-** 26, 29, 31-74, 75-76, 81, 82, 83, 206, 329, 335, 407; **C.40-** 100, 101, 102, 106; **C.41-** 14, 47, 266, 268, 274, 277, 278, 279, 281-283, 284-297, 305, 307, 308, 310, 311, 324, 326, 327, 328, 331, 340, 343, 374, 378, 394, 397-398, 399; **C.42-** 96, 113, 138, 156, 162, 163, 232.

961.Pyotr I, Böyük Pyotr (1672-1725) – rus çarı. Rusiyanın ilk imperatoru (1721-ci ildən), dövlət xadimi, sərkərdə, diplomat. Fiziki cəhətdən möhkəm, ağıllı, iradəli, eyni zamanda çılğın, amansız (1718-ci ildə oğlu barədə ölüm hökmünə razılıq vermişdi) adam idi. Rusiyanın qabaqcıl Qərbi Avropa ölkələrindən geriliyini aradan qaldırmaq üçün mühüm islahatlar keçirmişdir. I Pyotr müvəffəqiyyətli xarici siyasət yeridirdi. Azov şərafləri (1695-1696) nəticəsində, Şimal müharibəsindəki (1700-1721) qələbədən sonra Rusiya Avropanın böyük dövlətləri sırasına daxil oldu. 1703-cü ildə I Pyotr Peterburqun əsasını qoydu. O, nizami rus ordusunun və hərbi dəniz donanmasının yaradıcısıdır. Sənayenin inkişafına, kanal-

lar və yollar çəkilməsinə xüsusi diqqət yetirmişdir. O, mədəniyyət və maarif sahəsində də böyük dəyişikliklər etmişdi: onun dövründə Rusiya EA (1725) yaradılmışdı. I Pyotr Rusiya tarixinə mütərəqqi dövlət və hərbi xadim kimi daxil olmuşdur. **C.39-** 40, 46.

962.Rac Kapur (1924-1988) – hind kino aktyoru, rejissor. “Avara”, “Cənab 420”, “Gecənin qaranlığında”, “Sanqam” filmləri ona böyük şöhrət qazandırmışdır, Rac Kapurun aktyor sənəti üçün orijinallıq, lirizm və komizm çox səciyyəvi idi. **C.36-** 284, 354.

963.Raciv Qandi (1944-1991) – Hindistan dövlət xadimi. 1984-1989-cu illərdə Hindistanın Baş naziri olmuşdur. Terrorçu tərəfindən öldürülmüşdür. **C.36-** 354, 355.

964.Rafael Hüseynov (d.1955) – ədəbiyyatşünas, publisist. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı, Nizami adına Ədəbiyyat Muzeyinin direktorudur. **C.32-**128.

965.Rafael, Raffaello Santi (1483-1520) – italyan boyakarı və memarı. Renessans incəsənətinin görkəmli sənətkarlarından biri. Ən görkəmli, kamil əsəri “Sikst madonnası”dır. Bu tabloda insan gözəlliyi və ana məhəbbəti ideallaşdırılmış, körpəsini bağrına basmış Məryəm təsvir olunmuşdur. **C.42-** 194.

966.Rafiq əl-Həriri (1944-2005) – Livan milyoneri və siyasi xadim. Terror nəticəsində həlak olmuşdur. 1992-2005-ci illərdə Livanın Baş naziri olmuşdur. **C.31-** 39; **C.34-** 246, 247, 249.

967.Ramazan ayı – “Qurani-Kərim”in nazil olduğu ay. **C.31-** 244, 247, 275-282.

968.Ramazan bayramı - müsəlman aləmində orucluğu bitəndən sonra keçirilən bayram. “Qurani-kərim” oruc tutmağı islamın vacib əməllərindən biri hesab etmiş və insanlarda yol

verilmiş xətlərin oruc tutmaqla bağışlanmasını təsbit edir. Bu bayram bir də ona görə əzizdir ki, məhz Qurani-kərim müqəddəs Ramazan ayında nazil olmuşdur. Bu bayram bir fərdin deyil, bütün cəmiyyətin mənəvi sevinci, bu həyəcanın hamıya çatması, bütün müsəlmanları qəlbdən qardaş sanmaqdır. **C.32-** 298; **C.37-** 141-142, 145-148.

969.Ramil Usubov (d.1948) – general-polkovnik. 1994-cü ildən Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər naziridir. **C.31-** 93, 99, 104, 110-112; **C.34-** 12, 92, 258; **C.36-** 379-387; **C.37-** 158, 252, 384; **C.38-** 194; **C.39-** 342-362; **C.40-** 96, 123; **C.41-** 138

970.Ramiz Mehdiyev, Ramiz Ənvər oğlu Mehdiyev (d.1938) – Azərbaycanın görkəmli siyasi və dövlət xadimi, fəlsəfə elmləri doktoru, professor. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü. 1978-1980-ci illərdə Səbail rayon partiyası komitəsinin birinci katibi, 1980-1981-ci illərdə Azərbaycan KP MK-da elm və təhsil şöbəsinin müdiri, 1981-1983-cü illərdə Azərbaycan KP MK-da təşkilat-partiya şöbəsinin müdiri, 1983-1988-ci illərdə Azərbaycan KP MK-da ideologiya üzrə katib, 1988-1994-cü illərdə Azərbaycan EA-nın İctimai-Siyasi Tədqiqatlar və İnformasiya İnstitutunda şöbə müdiri, 1994-cü ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının şöbə müdiri, 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Administrasiyasının rəhbəridir. 1995-2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı olmuşdur. Müasir siyasi və ictimai problemlərə, dövlət quruculuğuna aid bir çox kitab monoqrafiyaların və məqalələrin müəllifidir. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal”, Rusiya Federasiyasının “Dostluq” ordenləri ilə təltif edilmişdir. Beynəlxalq Nyu-York Akademiyasının və Türk Dünyası Araşdırmalar Uluslararası Elmlər Akademiyasının üzvüdür. **C.30-** 94, 95, 96, 110, 125, 126, 127-136, 137, 141, 144, 146, 147, 149, 301, 358, 360, 415, 418, 419; **C.31-** 105, 106; **C.34-** 90, 91, 93, 103, 243; **C.36-** 220, 226, 412; **C.37-** 172, 381-385;

C.38- 158, 161, 165, 366; **C.39-** 398-409.

971.Ramiz Mustafayev, Ramiz Hacı oğlu Mustafayev (1926-2008) – bəstəkar. Əməkdar incəsənət xadimi. 1968-1973-cü illərdə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının katibi olmuşdur. Füzulinin, M.Lermontovun və başqalarının sözlərinə yazılmış gözəl romansları və mahnıları var. **C.36-** 293-294.

972.Ramiz Rzayev, Ramiz Həsən oğlu Rzayev (d.1939) - kimya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü. 1993-2006-cı illərdə Azərbaycan Respublikasının Rusiya Federasiyasında Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.29-** 227; **C.36-** 247; **C.37-** 260; **C.41-** 281, 287.

973.Rasim Ocaqov, Rasim Mirqasım oğlu Ocaqov (1933-2006) – görkəmli Azərbaycan kino rejissoru. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. 1956-cı ildən “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında işləyir. Əvvəllər operator kimi, 1974-cü ildən isə rejissor kimi fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycan Kinematoqrafiya İttifaqının katibi. Filmləri “Tütək səsi”, “Ad günü”, “İstintaq”, “Bağlı qapı” və s.-dir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-** 253; **C.42-** 251.

974.Rassel Vonston (1932-2008) – Liberal-demokrat politoloqu. 1999-2008-ci illərdə AŞPA-nın sədri olmuşdur. **C.32.-** 129, 181-183, 186; **C.36-** 86-97.

975.Rau Yohannes (1931-2006) – Almaniya dövlət xadimi. 1999-2004-cü illərdə Almaniyanın federal prezidenti olmuşdur. Almaniya Sosial Demokrat Partiyasının liderlərindən biri. **C.30-** 117; **C.36-** 149; **C.38-** 175; **C.40-** 351; **C.41-** 348.

976.Rauf Abdullayev, Rauf Canbaxış oğlu Abdullayev (d. 1937) – dirijor, Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Ü.Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Simfonik Orkestrinin bədii rəhbəri və baş dirijorudur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.41-** 36-37,57.

977.Rauf Atakişiyev, Rauf İsrafil oğlu Atakişiyev (1925-1994) – müğənni, pianoçu, pedaqoq. Azərbaycan Respubli-

kasının Xalq artisti. Azərbaycan Akademik Opera və Balet Teatrının solisti olmuşdur. **C.41-** 57.

978.Rauf Hacıyev, Rauf Soltan oğlu Hacıyev (1922-1995) – Azərbaycan bəstəkarı, SSRİ Xalq artisti. 1964-1965-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının direktoru 1965-1971-ci illərdə Azərbaycan SSR Mədəniyyət naziri, 1979-1985-ci illərdə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının katibi olmuşdur. Rauf Hacıyevin Azərbaycan operettasının inkişafında mühüm xidməti var. Rauf Hacıyevin operetlları SSRİ-nin, eləcə də xarici ölkələrin bir sıra teatrlarında tamaşaya qoyulmuşdur. **C.36-** 143, 288; **C.41-** 53.

979.Rauf Təhşinski (d.1956) – jurnalist, fəlsəfə doktoru. 1990-cı ildən 2001-ci ilə qədər “Ayna” – “Zerkalo” qəzetinin Baş redaktoru, 2001-ci ilin axırlarından “Exo” qəzetinin Baş redaktoru və təsisçisidir. **C.40-** 89-133.

980.Raykin Arkadi İsaakoviç (1911-1987) – rus estrada artisti. SSRİ Xalq artisti, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Lenin mükafatı laureatı. 1939-cu ildən Leninqrad Miniatur Teatrının əvvəlcə artisti, sonradan bədii rəhbəri və quruluşçu rejissoru olmuşdur. **C.30-** 296.

981.Raymond Pauls (d.1926) – görkəmli sovet və latış bəstəkarı, siyasi xadim. Çoxlu estrada və filmlərə yazılmış mahnıların müəllifi. SSRİ Xalq artisti. **C.35-** 255, 256.

982.Recep Meydani (d.1944) – 1997-2002-ci illərdə Albaniya prezidenti. Fizik-alimdir. Diktatura zamanı Albaniyadan kənarda elmi işləri ilə məşhur olmuşdur. **C.31-** 119.

983.Rembrandt, Harmens van Reyn (1606-1669) – holland boyakarı və qrafiki. Dünya incəsənətinin ən görkəmli nümayəndələrindən biri. 1630-40-cı illərdə əsasən qrup portretlər yaratmışdır. Rembrandt görkəmli rəsm və ofort ustası olmuşdur. Təqribən 800 tablo, 300 ofort və 2000 rəsm əsəri irs qoyub getmiş Rembrandtın yaradıcılığı dünya incəsənətinə böyük təsir göstərmişdir. **C.42-** 194.

984.Respublikaçılar Partiyası – ABŞ-ın iki əsas parti-

yasından biri. 1854-cü ildə yaradılmışdır. 1861-ci ildən 2001-ci ilədək bir neçə dəfə hakimiyyətdə olmuşdur. **C.42-** 389.

985.Reykyavik – İslandiyanın paytaxtı (1944), Atlantik okeanın Faxsafloun körfəzi sahilində ən əsas liman-şəhər. Reykyavik dünyanın mühüm balıqçılıq və balıq ticarəti mərkəzlərindəndir. Əsası 874-cü ildə qoyulmuşdur. Əhalisi 105,5 min nəfərdir. **C.38-** 202, 211.

986.Rəfael Allahverdiyev, Rəfael Xanəli oğlu Allahverdiyev (1945-2009) – 1993-2001-ci illərdə Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin başçısı. 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olmuşdur. **C.30-** 125, 145-146; **C.31-** 12.

987.Rəfiqə Şabanova, Rəfiqə Mahmud qızı Şabanova (d.1943) – həndbolçu məşqçi və müəllim. 21-ci Olimpiya oyunları çempionu (1976; Monreal) SSRİ və Azərbaycan Əməkdar idman ustası. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 7.

988.Rəhim Qaziyev, Rəhim Həsən oğlu Qaziyev (d.1943) – texnika elmləri namizədi. 1992-1993-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının Müdafiə naziri olmuşdur. Ordu quruculuğunda kobud səhvlərə yol vermiş, nəticədə Azərbaycan torpaqlarının bir hissəsi, o cümlədən Şuşa şəhəri ermənilər tərəfindən işğal olunmuşdur. **C.34-** 290, 291; **C.37-** 44, 216; **C.40-** 299, 300.

989.Rəsul Quliyev, Rəsul Bayram oğlu Quliyev (d.1947) – 1993-1996-cı illərdə Milli Məclisin sədri olmuşdur. **C.30-** 114, 250; **C.31-** 13.

990.Rəsul Rza, Rəsul İbrahim oğlu Rzayev (1910-1981) – görkəmli Azərbaycan şairi, ictimai xadim. Azərbaycanın Xalq şairi. O, Azərbaycan poeziyasını yeni forma və üslub keyfiyyətləri, orijinal obrazlarla zənginləşdirmişdir. SSRİ Dövlət mükafatı laureatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanıdır. **C.31-** 357; **C.37-** 189-193; **C.39-** 101.

991.Rəşad Nuri Güntəkin (1889-1956)- türk yazıçısı. Böyük Millət Məclisinin deputatı, Türkiyənin Fransada mədə-

niyyət işləri üzrə attaşesi, eyni zamanda Türkiyənin YUNESKO-da nümayəndəsi olmuşdur. “Xarabaların çiçəyi”, “Çalıquşu”, “Damğa”, “Dodaqdan qəlbə”, “Qovaq yelləri” və s romanlarında Türkiyə həyatının geniş realist təsvirini vermişdir. Əsərlərində sosial problemlər, ailə, şəxsiyyət və cəmiyyət münasibətləri mühüm yer tutur. **C.39-** 267.

992.Rəşid Behbudov, Rəşid Məcid oğlu Behbudov (1915-1989) – böyük Azərbaycan müğənnisi. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. Müstəsna gözəl səsə malik olan Rəşid Behbudov Azərbaycan vokal məktəbinin görkəmli nümayəndələrindəndir. Dünyanın bir çox ölkələrində uğurla keçən qastrol səfərlərində olmuşdur. SSRİ Dövlət mükafatı laureatı və Sosialist Əməyi Qəhrəmanıdır. **C.31-** 357; **C.36-** 279-292, 354; **C.37-** 191; **C.39-** 101; **C.41-** 32, 53.

993.Rəşid bəy Əfəndiyev, Rəşid bəy İsmayıl oğlu Əfəndizadə (1863-1942) – maarif xadimi, yazıçı. Qori müəllimlər seminariyasında orta pedaqoji, Aleksandr Müəllimlər İnstitutunda ali təhsil almışdır. Əsasən uşaq ədəbiyyatı, dramaturgiya və bədii tərcümə sahəsində çalışmışdır. Rəşid bəy Əfəndiyev Azərbaycan xalqının milli oyanışında mühüm rol oynamışdır. **C.31-** 293; **C.42-** 250.

994.RİA “Novosti” – 1993-cü ildə Rusiya hökuməti tərəfindən təsis edilmiş Dövlət Analitik İnformasiya təşkilatı. Rusiya və xarici informasiyanı yayımlayır, kitab və dövrü mətbuatı nəşr edir, televiziya proqramları və fotomateriallar hazırlayır. **C.35-** 306; **C.41-** 300-301.

995.Riçard Armitac – R.Reyqanın prezidentliyi dövründə (1980-1988) Müdafiə nazirinin beynəlxalq təhlükəsizlik üzrə müşaviri olmuşdur. Corc Buşun (ata) prezidentliyi dövründə (1988-1992) xüsusi tapşırıqlar üzrə səfir işləyərkən yeni müstəqil dövlətlərə yardım göstərmək proqramının müəlliflərindən biri olmuşdur. Həmin vaxtdan 907-ci düzəlişin əleyhinə çıxır. Amerika-Azərbaycan Ticarət Palatası Direktorlar Şurasının üzvüdür. “Armitac Assoşieys El Si” şirkətinin sahiblərindən

biridir. **C.37-** 233, 358-359, 402, 406; **C.40-** 62.

996.Riçard Matske – geologiya və biznesi idarəetmə magistri. 1989-1999-cu illərdə “Şevron” korporasiyasının prezidenti, Direktorlar Şurasının üzvü və Direktorlar Şurasının vitse-sədri olmuşdur. 2002-ci ildən Riçard Matske “LUKOyl” aksioner cəmiyyəti Direktorlar Şurasının üzvü, 2003-cü ildən Strategiya və İnvestisiya üzrə Direktorlar Şurası Komitəsinə başçılıq edir. O, həmçinin Amerika-Azərbaycan Ticarət Palatasının həmsədrlərindən biridir. **C.37-** 125-128, 356.

997.Rikkardo Maduro Xoest (d.1946) – Hondurasın siyasi və dövlət xadimi; 2002-ci ildən ölkənin prezidentidir. **C.37-** 238.

998.Robert Kennedi (1925-1968) - Amerika siyasi və dövlət xadimi, ABŞ-ın 35-ci prezidenti Con Kennedinin qardaşı. 1961-64-cü illərdə Ədliyyə naziri olmuşdur. 1968-ci ildə prezidentliyə namizəd irəli sürülmüşdür. Seçkiqabağı kompaniyada qətlə yetirilmişdir. **C.36-** 89.

999.Robert Muqabe (d.1924) – 1987-ci ildən Zimbabvenin prezidenti. 1980-1987-ci illərdə Zimbabvenin Baş naziri və Müdafiə naziri olmuşdur. 1984-cü ildən Afrika Milli Qurtuluş Partiyasının Zimbabve üzrə Birinci katibidir. **C.38-** 107.

1000.Roma – İtaliyanın paytaxtı. Ölkənin siyasi, mədəni və iqtisadi mərkəzi. Dünyanın ən qədim şəhərlərindəndir. Onu “əbədi şəhər” də adlandırırlar. Ərazisində Vatikan dövləti yerləşir. Romanın adı şəhərin əfsanəvi banilərindən biri Romulun adından götürülmüşdür. E.ə. VI əsrin sonundan Roma quldarlıq respublikasının, e.ə. I əsrdən Roma imperiyasının, 1871-ci ildən Birləşmiş İtaliya krallığının, 1946-cı ildən isə İtaliya Respublikasının paytaxtıdır. **C.40-** 8, 9.

1001.Romanovlar – Rusiyada XIV-XVI əsrlərdə boyar nəsl, 1613-cü ildən çar, 1721-1917-ci illərdə imperator sülaləsi, əcdadı Moskva boyarı Andrey Kobila idi. Romanovlar nəslindən ilk çar Mixail Fyodoroviç olmuşdur. Onun nəvəsi I Pyotr (1721) imperator elan edildi. İmperator Aleksey Pet-

roviçin ölümü ilə (1730) Romanovlar sülaləsinin kişi nəsli, I Yelizaveta Petrovnanın ölümü ilə (1761) qadın nəsli kəsildi. Lakin Holşteyn – Qottorplar sülaləsinin nümayəndələri – III Pyotr, II Yekaterina, I Pavel və onun xələfləri də Romanovlar familiyası daşıyırdılar. Fevral burjua-demokratik inqilabından sonra Romanovlar monarxiyası devrildi və sonuncu imperator II Nikolay və onun ailəsi güllələndi. Romanovlar nəslindən qalanlar isə İtaliyaya, Fransaya, B.Britaniyaya, ABŞ-a, Avstriyaya mühacirət etdilər. **C.32-** 365; **C.42-** 232.

1002. Ronald Reyqan Uilson (1911-2004) – ABŞ-ın 40-cı prezidenti (1981-1989). 1937-ci ildən Hollivud kinoaktyoru. 1942-1945-ci illərdə ABŞ-ın HHQ informasiya orqanında işləmiş, 1967-1975-ci illərdə Kaliforniya ştatının qubernatoru olmuşdur. **C.36-** 89.

1003. “Rosneft” -Rusiya Federasiyasının iri neft şirkətlərindən biri. **C.33-**272.

1004. Ross Uilson (d.1955) – 2000-2003-cü illərdə Azərbaycanda Amerika Birləşmiş Ştatlarının Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. Hazırda Ross Uilson Türkiyədə ABŞ-ın səfiri vəzifəsində çalışır. **C.32-** 400-407; **C.35-** 93-95, 96-119; **C.36-** 61-64; **C.37-** 102-108, 233-236; **C.38-** 118-119, 289; **C.40-** 361-365; **C.41-** 83-88; **C.42-**196, 197, 351-353.

1005. Rostropoviç Mstislav Leopoldoviç (1927-2007) – Bakıda doğulmuş görkəmli musiqiçi, violençelist, dirijor. Lennin mükafatı laureatı, SSRİ Xalq artisti. Bakı Musiqi Akademiyasının fəxri professoru. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.30-** 160-164, 165-166, 170; **C.30-** 160, 180; **C.37-** 412-433; **C.42-** 202.

1006. Rotaru Sofiya Mixaylovna (d.1947) – Rusiya və moldovan estrada müğənnisi. SSRİ Xalq artisti. Rus, moldovan və Ukrayna bəstəkarlarının ifaçısı. **C.35-** 294; **C.36-** 105.

1007. “Röyter” – İngiltərənin xarici informasiya agentliyi. 1851-ci ildə Londonda yaradılmışdır. Pöyter B.Britaniyanın rəsmi teleqraf agentliyidir. **C.33-** 64; **C.40-** 389.

1008.RTR, Ümumrusiya Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Kompaniyası (ÜDTRVK) – 1990-cı ildə yaradılmışdır, Rusiya Federasiyası ərazisində televiziya və radio verilişləri təşkil edir. 1998-ci il bazasında yaradılmış ÜDTRVK dövlət media holdingi federal “Rossiya” və “Kultura” telekanalları, “Radio Rossii”, “Mayak”, “Orfey”, “Yunost”, “Qolos Rossii” radiostansiyalarını və 92 regional dövlət teleradiokompaniyalarını, Ostankino televiziya və Rusiya informasiya texniki mərkəzini, “Vesti” agentliyini əhatə edir. **C.33-** 62, 64; **C.42-** 297.

1009.Rubens, Rubens Piter Payel (1577-1640) – flamand boyakarı. Flandriya hökmdarı avstriyalı İzabellanın sarayında Baş rəssam işləmişdir. Rubens monumental dini kompozisiyalar, təmtəraqlı portretlər və mifoloji səhnələr çəkmişdir. Bu təsvirlərdə insan, antik Allah və heyvan fiqurları mürəkkəb kompozisiya quruluşunda qaynayıb qarışır. Rubens yaradıcılığı flamand və bütün Avropa boyakarlığının inkişafına böyük təsir göstərmişdir. **C.41-** 409.

1010.Rudolf Şuster (d.1934) – 1990-1992-ci illərdə Slovakiyanın Kanadada səfiri, 1994-1999-cu illərdə Kosiçi şəhərinin meri, 1999-2004-cü illərdə Slovakiya Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.40-** 400.

1011.Rumıniya – Cənubi Avropada, Dunayın aşağı hövzəsində dövlət. Sahəsi 237,5 min km², əhalisi 22,7 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunvericilik orqanı iki-palatalı parlamentdir. Paytaxtı Buxarest şəhəridir. **C.31-** 126, 178, 397, 410; **C.37-** 72; **C.42-** 166-189.

1012.“Rus–tatar məktəbi”, “Rus-müsəlman məktəbi”, “Rus-Azərbaycan məktəbi” – XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərində Qafqaz azərbaycanlıları arasında geniş yayılmış məktəblər. Əsası 1887-ci ildə Bakıda Həbib bəy Mahmudbəyov və Sultanməcid Qənizadə tərəfindən qoyulmuşdur. Rus-Azərbaycan məktəbi Azərbaycanda siyasi müstəqillik və istiqlaliyyət, milli dirçəliş uğrunda mübarizə tarixində xalq

maarifinin və mədəniyyətin inkişafında misilsiz rol oynamışdır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasında və fəaliyyətində Rus-Azərbaycan məktəbinin xidmətləri xüsusilə böyükdür. **C.31-** 293.

1013. Rusiya, Rusiya Federasiyası - Avropanın Şərqində, Asiyanın Şimalında dövlət. Ərazisi 17075,4 min km³, əhalisi 146,3 milyon nəfərdir. Rusiya respublika idarəetmə formalı demokratik federativ dövlətdir. Rusiya Federasiyasına 21 respublika, 6 diyar, 49 vilayət, federal əhəmiyyətli Moskva və Sankt-Peterburq şəhərləri, 10 muxtar vilayət və mahal daxildir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı - Dövlət Duması və Federasiya Şurasıdır. Paytaxtı Moskva şəhəridir. **C.29-**12, 15, 17, 20, 26, 29, 30, 34, 37, 39, 41, 44, 45, 48, 49, 50, 55, 103, 107, 108, 133, 177-181, 185, 188, 204, 208, 222-238, 259, 301-310, 331-332, 342, 343, 344, 440-450; **C.30-** 31, 37, 47, 61, 68, 69, 70, 77, 81, 94, 105, 111, 112, 124, 163, 175, 183, 226, 263, 267, 271, 294, 305, 308, 312, 325, 375, 376, 394, 404, 427, 430, 442, 447, 448; **C.31-** 24-29, 35-37, 49, 75-78, 91, 121, 125, 132, 135, 136, 137, 141, 142, 151, 152, 158, 179, 194, 199, 292, 297, 301, 318, 321, 339, 370, 372, 374, 385, 403, 412, 413, 414; **C.32-** 19, 22, 23, 24, 27, 32, 33, 35-95, 107, 138, 141, 148, 153, 159, 191, 192, 198, 199, 200, 205, 211, 212, 215, 234, 245, 247, 261, 262, 268, 269, 270, 300, 317, 322, 325, 333, 352, 364, 371, 372, 373, 374, 379, 383, 391, 395, 401, 439, 448; **C.33-** 15, 26, 34, 38, 40, 42, 43, 46, 51-65, 86, 99, 100, 117, 118, 119, 124, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 149, 150, 151, 158, 159, 164, 165, 166, 174, 175, 192, 193, 194, 195, 202, 203, 240, 264-277, 299, 300, 304, 309, 315, 316, 318, 319, 328, 333, 353, 356, 360, 369, 411; **C.34-** 24, 82-88, 89-104, 105-109, 129-141, 143, 164, 165, 176, 184, 204, 215-235, 250-259, 287, 296, 314, 326-337, 338-345, 346, 357-364, 371, 372, 373, 375; **C.35-** 45, 67, 123, 155, 159, 160, 163, 164, 167, 168, 183-192, 200-226, 230, 231, 242, 246, 247, 270, 289, 297, 302-304,

305-307, 310, 311, 312, 331, 337, 338, 372, 391, 411, 412, 413, 414, 419-424, 436-447; **C.35-** 213; **C.36-** 3, 36, 54, 77, 78, 95, 106, 125, 126, 132, 156-166, 182, 183, 186, 190, 203, 212, 229-231, 242-275, 299, 334, 336, 342, 357, 368, 371, 379-387, 390, 406, 415, 435; **C.37-** 14-18, 56, 57, 60, 67, 77-91, 123, 133, 134, 137, 255-316, 337, 371, 421, 422, 435-436; **C.38-** 7, 10, 12, 62, 63, 65-67, 72-73, 78-86, 87-88, 94-96, 123-126, 133, 137, 139, 140, 142, 143-144, 179, 189, 206, 207, 256, 290, 291, 328, 374-377, 380, 383, 390, 391, 392, 393; **C.39-** 26, 31-74, 75-76, 80-83, 97, 110, 139, 206, 208, 209-210, 238, 260, 280, 283, 296, 300, 329, 335, 385, 407, 412; **C.40-** 14, 17, 18, 26, 40, 58, 63, 70, 71, 73, 100, 101, 107, 119, 180, 186-188, 192, 200, 254, 283, 284, 291, 292, 316, 380, 382, 385, 403, 404; **C.41-** 12, 13, 14, 15, 16, 20, 47, 74, 125, 143, 198, 212, 226, 245, 255, 257-276, 277-328, 331, 339-341, 342-343, 349-351, 360-374, 378, 379-380, 384, 392-393, 397-398, 399, 400, 401, 408; **C.42-** 20, 49, 58, 65, 80, 96, 101, 111, 112-113, 138, 156, 161-164, 195, 221, 222, 232, 246, 250, 270, 274, 284, 305, 318, 332, 370, 377, 384, 394-396.

1014. Rusiya Dövlət Duması – 1906-cı ildə Rusiyada yaradılan nümayəndəli qanunvericilik müəssisəsi. 17 oktyabr Manifesti əsasında yaradılmışdır. Burada qanunlar müzakirə edilərək Dövlət Şurasına təqdim edilir və çar tərəfindən təsdiq edilirdi. Duma 1917-ci il 6 oktyabra qədər fasilələrlə fəaliyyət göstərdi. 1993-cü il Rusiya Federasiyasının Konstitusiyasına əsasən Duma təzədən bərpa olundu. **C.41-** 257-276.

1015. Rusiya İctimai Televiziyası (ORT) – Rusiya İctimai Televiziyası. MDB ölkələrinin 98 faizdən çox əhalisi üçün verilişlər aparır. Müxbir məntəqələri Rusiyada, MDB-də və dünyanın bir çox ölkələrində fəaliyyət göstərir. **C.30-** 104-105, 106, 111; **C.36-** 156-166.

1016. Rusiya-NATO Şurası – 2003-cü il fevralın 8-də Rusiyanın Müdafiə naziri və NATO-nun Baş katibi Con Ro-

bertson arasında avariya etmiş sualtı qayıqların xilas edilməsi haqqında imzalanan cərcivə sənədi əsasında 2004-cü ildən Rusiya NATO-nun nəinki təlimlərində iştirak edir, hətta sülhməramlı əməliyyatlarında da iştirak edirdi. 2008-ci ildən NATO-nun təklifi ilə Gürcüstan – Cənubi Osetiya konfliktinə görə NATO-Rusiya Şurasının fəaliyyəti dayandırıldı. **C.39-** 47, 73.

1017. Rusiya və Belarus İttifaqı – 1997-ci ildə təşkil edilmişdir. Burada hər iki ölkənin ali idarəçilik sisteminin vahid pul, sərhəd, parlament yaradılması, rus və belarus xalqlarının birləşməsi və s. nəzərdə tutulmuşdur. **C.34-** 288.

1018. Ruşaylo Vladimir Borisoviç (d.1953) – 1972-ci ildən SSRİ Daxili İşlər Nazirliyində müxtəlif məsul vəzifələrdə işləmişdir. 1998-ci ildən Rusiya Daxili İşlər nazirinin müavini, 1999-cu ildən isə nazir, 2001-ci ildə isə MDB ölkələri üzrə Kollektiv Təhlükəsizlik Şurasının sədri, 2003-cü ildə isə Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi olmuşdur. **C.34-** 89-104.

1019. Ruzvelt Franklin Delano (1882-1945) – ABŞ-ın görkəmli siyasi və dövlət xadimi. 1932-1944-cü illərdə 4 dəfə ABŞ prezidenti seçilmişdir. Ruzvelt İkinci dünya müharibəsi zamanı İngiltərə və SSRİ ilə antihitler koalisiyasının təşəbbüsçülərindən biri olmuşdur. **C.35-** 238.

1020. Rüstəm İbrahimbəyov, Rüstəm Məmmədibra-him oğlu İbrahimbəyov (d.1939) - görkəmli yazıçı, dramaturq, kino-ssenarist. Azərbaycanın Xalq yazıçısı. Azərbaycan, Rusiya və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. Respublikada və xaricdə əsərləri mütəmadi nəşr edilən yazıçıdır. R.İbrahimbəyovun pyesləri SSRİ və xaricdə 100-ə qədər teatrda tamaşaya qoyulmuşdur. Onun ssenariləri əsasında respublikamızda və xaricdə onlarla film çəkilmişdir. 1981-1990-cı illərdə Azərbaycan Kinematoqrafçılar İttifaqının Birinci katibi, 1990-cı ildən isə sədridir. 1996-cı ildə “Günəşdən usanmışlar” kinofilminin ssenarisinə görə Amerika Kino Akademiyasının “Oskar” mükafatına layiq görülmüşdür. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət”, Rusiya və Çexiyanın ordenləri ilə təltif olunmuşdur.

C.29- 253; **C.34-** 9.

1021.Rza Təhmasib, Rza Abbasqulu oğlu Təhmasib (1894-1980) – aktyor, rejissor, pedaqoq. Azərbaycanın Xalq artisti və SSRİ Dövlət mükayəti laureatı. Təhmasibin səhnə yaradıcılığı Azərbaycan Milli Dram Teatrı ilə bağlıdır. Bir çox filmlərin və tamaşaların rejissoru olmuşdur. **C.36-**282, 287.

1022.Sabir, Mirzə Ələkbər Zeynalabdin oğlu Tahirzadə (1862-1911) – böyük Azərbaycan şairi, mütəfəkkir, ictimai xadim. Sabir Azərbaycan ədəbiyyatı, ictimai və bədii fikrinin ən qabaqcıl simalarındandır. O, Azərbaycan ədəbiyyatında tənqidi realizmin, satirik poeziyanın qüdrətli nümayəndəsidir. **C.31-** 295, 357.

1023.Sabirabad – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Sahəsi 1598 km², əhalisi 140,6 min nəfərdir. **C.36-** 114, 115, 117.

1024.Sabit Orucov, Sabit Atababa oğlu Orucov (1912-1981) – dövlət xadimi, neft və qaz sənayesi sahəsində alim. Texnika elmləri doktoru, professor. AMEA-nın müxbir üzvü. Sosialist Əməyi Qəhrəmanı. O, SSRİ Neft Sənayesi nazirinin müavini (1947-1953; 1955-1957), SSRİ Kimya, Neft və Yanacaq Sənayesi Dövlət Komitəsinin sədr müavini (1962-1965), SSRİ Qaz Sənayesi (1972-1981) naziri olmuşdur. SSRİ-də qaz sənayesinin yeni texnika ilə təchiz olunmasında, qaz hasilatının sürətlə artmasında Sabit Orucovun böyük xidməti olmuşdur. Sabit Orucov SSRİ Dövlət mükafatı (1950,1951) və Lenin mükafatı (1970) laureatıdır. **C.33-** 268; **C.35-** 422; **C.36-** 264.

1025.Sabit Rəhman, Sabit Kərim oğlu Mahmudov (1910-1970) – Azərbaycan yazıçısı, dramaturq. Azərbaycan Respublikası Əməkdar incəsənət xadimi. **C.42-** 250, 272.

1026.Sadovniçi Viktor Antonoviç (d.1939) – informatika

sahəsində alim. Rusiya Elmlər Akademiyasının akademiki. Dövlət mükafatı laureatı. 1992-ci ildən Moskva Dövlət Universitetinin rektoru. **C.32-** 254; **C.37-** 289-293.

1027.Saxarov Andrey – Andrey Dmitriyeviç Saxarov (1921-1989) – Rusiya nəzəriyyəçi-fiziki, SSRİ-də hidrogen bombasını yaradanlardan biri (1953); ictimai xadim. **C.40-** 105.

1028.Sakit Məmmədov (d.1958) – Azərbaycan Respublikasının Əməkdar rəssamı. İNESKO Rəssamlar İttifaqının üzvü, Rusiya Rəssamlar Akademiyasının fəxri üzvü.**C.40-** 188.

1029.Salman Mumtaz, Salman Məmmədəmin oğlu Əsgərov (1884-1941) – görkəmli ədəbiyyatşünas-alim, mətnşünas, şair, publisist. Milli mətnşünaslığın inkişafında böyük xidməti olmuşdur. Milli baxışlarına görə təqib olunmuş, repressiyaya məruz qalmışdır. **C.31-** 298; **C.42-** 128, 250.

1030.Samaranç Xuan Antonio (d.1920) - beynəlxalq idman hərəkəti xadimi, ispan diplomatı və sənayeçisi. 1966-cı ildən Beynəlxalq olimpiya komitəsinin üzvü, 1974-1978-ci illərdə vitse-prezidenti, 1980-2000-ci illərdə isə prezidenti olmuşdur. **C.29-** 384.

1031.“Samsung Elektroniks” – elektronika istehsalçı şirkəti. Yarımkəçiricilər, telekommunikasiya avadanlığı, yaddaş çipləri, açıq (duru) kristal displeylər, mobil telefon və monitorlar istehsal edir. Şirkətin dünyanın 56 ölkəsində 164 min nəfər işçisi var. Şirkət 1969-cu ildə Cənubi Koreyada yaradılmışdır. Şirkət ilk vaxtlar televizorlar, kalkulyatorlar, soyuducular, kondisionerlər və paltaryuyan maşınlar istehsal edirdi. 2011-ci ildə Samsung il ərzində 300 milyon telefon sataraq dünyanın bütün kompaniyalarını ötərək birinci yerə çıxmışdır. **C.39-** 26-27.

1032.Sankt-Peterburq – Əsaslı 1703-cü ildə I Pyotr tərəfindən qoyulmuşdur. 1918-ci ilə kimi Rusiyanın paytaxtı idi. Rusiya Federasiyasının ən böyük sənaye, mədəniyyət və elm mərkəzidir. **C.36-** 163; **C.38-** 65, 66, 94, 128, 144, 375, 393;

C.39- 31-74, 75, 82, 83, 312, 385, 407; **C.40-** 106, 107, 187, 254; **C.42-** 195, 225, 232.

1033. Sankt–Peterburq Universiteti – Rusiya Federasiyasında ən böyük universitetlərdən biri, elmi mərkəz. 1819-cu ildə Baş Pedaqoji İnstitutun əsasında yaradılmışdır. 1820-ci ildən fəaliyyət göstərir. Burada 21 min tələbə təhsil alır. **C.32-** 84; **C.37-** 271, 276, 280; **C.39-** 59; **C.41-** 16, 266, 288, 292.

1034. Saparmurad Niyazov, Saparmurad Ata oğlu (1940-2007) - Türkmənistanın siyasi və dövlət xadimi. 1985-ci ilin dekabrından 1990-cı ilə qədər Türkmənistan KP MK-nın birinci katibi, 1990-cı ildən Türkmənistan Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.29-** 344; **C.30-** 233; **C.31-** 28, 29; **C.32-** 319; **C.33-** 366, 390, 405, 410, 411; **C.36-** 409; **C.37-** 87; **C.38-** 128, 137, 139, 148, 180; **C.40-** 34; **C.41-** 268; **C.42-** 96, 118.

1035. Satellit – əslində daha güclü dövlətə tabe olan, rəsmi cəhətdən isə müstəqil olan dövlət. **C.37-** 131.

1036. Sappem – neft və qaz sənayesinin, həmçinin yerüstü və dəniz layihələrinin həyata keçirilməsində podrat işi həyata keçirən şirkət. Dünya liderlərindən biridir. Şirkət 1969-cu ildən tam sərbəst fəaliyyətə başlamışdır. XX əsrin 60-cı illərin əvvəllərindən Sappem Aralıq və Şimal dənizlərində qazma işlərinə və tikintiyə başlamışdır. Kompaniyanın sifarişçiləri sırasına dünyanın böyük dövlət, özəl neft və qaz şirkətləri daxildir. Sappem şirkəti fəaliyyətini davam etdirmək üçün avadanlıq və istehsalata güclü investisiya qoyur. Son 20 ildə Sappem İtaliyada yüksək təzyiqli və temperaturlu 6000 metr dərinliyində 40 buruq qazmışdır. 1999-cu ildə Sappem Qozo və Malta adalarında 8012 m dərinliyində quyu qazmağa nail olmuşdur. **C.41-** 230.

1037. Seleznyov Gennadi Nikolayeviç (d.1947) – Rusiyanın ictimai və dövlət xadimi. 1995-2003-cü illərdə Rusiya Dövlət Dumasının sədri olmuşdur. **C.35-** 213; **C.37-** 289-293.

1038. Senat – ABŞ-da Konqresin yuxarı palatası nəzərdə

tutulur. **C.30-** 25, 26, 38, 39, 113, 304-309; **C.33-** 352.

1039. Sendi Berger – 1992-1993-cü illərdə ABŞ Dövlət Departamentinin siyasəti planlaşdırma şöbəsi direktorunun müavini və V.Klintonun xarici işlər üzrə böyük müşaviri işləmişdir. 1993-1997-ci illərdə prezidentin milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə köməkçisinin müavini, 1997-2000-ci illərdə isə ABŞ prezidentinin milli təhlükəsizlik məsələləri üzrə köməkçisi olmuşdur. **C.30-** 26.

1040. Seneqal, Seneqal Respublikası – Cənubi Afrikada dövlət. Sahəsi 196,2 min km², əhalisi 8,5 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 10 vilayətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Dakardır. **C.38-** 57; **C.41-** 375.

1041. Sergey İvanov (d.1953) – Rusiya dövlət və hərbi xadimi. 1998-ci ildə Federal Təhlükəsizlik Xidməti İdarəsində direktor müavini, 1999-cu ildə Rusiya Federasiyası Təhlükəsizlik Şurasının katibi, 2001-2006-cı illər isə Rusiyanın Müdafiə naziri olmuşdur. Hazırda Rusiya Federasiyasında Baş Nazirin müavini. **C.30-** 94; **C.32-** 138-141, 148, 191; **C.34-** 110-117.

1042. Sergey Lebedev (d.1948) – Rusiya dövlət xadimi, RF Xarici Kəşfiyyat Xidməti direktoru (2000-2007), ordu generalı. 2007-ci ildən MDB-nin icraçı katibidir. **C.41-** 339-341.

1043. Sergey Mironov, Sergey Mixayloviç Mironov (d.1953) – Rusiya dövlət xadimi, mühəndis-geofizik. 1994-2001-ci illərdə Sankt-Peterburq Qanunverici Məclisinin üzvü, 2001-ci ildə Rusiya Federasiyası Federal Şurasının üzvü, 2001-ci ilin dekabrından Federal Şuranın sədridir. **C.38-** 374-377.

1044. Sevil Əliyeva, Sevil Heydər qızı Əliyeva (d.1955) – şərqişünas, ictimai xadim, tarix elmləri namizədi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin qızı. Bəstəkarlıq fəaliyyəti göstərir, bir sıra musiqi əsərlərinin müəllifidir. Sevil Əliyeva 1990-cı illərin birinci yarısından fəal ictimaiyyətçi, müstəqil Azərbaycanda qadın hərəkatının təşkilatçılarından biri kimi fəaliyyət göstərir.

“Sevil” Azərbaycan Qadınlar Məclisinin sədri, “SOS” uşaq kəndləri – Azərbaycan assosiasiyası”nın prezidentidir. Sevil Əliyevanın İngiltərə-Azərbaycan ictimai-mədəni əlaqələrinin genişləndirilməsində də xidmətləri var. **C.30-** 21; **C.31-** 6, 383; **C.34-** 6; **C.36-** 11; **C.41-** 54.

1045. Sevr müqaviləsi, Sevr sülh müqaviləsi (1920) – avqustun 10-da Sevr şəhərində (Paris yaxınlığında) Osmanlı dövləti ilə Birinci dünya müharibəsində qalib gəlmiş, “başlıca müttəfiq dövlətlər” (B.Britaniya, Fransa, İtaliya, Yaponiya) və onlara kömək etmiş dövlətlər arasında bağlanmış müqavilə. Sevr müqaviləsinin əsasını türk torpaqlarının bölüşdürülməsi mətni təşkil edirdi. Sevr müqaviləsinin İstanbul və boğazlara aid şərtləri Türkiyəni nəinki boğazlardan, əslində, həm də İstanbuldan məhrum edirdi. Bu müqavilə təkcə Osmanlı imperiyasının varlığına son qoymaqla kifayətlənməyərək, Türkiyənin müstəqilliyini və türk dövlətçiliyini də məhv etməyə yönəldilmişdi. Sevr sülh müqaviləsi Türkiyədə Milli azadlıq hərəkatına güclü təkan vermiş və Mustafa Kamal Paşa Atatürkün başçılığı ilə xarici qəsbkarlara qarşı yönəlmiş Kamalçılar inqilabını sürətləndirmişdi. 1921-1922-ci illərdə xarici işğalçılara ağır zərbələr endirərək onları ölkədən qovub çıxardılar. Sevr müqaviləsi Lozanna konfransının (1922-23) qərarları ilə ləğv edildi. **C.32-** 190, 202.

1046. Seyid Əzim Şirvani (1835-1888) – Azərbaycan şairi. O, Azərbaycan və fars dillərində yazmışdır. XIX əsrin 1-ci yarısında ədəbi məktəb halında formalaşan tənqidi realizm ənənələrindən bəhrələnən S.Ə.Şirvani lirik və satirik Azərbaycan şeirini zənginləşdirmişdir. Yüksək bədii sənətkarlıqla yazılmış lirik şeirlərində – qəzəl, qəsidə, tərkibbənd, müxəmməs, müsəddəs, rübai, qitə-məhəbbət, həyat eşqi tərənnüm olunur. Satirik şeirlərində “xalqın qanını sovuran” çar məmurlarını ifşa etmişdir. **C.31-** 293; **C.41-** 403.

1047. Seyid Şuşinski, Mir Möhsün ağa Seyid İbrahim oğlu Şuşinski (1889-1965 – Azərbaycan xanəndəlik sənətinin

görkəmli nümayəndələrindən biri, musiqi xadimi, pedaqoq, Azərbaycanın Xalq artisti. Ustad xanəndə olan Seyid Şuşinski Azərbaycan muğam sənətinin tərəqqisində və inkişafında mühüm rol oynamış, ifaçılıq məktəbi yaratmışdır. **C.31-** 357.

1048.Səddam Hüseyn (1937-2006) – 1979-2003-cü illərdə İraq Respublikasının prezidenti, Ərəb Sosialist Dirçəliş Partiyasının Baş katibi və Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı olmuşdur. 2003-cü ildə ABŞ İraqa qarşı genişmiqyaslı hərbi əməliyyata başladı, Səddam Hüseyn həbs edildi və 2006-cı ildə edam edildi. **C.34-** 342; **C.39-** 370; **C.42-** 141.

1049.Sədrək rayonu – Naxçıvan MR-də inzibati rayon. Sərhəd bölgəsinin sosial-iqtisadi inkişafını daha da sürətləndirmək və gücləndirmək, həmçinin ərazinin geostrateji mövqeyi nəzərə alınaraq 1990-cı il avqustun 28-də Azərbaycan SSR Ali Sovetinin fərmanı əsasında yaradılmışdır. Sahəsi 0,15 min km², əhalisi 12,9 min nəfərdir. **C.40-** 181, 190, 216, 312-323, 330, 347; **C.41-**254, 363, 365, 368; **C.42-** 30.

1050.Sədi, Müslihəddin əbi Məhəmməd Əbdüllah ibn Müşrifəddin (1203-1210-cu illər arasında – 1292) – böyük fars şairi, mütəfəkkir. Sədiyə didaktik və mütəfəkkir şair kimi “Büstan” və “Gülüstan” əsərləri şöhrət qazandırmışdır. Sədi klassik fars əbədi-bədii nəsrinin əsasını qoymuşdur. **C.32-** 330.

1051.Səfər Əbiyev, Səfər Axundbala oğlu Əbiyev (d.1950) - general-polkovnik. 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Müdafiə naziridir. **C.29-** 202; **C.31-** 13; **C.35-** 59; **C.37-** 384; **C.39-** 138, 145; **C.40-** 157-168, 286; **C.41-** 114, 119, 283.

1052.Səfərəli Babayev, Səfərəli Yaqub oğlu Babayev (1923-2003) – coğrafiyaşünas. Coğrafiya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan Respublikası Əməkdar elm xadimi. Əsas tədqiqatları Naxçıvan MR-in təbii şəraiti, landşaftı, təbiətin mühafizəsi, toponomiyası və s. öyrənilməsinə həsr edilmişdir. Naxçıvan MSSR Ali Sovetinin, Naxçıvan MR Ali Məclisinin deputatı olmuşdur. **C.39-** 122, 126.

1053. Səfiəddin Urməvi, Səfiəddin Əbdülmömin ibn Yusif ibn Fakir əl Urməvi (1230-1294) – Azərbaycan musiqişünası, ifaçı, bəstəkar, xəttat. Onun yaradıcılığı Yaxın və Orta Şərq xalqları musiqisinin inkişafında yeni dövrün başlanğıcıdır. **C.31-** 291.

1054. Səid Rüstəmov, Səid Əli oğlu Rüstəmov (1907-1983) – Azərbaycan bəstəkarı, dirijor, pedaqoq. Azərbaycan Xalq artisti, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. S.Rüstəmovun yaradıcılığı Azərbaycan musiqi folkloru ilə sıx bağlıdır. Mahnı janrı yaradıcılığında əhəmiyyətli yer tutmuşdur. 1949-53-cü illərdə Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. **C.42-** 109.

1055. Səkinə İsmayılova, Səkinə Qulu qızı İsmayılova (d.1956) - müğənni. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Səkinə İsmayılova muğamı qavalla ifa edən ilk qadın xanəndədir. Opera və Balet Teatrının səhnəsində əksər muğam operalarında aparıcı partiyaları - Leyli (“Leyli və Məcnun”), Əsli (“Əsli və Kərəm”), Gülbahar (“Gəlin qayası”) və s. ifa edir **C.29-79,91**.

1056.8 mart Beynəlxalq qadınlar günü – iqtisadi, ictimai və siyasi bərabərlik uğrunda mübarizədə qadınların beynəlxalq həmrəylik günü. Beynəlxalq qadınlar gününün bayram edilməsi Klara Setkinin təklifi ilə 1910-cu ildə sosialist qadınların 2-ci Beynəlxalq konfransında (Kopenhagen) qərara alınmışdı. İlk dəfə bayram 1911-ci ildə bir sıra Avropa ölkələrində keçirilmişdir, Azərbaycanda isə 1917-ci ildən qeyd edilməyə başlanmışdır. **C.38-** 5-6; **C.41-** 205.

1057. “Səkkizlər” – bu ittifaqa ABŞ, Böyük Britaniya, Almaniya, Fransa, İtaliya, Yaponiya, Kanada və Rusiya daxildir. **C.35-** 300, 310.

1058. Səlahüddin Əbdüləziz şah (1926-2001) – 1999-cu ildən Malayziyanın dövlət başçısı və kralı. Onun Malayziyada adi adamlar arasında böyük hörməti olmuşdur. Cənub-Şərqi Asiyada-Malayziyanın paytaxtı Kuala-Lumpurda ən böyük

məscid tikdirmişdir. **C.35-** 387.

1059.Səməd Seyidov, Səməd İsmayıl oğlu Seyidov (d.1964) – filologiya elmləri doktoru, professor. 2000-ci ildən Azərbaycan Dövlət Dillər Universitetinin rektoru, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı. 2003-cü ildən Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Azərbaycan Parlamenti daimi nümayəndə heyətinin başçısıdır. **C.32-** 128.

1060.Səməd bəy Mehmandarov, Səməd bəy Sadiq bəy oğlu Mehmandarov (1857-1931) – hərbi xadim. 1908-ci ildən artilleriya general-leytenantı. 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Demokratik Respublikasının hərbi naziri olmuşdur. 1921-1928-ci illərdə Azərbaycan komandirlər məktəbində dərs demişdir. **C.31-** 297; **C.34-** 216; **C.42-** 362.

1061.Səməd Vurğun, Səməd Yusif oğlu Vəkilov (1906-1956) – böyük Azərbaycan şairi, ictimai xadim. Azərbaycanın Xalq şairi. S.Vurğunun yaradıcılığı XX əsr Azərbaycan şeirinin inkişafında mühüm rol oynamışdır. S.Vurğun Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının məsul katibi, sədri, Azərbaycanın Xarici Ölkələrlə Mədəni Əlaqə Cəmiyyətinin sədri, Azərbaycan MEA-nın vitse-prezidenti olmuşdur, iki dəfə SSRİ Dövlət mükafatı laureatı adına layiq görülmüşdür. **C.31-** 357; **C.35-** 206; **C.36-** 15.

1062.Səttar Bəhlulzadə, Səttar Bəhlul oğlu Bəhlulzadə (1909-1974) – görkəmli Azərbaycan rəssamı, müasir Azərbaycan boyakarlıq sənətində mənzərə janrının yaradıcılarından biri. Azərbaycan Respublikası əməkdar incəsənət xadimi, Azərbaycanın Xalq rəssamı. Bəhlulzadə yaradıcılığa “Kommunist” qəzetində Əzim Əzimzadənin rəhbərliyi ilə başlamışdır. Onun əsərlərində doğma torpağa və onu dəyişdirən zəhmət adamlarına hədsiz məhəbbət motivləri başlıca yer tutur. Azərbaycanın səfalı güşələri onun lirik mənzərələrində real əksini tapmışdır. Bəhlulzadənin mənzərələrində poetik əhvali-ruhiyyə və kompozisiya quruluşu, işlətdiyi boyalarda isə kolorit gözəlliyi çox güclüdür. Əsərlərində real mənzərə motivlərini

rəssam təxəyyülünün məhsulu olan şərti təsvir formaları ilə əlaqələndirir. Mənzərələrinin koloritində açıq rənglərin vəhdəti əsas yer tutur. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.31-** 358.

1063. Səudiyyə Ərəbistanı, Səudiyyə Ərəbistanı Krallığı – Cənub-Qərbi Asiyada dövlət. Sahəsi 2,15 milyon km², əhalisi 18,4 milyon nəfərdir. Paytaxtı ər-Piyaddır. İnzibati cəhətdən 4 əyalətə bölünür. Səudiyyə Ərəbistanı mütləq teokratik monarxiyadır. Dövlət başçısı kraldır. Ölkədə bütün hakimiyyət krala məxsusdur. İcra orqanı Nazirlər Şurasıdır, Şuranı kral təyin edir və ona başçılıq edir. Hökumətin nəzdində Məşvərət Şurası var. Müsəlmanların iki müqəddəs şəhəri Məkkə və Mədinə Səudiyyə Ərəbistanındadır. **C.30-** 88, 89; **C.33-** 145; **C.36-** 70, 71; **C.37-** 21, 145-148; **C.41-** 93, 94, 226, 235.

1064. Səyavuş Novruzov, Səyavuş Dünyamalı oğlu Novruzov (d.1969) – hüquqşünas, 2000-ci ildən Milli Məclisin deputatı. Hazırda YAP-ın icraçı katibinin müavini və idarə heyətinin üzvüdür. **C.31-** 10.

1065. Sibir – Rusiya Federasiyasının Asiyadakı ərazisinin çox hissəsi. Sahəsi təqribən 10 milyon km², əhalisi 23,8 milyon nəfərdir. Sibir Qərbi Sibir və Şərqi Sibir hissələrinə bölünür. Ərazisinin çox hissəsində iqlim sərt, kəskin kontinentaldır. Orta temperatur yanvarda Qərbi Sibir düzənliyinin cənubunda – 16-dan 20⁰ C-yə, Yakutiya da – 40-dan 48⁰ C-yə (bəzən 71 C-dək) enir. **C.36-** 263, 265, 273, 357.

1066. Sidqi Ruhulla, Ruhulla Fətulla oğlu Axundov (1886-1959) – aktyor. SSRİ Xalq artisti, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. Onun Azərbaycan, rus və Qərbi Avropa dramaturqlarının əsərlərinin tamaşalarında yaratdığı obrazlar Azərbaycan teatrı tarixində mühüm yer tutur. **C.31-** 358.

1067. Sidney - Cənub-Qərbi Avstraliya da şəhər. Yeni-Cənub Uelsin paytaxtı. Əsası 1788-ci ildə qoyulmuşdur. **C.29** - 376-385; **C.31-** 6; **C.42-** 5, 13.

1068. “Siemens” – alman şirkəti. 1847-ci ildə yaradıl-

mışdır. Bakıda numayəndəliyi 1998-ci ildə açılıb. Şirkət elektrik məhsulları və elektro-avadanlıqların hazırlanması və tətbiqi sahəsində dünya liderlərindən biridir. İllik dövriyyəsi – 118 milyard dollardır. Bütün dünyada işçilərinin sayı 140 min nəfərdir. **C.34-** 148; **C.36-** 236; **C.38-** 258; **C.39-** 380.

1069.Si-En-En, “Keybl Nyus Netuork” – ABŞ-da peyk-kabel informasiya televiziya kanalı. Əsası 1980-ci ildə Atlanta şəhərində qoyulmuşdur. Bütün sutka ərzində 150-yə qədər ölkəyə ingilis dilində xəbərlər yayımlayır. Dünyanın müxtəlif regionlarında 25 nümayəndəliyi var. **C.32-**255, 256.

1070.Silvio Berluskoni (d.1936) – 1994-95, 2001-2006 və 2008-2011-ci illərdə İtaliya Respublikası Nazirlər Şurasının sədri olmuşdur. **C.36-** 241; **C.42-** 208.

1071.Sinqapur, Sinqapur Respublikası - Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 639 km², əhalisi 3,05 milyon nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı parlamentdir. Paytaxtı Sinqapurdur. **C.29-** 298; **C.35-** 325; **C.40-** 153.

1072.Sirus Təbrizli, Təbrizli Sirus Xudadat oğlu (d.1942) – Yazıçı və publisist. I (1995) və II (2000) çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı. 1996–2001-ci illərdə Respublika Mətbuat və İnformasiya naziri olmuşdur. **C.33-** 414.

1073.Sisyan nahiyyəsi – XVIII əsrin əvvəllərində Osmanlıların idarəsində olan Naxçıvan sancağının 14 nahiyyəsindən biri. Sisyan nahiyyəsi 42 yaşayış məntəqəsini əhatə etmişdir. **C.42-** 21.

1074.Skinxedlər – cəmiyyətdə xüsusi qəddarlıqla şəxsi (xüsusi) mülkiyyətə qarşı öz etirazlarını bildirən başıqırıxıq barbar gənclər təşkilatı. Bu təşkilatların çoxu milliyyətçi və neofaşist təmayüllüdür. 1960-cı ildən qeydiyyatdadırlar. **C.38-** 133.

1075.Slovakiya, Slovakiya Respublikası – Şərqi Avropa-

da dövlət. Sahəsi 49 min km², əhalisi 3,4 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 3 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı Milli Şuradır. Paytaxtı Bratislavadır. 1992-ci ilin noyabrına qədər Çexoslovakiyanın tərkibində olmuşdur. **C.35-** 425; **C.40-** 400.

1076.Sloveniya, Sloveniya Respublikası – Mərkəzi Avropada dövlət. Sahəsi 20,3 min km², əhalisi 1,96 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı (Dövlət Şurası və Dövlət Məclisi) parlamentdir. Paytaxtı Lyublyandır. **C.35-** 18; **C.39-** 199.

1077.Soçi – Rusiyanın Cənub-Qərbində şəhər. Rusiyanın Qara dəniz sahilində ən böyük balneoloji və klimatoloji kurortu. Əhalisi 359,3 min nəfərdir. Əsası 1838-ci ildə qoyulmuşdur. **C.35-** 288-320, 437.

1078.Somerset Moem (1874–1965) – ingilis yazıçısı, dramaturq, novella ustası. **C.42-** 111.

1079.Sorbonna – Paris universitetinin, xüsusən Fransadan xaricdə geniş yayılmış adı. 1253-cü ildə Parisdə keşiş R.de Sorbonun təşəbbüsü ilə yaradılmış və onun şərəfinə adlandırılmış ilahiyyat kolleji və tələbə yataqxanası. Fransa burjuva inqilabı dövründə Sorbonna ilahiyyat məktəbi bağlanmış (1792), I Napoleon Sorbonnanın binasını Paris universitetinin sərəncamına vermişdir (1808). **C.32-** 18; **C.33-** 30, 32.

1080.“Sos Kinderdorf İnternəşnl” təşkilatı – 1949-cu ildə Avstriyanın İmst şəhərində görkəmli humanist pedaqoq Herman Qmayner tərəfindən yaradılmışdır. **C.30-** 364-371, 384.

1081.Sosial Demokrat Partiyası, bax: Almaniya Vahid Sosialist Partiyası.

1082.Sovetlər İttifaqı, Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqı (SSRİ) – 1922-1991-ci illərdə keçmiş Rusiya imperiyasının böyük hissəsində mövcud olmuş dövlət. SSRİ-nin yaradılmasına dair Müqaviləyə (dek.1922) əsasən onun tərkibinə

Belorusiya (BSSR), Rusiya (RSFSR), Cənubi Qafqaz respublikaları (ZSFSR; 1936-cı ildən müttəfiq respublikalar - Azərbaycan SSR, Ermənistan SSR, Gürcüstan SSR) və Ukrayna SSR, 1925-ci ildə - Özbəkistan SSR, Türkmənistan SSR, 1929-cu ildə Tacikistan SSR, 1936-cı ildə Qazaxıstan SSR, Qırğızıstan SSR, 1940-cı ildə Moldaviya SSR, Latviya SSR, Litva SSR, Estoniya SSR daxü olmuşdular. 1991-ci ilin dekabrında Belorusiya, Rusiya və Ukrayna SSRİ-nin mövcudluğunun dayandırıldığını elan edərək Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB) yaradılması haqqında Saziş imzaladılar (8 dekabr, Minsk). 1991-ci il dekabrın 21-də Latviya, Litva və Estoniya istisna olmaqla keçmiş SSRİ-nin digər müttəfiq respublikalarının başçıları Alma-Atada Bəyannamə imzalayaraq MDB-nin yaradılması haqqında məqsəd və prinsiplərə qoşulduqlarını bəyan etdilər. **C.29-** 30, 31, 32, 34, 35, 84, 86, 100, 101, 228, 229, 230, 232, 235, 238, 301, 302, 368, 369, 370, 371, 378, 414, 433, 434, 443, 444; **C.31-** 71, 96, 209, 210, 213, 216, 232, 235, 237, 288, 297, 299, 301, 303, 308, 310, 311, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 367, 378, 380; **C.32-** 70, 73, 75, 96, 199, 225, 265, 268, 270, 271, 288, 289, 307; **C.33-** 5, 6, 207, 227, 250; **C.34-** 21, 22, 26, 57, 59, 79, 88, 100, 185, 217, 222, 224, 225, 303, 306, 335, 342, 358, 360, 387, 388; **C.35-** 39, 40, 55, 56, 57, 117, 138, 142, 241, 264, 275, 300, 303, 308, 312, 366, 367, 370, 371, 372, 373, 411; **C.36-** 6, 12, 36, 37, 38, 40, 44, 77, 81, 90, 118, 132, 157, 177, 189, 201, 247, 252, 263, 271, 283, 301, 304, 339, 347, 353, 354, 367, 384, 406, 423, 428, 429; **C.37-** 29, 30, 31, 32, 40, 52, 53, 54, 56, 134, 151, 212, 267, 289, 290; **C.38-** 59, 90, 96, 140, 141, 253, 390, 391; **C.39-** 56, 57, 59, 60, 61, 80, 92, 93, 124, 144, 182, 252, 343; **C.41-** 40, 126, 175, 336, 343, 408, 409, 416. **C.42-** 6, 21, 37, 87, 96, 112, 135, 145, 146, 222, 257, 349.

1083. “Soyuq müharibə” - keçmiş SSRİ və müttəfiqləri, digər tərəfdən isə ABŞ və onun müttəfiqləri arasında olan

hərbi-siyasi konfrantasiya. “Soyuq müharibə” İkinci dünya müharibəsindən sonra yaranmış və ona 90-cı illərin əvvəlinə qədər SSRİ-də və digər sosialist ölkələrində siyasi və sosial dəyişikliklər nəticəsində son qoyulmuşdur. **C.29-** 430; **C.35-** 70-75; **C.36-** 235.

1084. “Soyuz” – Yerətrafi orbitdə uçuş üçün Sovet İtti-faqlında buraxılan çoxyerli kosmik gəmi seriyasının adı; 1967-ci ildən həmin seriyadan olan kosmik gəmilərin işlənilib hazırlanma və buraxılma proqramı. “Soyuz” proqramı kosmik fəzada elmi və texniki işlərin yerinə yetirilməsindən əlavə, həm də gəmilərdən orbital stansiyaya adam və yükdaşımaq, onları yerə qaytarmaq üçün nəqliyyat vasitəsi kimi istifadəni də nəzərdə tutur. **C.33-** 354.

1085. “Space” – Azərbaycanda müstəqil teleşirkət. 1997-ci ildə yaradılmışdır. Dünyanın bir sıra – MSM, Fashion TV, SNN, NTV telekanalları, İHLAS agentliyi ilə əməkdaşlıq edir. **C.33-** 69; **C.35-** 320; **C.37-** 161; **C.38-** 394, 398; **C.40-** 128, 370; **C.42-** 297.

1086. Sriaheuddin Əbdüləziz şah (1926-2001) - 1999-cu ildən Malayziyanın dövlət başçısı və kralı. Onun Malayziyada adi adamlar arasında böyük hörməti olmuşdur. Cənub-Şərqi Asiyada-Malayziyanın paytaxtı Kuala-Lumpurda ən böyük məscid tikdirmişdir. **C.29-** 391.

1087. Stafford Tomas (d.1930) – ABŞ astronautı, Hərbi Hava Qüvvələri briqada generalı. **C.33-** 355.

1088. Stalin, İosif Vissarionoviç Stalin (1879-1953) - 1922-1953-cü illərdə SSRİ-nin partiya və dövlət rəhbəri. Sosializm quruculuğuna dair Lenin planını, SSRİ-nin Böyük Vətən müharibəsində (1941-1945) müdafiə qabiliyyətinin möhkəmləndirilməsində və s. rəhbər kimi iştirak etmişdir. Fəaliyyətində nəzəri və siyasi səhvlərin çoxluğu, kobud qanun pozuntuları, bəzi mənfi xüsusiyyətləri Stalinin şəxsiyyətinə pərəstişin yaranması ilə nəticələndi. 30-cu illərdə baş verən və

milyonlarla insanın repressiyasına səbəb olan qanlı cinayətlər məhz onun səhvlərinin nəticəsidir. Təkcə 1937-ci ildə Azərbaycanca “xalq düşməni” kimi 29 min nəfər güllələnmiş və ya sürgün edilmişdi. **C.29-** 228; **C.34-** 83; **C.35-** 226, 237, 238.

1089. “Statoyl” - Norveçin “Statoyl” şirkəti 1972-ci ildən fəaliyyət göstərir. Şirkət Şimal dənizinin Norveç sektorunda ən iri neft-qaz istehsalçısıdır. Hazırda dünyanın 19 ölkəsində neftin kəşfiyyatı, çıxarılması və emalı ilə məşğul olur. Şirkət 1994-cü ildən Azərbaycan neft layihələrində fəal iştirak edir. **C.29-** 42, 428-429; **C.30-** 143; **C.33-** 59, 277; **C.34-** 261, 262, 263, 283; **C.35-** 428-435; **C.38-** 111-113; **C.39-** 16, 17, 18; **C.41-** 211, 222, 223, 237.

1090. Stavanger şəhəri – Norveç Krallığının əsas dəniz limanlarından biri. 1996-cı ilin aprelində Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyevin başçılığı ilə nümayəndə heyəti Norveçdə olmuş, burada ARDNŞ ilə Norveçin “Statoyl” şirkəti arasında “Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunun kəşfiyyatı və işlənməsi üzrə tərəflər arasında texnologiya və təcrübə mübadiləsinə dair əməkdaşlıq” haqqında saziş imzalanmışdır. **C.33-** 60.

1091. Steinar Gil (d.1943) – filoloq, diplomat. Norveç Xarici İşlər Nazirliyində müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 2002-2006-cı illərdə Norveçin Azərbaycanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.41-** 221-222.

1092. Stiven Mənn – amerikan diplomatı. 2001-2009-cu illərdə ABŞ Dövlət katibinin köməkçisi. 2004-2006-cı illərdə ABŞ-dan ATƏT-in Dağlıq Qarabağ üzrə həmsədri olmuşdur. **C.38-** 286-291; **C.39-** 28-30; **C.42-** 392-393.

1093. Stoltenberq Yens (d.1959) –Norveçin dövlət və siyasi xadimi. Əvvəllər Norveçin Energetika, Ticarət, Maliyyə nazirləri vəzifəsində çalışmışdır. 2000-2002-ci illər, 2005-ci ildən isə yenidən Norveçin Baş naziri olmuşdur. Onun hökuməti gender (10 kişi, 10 qadın nazir) bərabərliyində fəaliyyət

göstərir. **C.33-** 60; **C.34-** 66, 260, 262.

1094. Strasburq – Şərqi Fransada şəhər. X əsrdən Almaniyaya Krallığının hakimiyyəti altında olmuşdur. 1681-ci ildə Fransaya birləşdirilmişdir. Avropa Şurası bu şəhərdə yerləşir. **C.32-** 121-133, 147, 154, 166-202, 210, 230, 242, 243, 304, 305, 315.

1095. Stroub Talbott – siyasi xadim, politoloq. 1994-cü ilin fevralından ABŞ Dövlət katibinin müavini, 1997-ci ilin fevralından həm də Minsk konfransının həmsədri olmuşdur. **C.41-** 253-256.

1096. Sudan, Sudan Respublikası – Şimal-Şərqi Afrikada dövlət. Sahəsi 2,5 milyon km², əhalisi 31 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 9 ştata bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı (parlament) Ali Milli Şuradır. Paytaxtı Xartumdur. **C.31-** 397.

1097. Sultan Məcid Qənizadə, Sultan Məcid Murtuzəli oğlu Qənizadə (1866-1937) – maarif xadimi, yazıçı. Azərbaycanda ana dilində məktəblər açılması, dərslərlər yazılması, milli mətbuat və teatrın inkişafında S.Qənizadənin böyük xidmətləri var. **C.31-** 297.

1098. Sultan Məhəmməd Təbrizi (1470-ci illərin sonu – 1555) – Azərbaycanın miniatür rəssamı. XVI əsr Təbriz miniatür məktəbinin başçısı. **C.31-** 291; **C.41-** 408, 409.

1099. Sumqayıt – Azərbaycanda şəhər. Bakıdan 35 km şimal-qərbdə, Xəzər dənizinin qərb sahilində yerləşir. Sahəsi 83 km², əhalisi 231,1 min nəfərdir. Əvvəllər kiçik yaşayış məntəqəsi olan Sumqayıt, 1938-ci ildə Bakı neft sənayesini elektrik enerjisi ilə təmin edəcək İstilik Elektrik Stansiyasının tikintisi ilə şəhər tipli qəsəbəyə çevrildi və get-gedə Bakıdan sonra ölkəmizin ikinci sənaye şəhərinə çevrildi. Sənayesində kimya və metallurgiya sahələri əsas yet tutur. **C.35-** 136-145.

1100. Supsa – Qara dəniz sahilində liman. 1996-cı il martın 8-də Bakıdan Supsa limanına neft kəmərinin çəkilməsinə dair beynəlxalq saziş imzalanmışdır. 1999-cu il aprelin 17-də

Bakı-Supsa ixrac boru kəməri, Supsa yerüstü terminalı istifadəyə verilmişdir. Açılışda Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyev başda olmaqla Azərbaycan nümayəndə heyəti iştirak etmişdi. **C.30-** 29; **C.36-** 181; **C.39-** 9, 228; **C.42-** 80.

1101.Surət Hüseynov, Surət Davud oğlu Hüseynov (d.1959) – 1993-1994-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 1994-cü ilin oktyabrında Azərbaycanın müstəqilliyinə, suverenliyinə qarşı yönəlmiş çevriliş cəhdinə rəhbərlik etmişdir. **C.31-** 331; **C.32-** 389; **C.33-**161; **C.36-** 324; **C.37-** 45, 46; **C.40-** 298, 300, 336; **C.41-** 205.

1102.Suriya, Suriya Ərəb Respublikası - Asiyada dövlət. Sahəsi 185,2 min km², əhalisi 14,8 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 10 mühafizə (qubernatorluğu) və Dəməşq munisipalitetinə bölünür. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı Xalq Şurasıdır. Paytaxtı Dəməşqdır. **C.29-** 176; **C.33-** 347; **C.38-** 106.

1103.Suvorov Aleksandr (1730-1800) – rus sərkərdəsi, rus hərbi sənətinin banilərindən biri. Generalissimus. **C.39-** 144.

1104.Sührəvərdi Şihabəddin Əbuhəfs Ömər İbn Məhəmməd (1145–1234) – Azərbaycan mütəfəkkiri, görkəmli sufi. Fiqh, təsəvvüf, dil, ədəbiyyat və s. elmlərin bilicisi idi. Sufiliyin monoteist sistemini yaratmış, sufilərin psixologiyasını, ruha dair baxışlarını ümumiləşdirmişdir. Sührəvərdiyə görə insan mənəviyyatını kamilləşdirdikdə haqqa (Allaha) yaxınlaşır. O, kitablarında peripatetik fəlsəfəni tənqid etmişdir. **C.31-** 291.

1105.Süleyman Dəmirəl (d.1924) – Türkiyənin görkəmli siyasi, ictimai və dövlət xadimi. Yeddi dəfə hökumətə başçılıq etmiş, 1993-2000-ci illərdə Türkiyə Respublikasının prezidenti olmuşdur. Yeni türk dövlətləri ilə münasibətlərin, xüsusilə Azərbaycanla əlaqələrin genişlənməsi və möhkəmlənməsi Süleyman Dəmirəlin diqqət mərkəzində olmuşdur. Süleyman Dəmirəl: Türkiyə həmişə Azərbaycanın yanındadır, Azərbay-

canın müstəqilliyini tanıyan ilk ölkədir, onun inkişaf etməsi üçün əlindən gələn hər bir yardımı göstərmişdir və göstərməkdə də davam edəcəkdir” kəlamına əbədi sadıq dövlət xadimidir. S.Dəmirəl Türkiyə-Azərbaycan, xalqlarımız və dövlətlərimiz arasında sarsılmaz dostluq münasibətbrinə xüsusi diqqət göstərdiyinə görə Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.29-** 146, 184, 185, 186, 187, 191, 192, 193, 203, 322; **C.30-** 45, 112, 163, 283, 322, 323, 324, 325; **C.31-** 197, 257, 261, 264, 269; **C.32-** 98; **C.33-** 128-131, 156, 157, 167, 168, 170, 184, 187, 190, 191; **C.34-** 70, 74, 316; **C.35-** 113; **C.37-** 178; **C.38-** 402, 403; **C.41-** 77, 213, 242, 248; **C.42-** 62, 63, 64, 69, 73, 80.

1106.Süleyman Tathiyev, Süleyman Bayram oğlu Tatliyev (1925) – Azərbaycan Ticarət - Sənaye Palatasının prezidenti. Müxtəlif illərdə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini, Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri vəzifələrində işləmişdir. **C.34-** 14-27.

1107.Süleyman Ələsgərov, Süleyman Əyyub oğlu Ələsgərov (1924-2000) – Azərbaycan bəstəkarı, dirijor, pedaqoq. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Ü.Hacıbəyov adına Respublika mükafatı laureatı. Müxtəlif musiqi janrlarında əsərləri var. S.Ələsgərovun yaradıcılığında operetta janrı əsas yer tutur. Əsərləri üçün musiqi dilinin sadəliyi, səlisliyi, forma aydınlığı səciyyəvidir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 357.

1108.Süleyman Rəhimov, Süleyman Hüseyn oğlu Rəhimov (1900-1983) – görkəmli Azərbaycan yazıçısı, ictimai xadim. Azərbaycanın Xalq yazıçısı. Sosialist Əməyi Qəhrəmanı. Onlarla roman və povestlərində Azərbaycan xalqının tam birəsrlik tarixi öz əksini tapmışdır. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri olmuşdur. **C.31-** 357; **C.39-** 100.

1109.Süleyman Rüstəm, Süleyman Əliabbas oğlu Rüstəmzadə (1906-1989) – görkəmli Azərbaycan şairi, dramaturq, ictimai xadim. Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Azərbaycanın Xalq

şairi, SSRİ və Azərbaycan Dövlət mükafatları laureatı. Müharibə dövrü (1941-1945) yaradıcılığında Cənubi Azərbaycanda xalqın milli azadlıq uğrunda mübarizəsinə həsr olunmuş şeirləri xüsusi yer tutur. **C.31-** 357; **C.39-** 101.

1110. Süleyman Sani Axundov, Süleyman Rzaqulu bəy oğlu Axundov (1875-1939) – Azərbaycan yazıçısı. 1922-ci ildə Azərbaycan Ədib və Şairlər İttifaqının ilk sədri seçilmişdir. Əsərlərində tamahkarlıq, köhnə adət və ənənələr tənqid olunmuşdur. Uşaqlar üçün gözəl hekayə və nağıllar yazmışdır. **C.31-** 293, 295.

1111. “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramı – NATO ilə Şərqi Avropa və keçmiş SSRİ ölkələri arasında siyasi və hərbi sahələrdə əməkdaşlıq sənədi, 1994-cü il yanvarın 10-11-də NATO Şurasının dövlət və hökumət başçıları səviyyəsində Brüsseldə keçirilən görüşdə ABŞ tərəfindən təklif edilmişdir. Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev 1994-cü il mayın 4-də NATO-nun Brüsseldəki mənzil-qərargahında Azərbaycanın “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına qoşulması haqqında sənədi imzalamışdır. 1996-cı ilin aprelində Heydər Əliyev NATO-nun Brüsseldəki mənzil-qərargahında NATO-nun Baş katibi Xavyer Solana ilə görüşündə Azərbaycan Respublikasının təqdimat sənədini ona vermişdir. Həmin sənəd əsasında Azərbaycanın NATO ilə tərəfdaşlığının fərdi proqramı hazırlanmışdır. **C.32-** 103, 104, 106; **C.37-** 6, 8; **C.42-** 82, 83, 378.

1112. Süveyş kanalı – Şimal-Şərqi Misirdə Azadlıq dənizini Qırmızı dənizlə birləşdirən şlyuzsuz dəniz kanalı. Uzunluğu 161 km, eni 118 metrə yaxın, dərinliyi 16,2 metrdir. **C.40-** 142, 143.

1113. Svetlana Qasımova, Svetlana Çingiz qızı Qasımova (d.1938-2009) - riyaziyyatçı. Müxtəlif illərdə məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 2000-ci ildən 2009-cu ilə qədər Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiya sədrinin müavini olmuşdur. **C.30-** 295.

1114.Syerra Leone, Syerra Leone Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 72,3 min km², əhalisi 4,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 3 əyalətə və Qərb Vilayətinə bölünür. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı–Nümayəndələr Palatasıdır. Paytaxtı Fritaundur. **C.33-** 378; **C.38-** 172.

1115.Şah İsmayıl Xətai (1487–1524) - Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin banisi. Dövlət xadimi və sərkərdə, şair. 1501-ci ilin payızında Təbrizə daxil olan İsmayıl özünü şah elan etdi. Bununla da paytaxtı Təbriz olmaqla Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin əsası qoyuldu. I Şah İsmayılın dövründə Səfəvilər dövləti Yaxın Şərqi ən qüdrətli dövlətlərindən birinə çevrildi. I Şah İsmayıl “Xətai” təxəllüsü ilə Azərbaycan, fars və ərəb dillərində şeirlər yazmışdır. **C.31-** 291; **C.41-** 410.

1116.Şahbuz rayonu – Naxçıvan MR-də inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi əvvəl Naxçıvana, sonra Babək rayonuna verilmişdir. 1965-ci ildən yenidən müstəqil rayondur. Sahəsi 0,82 min km², əhalisi 21500 nəfərdir. **C.39-** 155, 156; **C.40-** 223-239, 262, 347.

1117.“Şahdəniz” – Azərbaycanın Xəzər dənizi sektorunda ən böyük və ən zəngin qaz yataqlarından biri. **C.33-** 68, 83, 86, 89, 92, 94, 106, 120, 148, 192, 204; **C.34-** 32, 33, 34, 35, 36, 38, 44, 45, 262, 276, 277, 278, 281, 294, 295, 419; **C.35-** 24, 32, 33, 193, 220, 317; **C.36-** 137, 174, 175, 185, 187, 191, 195, 202, 211, 212, 363, 365; **C.37-**12; **C.38-** 111, 196, 199, 242, 351, 384; **C.39-** 9, 10, 11, 15, 23, 24, 229; **C.41-** 141, 208, 224; **C.42-** 74, 81, 183, 184, 393.

1118.Şahnaz Haşimova, Şahnaz Həsən qızı Haşimova (d.1957) – müğənni. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti.

Gəncə Dövlət Filarmoniyasının direktorudur. **C.41-** 99.

1119.Şamaxı – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Sahəsi 3848 km², əhalisi 83,1 min nəfərdir. **C.40-** 232.

1120.Şamil Basayev (1965-2006) – terror təşkilatının üzvü, Çeçenistanda separatçı hərəkatın aktiv iştirakçısı, tanınmamış (Çeçen İçkeriya Respublikasının başçılarından biri olmuşdur. **C.34-** 287.

1121.Şanxay – Çində şəhər-liman. Çinin ən iri sənaye, nəqliyyat və ticarət mərkəzi. Sahəsi 6,2 min km², əhalisi 13,4 milyon nəfərdir. Şəhər tarixi memarlıq abidələri ilə zəngindir. **C.36-** 216; **C.39-** 47, 67.

1122.Şantal Puare (d.1948) – fransız diplomatı. 2002-2008-ci illərdə Fransa Respublikasının Azərbaycanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.41-** 219-220.

1123.Şarl de Qoll (1890-1970) – Fransanın görkəmli dövlət, hərbi və siyasi xadimi. İkinci dünya müharibəsinə qədər müxtəlif hərbi rəhbər vəzifələrdə olmuşdur. Alman faşist qoşunları Parisə daxil olduqdan (1940,14 iyun) sonra B.Britaniyaya getmiş, Londonda “Azad Fransa” hərəkatının əsasını qoymuşdur. 1943-cü ilin noyabrından Fransa Milli Azadlıq Komitəsinin, 1944-cü ilin iyunundan isə Fransa Respublikası Müvəqqəti hökumətinin sədri olmuşdur. Fransada prezidentlik rejimi yarada bilmədiyindən istefaya çıxmışdı.1958-ci ildə Əlcəzairdəki hərbi qiyamla yaranan siyasi böhranla əlaqədar Fransa parlamenti (1958) Şarl de Qollu yenidən hakimiyyətə gətirdi. Şarl de Qoll iki dəfə (1958,1965) Fransa Respublikasının prezidenti seçilmişdir. **C.31-** 99, 385; **C.33-** 33; **C.35-** 238.

1124.Şatalov Vladimir Aleksandroviç (d.1927) - SSRİ təyyarəçi-kosmonavtı, aviasiya-general leytenantı. İki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı. “Soyuz” kosmik gəmiləri ilə dəfələrlə kosmosu fəth etmişdir. **C.33-** 355.

1125.Şaymiyev Mintimir (d.1937) – Rusiya dövlət xadimi. 1985-89-cu illərdə Tatarıstan MSSR Ali Sovetinin sədri,

1991-2011-ci illərdə Tatarıstan Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.41-** 46.

1126. Şekspir, Vilyam (1564-1616) – dahi ingilis dramaturqu və şairi. Şekspir 37 pyesin - komediyaların, tarixi dramaların, faciələrin, poemaların, çoxlu sonetlərin müəllifidir. Dünyaya dramaturgiyasında faciənəvisliyin inkişafında Şekspirin əsərləri yeni mərhələdir. “Hamlet”, “Otello”, “Maqbet”, “Kral Lir”, “Antoni və Kleopatra” faciələri dünya mədəniyyəti xəzinəsinə daxil olmuş, bütün xalqların sərvətinə çevrilmiş, müxtəlif dillərə tərcümə olunmuş, milli səhnələrdə təkrar-təkrar tamaşaya qoyulmuş, ekranlaşdırılmışdır. **C.31-** 295.

1127. “Şell” – infrastrukturaların formalaşdırılmasında, neft və kəmərlərin çəkilməsində, onların layihələrinin həyata keçirilməsində fəaliyyət göstərən korporasiya. Dünyanın 100-dən çox ölkəsində şirkətləri var. Dünyanın 34 ölkəsində 53 neftayırma zavodu tam və ya qismən “Şell”ə məxsusdur. **C.30-** 49; **C.32-** 52; **C.39-** 16.

1128. Şevardnadze Eduard Amvrosiyeviç (d, 1928) - Gürcüstanın və SSRİ-nin siyasi və dövlət xadimi. 1972-1985-ci illərdə Gürcüstan KP MK-nın Birinci katibi, 1985-1990-cı illərdə SSRİ xarici İşlər naziri, 1994-2003-cü illərdə Gürcüstanın prezidenti olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-** 339-343; **C.30-** 6-10, 112, 204, 283; **C.31-** 140-144, 149, 197; **C.32-** 310, 311, 312, 313, 315, 317, 323; **C.34-** 16, 180, 294, 296, 302, 309-312, 313, 377, 380; **C.35-** 193, 195, 196, 197, 198, 243, 244, 355, 356, 358, 359; **C.36-** 88, 109, 110, 168-213, 365; **C.37-** 82-83, 84, 87, 105, 322, 323; **C.38-** 105, 177-213, 258, 301; **C.39-** 205-208, 226, 230; **C.40-** 41-43, 45, 54, 55, 60, 61; **C.41-** 41-42, 183-252, 256, 394-396, 397-398; **C.42-** 48, 69, 73, 94, 350, 368, 369, 372-373, 387, 392.

1129. “Şevron” – dünyanın ən iri beynəlxalq enerji və kimya şirkətlərindən biri. Baş ofisi Kaliforniyanın San-Fransisko şəhərində yerləşir. Neft və kimya sənayesinin bütün

sahələrində iş görən “Şevron”un dünyanın 100-ə qədər ölkəsində 450 filialı və birgə müəssisəsi fəaliyyət göstərir. Dünyanın müxtəlif ölkələrində 41000 işçisi var. 1879-cu ildə “Pasifik Kost Oyl Kompani” adı ilə fəaliyyətə başlamışdır. **C.30-** 48, 59, 71; **C.32-** 306, 307, 316, 436-437; **C.33-** 198, 204, 272; **C.34-** 51, 278; **C.37-** 125-128, 356.

1130.Şeyx Həməd Bin İsa əl-Xəlifə (d.1950) – 1999-cu ildən Bəhreynin əmiri, 2001-ci ildən isə özünü kral elan etmişdir. Kral Bəhreynə bir sıra siyasi islahatlar aparmış, eyni zamanda siyasi amnistiya və qadınlara seçkilərdə iştirak etmək hüquqı vermişdir. **C.31-** 229; **C.37-** 144, 443.

1131.Şeyx Məktum bin Rəşid (1943-2006) – 2 dəfə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Baş naziri (1971-1979,1990-2006) olmuşdur. **C.37-** 97, 394.

1132.Şeyx Şamil (1797-1871) – Dağıstan və Çeçenistanda çar müstəmləkəçilərinə qarşı mübarizənin rəhbəri, imamlığın başçısı. 1835-ci ilin yayında imam seçilmiş və o vaxtdan dağlıların azadlıq mübarizəsinə başçılıq etmişdi. Təşkilatçılıq bacarığı və iradəsi sayəsində Şamil dağlıları birləşdirə, yerli feodalları özünə tabe edə bilmiş və hərbi teokratik dövlət – imamlıq yaratmışdı.1870-ci ildə Məkkəyə ziyarətə gedərkən o, Məkkəyə çatmamış Mədinədə vəfat etmişdir. **C.34-** 54.

1133.Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadə, Allahşükür Hümmət oğlu Paşazadə (d.1949) - 1980-ci ildən Qafqaz Müsəlmanları Ruhani İdarəsinin, 1990-cı ildən Qafqaz Xalqları Ali Dini Şurasının sədridir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif edilmişdir. **C.29-** 126, 226; **C.34-** 222, 223, 225, 235; **C.35-** 125-135, 348-354.

1134.Şəfiqə Axundova, Şəfiqə Qulam qızı Axundova (d.1924) – bəstəkar. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Onun Azərbaycan şairlərinin şeirlərinə bəstələdiyi gözəl, lirik mahnıları və romansları xalq arasında çox məşhurdur. Şərqdə ilk opera – “Gəlin qayası” yazan bəstəkar qadın kimi tarixə düşüb. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif

olunmuşdur. **C.42-** 251.

1135.Şəhidlər xiyabanı – Azərbaycanın azadlığı müstəqilliyi, ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid olmuş mərd oğul və qızların uyuduğu müqəddəs ziyarətgah. 1990-cı il yanvarın 20-də sovet ordusunun hücumu zamanı həlak olmuş onlarla adam “Dağüstü park”ın Qərb hissəsində dəfn edilmişdir. Bura o vaxtdan “Şəhidlər xiyabanı” adlanır. Xiyabanda eyni zamanda Ermənistan işğalçılarına qarşı Azərbaycan torpaqlarının müdafiəsi uğrunda qəhrəmancasına həlak olanlar da dəfn edilmişdir. 1998-ci ildə burada hündürlüyü 22 metr olan əbədi məşəl abidə qoyulmuşdur. **C.31-** 100, 408; **C.32-** 122; **C.34-** 63, 144, 218; **C.36-** 90, 169, 345; **C.38-** 70, 375, 387-397; **C.42-** 100-101.

1136.Şəhriyar, Şəhriyar Hacı Mirağa oğlu Məhəmmədhüseyn (1906-1988) – görkəmli Azərbaycan şairi, XX əsr Cənubi Azərbaycan və İran poeziyasının ən böyük nümayəndələrindən biri. Azərbaycan və fars dillərində yazmışdır. Şairin “Heydər babaya salam” poeması təkcə onun yaradıcılığında deyil, eləcə də bütün müasir Cənubi Azərbaycan poeziyasında yeni mərhələdir. Burada Cənubi Azərbaycan təbiətinin gözəllikləri, xalqın adət və ənənələri, ana yurduna tükənməz oğul məhəbbəti əlvan poetik boyalarla, canlı xalq dilində tərənnüm edilir. Poemada doğma yurdu Azərbaycanın ikiyə bölünməsinə böyük ürək ağrısı ilə nəql edir. Poemanın ən böyük məziyyəti onun xəlqiliyindədir. Poema Cənubi Azərbaycanda anadilli poeziyaya geniş yol açmışdır. Şəhriyarın yaradıcılığı bütün türk dünyasında böyük şöhrət qazanmışdır. **C.31-** 357; **C.32-** 331; **C.40-** 151; **C.41-** 404, 410.

1137.Şəki – (1968-ci ilədək Nuxa rayonu) – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 1963-cü ildə ləğv edilərək ərazisi Oğuz rayonuna verilmiş, 1965-ci ildə yenidən müstəqil rayon olmuşdur. Sahəsi 2397 km², əhalisi 173 min nəfərdir. **C.39-** 19, 121; **C.41-** 327; **C.42-** 10, 235, 248-336.

1138.Şəmkir (1930-91-ci illərdə Şamxor rayonu) – Azər-

baycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1656,8 km², əhalisi 183,5 min nəfərdir. **C.42-** 24, 311, 312.

1139. Şəraf Rəşidov, Şəraf Rəşid oğlu Rəşidov (1917-1983) – Özbəkistanın partiya və dövlət xadimi, yazıçı. İki dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı. 1959-1983-cü illərdə Özbəkistan KP MK-nın Birinci katibi olmuşdur. **C.35-** 250.

1140. “Şərq qapısı” – ictimai-siyasi qəzet. Naxçıvan MR Ali Məclisinin və Nazirlər Kabinetinin orqanı. İlk nömrəsi 1921-ci il “Cavanlar həyatı” adı ilə çıxmışdır. 1922-ci ildən 1980-ci ilədək “Şərq qapısı” adı ilə çap olunmuşdur. 1980-ci ildən 1989-cu ilədək “Sovet Naxçıvanı” adı ilə çıxmışdır. 1989-cu ilin sonunda “Şərq qapısı” adı özünə qaytarılmışdır. Qəzet ölkəmizin həyatını əks etdirən materiallarla yanaşı, dünyada baş verən ictimai-siyasi hadisə və proseslərə dair yazılar da dərc edir. Hazırda qəzet həftədə 2 dəfə, 8 səhifə həcmində çıxır. **C.40-** 244, 245.

1141. “Şərqi-Rus” - Tiflisdə Azərbaycan dilində həftədə üç dəfə çıxmış ictimai-siyasi, iqtisadi, elmi, ədəbi qəzet. İlk nömrəsi 1903-cü il martın 30-da, sonuncusu 1905-ci il yanvarın 15-də çıxmışdır. Naşiri və redaktoru M.Şahtaxtılı, son 45 nömrəsinin redaktoru isə C.Məmmədquluzadə idi. **C.29-** 244.

1142. Şərur rayonu (1964-cü ilədək Noraşen, 1964-91-ci illərdə İliç rayonu) – Naxçıvan MR-də inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Şimalda və şimal-şərqdə Ermənistan, cənubda və cənub-qərbdə İranla həmsərhəddir. Sahəsi 1,16 min km², əhalisi 12 min nəfərdir. **C.41-** 141.

1143. Şiller İohann Kristof Fridrix (1759-1805) – alman şairi, dramaturq, incəsənət nəzəriyyəçisi, tarixçi. Almaniyada maarifçiliyin görkəmli nümayəndəsi, yeni alman ədəbiyyatının banilərindəndir. Şiller yaradıcılığı dünya dramaturgiyasının inkişafına güclü təsir göstərmişdir. **C.31-** 295.

1144. Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti – 1974-cü ildə Yunanıstanda hakimiyyətə gəlmiş hərbi xunta Kiprin yunan

irticaçıları ilə birlikdə Kipri Yunanıstana birləşdirmək məqsədilə ölkədə hərbi çevriliş etdilər və prezident Makariosu hakimiyyətdən uzaqlaşdırdılar. Bundan narahat olan Türkiyə Respublikası Kiprin türk icmasını müdafiə etmək məqsədilə oraya hərbi qüvvələr yeritdi və türk icması yaşayan ərazini yunan irticaçılarından təmizlədi. 1975-ci ildə Türkiyə-Kipr administrasiyası bu ərazidə federativ türk dövləti – Kipr Respublikasını elan etdilər. 1983-cü ildə bu dövlətin qanunverici orqanı Şimali Kipr Türk dövləti Kıbrıs elan etdi. (ŞKTR). **C.30-** 412; **C.41-** 200; **C.42-** 213.

1145.Şimali Osetiya (Alaniya) – Rusiya Federasiyası tərkibində respublika. Sahəsi 8 min km², əhalisi 663,2 min nəfərdir. Paytaxtı Vladıqafqaz şəhəridir. **C.41-** 332, 333.

1146.Şirvanşahlar sarayı – Azərbaycan memarlıq kompleksi, Şirvan – Abşeron memarlıq məktəbinin görkəmli abidəsi. Bakının İçərişəhər hissəsindədir. Bakının XV əsrdə Şirvanşahlar dövlətinin paytaxtına çevrilməsilə əlaqədar tikilmişdir. 1420-60-cı illər arasında salınmış Şirvanşahlar sarayı ansamblının binaları yerin relyefinə uyğun olaraq inşa edilmişdir. Ərazisinin ən hündür yerində olan Yuxarı həyətdə saray binası (1420-ci illər) və ona bitişik Divanxana (1450-cı illər), aşağı həyətdə türbə (1435) və minarəli Şah məscidi (1442), yuxarı həyətin yaxınlığında Seyid Yəhya Cəlaləddin Bakuvinin türbəsi (1450-ci illər) və ona bitişik kiçik məscid yerləşir. Türbə olan həyətin giriş baştağı Şimal darvazası (1585) tikilmişdir. Şirvanşahlar sarayı ansamblının yaxınlığında hamam, “Şah kəhrizi”nin qurtaracağında 500 min litr su tutan ovdan qalmışdır. **C.42-** 273.

1147.Şotlandiya – Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş krallığının inzibati siyasi hissəsi. Sahəsi 78,8 min km², əhalisi 5,2 milyon nəfərdir. Əsas şəhəri Edinburqdur. **C.32-** 104.

1148.Şövkət Ələkbərova, Şövkət Feyzulla qızı Ələkbərova (1922-1993) – Azərbaycan müğənnisi. Mələhətli, yumşaq

tembrli səsi olan Şövkət xanımın ifaçılığı üçün yüksək vokal mədəniyyəti, dərin emosionallıq və lirizm səciyyəvi idi. Məharətli gəzişmələr, improvizasiya ustalığı onun muğam yaradıcılığının əsas məziyyətlərindəndir. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. **C.31-** 357; **C.42-** 109-110.

1149.Şövkət Məmmədova, Şövkət Həsən qızı Məmmədova (1897-1981) – Azərbaycan müğənnisi, pedaqoq, musiqi xadimi, ilk azərbaycanlı professional qadın müğənni. SSRİ Xalq artisti. İki dəfə Milanda (1911, 1927-29) məşhur Qərb müğənnilərindən dərs almışdır. Güclü musiqi duyumu və yüksək vokal mədəniyyətinə, məlahətli, axıcı səsə malik olan Ş.Məmmədovanın ifası, həmçinin aktyorluq məharəti ilə fərqlənmişdir. O, Azərbaycan opera səhnəsində rus və dünya vokal sənətinin ən yaxşı ənənələrini milli musiqi xüsusiyyətləri ilə əlaqələndirmişdir. **C.31-** 357; **C.41-** 35.

1150.Şri-Lanka, Şri Lanka Sosialist Demokratik Respublikası – Cənubi Asiyada dövlət. Millətlər Birliyinə daxildir. Sahəsi 65,6 min km², əhalisi 18,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 25 əyalətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqan parlamentdir. Paytaxtı rəsmi olaraq Cayavar Denapurakotte, faktiki isə Kolombodur. **C.37-** 317.

1151.Şröder Çerhard (d.1944) – Almaniyanın ictimai və siyasi xadimi. 1980-cı ildən Almaniya Bundestaqının üzvü, 1990-1998-ci illərdə Aşağı Saksoniya vilayətinin nazir-prezidenti, 2000-2006-cı illərdə Almaniyanın federal kansleri olmuşdur. **C.30-** 118; **C.36-** 148.

1152.Ştraus İohann (ata) - (1804-1849) - görkəmli Avstriya bəstəkarı, skripkaçı və dirijor. J. Lanner ilə birləşə Straus yeni vals növünün - Vyana valsının yaradıcısı sayılır. Rümik çeviklik, melodiyanın ifadəliliyi Vyana valsına geniş şöhrət qazandırmışdır. Ştrausu “valsın atası” adlandırmışlar. Ştraus 152 valsın müəllifidir. **C.29-** 92, 95, 100.

1153.Şubina Lyudmila (d.1948) – həndbolçu, məşqçi və müəllim. 1973-cü il dünya çempionatlarının gümüş (1973) və

bürünc (1975) mükafatçısı, 1976-cı il Monreal olimpiya oyunlarının çempionudur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 7.

1154. Şuşa – Azərbaycan Respublikasında şəhər. Elmi ədəbiyyatda Şuşanın əsasının 1750-ci illərin əvvəllərində Qarabağ xanı Pənahəli xan Cavanşir tərəfindən qoyulması göstərilərsə də, tədqiqatlar Şuşanın qədim yaşayış məntəqəsi olduğunu qeyd edirlər. Qarabağ xanlığının mərkəzi olan Şuşa bir müddət Pənahəli xanın adı ilə Pənahabad adlanmışdır. Şuşa 1813-cü il Gülüstən müqaviləsinə əsasən Qarabağ xanlığı tərkibində Rusiyaya birləşdirildi. 1920-ci ilin martında erməni daşnaklarının Qarabağda törətdikləri qırğın nəticəsində Şuşanın bir hissəsi tamamilə yandırıldı və minlərlə günahsız insan qətlə yetirildi. Lakin iyun ayının əvvəlində müsavətcilər və türk generalı Nuru Paşa Şuşanı erməni qəsbkarlarından xilas etdi. 1923-cü il Azərbaycan MİK-nin dekretinə əsasən Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti təşkil olunduqda Şuşa muxtar vilayətin tərkibinə daxil edildi. 1992-ci ildə erməni işğalçıları Şuşanı zəbt etdilər. Hazırda Şuşa yadellilərin tapdığı altındadır. **C.29-** 169; **C.32-** 391; **C.34-** 61; **C.35-** 185, 187, 190, 191; **C.40-** 79, 118; **C.41-** 364, 366, 367; **C.42-** 21.

T

1155. Tabo Mbeki (d.1942) – Afrika Milli Konqresinin görkəmli nümayəndəsi. 1997-2007-ci illərdə Afrika Milli Konqresinin sədri, 1999-2008-ci illərdə Cənubi Afrika Respublikasının prezidenti olmuşdur. **C.30-** 15; **C.33-** 377; **C.38-** 171; **C.40-** 176.

1156. Tacikistan, Tacikistan Respublikası – Orta Asiyanın Cənub-Şərqiində dövlət. Sahəsi 143,1 min km², əhalisi 5705 min nəfərdir. İnzibati ərazisi Bədaxşən Muxtar Vilayətinə, 2 vilayətə və 45 rayona bölünür. Dövlət başçısı prezident,

qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Düşənbə. **C.30-** 80; **C.36-** 49; **C.40-** 435; **C.41-** 377, 397-398; **C.42-** 45.

1157. Tac-Mahal – Böyük Moğollar dövrü hind memarlığının görkəmli abidəsi, Aqra şəhəri yaxınlığında Camna çayının sahilindədir. Moğol hökmdarı Cahan şah Tac-Mahal türbəsini arvadı Mumtaz Mahalbanu Bəyimin qəbri üstündə tikdirmiş (1630-1652), sonralar Cahan şahın özü də bu türbədə dəfn edilmişdir. Türbəni türk memarı Ustad Məhəmməd İsa Əfəndi tikmişdir. Müntəzəm planlı, böyük bağ içində salınmış memarlıq ansamblının əsas tikilişi olan Tac-Mahal türbəsi beşgümbəzli möhtəşəm binadan (hündürlüyü 74 m) və künclərindəki 4 minarədən (hündürlüyü 45 m) ibarətdir. Türbənin divarları cilalanmış ağ mərmərdən tikilmiş, əlvan və qiymətli daşlarla inkrustasiya edilmişdir. **C.36-** 354.

1158. Tağı Şahbazi, Tağı Abbas oğlu Şahbazi, Simurq (1892-1938) – yazıçı, publisist, ictimai xadim, “Hümmət” qəzetinin nəşrində fəal iştirak etmiş, “Maarif və mədəniyyət”, “Şərq qadını”, “Yeni fikir”, “Kommunist” və s. qəzet-jurnallarda məqalələr dərc etdirmişdir. **C.31-** 298.

1159. Tağıyev Əyyub, Əyyub İsmayıl oğlu Tağıyev (1911-1966) – Neft-mədən işləri sahəsində alim. Texnika elmləri doktoru, professor. 1957-1960-cı illərdə neftçixarma idarələrində mühüm vəzifələrdə çalışmışdır. 1962-1966-cı illərdə Qubkin adına Moskva Neft Kimyası və Qaz Sənayesi İnstitutunda elmi işlər üzrə prorektor olmuşdur. O, SSRİ-də qazma turbininin yaradıcılarından biri olmuşdur. Əyyub Tağıyev SSRİ Dövlət mükafatı (1942, 1947, 1952) laureatıdır. **C.33-** 269.

1160. Tahir Salahov, Tahir Teymur oğlu Salahov (d.1928) – görkəmli Azərbaycan boyakarı və qrafiki. Azərbaycan və SSRİ-nin Xalq rəssamı. Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı. Rusiya Rəssamlıq Akademiyasının həqiqi üzvü. 1973-cü ildən SSRİ Rəssamlar İttifaqı İdarə Heyətinin 1-ci katibi olmuşdur. Salahovun yaradıcılığı mövzu və janr zənginliyi, bədii forma əlvanlığı, estetik kamilliyi ilə səciyyə-

lənir. Bu baxımdan müasir portret sənətinin ən kamil nümunələrindən olan “Bəstəkar Qara Qarayev”in portreti, eləcə də monumental divar rəsmini xatırladan “Abşeron qadınları” əsərləri xüsusilə fərqlənir. Azərbaycan Respublikası və SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” və “Heydər Əliyev” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.35-** 125-135; **C.41-** 408.

1161. Tailand, Tailand Krallığı – Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 514 min km², əhalisi 60 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı kraldır. Qanunverici orqanı ikipalatalı Milli Assambleyadır. İnzibati cəhətdən 73 çanqvata (əyalətə) bölünür. Paytaxtı Banqkok şəhəridir. **C.31-** 162; **C.37-** 73.

1162. Taliban rejimi – Əfqanıstanda radikal müsəlman qruplarından biri. Əsası 1994-cü ildə Məhəmməd Ömər tərəfindən qoyulmuşdur. ABŞ 2001-ci il 11 sentyabr hadisələrindən sonra Taliban qruplaşmasına qarşı müharibə elan etdi. **C.41-** 85.

1163. Tamilla Mahmudova (d.1922) – pianoçu, professor. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti, Rusiya Federasiyasının Əməkdar artisti. XX əsrdə Azərbaycanın ən məşhur pianoçusu. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.38-** 76-77, 86.

1164. Tamara Sinyavskaya, Tamara İliniçna Sinyavskaya (d.1943) – məşhur rus müğənnisi. Moskva Böyük Teatrının solisti. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. **C.36-** 292; **C.41-** 20, 21, 22, 28, 39, 48, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72.

1165. Tansu Çillər (d.1946) – Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi. 1991-ci ildən TBMM-nin üzvü, 1993-cü ildən isə “Doğru yol” Partiyasının sədri, 1993–1995-ci illərdə Türkiyə Cümhuriyyətinin Baş naziri olmuşdur. **C.33-** 120; **C.40-** 385.

1166. Tanzaniya, Birləşmiş Tanzaniya Respublikası – Şərqi Afrikada dövlət. Sahəsi 945,1 km², əhalisi 29,0 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 25 vilayətə bölünür. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət və hökumət başçısı prezidentdir. Qanunverici orqanı Milli Məclisdir. Paytaxtı Dolomadır. **C.33-** 375;

C.38- 168.

1167. Tarya Halonen (d.1943) – Finlandiyanın ictimai və siyasi xadimi. Müxtəlif illərdə – Ədliyyə, Sosial Müdafiə və Xarici İşlər nazirliklərinə başçılıq etmişdir. 2000-ci ildən Finlandiya Respublikasının prezidentidir. **C.31- 163; C.37- 76; C.42- 77.**

1168. TASİS – 1991-ci ildə Avropa Şurası tərəfindən MDB dövlətlərinə texniki cəhətdən kömək etmək üçün yaradılan proqram. Proqram 2 hissədən - hər bir ölkəyə, o cümlədən Azərbaycana, region ölkələrinə texniki köməkdən ibarətdir. Azərbaycan Respublikası TASİS proqramına 1992-ci ildə daxil olmuşdur. **C.30- 130, 137, 311, 315; C.34- 151, 211.**

1169. Tatarıstan, Tatarıstan Respublikası – Rusiya Federasiyası tərkibində federal vilayət. Sahəsi 68 min km², əhalisi 3773,8 min nəfərdir. **C.33- 254; C.41- 46.**

1170. Tbilisi Dövlət Universiteti. I.Cavaxişvili adına Tbilisi Dövlət Universiteti – Tbilisidə ali təhsil müəssisəsi. Fizika, riyaziyyat, kimya, biologiya, geologiya, coğrafiya, psixologiya, tarix, filologiya və s. ixtisaslar üzrə mütəxəssislər hazırlayır. Əsası 1919-cu ildə qoyulmuşdur. 1990-cı ildən universitet sərbəst fəaliyyət göstərən elmi-tədqiqat mərkəzidir. **C.40- 22.**

1171. Tehran – İranın paytaxtı. Ölkənin əsas siyasi, iqtisadi, ticarət-maliyyə və mədəniyyət mərkəzi. Tehranın əsası IX əsrdə Rey şəhərinin yaxınlığında qoyulmuşdur. XIII əsrdə monqollar Reyi dağıtdıqdan sonra Tehran böyüməyə başladı. 1785-ci ildə İranın paytaxtı elan edilmişdir. **C.38- 121, 136, 179, 307-308, 309-352, 355.**

1172. Tehran konfransı (1943) – İkinci dünya müharibəsində üç müttəfiq dövlətin – SSRİ, ABŞ və B.Britaniya hökuməti başçıların, diplomatik müşavirlərin və hərbi qərargahların nümayəndələrinin iştirakı ilə 1943-cü il noyabrın 28-i – dekabrın 1-də Tehrandə keçirilmiş konfransı. Konfransda ikinci cəbhənin açılması ilə əlaqədar məsələ əsas yer

tuturdu. ABŞ və B.Britaniya nümayəndələri bildirdilər ki, La-Manş boğazından amerikan-ingilis qoşunlarının Avropaya çıxarılmasını nəzərdə tutan “Overlord” əməliyyatı 1944-cü ilin mayında başlanacaq və Cənubi Fransada desantın köməyi ilə həyata keçiriləcəkdir. Sovet tərəfi, həmçinin Avropa hərbi əməliyyatlar qurtardıqdan sonra Yaponiyaya qarşı müharibəyə başlayacağı barədə fəəhhud götürdü. 1943-cü il dekabrın 1-də qəbul edilmiş “Üç dövlətin bəyannaməsi”ndə göstərilirdi ki, əldə olunmuş razılıq xalqlar arasında möhkəm sülhü təmin edəcəkdir. “İran haqqında bəyannamə”də üç dövlət başçısının bu ölkənin tam müstəqilliyini, suverenliyini və ərazi bütövlüyünü qorumaq arzusu təsdiq olundu. **C.35-** 238.

1173. Texas - ABŞ-ın Cənubunda ştat. Sahəsi 691,2 min km², əhalisi 19 milyon nəfərdir. Texas sənaye-aqrar ştatıdır. İnzibati mərkəzi Ostin şəhəridir. **C.29-** 278.

1174. Terri Devid Adams (1938) - mühəndis-neftçi, geo-loq. Əmək fəaliyyətinə 1963-cü ildə başlamışdır. 1969-cu ildən “Britiş Petroleum” şirkətinin bir çox ölkələrdə nümayəndəsi olmuşdur. 1994-1998-ci illərdə Azərbaycan Beynəlxalq Neft Konsorsiumunun ilk prezidenti olmuşdur. Azərbaycanda səmərəli fəaliyyətinə görə 1997-ci ildə Britaniya krallığının “Müqəddəs Mixail və Müqəddəs Georgi”, 1998-ci ildə isə Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.29-** 349-358; **C.31-** 41.

1175. Teymur bəy Makinski XX əsrin əvvəlində Azərbaycan milli azadlıq hərəkatının fəal iştirakçılarından biri, ictimai-siyasi xadim. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. **C.31-** 297.

1176. Təbriz – İranda şəhər. Cənubi Azərbaycanın ən böyük şəhəri, iqtisadi və mədəniyyət mərkəzi, Şərqi Azərbaycan ostanının inzibati mərkəzi. Əhalisi 1,1 milyon nəfərdir. Təbriz Azərbaycanın ən qədim şəhərlərindəndir. “Təbriz” sözünün etimologiyası və şəhərin salınma tarixi haqqında müxtəlif fikirlər mövcuddur. Təbriz Rəvvadilər dövlətinin

(852), Eldəgəzlər dövlətinin (1174), Ağqoyunlular dövlətinin (1468), Səfəvilər dövlətinin (1501) paytaxtı olmuşdur. XV-XVII əsrlərdə Təbriz Yaxın Şərqi mühüm sənətkarlıq və ticarət mərkəzlərindən idi. Təbrizi “Şərqi paytaxtı” da adlandırırdılar. 1826-1828-ci illər Rusiya-İran müharibəsi nəticəsində Türkmənçay müqaviləsinə (1828) görə Təbriz İranın hakimiyyəti altında qaldı. **C.34-** 327; **C.38-** 336, 355; **C.39-** 383, 384, 385, 386; **C.40-** 212, 216; **C.41-** 407.

1177. Tələt Paşa (1874-1921) – Türkiyə siyasi və dövlət xadimi. “İttihad və Tərəqqi” partiyasının liderlərindən biri və sədri olmuşdur. Məclisi – Məbusanda birinci rəis vəkili seçilmişdi. 1913-cü ildə daxili işlər naziri, 1917-ci ildə paşa rütbəsi verilməklə Baş nazir vəzifəsinə təyin edilmişdir. Tələt Paşa Qafqazda, o cümlədən Azərbaycanda gedən prosesləri yaxından izləyir və Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının güclənməsi üçün mümkün olan yardımları göstərirdi. 1918-ci ilin əvvəlində Azərbaycan milli azadlıq hərəkatının İstanbula gəlmiş nümayəndə heyəti ilə görüşmüş və hərbi nazir Ənvər Paşa ilə birlikdə Azərbaycana hərbi yardım göstərilməsi yollarını müzakirə etmişdi. Bu müzakirələrin nəticəsi kimi, Nuru Paşanın rəhbərliyi ilə Azərbaycana hərbi yardım göstərilmişdi. 1918-ci ildə Tələt Paşa Berlində erməni terrorçusu tərəfindən qətlə yetirilmişdir. **C.36-** 366.

1178. Tiflis – Gürcüstan Demokratik Respublikasının (1918-21) paytaxtı. Şəhərin meydana gəldiyi ərazi eramızdan əvvəl 4–3-cü minilliklərdə mühüm yaşayış məskənlərindən biri olmuşdur. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması haqqında İstiqlal bəyannaməsi Tiflisdə elan edilmiş, 10-cu hökumət kabinəsinin təşkili və ilk dövlətçilik tədbirləri burada həyata keçirilmişdi. **C.42-** 123.

1179. Tisian (1476/77 yaxud 1480-cı illər – 1576) – italyan rəssamı, Yüksək və Son Renessans dövrü Venesiya rəsamlıq məktəbinin görkəmli nümayəndəsi. Tisian əsatri və dini mövzularda dərin psixoloji vüsətə malik dramatik ehtiras-

larla dolu “Məryəmin meracı” (1516-18), “Veneranın təntənəsi” (1518) “İsanın tabuta qoyulması” (1520), “Məryəmin məbədə gətirilməsi” (1534-38) və s. əsərlər yaratmışdır. Tisian yaradıcılığı dünya boyakarlığının sonrakı inkişafına böyük təsir göstərmişdir. **C.41-** 409.

1180. Tofiq Bakıxanov, Tofiq Əhmədağa oğlu (d.1930) – bəstəkar. Respublikanın Xalq artisti, professor. Yaradıcılığında kamera instrumental və simfonik janrlar əsas yer tutur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-** 164-165.

1181. Tofiq Quliyev, Tofiq Ələkbər oğlu Quliyev (1917-2000) – görkəmli Azərbaycan bəstəkarı. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Tofiq Quliyev Azərbaycan estrada musiqisinin yaradıcılarındandır. Onun lirik mahnıları sadə, aydın və milli koloritlidir. 1973-cü ildən ömrünün axırınadək Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı İdarə Heyətinin sədri olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.30-** 161; **C.31-** 357; **C.36-** 142, 280; **C.41-** 31, 53; **C.42-** 109.

1182. Tofiq Zülfüqarov, Tofiq Nadir oğlu Zülfüqarov (d.1959) – diplomat, fəvqəladə və səlahiyyətli səfir. 1998-1999-cu illərdə Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri vəzifəsində işləmişdir. 2006-cı ildən Latviya Respublikasında Azərbaycan Respublikasının fəvqəladə və səlahiyyətli səfiridir. **C.32-** 372; **C.33-** 69, 70.

1183. Toğrul Nərimanbəyov – Toğrul Fərman oğlu Nərimanbəyov (d.1930) - rəssam. Azərbaycan və SSRİ Xalq rəssamı. Məişət, portret, mənzərə və natürmort janrlarında, monumental boyakarlıq, illüstrasiya və teatr rəssamlığı sahəsində fəaliyyət göstərir. Yaradıcılığında monumental boyakarlıq mühüm yer tutur. “Qobustan kölgələri” (F.Qarayev), “Yeddi gözəl” (Q.Qarayev), “Min bir gecə” (F.Əmirov) baletlərinə verdiyi bədii tərtibat Azərbaycan teatr rəssamlığının qiymətli nümunələrindəndir. Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları

laureatıdır. **C.29-** 299-300.

1184. Tokay Məmmədov, Tokay Həbib oğlu Məmmədov (d.1927) – Azərbaycan Respublikasının Xalq rəssamı və Əməkdar incəsənət xadimi. Azərbaycan və SSRİ Dövlət mükafatları laureatı, SSRİ Rəssamlıq Akademiyasının müxbir üzvü, Azərbaycan Rəssamlar İttifaqı İdarə heyətinin sədri (1970-72) olmuşdur. Monumental heykəltəraşlıq T.Məmmədovun yaradıcılığında mühüm yer tutur. **C.40-** 184-185

1185. Tokio - Yaponiyanın paytaxtı, ölkənin əsas sənaye-maliyyə mərkəzidir. Tokio IV əsrin ortalarında salınmış (ilk adı Edo), sonralar Tokuyava hakimlərinin iqamətgahına çevrilmişdir. 1869-cu ildə imperator iqamətgahı Kiotadan Edoya köçürüldü, şəhər Tokio adlandırıldı və Yaponiyanın paytaxtı oldu. **C.29-** 271.

1186. Toqo, Toqo Respublikası – Qərbi Afrikada dövlət. Sahəsi 56,6 min km², əhalisi 4,3 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 5 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, müvəqqəti qanunverici orqanı Ali Respublika Şurasıdır. Paytaxtı Lome. **C.33-** 379.

1187. Tomas Klestil (d .1932) - Avstriyanın prezidenti. 1987-1992-ci illərdə XİN-nin Baş katibi olmuşdur. **C.29-** 5, 10-18, 96, 98, 102, 204, 210; **C.30-** 231; **C.36-** 315; **C.37-** 434; **C.38-** 169; **C.42-** 116.

1188. Toni Bleyr, Entoni Çarlz Linton (d.1953) – B.Britaniyanın siyasi və dövlət xadimi. Hüquqşünas. 1983-cü ildən parlamentə deputat, 1997-2007-ci illərdə B.Britaniyanın Baş naziri olmuşdur. 2007-ci ildən BMT-nin İsrail ilə Fələstin probleminin dinc vasitələrlə həll edilməsinə bilavasitə kömək etmək üçün vasitəçi təyin edilmişdir. **C.34-** 281, 325, 354, 392-395, 419, 420; **C.39-** 23, 78, 108; **C.41-** 220-221, 237, 250.

1189. Topçubaşov Mustafa bəy (1895-1981) – cərrah, ictimai və dövlət xadimi. Azərbaycan EA-nın və SSRİ Tibb EA-nın akademiki, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. Tədqiqatı, əsasən qarında, başda, döş qəfəsin-

də aparılan cərrahi problemlərə, öddəşi xəstəliyinin müalicəsinə, periferik iflic xəstəliyinə həsr olunmuşdur. Orijinal diaqnostika və cərrahi üsul təklif etmişdir. Dünyada geniş istifadə olunan analdeziya üsulunu ilk dəfə Topçubaşov kəşf etmişdir. **C.39-** 101.

1190. “Toşiba” - Yaponiya şirkəti. Əsasən, energetika, tibbi avadanlıq və tikinti sahəsində fəaliyyət göstərir. **C.29-** 269; **C.35-** 142.

1191. “Total” – məşhur fransız neft şirkəti. 1954-cü ildə təşkil olunmuşdur. Bir çox ölkədə neftin kəşfiyyatı, emalı və satışı ilə məşğul olur. **C.32-** 156; **C.36-** 53; **C.41-** 207, 211.

1192. Totalitar rejim – dövlətin bütün cəmiyyət üzərində tam nəzarəti. Totalitar rejim bütün qanunların milliləşdirilməsi, hakimiyyətin diskresion səlahiyyəti, demokratik hüquqların və azadlıqların ləğvi, ictimai həyatın hərbiləşdirilməsi, mütərəqqi qüvvələrə divan tutulması ilə səciyyələnilir. Totalitar rejim XX əsrdə Almanıyanın və İtaliyanın əsas ideologiyası olmuşdur. Keçən əsrdə SSRİ-də də totalitar rejim hökm sürmüşdür. **C.30-** 273, 275;

1193. Trabzon – Şimal-şərqi Türkiyədə, Qara dəniz sahilində liman- şəhər. Trabzon ilinin inzibati mərkəzi. E.ə. VII əsrin ortalarında salınmışdır. V əsrdən XIII əsrin əvvəllərinə qədər Bizansın tərkibində olmuşdur. 1204-1461-ci illərdə Trabzon imperiyasının paytaxtı idi. 1461-ci ildən Osmanlı imperiyasının tərkibinə daxil edilmişdir. Tarixi-memarlıq abidələri ilə zəngindir. Əhalisi 144 min nəfərdir. **C.38-** 177-213, 227, 229; **C.41-** 194.

1194. Transxəzər qaz kəməri – Xəzər dənizi vasitəsilə Azərbaycandan Gürcüstana və Türkiyəyə Orta Asiya qazının nəqli barədə saziş. Bu layihəyə görə qaz Türkiyədən Avropa bazarlarına çatdırılacaqdır. **C.31-** 197, 198; **C.33-** 68, 285, 410.

1195. TRASEKA, Transxəzər nəqliyyat dəhlizi – Avropa ilə Asiya ilə birləşdirən yol. Bu nəqliyyat dəhlizini Şərqlə Qərbi birləşdirən orta materik xətti də adlandırmaq olar.

Transxəzər nəqliyyat dəhlizi Azərbaycanı, bütünlükdə Qafqazı Avropa ilə birləşdirir. **C.29-** 423; **C.30-** 7, 9, 12, 66; **C.31-** 337, 356; **C.32-** 93, 172, 267, 273, 344-347, 348-361; **C.34-** 26, 151, 152, 211, 284, 306, 327, 328, 329; **C.35-** 8; **C.36-** 172, 176, 180, 181, 430; **C.37-** 295; **C.38-** 80; **C.40-** 52, 53, 93; **C.42-** 176.

1196. Trotski Lev Davidoviç (əsl фамиliyası Bronşteyn) – Rusiyanın siyasi və dövlət xadimi. 1905-1907-ci illər inqilabında fəal iştirak etmişdir. 1917-ci il Oktyabr çevrilişindən sonra bir çox mühüm vəzifələrdə çalışmışdır. 1929-cu ildə SSRİ-dən sürgün edildi. Dördüncü İnternasionalın (1938) yaradıcılarından biri olmuşdur. 1940-cı ildə Meksikada qətlə yetirilmişdir. **C.30-** 178.

1197. Trubnikov Vyacheslav İvanoviç (d.1944) – Rusiya dövlət xadimi, ordu generalı. 1996-2000-ci illərdə Rusiya Federasiyası Xarici Kəşfiyyat İdarəsinin direktoru, 2000-2004-cü illərdə xarici İşlər nazirinin birinci müavini, 2004-cü ildən Hindistanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirdir. **C.33-** 319-320; **C.34-** 99, 105-109, 130; **C.38-** 7-15.

1198. Trumen Harri (1884-1972) – ABŞ-ın 33-cü prezidenti (1945-1953). Xirosima və Naqasakiyə atom bombasının atılması haqqında sərəncam vermişdir. NATO təşkilatının yaradıcılarından biri. **C.33-** 308-310, 350.

1199. Tszyan Tszemin (d.1926) – Çinin partiya və dövlət xadimi. 1989-cu ildən Çin KP MK-nın Baş katibi, 1993-2005-ci illər Çin Xalq Respublikasının sədri olmuşdur. **C.30-** 121; **C.35-** 364; **C.36-** 146; **C.37-** 111; **C.38-** 74-75, 116, 246; **C.39-** 68; **C.41-** 345.

1200. Tur Heyerdal (1914-2002) - Norveç etnoqrafı və arxeoloqu. Köhnə Dünya (Asiya, Avropa, Afrika) və Yeni Dünya (Amerika) arasında xalqların transocean miqrasiyasının mümkünlüyünü tədqiq etmişdir. 1969 və 1970-ci illərdə papirusdan hazırlanmış “Ra” və “Ra-2” qayıqlarında Afrikadan Amerikaya, 1977-1978-ci illərdə qamışdan qayırılmış “Tıqris”

qayığında Əlkürna (İraq) - Cibuti marşrutu ilə ekspedisiyalar təşkil etmişdir. 2 dəfə Azərbaycanda olmuş, Qobustan qaya təsvirlərinə, qədim Şabran şəhərinin qalıqlarına baxmış, bu abidələr barədə qiymətli mülahizələr söyləmişdir. **C.29-** 428-439; **C.38-** 111, 112; **C.39-** 18, 19.

1201. “Turan” – informasiya agentliyi. 1990-cı ildə yaradılmışdır. Agentlik tərəfindən KİV-lər, digər hüquqi və fiziki şəxslər üçün informasiyaların toplanması və yayılması həyata keçirilir. **C.37-** 381-386; **C.40-** 89, 111, 124.

1202. Turan Cavid (1923-2011) – mədəniyyət xadimi. Azərbaycan Respublikası Əməkdar mədəniyyət işçisi, Hüseyn Cavid mükafatı laureatı, Hüseyn Cavidin qızı. Hüseyn Cavidin Bakıdakı ev-müzeyinin direktoru olmuşdur. Mətnşünaslıq sahəsində yaxından fəaliyyət göstərmişdir. Hüseyn Cavidin 1958–85-ci illərdə nəşr olunmuş bütün kitablarının tərtibçisidir. **C.42-** 122-132, 133-137.

1203. Turqut Özal, Özal Turqut (1927-1993) – Türkiyənin görkəmli dövlət və siyasi xadimi. 1980-1982-ci illərdə dövlət naziri, 1983-1989-cu illərdə Türkiyənin Baş naziri, 1989-1993-cü illərdə Türkiyənin prezidenti olmuşdur. **C.30-** 46; **C.33-** 191; **C.41-** 213, 240.

1204. Tümen vilayəti – Rusiyanın mərkəzində, Qərbi Sibir düzənliyində inzibati ərazi. Bura Xantı-Mansi və Yamal-Nen muxtar mahalları da daxildir. Sahəsi 1435,2 min km², əhalisi 3226 min nəfərdir. İnzibati mərkəzi Tümdir. **C.36-** 264, 273.

1205. Türk Dövlətləri Birliyi (TDB) – 1992-ci il oktyabr ayının 30-31-də Ankarada Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Türkmənistan dövlət başçılarının iştirak etdikləri toplantıda yaradılmışdır. 1010 TDB-nin Nizamnaməsi türkdilli xalqların sosial-mədəni bənzərliyini nəzərə alaraq ortaq mədəni irsin araşdırılmasını, genişləndirilməsini, tanındılmasını tövsiyə edir. **C.33-** 380-415.

1206. Türk Petrolları, TRAO - 1954-cü ildə Türkiyənin neft və qaz sənayesinin inkişafı üçün yaradılmışdır. Karbohidrogen istehsalı və emalı sahəsində Türkiyənin ən böyük şirkətidir. TPAO hazırda MDB, Şimali Afrika və Orta Şərqdə fəaliyyət göstərir. Azərbaycana gələn ilk xarici neft şirkətlərindəndir. **C.29-** 162, 373; **C.30-** 72-77, 430; **C.33-** 120, 148, 169; **C.35-** 428-435; **C.36-** 365; **C.41-**211, 223.

1207. Türkiyə Böyük Millət Məclisi (TBMM) – Türkiyənin ali qanunverici orqanı. Parlament 1920-ci il aprelin 23-də yaradılmışdır. BMM-nin ilk sədri M.K.Atatürk olmuşdur. BMM iki palatadan ibarətdir. Senat (yuxarı palata) və Milli palata. BMM məclis üzvlərindən respublika prezidentini seçir. **C.29-** 147; **C.30-** 223, 421-431; **C.33-** 66, 75, 98, 102, 110-127, 128, 129, 130, 134, 135, 165, 166, 182-189, 190, 191, 206, 207, 210, 288, 292, 302, 383; **C.34-** 75, 77, 78; **C.35-** 265; **C.39-** 25, 292.

1208. Türkiyə Cümhuriyyəti - Qərbi Asiyada və Avropa-nın Cənub-Şərq kənarında dövlət. Sahəsi 780,6 min km², əhalisi 78 mln. nəfərdir. İnzibati cəhətdən 67 ilə (vilayətə) bölünür. Paytaxtı Ankara şəhəridir. Dövlət başçısı prezident, Ali qanunvericilik orqanı Türkiyə Böyük Millət Məclisidir. **C.29-** 6, 8, 42, 44, 45, 48, 50, 51, 78, 84, 105, 142-175, 196, 197, 202-203, 255, 261, 306, 318-326, 328, 343, 352, 356, 361-375, 390, 404 409; **C.30-** 29, 32, 45, 46, 54, 61, 112, 113, 163, 168, 198-204, 223, 250, 251, 320-326, 412, 421-431; **C.32-** 96-102, 124, 134-137, 149, 164-165, 189, 194, 202, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 251, 253, 266, 298–308, 323, 379, 380, 426; **C.33-** 51, 65, 66-218, 244, 246, 270, 283-293, 294-298, 301, 302, 334-336, 353, 380-415; **C.34-** 9, 10-12, 25, 34, 35, 37, 45, 46, 67-69, 70-81, 107, 173-174, 214, 280, 281, 289, 295, 315, 316, 317, 340, 385-391, 414; **C.35-** 23, 26, 28, 29, 113, 155, 159, 164, 165, 167, 220, 221, 263-274, 293, 357, 359, 366, 371, 390, 397-405; **C.36-** 34-45, 57, 72-85, 137, 174, 175, 179, 185, 186, 187, 205, 212, 284, 362-

368, 398, 399, 400; **C.37-** 5-9, 48, 50, 134, 145-148, 224-228, 231-232, 237, 247, 314, 345-346, 356, 369; **C.38-** 63, 177-213, 218, 226, 227-230, 235-236, 237-241, 393, 402-404; **C.39-** 11, 24-25, 97, 140, 157, 194, 202-231, 328, 330-332, 387-389; **C.40-** 20, 105, 147, 161, 162, 171, 172-174, 286, 287, 295, 302-303, 314, 315, 357, 358-360, 362, 402-406; **C.41-** 8-10, 76-78, 111, 125, 126, 141, 180-252, 329, 330, 403; **C.42-** 24, 29-40, 41-59, 62-76, 78-81, 83, 84, 95, 96, 97, 157, 158, 159, 184, 190-195, 290, 330, 338-346, 348, 352, 360, 366, 385-386, 388.

1209. Türk-Qazax Universiteti, Xoca Əhməd Yəsəvi adına Türk-Qazax Universiteti – Türkiyə və Qazaxıstan respublikalarının uluslararası, dövlət universiteti. Universitetin əsası Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayevin qərarı ilə 1991-ci ildə Türkistan Dövlət Universiteti kimi, Türkistan şəhərində yaradılmışdır. İki il hökumətlərarası danışıqlardan sonra Türkistan şəhərindəki Xoca Əhməd Yəsəvi Türk-Qazax Universiteti kimi fəaliyyət göstərir. Universitetin ilk rektoru Namiq Kamal Zeybək olmuşdur. Universitetdə 4000-i Türkiyədən, 750-si digər türk dövlətlərindən olan tələbə təhsil alır. **C.38-** 402-404.

1210. Türkmənistan, Türkmənistan Respublikası – Orta Asiyanın cənub-qərbində dövlət. Sahəsi 488,1 min km², əhalisi 4574 min nəfərdir. İnzibati ərazisi 5 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı Məclisdir. Paytaxtı Aşqabaddır. **C.30-** 233, 430; **C.32-** 48, 49, 98, 266, 268, 269, 319; **C.36-** 41, 77, 78, 384, 386, 409; **C.38-** 62, 127-148, 180, 290, 291; **C.40-** 34, 125, 293; **C.42-** 45, 96, 118.

1211. Türkmənçay müqaviləsi (1828) – XIX əsrin əvvəllərində Rusiya-İran müharibələri başa çatdıqdan sonra, Təbriz yaxınlığındakı Türkmənçay kəndində bağlanmış müqavilə. 16 maddədən ibarət olan Türkmənçay müqaviləsinə əsasən Cənubi Qafqaz əraziləri, o cümlədən Şimali Azərbaycan Rusiyaya birləşdirildi, Cənubi Azərbaycan torpaqları isə İranda qaldı. Türkmənçay müqaviləsinin 3-cü maddəsinə əsasən Araz çayı-

nın o tayı və bu tayı üzrə İrəvan və Naxçıvan xanlıqları Rusiya imperiyasının tam mülkiyyətinə keçdi. **C.29-** 365; **C.31-** 291; **C.35-** 390.

1212. Türkünstan – Qazaxıstanda şəhər. Əhalisi 73 min nəfər. Qazaxıstanın ən qədim şəhərlərindəndir. Türkünstanda XIV əsrin sonuna aid Xoca Əhməd Yasəvi türbə kompleksi qalmışdır. Kompleksə tağlı darvazası, dəbdəbəli salonu olan əzəmətli bina, məqbərə, məscid, kitabxana və s. daxildir. Kompleksin günbəzlə, fasadları kufi yazılarla, interyerləri kaşı, staktit və ornamental rəsmlərlə bəzədilmişdir. **C.30-** 219-220.

1213. UEFA – Beynəlxalq Avropa İdman Təşkilatı – Avropa Futbol Assosiasiya Şurası. Əsası 1954-cü ildə qoyulmuşdur. **C.38-** 131.

1214. Uilyam Teylor (d.1947) – amerikan siyasətçisi. 1992-2002-ci illərdə ABŞ Departamentinin keçmiş SSRİ, Şərqi Avropa ölkələrinə dövlət kömək əlaqələndiricisi, 2006-2009-cu illərdə ABŞ-ın Ukraynada Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.40-** 62, 86.

1215. Ukrayna, Ukrayna Respublikası - Cənub-Şərqi Avropada dövlət. Ərazisi 603.7 min km², əhalisi 51,3 milyon nəfərdir. Ukraynanın tərkibinə 24 vilayət və Krım Respublikası daxildir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı - Ali RADA-dır. Paytaxtı Kiyev şəhəridir. **C.29-** 58, 327, 333-334, 344-347; **C.32-** 276; **C.33-** 7-19, 206, 383; **C.34-** 17, 20, 24, 124-128, 176, 196, 250-259, 286-323; **C.35-** 45, 202, 207, 221, 243, 248, 249, 258, 259, 299, 305-307, 329, 333, 385; **C.36-** 98, 100-122, 190, 247, 295-311, 336; **C.37-** 6, 54, 370; **C.39-** 69, 207, 223-224, 226, 230, 323, 338, 340, 341, 373, 411-412; **C.40-** 38-86, 91, 93, 100, 169, 200, 378, 404, 408-411; **C.41-** 28, 29, 215, 314, 397-398; **C.42-** 114-115, 221, 289.

1216.Ukrayna Ali RADA-sı - Ukraynanın Ali qanunverici hakimiyyət (Sovet-Şura, Xalq Deputatları RADA-sı) orqanı. **C.33-** 7-19; **C.36-** 303; **C.40-** 67.

1217.Uqanda, Uqanda Respublikası – Şərqi Afrikada dövlət, sahəsi 236 min km², əhalisi 22,2 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 4 vilayətə bölünür. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət başçısı prezidentdir. Paytaxtı Kampaladır. **C.36-** 232.

1218.Uqo Banser Suares (1926-2002) – Boliviya diktatoru. 1971-1978 və 1997-2001-ci illərdə Boliviya prezidenti olmuşdur. **C.35-** 286.

1219.Uribe Alvaro (d.1952) – Kolumbiya siyasətçisi. 2002-2010-cu illərdə Kolumbiya prezidenti. **C.38-** 406; **C.40-** 35.

1220.Ural – Rusiya Federasiyasında, Şərqi Avropa və Qərbi Sibir düzənlikləri arasında ərazi. Uralın əsas hissəsi Ural dağ sistemindən ibarətdir (uzunluğu 2000 km-dən çox, eni 45-15 km, hündürlüyü 1895 metrədək). Ural faydalı qazıntılarla zəngindir. Mis, dəmir, titan, nikel və xromit filizləri, daş kömür, neft, qaz və s. yataqları var. **C.39-** 59.

1221.Uruqvay, Uruqvay Şərq Respublikası - Cənubi Amerikada dövlət. Sahəsi 178 min km², əhalisi 3,14 milyon nəfərdir.İnzibati ərazisi 19 departamentə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı parlament (Senat və Nümayəndələr Palatası) Paytaxtı Montevideo-dur. **C.29-** 348; **C.35-** 389.

1222.Uzaq Şərq – Şərqi Asiyada ərazi. Buraya Rusiya, Çin, Koreya (KDXR və Koreya Respublikası) və Yaponiya ərazilərinin Şərqi aiddir. Bəzən Filippini də Uzaq Şərqə aid edirlər. **C.39-** 21, 91.

1223.Uzun Həsən (1423-24-1478) – Ağqoyunlu hökmdarı (1468-1478), görkəmli sərkərdə və diplomat. 1467-ci ildə Cahan şahı məğlub edən Uzun Həsən Qaraqoyunlu dövlətinə son qoyaraq mərkəzi Təbriz şəhəri olmaqla “Xorasandan Qaramana qədər uzanan” Ağqoyunlu dövlətinin əsasını qoymuşdur. **C.31-** 291.

Ü

1224. Ülvi Rəcəb Şasıqoğlu (1903-1938) – aktyor. Azərbaycan Respublikasının əməkdar artisti. Ü.Rəcəb V.Şekspir, F.Şiller, H.Cavid və C.Cabbarlı qəhrəmanlarının ən yaxşı ifaçılarından biri olmuşdur. Ü.Rəcəb Azərbaycan səhnəsində müdrik, nəcib, mərd xarakterli obrazlar silsiləsi yaratmış, onun sənəti sonrakı aktyor nəslinin yetişməsinə böyük təsir göstərmişdir. Sovet totalitar rejiminin qurbanlarındanır. **C.31-** 358.

1225. Ümid körpüsü, Həsət körpüsü – Araz çayı üzərində körpü (uz. 286 metr). Türkiyə ilə Azərbaycan arasında sərhəddə (Türkiyənin Dilucu və Azərbaycanın Sədərək bölgələri) iki qardaş dövlət və ölkəni birləşdirir. 90-cı illərin əvvəllərində Naxçıvan MR-nin keçirdiyi iqtisadi çətinliklərin, xüsusilə nəqliyyat blokadasının ləğvində körpünün müstəsna rolu olmuşdur. **C.40-** 360; **C.42-** 24, 30.

1226. Ümumdünya Gömrük Təşkilatı (ÜGT) – dövlətlərarası beynəlxalq təşkilat. ÜGT-na, demək olar ki, bütün dünyanın gömrük xidməti daxildir. ÜGT beynəlxalq ticarətin 98%-nə nəzarət edir. 1953-cü ildə yaradılmışdır. Mənzil-qərar-gahı Brüsseldədir (Belçika) **C.31-** 154-155, 156-160.

1227. Ümumdünya Ticarət Təşkilatı – 1947-ci ildə qəbul edilmiş müqavilə 23 ölkənin beynəlxalq ticarətdə gömrük rüsumlarının aşağı salınmasına və başqa çətinliklərin aradan götürülməsində hökumətlərarası qəbul etdiyi çoxtərəfli müqavilədir. Bu müqavilə 1995-ci ildə beynəlxalq ticarətdə rüsumlar haqqında qəbul edilmiş müqavilənin hüquqi varisidir. Təşkilatın əsas prinsipi bütün iştirakçılar üçün münasib mühit yaratmaqdır. Təşkilata 130 ölkə daxildir. **C.41-** 221.

1228. “Ümumi dövlət” – ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrələrinin (ABŞ, Fransa, Rusiya) Azərbaycana etdiyi təklif, yəni Azərbaycan ərazisində yeni bir erməni dövlətinin yaradılması. Beynəlxalq hüquqda isə “ümumi dövlət” adında anlayış yox-

dur. Azərbaycan Dağlıq Qarabağa ancaq öz daxilində yüksək özünüidarəetmə statusu verə bilər. **C.32-** 375; **C.41-** 275.

1229. Üsuli-cədid – Azərbaycanda məktəb və mədrəsələrdə tətbiq edilən yeni tədris üsulu, mütərəqqi pedaqoji cərəyan. XIX əsrin sonları – XX əsrin əvvəllərində yaradılmışdır. Üsuli-cədid məktəblərində dərslər ana dilində keçilir, rus dili müstəqil fənn kimi tədris edilirdi. Planına ümumtəhsil xarakterli fənlər, dünyəvi biliklər daxil edilmişdi. Üsuli-cədid məktəblərində dövrün qabaqcıl ziyalıları dərs deyirdilər. **C.31-** 293.

1230. Üzeyir Hacıbəyov, Üzeyir Əbdülhüseyn oğlu Hacıbəyov (1885-1948) - dahi Azərbaycan bəstəkarı, musiqişünas alim, publisist, dramaturq, pedaqoq və ictimai xadim. Müasir Azərbaycan professional musiqi sənətinin və milli operasının banisi, SSRİ Xalq artisti, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. **C.29-** 244, 245; **C.31-**293, 294, 295, 297, 298, 357; **C.34-** 350; **C.36-** 281, 282, 285, 286, 287, 328; **C.37-** 420; **C.40-** 72, 136, 137; **C.41-** 18, 36, 51, 52; **C.42-** 202.

1231. Vahid Axundov (d.1942) – iqtisadçı, elmlər doktoru, professor. 1993-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikası İqtisadi siyasət üzrə Dövlət müşaviri olmuşdur. **C.38-**391; **C.40-** 29.

1232. Vahid Ələkbərov, Ələkbərov Vahid Yusif oğlu Ələkbərov (d.1950) - 1993-cü ildən Rusiyanın ən böyük neft şirkətlərindən olan “LUKOyl”un prezidentidir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.29-** 402-403; **C.32-** 52; **C.33-** 264-277; **C.36-** 262-275; **C.39-** 70; **C.42-** 369.

1233. Vaqif, Molla Pənah Vaqif (1717-1797) – görkəmli Azərbaycan şairi, dövlət xadimi. Vaqif qəzəl, mükəmməs, müstəzad və s. formalarda şeirlər yazmışdır. Gözəllərin vəsfi

Vaqif lirikasının əsas qayəsidir. Vaqif şeirindəki realizmə meyl Azərbaycan poeziyasının inkişafına güclü təsir göstərmişdir. Qarabağ hakimi İbrahim xanın (1769-cu il) baş vəziri olmuşdur. **C.36-** 14.

1234. Vaqif Axundov, Vaqif Əlibala oğlu Axundov (d.1950) – general-leytenant. 1993-cü ildən Azərbaycan Respublikası Ali Dövlət Hakimiyyəti və İdarəetmə Orqanları Baş Mühafizə İdarəsinin rəisidir. **C.39-** 175, 398-409; **C.40-** 286; **C.42-** 210.

1235. Vaqif Arzumanlı, Vaqif Minad oğlu Arzumanlı (d.1947) – filologiya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan Milli EA-nın Milli Münasibətlər İnstitutunun direktoru və Dünya azərbaycanlıları Mədəniyyət Mərkəzinin vitse-prezidenti olmuşdur. **C.34-** 71.

1236. Vaqif Mustafayev, Vaqif Behdud oğlu Mustafayev (d.1953) – kinorejissor. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Bir çox filmlərin, o cümlədən prezident Heydər Əliyev haqqında filmin rejissorudur. Avropa-Asiya Tele “Space” radio Akademiyasının vitse-prezidenti, “Space” müstəqil teleraudio şirkətinin prezidentidir. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.40-** 117; **C.42-** 101.

1237. Vaqif Səmədoğlu, Vaqif Səməd oğlu Vəkilov (d.1939) – Azərbaycanın Xalq şairi, dramaturq, publisist, ictimai xadim. Azərbaycanın Əməkdar incəsənət xadimi. “Bəxt üzüyü”, bir neçə şeir kitabının, “Yaşıl eynəkli adam” və s. pyeslərin müəllifidir. 2000-ci ildən Milli Məclisin üzvüdür. **C.32-**128.

1238. Valdas Adamkus (d.1955) – 1998-2003 və 2004 - 2009-cu illərdə Litva Respublikasının prezidenti. **C.37-** 375; **C.38-** 91.

1239. Valeh Bərşadlı, Valeh Əyyub oğlu Bərşadlı (1927-2003) – tank qoşunları general-leytenantı. SSRİ Silahlı Qüvvələrində komandirlik fəaliyyəti göstərmişdir. 1991-ci ildə Azərbaycan Respublikasının müdafiə naziri, 1992-ci ildə isə

Müdafiə Nazirliyi Baş Qərargahının rəisi, Naxçıvanski adına Hərbi məktəbin rəisi vəzifələrində çalışmışdır. Azərbaycan Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. **C.42-** 363.

1240. Valeh Ələsgərov (d.1946) – neftçi mühəndis. Müxtəlif illərdə neft sənayesi sahəsində rəhbər vəzifələrdə çalışmışdır. 2005-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclis sədrinin müavini. Qubkin adına Qızıl medal və Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.35-** 193; **C.37-** 138.

1241. Valentin Paniaqua Korasao (1936-2006) – Peru siyasi xadimi. 2000-2001-ci illərdə Peru prezidenti. **C.35-**51.

1242. Valentina Matviyenko, Valentina İvanovna (d.1949) – Rusiya dövlət xadimi. 1998-2003-cü illərdə Rusiya Federasiyası Baş nazirinin birinci müavini, 2003-cü ildən Sankt-Peterburqun qubernatoru. **C.30-** 81.

1243. Valeri Çeçəlaşvili (d.1961) – 2000-ci ildən Qara Dəniz Ölkələri İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Baş katibi. 1998-2000-ci illərdə Gürcüstan xarici işlər nazirinin müavini vəzifəsində çalışmışdır. **C.32-** 321-328.

1244. Valter Şvimmer (d.1942) – Tanınmış Avstriya dövlət xadimi. 28 il Avstriya parlamentinin üzvü, 1999-2004-cü illərdə isə Avropa Şurasının Baş katibi olmuşdur. **C.32-** 168, 177-180; **C.39-** 85.

1245. Varşava gettosu, bax: Varşava üsyanı

1246. Varşava Müqaviləsi Təşkilatı – 1955-ci il mayın 14-də Varşavada sosialist ölkələrini qorumaq, Avropada sülhü və təhlükəsizliyi təmin etmək məqsədilə yaradılmışdı. Bura ADR, Albaniya, Bolqarıstan, Macarıstan, Polşa, Rumıniya, SSRİ və Çexoslovakiya daxil idi. 1991-ci ildə SSRİ süqut etdikdən sonra bu təşkilat da öz-özünə dağılmışdır. **C.38-** 391.

1247. Varşava paktı – 1955-ci il mayın 14-də Varşavada sosialist ölkələrini qorumaq, Avropada sülhü və təhlükəsizliyi təmin etmək məqsədilə yaradılmışdı. Bura ADR, Albaniya, Bolqarıstan, Macarıstan, Polşa, Rumıniya, SSRİ və Çexoslo-

vakiya daxil idi. 1991-ci ildə SSRİ süqut etdikdən sonra bu təşkilat da öz-özünə dağılmışdır. **C.36-** 405.

1248. Varşava üsyanı (1943) – Varşava gettosunda əsirlərin alman-faşist işğalçılarına qarşı silahlı üsyanı. Aprelin 19-da başlanmışdı. Üsyanı yəhudi döyüş təşkilatı hazırlamışdı. Üsyançıların qəhrəmancasına müqavimətinə baxmayaraq, üsyan iyulun əvvəllərində yatırıldı, hitlerçilər 7 min adamı öldürdülər, 6 min adam isə yanğınlar zamanı həlak oldu. Faşistlər gettonun sağ qalan üzvlərini Treblinkadakı ölüm düşərgəsinə göndərdilər. **C.38-** 92.

1249. Vasif Adıgözəlov, Vasif Zülfü oğlu Adıgözəlov (1936-2006) – bəstəkar. Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının professoru. Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqı İdarə heyətinin Birinci katibi olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Əməkdar incəsənət xadimi, Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatıdır. O, bir çox musiqi əsərinin, 1 operanın, 5 musiqili komediyanın, 3 oratorianın, vokal-simfonik əsərlərin müəllifidir. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.37-** 192.

1250. Vasif Talıbov, Vasif Yusif oğlu Talıbov (d.1960) – dövlət xadimi, 1995-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin və Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin deputatı, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədridir. **C.30-** 258, 259; **C.31-** 79; **C.32-** 417-435; **C.33-** 188, 209; **C.39-** 114, 115, 137, 148, 152, 153, 155, 161, 166-190; **C.40-** 195-196, 197-222, 237, 240-255, 256-266, 267-278, 315, 316, 317, 334, 335; **C.42-** 15-26.

1251. Vasim Məmmədəliyev, Vasim Məmmədəli oğlu (d.1942) – filoloq, ilahiyyatçı. Filologiya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan MEA-nın həqiqi üzvü. Azərbaycan Respublikasının “Şərəf” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.31-**246.

1252. Vaşinqton – Amerika Birləşmiş Ştatlarının paytaxtı. Ölkənin siyasi, elm və mədəniyyət mərkəzi. Şəhər 1791-ci ildə salınmış və ABŞ-ın ilk prezidenti C.Vaşinqtonun şərəfinə ad-

landırılmışdır. **C.36-** 58, 59-60, 61-64, 153, 164, 170, 171, 194, 238, 355, 419.

1253. Vatikan – Avropada Papa dövləti – şəhər. Monte – Vatikano təpəliyində, İtaliyanın paytaxtı Roma şəhərinin Qərb hissəsindədir. Roma katolik kilsəsinin siyasi, inzibati və ideoloji mərkəzidir. Vatikan teokratik monarxiyadır. Dövlət başçısı Roma papasıdır. **C.30-** 154; **C.38-** 108-110, 356-369; **C.42-** 28.

1254. Vatslav Havel (d.1936) – Çexiyanın görkəmli siyasi və dövlət xadimi, dramaturq. Kommunist rejimi zamanı ölkədə hüquq müdafiəçilərinin liderlərindən biri olmuşdur. Dəfələrlə həbs edilmişdir. 1989-cu ildən “Vətəndaş forumu” hərəkatının başçısı idi. 1989-1992-ci illərdə Çexoslovakiyanın, 1993-cü ildən isə Çexiyanın prezidentidir. **C.30-** 234; **C.36-** 163, 397; **C.40-** 353; **C.42-** 117.

1255. Vayra Vike-Freyberq (d.1937) – Latviya dövlət xadimi, 1999-2007-ci illərdə Latviya Respublikasının prezidenti. Psixologiya elmləri doktoru, professor. Kanadada emigrant olmuş, 1997-ci ildə Latviyaya köçmüş və siyasi fəaliyyətə başlamışdır. **C.31-** 65; **C.36-** 417.

1256. Venesiya Komissiyası – 1990-cı ildə Avropa Şurasında konstitusiya qaydalarına uyğun – hüquqi demokratiya uğrunda rəsmi Avropa Komissiyası – konsultativ orqan yaradıldı. 2002-ci ildən Avropa Şurasına daxil olmayan ölkələr də bu komissiyada iştirak edə bilərlər. Hər bir iştirakçı ölkə komissiyaya 4 il müddətinə bir ekspert təyin edir. Ekspertlər dövlət nümayəndəsi kimi yox, müstəqil mütəxəssis kimi işləməlidir. Qaydaya görə tam halda ildə dörd sessiya keçirilir. Sessiyalar Venesiyada olur. 2010-cu ildə komissiyada AŞ-nin 47 üzv - ölkəsi var idi. Komissiyanın sədri Canni Bukikkiodur (İtaliya). – Komissiyanın əsas işi – iştirakçı ölkələrin konstitusiya hüquqlarına aid qanunlarının və qanun layihələrinin analizi, həmçinin standart seçkilər və azlıqların hüquqlarının müdafiəsidir. **C.37-** 229-230; **C.40-** 21.

1257. Venesuela Respublikası - Cənubi Amerikanın Şimalında dövlət. Sahəsi 916,4 min km², əhalisi 22,3 milyon nəfərdir. Venesuela - federasiya 21 ştata bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı ikipalatalı Milli Konqresdir (Deputatlar palatası və Senat). Paytaxtı Karakasdır. **C.29** - 120, 289; **C.35**- 78.

1258. Vera Şirye, Vera Karlovna Şirye (1915-2003) – Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. 1938-ci ildən Azərbaycan Dövlət Rus Dram Teatrının aktrisası idi. Şiryenin yaradıcılığı üçün obrazın daxili aləmini açma bilmək məharəti, dramatizm, eyni zamanda qrotesk və incə yumor səciyyəvidir. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.35**- 125-135.

1259. Vəhhabilər, Vəhhabilik, vəhhabizm – ortodoksal islamda yaranmış dini-siyasi cərəyan. XVIII əsrin axırlarında Nəcdə yayılmışdı. Banisi Məhəmməd ibn Əbdül-Vəhhabdır. Başlıca əhkamı vahid Allaha inamdır. Vəhhabilər Quranı qəbul etsələr də, islam dinində müqəddəslərə pərəstişi, dərvişliyi rədd edir, cihada böyük diqqət verirlər. Səudiyyə Ərəbistanında hakim ideologiya olan vəhhabilik Hindistan, Əfqanıstan, İndoneziya və bəzi Afrika ölkələrində də yayılmışdır. **C.30**- 30, 68.

1260. Vəli Əliyev, Vəli Hüseyn oğlu Əliyev (d.1936) – tarixçi-arxeoloq. Tarix elmləri doktoru, professor. Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü. 1997-ci ildən N.Tusi adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetin ümumi tarix kafedrasının müdürüdür. Naxçıvan MR-in maddi mədəniyyət abidələrinin əsas tədqiqatçılarından. **C.40**- 251.

1261. Vəzirov Həşimbəy Mir İman oğlu (1868-1916) – maarif, mədəniyyət və mətbuat xadimi, publisist, dramaturq və təcrüməçi. Azərbaycanlılara qarşı 1905-ci il soyqırımını ifşa etdiyinə görə həmin ilin sonlarında 5 il müddətinə Şimali Qafqaza sürgün olunmuş, lakin günahsızlığını sübuta yetirdiyi üçün vətənə qayıdaraq Bakıya köçmüş, həyatını bütünlüklə mətbuata və yaradıcılığa həsr edib, milli ictimai fikrin

görməli təbliğatçılarından birinə çevrilmişdir. **C.31-** 295.

1262. Vikinqlər - VIII əsrin sonu - XI əsrin ortalarında skandinaviyalıların dəniz quldurluğu, qarət məqsədi ilə hücumlar, böyük hərbi yürüşlər, ticarət səfərlərinin iştirakçıları. Skandinaviya ölkələrində onları vikinqlər, Rusiyada varyaqlar, Qərbi Avropada normanlar adlandırırdılar. Sonralar Şimali Amerikaya qədər gedib çıxmışdılar. **C.29-** 432.

1263. Viktor Çernomırdin, Viktor Stepanoviç Çernomırdin (1938-2009) – Rusiya Federasiyasının dövlət xadimi. 1992-1998-ci illər Rusiya Federasiyasının Baş naziri, 1999-2009-cu illərdə Rusiya Federasiyasının Ukrayna Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri olmuşdur. **C.40-** 63, 119.

1264. Viktor Xristenko (d.1957) – iqtisad elmləri doktoru, professor. 2000-ci ildən Rusiya Federasiyası Baş nazirinin müavini, 2004-cü ildən Rusiya Federasiyasının Sənaye və Energetika naziri, 2008-ci ildən Sənaye və Ticarət naziridir. **C.32-** 54-55; **C.37-** 14-18.

1265. Viktor Kalyujni (d.1947) – neftçi mühəndis, diplomat. 1999-2000-ci illərdə Rusiya Federasiyası yanacaq və energetika naziri, 2000-ci ilin avqustundan 2004-cü ilə qədər xarici işlər nazirinin birinci müavini və Prezidentin Xəzər dənizi statusunun həlli üzrə xüsusi nümayəndəsi işləmişdir. 2004-cü ilin sentyabrından Rusiya Federasiyasının Latviyada fəvqəladə və səlahiyyətli səfiridir. **C.30-** 70; **C.31-** 24-29, 49; **C.33-** 194, 264-277; **C.35-** 436-447; **C.37-** 260, 262.

1266. Vilayət Quliyev, Vilayət Muxtar oğlu Quliyev (d.1952) – filoloq, diplomat. Filologiya elmləri doktoru. 1995-2000-ci illərdə Milli Məclisin deputatı olmuşdur. 1999-2004-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər naziri vəzifəsində çalışmışdır. Hazırda Azərbaycan Respublikasının Macarıstandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiridir. **C.30-** 265; **C.32-** 157, 178, 179, 364, 374, 378, 380; **C.33-** 213; **C.34-** 144; **C.35-** 6, 97; **C.36-** 296, 297, 412; **C.37-** 137, 262; **C.38-** 98, 344, 392; **C.39-** 37, 215, 337-341; **C.41-** 256, 281; **C.42-** 44.

1267. Vim Kok (d.1938) – Niderland siyasətçisi. 1994-2002-ci illərdə Niderlandın Baş naziri olmuşdur. 2004-cü ildən Vim Kok Lissabon strategiyasının yerinə yetirilməsi ilə məşğul olan qrupun rəhbəridir. **C.38-** 174.

1268. Virciniya – ABŞ-ın Şərqində ştat. Sahəsi 105,2 min km², əhalisi 6,7 milyon nəfərdir. İnzibati mərkəzi – Riçmond. **C.33-** 336.

1269. Visente Foks Kesada (d.1942) – Meksikada olmuş prezidentlərin ən məşhuru. Muxalifət partiyalarından seçilən ilk prezident (2000-2006). **C.36-** 67; **C.39-** 340; **C.41-** 95.

1270. Vitorqan Emmaniul (d.1939) – Rusiya teatr və kino aktyoru. 1984-cü ildən V.Mayakovski adına Akademik Dram Teatrında fəaliyyət göstərir. Rusiya Federasiyasının Əməkdar artisti. **C.42-** 111.

1271. Vladimir Fedoseyev (d.1932) – Rusiya dirijoru; 1959-cu ildən Mərkəzi televiziya və radiosunun rus çalğı alətləri orkestrinin, 1974-cü ildən Böyük simfonik orkestrin, 1992-ci ildən “Ostankino” teleradio kompaniyasının bədii və baş dirijorudur. SSRİ Xalq artisti və SSRİ Dövlət mükafatı laureatıdır. **C.38-** 123, 124.

1272. Vladimir Filippov (d.1951) – fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor. Rusiya Təhsil Akademiyasının akademiki, 1998-2004-cü illərdə Rusiya Federasiyasının təhsil naziri olmuşdur. **C.38-** 65.

1273. Vladimir Voronin (d.1941) – Moldova siyasi və dövlət xadimi 2001 və 2005-ci illərdə Moldova prezidenti. **C.33-** 325; **C.34-** 250-259, 293, 297-298, 302, 309-314; **C.35-** 299; **C.38-** 285; **C.40-** 45, 54, 91, 93, 369; **C.41-** 387-388, 397-398, 399.

1274. Volfqanq Şussel (d.1945) - Avstriya politoloqu. 2000-2007-ci illərdə Avstriyanın federal kansleri olmuşdur. **C.29-** 25-26, 98, 204, 210.

1275. Volqa – Don gəmiçilik kanalı – Volqa və Don çaylarını birləşdirən gəmiçilik kanalı. 1948–1952-ci illərdə çəkil-

mişdir. Uzunluğu 101 km-dir. Kanalda 50-dən çox hidrotexniki qurğu, o cümlədən 13 şlyüz var. **C.40-**402, 403, 404, 405.

1276. Vsevolod Boqdanov (d.1944) – 1992-ci ildən Rusiya Jurnalistlər İttifaqının sədri, 1998-ci ildə isə Beynəlxalq Jurnalistlər İttifaqı Komitəsinin prezidenti seçilmişdir. **C.33-**51-65.

1277. Vulfenson Ceym (d.1933) -1995-2007-ci illərdə Dünya Bankının prezidenti olmuşdur. **C.29-** 132, 136; **C.32-**120; **C.35-** 233, 234.

1278. Vüqar Ələkbərov (d.1981) idman ustası, boksçu. 2000-ci ildə Rumıniyada keçirilmiş “Qızıl qurşaq” boks turnirinin qalibi və Sidney Olimpiya Oyunlarında 76 kq çəkidə 3-cü yerin (bürünc medal) qalibi. **C.30-** 208.

1279. Vyacheslav Trubnikov (d.1944) – Rusiya dövlət xadimi, ordu generalı. 1996-2000-ci illərdə Rusiya Federasiyası Xarici Kəşfiyyat İdarəsinin direktoru, 2000-2004-cü illərdə Xarici İşlər nazirinin birinci müavini, 2004-cü ildən Hindistanda Fövqəladə və Səlahiyyətli səfirdir. **C.41-** 281, 360-374.

1280. Vyana - Avstriyanın paytaxtı. Sahəsi 415 km², əhalisi 1,5 milyon nəfərdir. XII əsrin ortalarından Avstriya hersoqlarının iqamətgahı, 1867-1918-ci illərdə Avstriya-Macarıstanın paytaxtı, 1918-ci ildən isə Avstriya Respublikasının paytaxtıdır. ATƏT-in Baş qərargahı Vyanadadır. **C.29-** 5, 117, 189, 205, 210.

1281. Vyana Universiteti - Avstriyada, əsası 1365-ci ildə qoyulmuşdur. 76 mindən çox tələbə təhsil alır. **C.29-** 80.

1282. Vyetnam, Vyetnam Sosialist Respublikası (VSR) – Cənub-Şərqi Asiyada dövlət. Sahəsi 322 min km², əhalisi 76,1 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 50 əyalətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, dövlətin və qanunvericiliyin ali orqanı birpalatalı Milli Məclisdir. Paytaxtı Xanoydur. **C.35-** 449; **C.40-** 189, 397.

y

1283. Yakovlev Aleksandr Nikolayeviç (1923–2005) – Rusiyanın siyasi xadimi. 1987-1990-cı illərdə Sov.İKP MK-da Siyasi Büronun üzvü olmuşdur. “Yenidənqurma” dövründə M.S.Qorbaçovun ən yaxın silahdaşlarından olmuşdur. 1991-ci ildə Sov.İKP sıralarından xaric edilmişdir. 1993-cü ildən Rusiya Federasiyası prezidenti yanında Siyasi repressiya qurbanlarının reabilitasiya komissiyasının sədridir. **C.35-** 251.

1284. Yakovlev Veniamin Fyodoroviç (d.1932) – hüquqşünas. 1992-ci ildən Rusiya Federasiyası Ali Arbitraj Məhkəməsinin sədridir. **C.34-** 82-88.

1285. Yaqub Mahmudov, Yaqub Mikayıl oğlu Mahmudov (d.1939) – tarix elmləri doktoru, professor, Əməkdar elm xadimi. Dövlət mükafatı laureatı. Yeni Azərbaycan Partiyası Siyasi Şurasının üzvü. Müxtəlif illərdə Azərbaycan Sovet Ensiklopediyasında, Bakı Dövlət Universitetində, Ali Attestasiya Komissiyasında və s. məsul vəzifələrdə çalışmışdır. 2004-cü ildən Azərbaycan MEA Tarix İnstitutunun direktorudur. Tədqiqatları Azərbaycanın orta əsrlər tarixinə (Ağqoyunlu və Səfəvi dövlətlərinə), diplomatiya tarixinə və ümumdünya tarixinə aiddir. 2000-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvüdür. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” və “Şərəf” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 250, 272-277.

1286. Yalta – Ukraynada kurort-şəhər, Qara dəniz sahilində liman. **C.35-** 194, 197, 238; **C.40-** 38-86, 91, 100, 102, 108.

1287. “Yamaha” – yapon şirkəti. Əsası 1887-ci ildə qoyulmuşdur. Əsasən, məişət texnikası, akustik elektronika, idman inventarı, musiqi alətləri, motosikllər istehsalı ilə məşğul olur. 1900-cü ildə ilk fortepiano buraxmışdır. 1989-cu ildə “Yamaha” şirkəti dünyada ilk dəfə kompakt-disklərin yazılması üçün ötürücü istehsal etmişdir. **C.40-** 26.

1288. Yamayka – Yamayka adasında zəif inkişaf etmiş

dövlət. Sahəsi 11,5 min km², əhalisi 2,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 3 qraflığa bölünür. Konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı Britaniya monarxıdır. Ölkəni general-qubernator idarə edir. Paytaxtı Kingstondur. **C.35-** 287.

1289. Yan Kalitski (d.1948) - ABŞ hökumətinin yeni müstəqillik qazanmış ölkələr üzrə energetika və ticarət məsələlərinə dair əlaqələndiricisi, Ticarət Nazirliyinin xüsusi müşaviridir. **C.31-** 66-67.

1290. Yaponiya - Sakit okeanın Şərqi Asiya sahilləri yaxınlığındakı adalarda dövlət. Sahəsi 372 min km², əhalisi 126 milyon nəfərdir. İnzibati cəhətdən 47 prefekturaya bölünür. Yaponiya konstitusiyalı monarxiyadır. **C.29-** 267-272, 384; **C.31-** 117, 238, 239, 241, 251, 252, 270-274, 336, 337; **C.33-** 417; **C.37-** 186, 187; **C.40-** 24-28, 407.

1291. Yarov Yuri, Yuri Fyodoroviç Yarov (d.1942) – 1999-2008-ci illərdə Müstəqil Dövlətlər Birliyinin İcraiyyə Komitəsinin sədri olmuşdur. **C.33-** 364-372; **C.41-** 73-75, 386.

1292. Yasir Ərəfat (1929-2003) - 1969-cu ildən Fələstin Azadlıq Təşkilatı İcraiyyə Komitəsinin sədri, 1996-cı ildən Fələstin milli administrasiyasının rəhbəri və Fələstin hərbi qüvvələrinin Baş komandanı olmuşdur. Nobel mükafatı laureatıdır. **C.29-** 375.

1293. Yaşar Əliyev, Yaşar Teymur oğlu Əliyev (d.1955) – diplomat. 2002-2006-cı illərdə BMT-də Azərbaycanın daimi nümayəndəsi. 2006-2011-ci illərdə ABŞ-da Azərbaycanın Fövqəladə və Səlahiyyətli səfiri. **C.37-** 344, 403.

1294. Yaşar Qarayev, Yaşar Vahid oğlu Qarayev (1936-2002) – tənqidçi, ədəbiyyatşünas; filologiya elmləri doktoru, professor. Azərbaycan Respublikası Dövlət mükafatı laureatı. AMEA-nın müxbir üzvü. **C.42-** 250.

1295. “Yaşılar” Partiyası – Almaniyada Avropada olan “yaşılar”a oxşar ekologiya partiyası. Partiyanın proqramının xarakterik cəhəti – bazar iqtisadiyyatında təbiətin və ətraf mühitin qorunması dövlət nəzarətində olmalıdır. Partiya 1979-

cu ildə AFR-də yaradılmışdır. **C.38-** 219.

1296. Yazov Dmitri Timofeyeviç (d.1924) - Sovet İttifaqı marşalı. 1987-ci ildən SSRİ Müdafiə naziri olmuşdur. Yazov 1990-cı ilin yanvarında Bakıda baş verən Qanlı Yanvar faciəsinin təşkilatçılarından biridir. 1990-cı ilin yanvarında Azərbaycanı baş verdi. Yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə fəvqəladə vəziyyət elan edilmədən sovet ordusunun xüsusi təyinatlı cəza dəstələri, dəniz dananmasının və daxili qoşunların bölmələri Bakı şəhərinə yeridildi. Sovet ordusunun bu kütləvi zorakılıq aktı nəticəsində 131 nəfər öldürülmüş, 744 nəfər yaralanmış, yüzlərlə adam qanunsuz həbs edilmiş və itkin düşmüş, dövlət əmlakına, ictimai və şəxsi əmlaka, şəhər təsərrüfatına və vətəndaşlara böyük maddi ziyan dəymişdi. 1990-cı ilin qanlı yanvarı Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda aparılan mübarizə tariximizdə Vətənin şəhid övladlarının qanı ilə yazılmış şərəfli səhifə oldu. **C.29-** 32, 33, 34, 302, 441.

1297. Yeqor Stroyev, Stroyev Yeqor Semyonoviç (d.1937) – 1996-2001-ci illərdə Rusiya Federasiya Şurasının sədri olmuşdur. **C.30-** 265, 266, 442; **C.36-** 415.

1298. Yel Universiteti – Nyu-Heyven şəhərində (ABŞ) ölkənin ən böyük özəl tədris və elmi-tədqiqat mərkəzlərindən biri. Əsası 1701-ci ildə “Konnektikut Kral müstəmləkəçiləri Kolleji” kimi qoyulmuşdur. Universitet statusunu 1887-ci ildə almışdır. **C.41-** 253, 326.

1299. Yelisey Sarayı – Parisdə Fransa prezidentlərinin iqamətgahı. **C.40-** 433.

1300. Yelizaveta II (d.1926) – Böyük Britaniya kraliçası. Vindzor sülaləsindəndir. 1952-ci ildə atası VII Georqin ölümündən sonra taxt-taca sahib olmuşdur. **C.30-** 161; **C.34-** 355, 417-421.

1301. Yeltsin Boris Nikolayeviç (1931-2007) – Rusiyanın siyasi və dövlət xadimi. 1991-2000-ci illərdə Rusiya Federasiyasının ilk prezidenti olmuşdur. **C.29-**106, 303, 304, 305,

445; **C.32-** 58, 215, 234; **C.33-** 136, 138, 139, 194; **C.40-** 109, 110; **C.41-** 15, 272, 273.

1302. Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) - Azərbaycanda ən kütləvi-siyasi partiya. YAP 1992-ci il noyabrın 21-də Naxçıvan şəhərində təsis edilib. 81 rayon və 5 minə yaxın ilk partiya təşkilatında birləşən 180 min üzvü var. Partiyada Gənclər Birliyi və Qadın Şurası fəaliyyət göstərir. Parlamentdə 73 deputatla təmsil olunur. YAP Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsində, ölkəmizdə demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət qurulmasında və iqlisadi-siyasi islahatların həyata keçirilməsində fəal iştirak edir. YAP ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında aparıcı qüvvədir. YAP-ın təsis konfransında (1992) mərhum prezidentimiz Heydər Əliyev yekdilliklə partiyanın sədri seçilmişdi. 2005-ci il mart ayından isə YAP-ın sədri prezident İlham Əliyevdir. **C.29-** 79, 116, 117, 199; **C.30-** 131, 145, 351; **C.31-** 8, 9, 10, 12; **C.32-** 128; **C.33-** 9, 14, 17, 18; **C.34-** 54; **C.35-** 245; **C.37-** 26-63, 105, 153, 154, 156, 157; **C.38-** 130; **C.39-** 193; **C.40-** 225, 289.

1303. Yeni Zelandiya – Sakit okeanın Cənub-Qərbində dövlət. Sahəsi 270,5 min km², əhalisi 3,62 milyon nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. Dövlət başçısı Böyük Britaniya kraliçası. Onu ölkədə general-qubernator təmsil edir. Qanunverici orqan parlamentdir. Paytaxtı Vellingtondur. **C.32-** 223; **C.37-** 318.

1304. Yermoşin Vladimir Vasilyeviç (d.1942) – Belarus dövlət və siyasi xadimi. 2000-2001-ci illərdə Belarus Baş naziri. **C.35-** 326-339.

1305. Yerusəlim bax: Qüds

1306. Yevgeniya Simonova (d.1955) – Rusiya teatr və kino artisti. 1976-cı ildən V.Mayakovski adına Akademik Dram Teatrının artistidir. Rusiya Federasiyasının Xalq artisti, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. **C.42-** 111.

1307. Yəmən, Yəmən Respublikası – Ərəbistan yarımadasının Cənub hissəsində dövlət. Sahəsi 532 min km², əhalisi 16,6 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 17 əyalətə (qubernatorluğa) bölünür. Dövlət başçısı Prezident Şurasıdır. Paytaxtı 1990-cı ildən Sənadır. Ədən iqtisadi şəhər statusuna malikdir. **C.34-123; C.38-263.**

1308. Yıldırım Akbulut (d.1935) - Türkiyənin siyasi və dövlət xadimi, hüquqşünas. Ana Vətən Partiyasının yarıdıcılarından biri. 1983-cü ildə TBMM-nin sədr əvəzi, 1984-1987-ci illərdə Türkiyə daxili işlər naziri, 1987-2005-ci illərdə TBMM-nin sədri, Baş nazir vəzifələrində çalışmışdır. 2005-ci ildən TBMM-nin deputatıdır. **C.29-374.**

1309. Yohannes Rau (1931-2006) - Almaniya dövlət xadimi. 1999-2004-cü illərdə Almaniyanın federal prezidenti olmuşdur. Almaniya Sosial Demokrat Partiyasının liderlərindən biri. **C.29-275.**

1310. Yoşiro Mori (d.1937) – yapon siyasətçisi. 2000-2001-ci illərdə Yaponiyanın Baş naziri olmuşdur. **C.31-252.**

1311. Yoşka Fişer (d.1948) – Alman siyasətçisi. 1998-2005-ci illərdə Almaniya xarici işlər naziri və vits-kansler olmuşdur. **C.34-142-144, 145-149; C.38-219, 258.**

1312. Yuqoslaviya hadisələri – 1980-ci illərdən başlayaraq Yuqoslaviya (Yuqoslaviya Federativ Sosialist Respublikası) ciddi iqtisadi və siyasi çətinliklərlə qarşılaşdı. 1991-ci ildə millətlərarası qarşıdurma nəticəsində YFSR parçalandı. Federasiyanın tərkibindən Sloveniya, Xorvatiya, Bosniya və Hersoqovina, Makedoniya çıxdı və müstəqil dövlət oldular. 1992-ci ildə Serbiya və Çernoqoriya Yuqoslaviya Respublikasını (SRY) yaratdılar. 1999-cu ildə Serb hökuməti tərəfindən Kosovoda (Serbiyanın tərkibində) yaşayan albanlara qarşı zorakılığa başlandı və nəticədə etnik qarşıdurma yarandı. Buna görə də NATO aviasiyası tərəfindən bombardman edildi. Məhz

bundan sonra Yuqoslaviya öz ordusunu Kosovodan çıxartdı və NATO-nun sülhməramlı ordusu albanları serblərdən qorumaq üçün Kosovaya girdi. 2002-ci ildə SRY Serbiya və Çernoqoriya adı ilə adlandırıldı. 2006-cı ildə keçirilən referendum nəticəsində Çernoqoriya da Serbiyadan ayrıldı və müstəqil dövlət yaratdı. **C.32-** 104.

1313. Yuqoslaviya İttifaqı Respublikası – Cənubi Avropa dövləti. Sahəsi 102,2 min km², əhalisi 10,5 milyon nəfərdir. Dövlət başçısı prezident, qanunverici orqanı 2 palatalı Skupşına İttifaqıdır. Paytaxtı Belqrad. **C.33-** 376.

1314. Yuli Qusman, Yuli Solomonoviç Qusman (d.1943) – tanınmış kinorejissor və ictimai xadim, Azərbaycan Əməkdar incəsənət xadimi və Xalq artisti. 1993-1995-ci illərdə Rusiya Federasiyası Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. **C.34-** 349-353.

1315. Yunanıstan, Yunanıstan Respublikası – Cənubi Avropada dövlət. Sahəsi 132 min km², əhalisi 10,5 milyon nəfərdir. İnzibati ərazisi 13 vilayətə bölünür. Dövlət başçısı prezident, ali qanunverici orqanı birpalatalı parlamentdir. Paytaxtı Afinadır. **C.33-** 253; **C.37-** 23-25; **C.42-** 5.

1316. YUNESKO – BMT-nin maarif, elm və mədəniyyət işlərinə baxan hökumətlərarası təşkilatı. 1945-ci ilin noyabrında yaradılmış, 1946-cı ildən fəaliyyətə başlamışdır. Ali orqanı iki ildən bir çağırılan konfransdır. Katibliyi Parisdədir. Azərbaycan 1992-ci ildən YUNESKO-nun üzvüdür. **C.30-** 151; **C.31-** 352; **C.36-** 373; **C.40-** 6.

1317. YUNİDO, BMT-nin Sənaye İnkişafı Təşkilatı - 1966-cı ildə inkişaf etmiş ölkələrdə, sənayenin inkişafına və sürətləndirilməsinə, həmçinin BMT-nin sənaye sahəsinə diqqətin artırılması üçün yaradılmışdır. YUNİDO-ya 150-dən artıq dövlət üzvdür. İqamətgahı Vyanadadır. **C.29-** 65-67, 93-94.

1318. Yunis İmrə – türk dünyasının dahi sənətkarlarından

biri, Oğuz ellərinin ilk böyük şairidir. Türk ədəbiyyatında ilk mütəsəvviflərdən biridir. Sufizm fəlsəfəsini sadə xalq dilində, əsasən heca vəznində yazdığı qoşmalarda, gəraylılarda, ilahilərdə, eləcə də əruz vəznində yaratdığı qəzəl və məsnəvilərdə ifadə etmiş, özündən sonra yaranan Türkiyə, Azərbaycan və türkmən ədəbiyyatlarına güclü təsir göstərmişdir. Böyük Xalq şairi və filosofu olan Yunis İmrənin həyatı əfsanələrlə doludur. O, nə zaman yaşamış, harada yaşamış və nə zaman ölmüş – hələ də dəqiq məlum deyildir. Hətta məzarı belə 9 yerdə göstərilir. Son araşdırmalara görə, Yunis İmrə 1321-ci ildə yetmiş yaşında vəfat etmişdir. **C.33-** 394; **C.40-** 5.

1319. YUNİSEF, BMT-nin Uşaq Fondu – 1946-cı ildə təsis edilmişdir (1953-cü ildən indiki adı ilə adlanır). BMT-nin müəssisəsi olub uşaqlar üçün proqramlar üzrə fəaliyyəti əlaqələndirir, başlıca olaraq inkişaf etməkdə olan ölkələrə yardım göstərir. Maliyyə təsisatlarının mənbələrini hökumətlərin könüllü üzvlük haqları, ictimai təşkilatların, xüsusi şəxslərin və başqalarının ianələri təşkil edir. Fondun rəhbər orqanında – İdarə heyətində 41 dövlət təmsil olunur. Katibliyi Nyu-Yorkda, şöbələri Avropa üzrə Cenevrədə, regionlar üzrə bir sıra inkişaf etməkdə olan ölkələrdə yerləşir. Nobel sülh mükafatı laureatıdır. **C.30-** 235-241; **C.31-** 171, 172; **C.37-** 113-119.

1320. “Yunokal” – neft şirkəti. 1980-ci ildə ABŞ-ın Santa-Paula şəhərində “Kaliforniya neft şirkəti” adı ilə yaradılmışdır. “Yunokal” Azərbaycanda fəaliyyət göstərən ilk beynəlxalq neft şirkətlərindəndir. **C.35-** 428; **C.41-** 211, 216, 223.

1321. Yuri Yarov, Yuri Fyodoroviç Yarov (d.1942) – 1999-2008-ci illərdə Müstəqil Dövlətlər Birliyinin İcraiyyə Komitəsinin sədri olmuşdur. **C.31-** 68-69.

1322. Yusif Balasaqunlu, Yusif Balasaqunlu (təq. 1018-1086) türk şairi, alim və mütəfəkkir. Türkdilli xalqların qədim abidələrindən olan “Kitadqu bilik” “Xoşbəxtliyə aparan elm”,

1069; uyğur dilində) poemasının müəllifidir. Həm bədii, həm də etik-didaktik və siyasi əsər olan bu poema 4 alleqorik surətin ideal hökmdar, dövlətin idarə olunması, qoşunun təşkili, insanın həyat və cəmiyyətdəki rolu və s. üzərində qurulmuşdur. “Kitadqu bilik”in 900 illiyi 1970-ci ildə qeyd olunmuşdur. **C.40- 5.**

1323. Yusif ibn Küseyir türbəsi – Azərbaycan memarlıq abidəsi. Naxçıvan şəhərindədir. Xalq arasında “Atababa türbəsi” də adlanır. Türbənin üzərindəki Kitabədə onun 1162-ci ildə memar Əcəmi Əbubəkr oğlu Naxçıvani tərəfindən tikildiyi və orada dəfn olunmuş şəxsin adı (Yusif ibn Küseyir) göstərilmişdir. Abidənin gövdəsindəki flizdə (haşiyə) kufi xətlə Qurandan ayələr yazılmışdır. Türbə yeraltı hissədən və səkkiz-bucaqlı yerüstü gövdədən ibarətdir. Yeraltı hissə türbənin sərdabəsi, yerüstü hissə isə xatirə abidəsi olub, monumental xarakterlidir. Abidənin ikiqat örtüyünün daxili günbəzi çatma tağ, xarici günbəzi isə piramida şəklindədir. Kompozisiyasına, tektonik aydınlığına, hissələrinin mütənasibliyinə, mühəndis quruluşunun səviyyəsinə görə türbə yüksək bədii memarlıq nümunəsidir. **C.39- 123, 174; C.42- 274.**

1324. Yusif Məmmədəliyev, Yusif Heydər oğlu Məmmədəliyev (1905-1961) – görkəmli kimyaçı alim. Azərbaycan EA-nın akademiki, SSRİ EA-nın müxbir üzvü, SSRİ Dövlət mükafatı laureatı. Məmmədəliyevin əsas elmi işləri, neftin və neft qazlarının katalitik emalı sahəsindədir. O, benzolu propilenlə aktivləşdirmək yolu ilə izopropilbenzolun sintezi yolunu işləyib hazırlamış, bu da Böyük Vətən müharibəsində aviasianın yüksək oktanlı yanacaqla təmin edilməsinə kömək etmişdir. 1947-1950 və 1958-1961-ci illərdə Azərbaycan EA-nın prezidenti olmuşdur. **C.31-99, 350, 358.**

Z

1325. Zahid Xəlilov, Zahid İsmayıl oğlu Xəlilov (1911-1974) – riyaziyyatçı, mexanik, Azərbaycan MEA-nın akademiki, fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor. Azərbaycan Respublikası əməkdar elm və texnika xadimi. 1950-1956, 1967-1974-cü illərdə Riyaziyyat və Mexanika İnstitutunun direktoru, 1957-1959-cu illərdə AME vitse-prezidenti, 1962-1967-ci illərdə prezidenti olmuşdur. Əsas tədqiqatları funksional analiz, onun integral və diferensial tənliklərə tətbiqi, sərt mühit mexanikası, tətbiqi riyaziyyat sahələrinə aiddir. Xəlilov funksional analizə dair SSRİ-də ilk dərsliyin müəllifidir. **C.31-358.**

1326. Zakir Qaralov, Zakir Bəkir oğlu Qaralov (d.1956) – hüquqşünas, I dərəcə Dövlət Ədliyyə müşaviri, Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının üzvü. 2000-ci ildən Azərbaycan Respublikasının Baş prokuroru. Azərbaycan Respublikasının “Azərbaycan Bayrağı” ordeni və “İgidliyə görə” medalı ilə təltif edilmişdir. **C.37- 384.**

1327. Zaqafqaziya seymi – 1918-ci il fevralın 22-də Cənubi Qafqazdan Ümumrusiya Müəssislər Məclisinə seçilmiş deputatların yığıncağında Zaqafqaziya seyminin yaradılması və yerli hakimiyyətin bu orqana verilməsi haqqında qərar qəbul olundu. Fevralın 23-də üç əsas partiya fraksiyasının nümayəndələrindən ibarət Zaqafqaziya seymi öz işinə başladı. Seymdə Gürcüstandan sosial-demokratlar (menşeviklər) – 32 nəfər, Azərbaycandan müsavətçilər və onlara qoşulmuş bitərəf demokratlar – 30 nəfər, erməni “Daşnaksutyun” partiyası – 27 nəfər deputat iştirak edirdi. Zaqafqaziya seymində 4 müsəlman partiyasının 44 nümayəndəsi var idi. Seymin fəaliyyətində Qafqaz cəbhəsində vəziyyət və Cənubi Qafqazın müstəqilliyinin elan edilməsi məsələləri mühüm yer tuturdu. 1918-ci il mayın 26-da seymın buraxıldığı elan olundu. Zaqafqaziya

seyminin buraxılması Cənubi Qafqazda öz müstəqilliklərini elan edən dövlətlərin, o cümlədən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması ilə nəticələndi. **C.35-** 390.

1328. Zaqatala – Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. Sahəsi 1348 km², əhalisi 109,3 min nəfərdir. **C.39-** 393; **C.40-** 232; **C.42-** 307, 310, 313

1329. Zaltsburq - Avstriyada şəhər, Zaltsburq əyalətinin inzibati mərkəzi. Əhalisi 144 min nəfər. V.A.Motsartın vətəni. **C.29-** 58, 59, 76, 82.

1330. Zambiya, Zambiya Respublikası – Mərkəzi Afrikada dövlət. Sahəsi 752,6 min km², əhalisi 9,7 milyon nəfərdir. Millətlər Birliyinə daxildir. İnzibati ərazisi 9 əyalətə bölünür. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı parlament (prezident və birpalatalı Milli Məclis). Paytaxtı Lusakadır. **C.30-** 197.

1331. Zayid Bin Sultan Al Nəhəyya (d.1949) – 2004-cü ildən Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin prezidenti, Əbu-Dabunun əmiridir. **C.31-** 127; **C.37-** 74, 96; **C.41-** 334.

1332. Zemfira Meftahəddinova (d.1963) – stend atıcısı. 1986-88, 1990, 1993, 1997-ci illərdə Avropa çempionu, 1995-ci ildə dünya çempionu, 2000-ci ildə Sidney Olimpiya oyunlarının çempionu, Qahirədə XXI əsrin ilk dünya çempionatında birinci yeri tutmuşdur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.30-** 208.

1333. “Zerkalo” – ictimai-siyasi qəzet. 1990-cı ildən nəşrə başlayıb. 1999-cu ildən “Zerkalo” gündəlik çıxır. **C.40-** 89, 287.

1334. Zeynəb Xanlarova, Zeynəb Yəhya qızı Xanlarova (d.1936) – müğənni, xanəndə. Azərbaycan və SSRİ Xalq artisti. Xanlarovanın pereprtuarında muğam, təsnif, Azərbaycan xalq mahnıları və Azərbaycan bəstəkarlarının mahnıları əsas yer tutur. Xalq musiqisinin, eləcə də Azərbaycan bəstəkarlarının mahnılarının populyarlaşmasında xidmətləri böyükdür. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (2000 -ci ildən)

üzvüdür. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.34- 72.**

1335. Zəhra Quliyeva, Zəhra Tahir qızı Quliyeva (1923-2005) – oftalmoloq, tibb elmləri doktoru, professor. Tədqiqatı, əsasən, traxoma, gözün refraksiyası, rəng duyğusu və ona müxtəlif amillərin təsirinə həsr olunmuşdur. Quliyeva 1972-1983-cü illərdə Azərbaycan Dövlət Tibb Universitetinin rektoru, SSRİ Ali Sovetinin deputatı olmuşdur. Əməkdar elm xadimi adına layiq görülmüşdür. 1998-ci ildən Azərbaycan Respublikası Qadın Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri vəzifəsində çalışmışdır. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.34- 72.**

1336. Zəngəzur – Azərbaycanın tarixi ərazisi. Tarixi vilayət kimi indiki Ermənistan ərazisinin cənub–şərqini, Göyçə gölü hövzəsini, Azərbaycan Respublikasının cənub–qərbinə əhatə edirdi. Zəngəzur ərazisi ən qədim dövrlərdən başlayaraq Azərbaycan dövlətlərinin tərkib hissəsi olmuşdur. Rusiya–İran müharibələrindən (1804-13; 1826-28) sonra Türkmənçay müqaviləsinə (1828) əsasən, Rusiyaya qatılmışdır. Bu vaxtdan etibarən Zəngəzura çar hökumətinin himayəsi altında Türkiyə və İrandan kütləvi surətdə ermənilərin köçürülməsinə başlanılmış, beləliklə, qədim Azərbaycan torpağı olan Zəngəzurdə süni surətdə erməni əhalisinin sayca çoxaldılması siyasəti yeridilmişdir. Zəngəzur 1829-cu ildə Qarabağ əyalətinə qatılmış, 1861-ci ildən Azərbaycan ərazisində Zəngəzur qəzası təşkil olunmuş, 1867-ci ildə Yelizavetpol (Gəncə) quberniyası yaradıldıqda qəza onun tərkibinə daxil edilmişdi. Cənubi Qafqazda müstəqil dövlətlər yaradıldıqdan sonra ermənilərin Zəngəzura qarşı ərazi iddiaları soyqırımları ilə müşayiət olundu. Sovet Rusiyasının yaxından köməyi ilə Zəngəzur qəzası torpaqlarının böyük bir hissəsinin Ermənistana ilhaq edilməsilə Azərbaycana daha bir zərbə vuruldu, Naxçıvan bölgəsi Azərbaycandan ayrı salındı. **C.42- 19, 274.**

1337. Zəngəzur mahalı, Zəngəzur qəzası - XIX əsrin 2-ci

yarısında Azərbaycanda inzibati ərazi vahidi. 1861-ci ildə təşkil olunmuşdur. Çar Rusiyası hökumətinin 1867-ci il dekabr tarixli fərmanına əsasən yaradılmış Yelizavetpol (Gəncə) quberniyasının tərkibinə daxil edilmişdir. **C.32-**426; **C.33-** 250; **C.35-** 391; **C.39-** 123, 146; **C.40-** 104.

1338. Zəngilan - Azərbaycan Respublikasında inzibati rayon. 1930-cu ildə təşkil olunmuşdur. Sahəsi 707 km², əhalisi 28,4 min nəfər idi. 1993-cü ildə erməni qəsbkarları tərəfindən işğal edilmişdir. **C.29-** 169; **C.35-** 190, 269.

1339. Zərifə xanım, Zərifə Əziz qızı Əliyeva (1923-1985) – görkəmli Azərbaycan oftalmoloqu. Tibb elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli EA-nın akademiki, Rusiya Tibb EA-nın akademiki, Azərbaycan Respublikasının əməkdar elm xadimi. Görkəmli siyasi və dövlət xadimi Əziz Əliyevin qızı, ulu öndər Heydər Əliyevin həyat yoldaşı, prezident İlham Əliyevin anasıdır. Zərifə xanımın Azərbaycanda oftalmologiya elminin inkişafında müstəsna xidmətləri var. O, vaxtilə Azərbaycanda geniş yayılmış traxomanın, dünya təcrübəsində birincilər sırasında peşə, xüsusilə kimya və elektron sənayelərində peşə fəaliyyəti ilə bağlı göz xəstəliklərinin öyrənilməsi, profilaktikası və müalicəsinə, habelə oftalmologiyanın müasir problemlərinə dair bir çox sanballı tədqiqatların müəllifidir. Həminin yüksəkixtisaslı səhiyyə kadrları hazırlanmasına böyük əmək sərf etmişdir. O, Ümumittifaq Oftalmoloqlar Cəmiyyəti Rəyasət Heyətinin, Sovet Sülhü Müdafiə Komitəsinin, Azərbaycan Oftalmologiya Cəmiyyəti İdarə Heyətinin, “Vestnik oftalmologii” (Moskva) jurnalı redaksiya heyətinin üzvü olmuşdur. Yüksək elmi nailiyyətlərinə görə SSRİ Tibb EA-nın M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görülmüşdür. **C.34-** 5-9; **C.36-** 11, 160, 288; **C.41-** 54, 68, 69; **C.42-** 357, 396.

1340. Zəroş Həmzəyeva, Zəroş Mirzəbağır qızı Həmzəyeva (d.1925) – aktrisa. Azərbaycan Respublikasının Xalq artisti. Səhnə fəaliyyətinə 1942-ci ildən başlamışdır. Azərbaycan dramaturqlarının, xüsusilə C.Cabbarlının, habelə dünya

klassiklərinin əsərləri Həmzəyevanın repertuarında xüsusi yer tutur. Azərbaycan Respublikasının “Şöhrət” ordeni ilə təltif olunmuşdur. **C.42-** 104.

1341. Zimbabve, Zimbabve Respublikası – Cənubi Afrikada dövlət. Sahəsi 390,6 min km², əhalisi 11,5 milyon nəfərdir. Dövlət və hökumət başçısı prezident, qanunverici orqanı birpalatalı parlament (Milli Məclis)dir. Paytaxtı Hararedir. **C.33-** 359; **C.38-** 107.

1342. Ziya Bünyadov, Ziya Musa oğlu Bünyadov (1923-1997) – görkəmli Azərbaycan alimi, şərqşünas-tarixçi, ictimai xadim. Böyük Vətən müharibəsi (1941-45) iştirakçısı, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü. 1989-1997-ci illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, 1995-ci ildən Milli Məclisin deputatı olmuşdur. 1997-ci ildə Azərbaycanın dövlətçiliyinə və müstəqilliyinə düşmən olan qüvvələr tərəfindən xaincəsinə qətlə yetirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” ordeni ilə təltif edilmişdir. **C.31-** 12, 299, 358; **C.34-** 63; **C.39-** 123; **C.40-** 253; **C.42-** 362.

1343. Ziya Məmmədov, Ziya Arzuman oğlu Məmmədov (d.1952) – dəmiryolçu mühəndis. 1996-2005-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun rəisi, 2005-ci ildən isə Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat naziridir. **C.34-** 326-337; **C.40-** 403.

1344. Ziyafət Əsgərov, Ziyafət Abbas oğlu Əsgərov (d.1963) – hüquqşünas. Hüquq elmləri namizədi, professor. Birinci, ikinci və üçüncü çağırış Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı, 2005-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi sədrinin birinci müavini. Hazırda Milli Məclisin Təhlükəsizlik və müdafiə məsələləri daimi komissiyasının sədri və NATO-nun Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəridir. **C.34-** 78.

1345. Zülfü Adıgözəlov, Zülfü Səməd oğlu Adıgözəlov (1898-1963) – görkəmli Azərbaycan xanəndəsi, Azərbaycanın

Əməkdar artisti. Zülfü Adıgözəlov bir sıra muğam və təsnifin, xalq mahnılarının mahir ifaçısı idi. **C.31-** 357; **C.37-** 192.

1346. Zyuqanov Gennadi Andreyeviç (d.1944) – bütün fəaliyyəti Kommunist Partiyası ilə bağlı olan Rusiya siyasi xadimi. 1991-ci ildə RSFSR KP MK-nın katibi, 1992-2004-cü illərdə Rusiya Federasiyası Kommunist Partiyasının sədri, 1993-cü ildən Dövlət Dumasında bu partiyanın lideri. **C.40-** 110.

ŞƏXSİ ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

A

Abay	C.40- 5;
Abaşidze Tamara	C.36- 100-122;
Abbas Səhhət	C.31- 295;
Abbasov Abbas	C.31- 69;
	C.36- 245, 248, 250;
	C.37- 15, 262;
	C.38- 95, 96;
	C.40- 409;
	C.41- 273, 287;
	C.42- 370;
Abbasov Akim	C.31- 299;
	C.42- 363;
Abbasov Aslan	C.34- 71;
Abbasov Əli	C.32- 128;
	C.39- 88,92;
Abbasov Qurban	C.36- 141,142;
Abbasov Məmməd	C.39- 169,170,181,182;
Abbasov Məzahir	C.34- 53-64;
Abbasov Namiq	C.37- 252,384;
Abbasov Natiq	C.40- 150;
Abbasov Rafiq	C.41- 150;
Abbasova Xədicə	C.37- 191;
Abbaszadə Məleykə	C.30- 358;
	C.40- 412-419;
	C.36- 26,143;
	C.42- 103;
Abdinov Telman	C.39- 153;
Abdulla Abdulla	C.37- 356;

Abdulla II	C.34- 182; C.38- 300;
Abdulla Şaiq	C.31- 295, 357;
Abdullayev Çingiz	C.29- 449;
Abdullayev Həsən	C.31- 358;
Abdullayev Kazım	C.40- 425;
Abdullayev Namiq	C.30- 126, 208; C.37-201 ;
Abdullayev Rauf	C. 36- 37,57;
Abdullayeva Zöhrə	C.30- 367;
Abdullazadə Fatma	C.32- 255-274; C.40- 249,421-42; C. 41- 135;
Abhuankar Racindra	C.36- 350-358;
Abraham Spenser	C.30- 26; C.40- 362; C.41-186-192,203,216-219, 240;
Abutalıbov Hacıbala	C.33- 385, 386; C.34- 351; C.35- 352; C.37- 58,244-251; C.38- 388-389; C.39- 398-409; C.40- 293,370; C.41- 155; C.42- 102, 124, 166, 211, 357, 358, 359;
Abutalıbov Tofiq	C.32- 417-435;
Adamkus Valdas	C.37- 375; C.38- 91;
Adams Terri	C.29- 349, 358; C.31- 41;
Adıgözəlov Rauf	C.37- 192;
Adıgözəlov Vasif	C.37- 192;

Adıgözəlov Zülfü	C.31- 357; C.37- 192;
Adil Abdulla	C.29- 122, 129;
Adulyadet Pumipon	C.31- 162; C.37- 73;
Ağahüseynov Tofiq	C.34- 387;
Ağalarov Həsənbəy	C.42- 361;
Ağaoğlu Əhməd	C.31- 295;
Ağayev Həsən bəy	C.31- 297; C.38- 381;
Ağayev Mirşahin	C.30- 92, 97; C.37- 387-389;
Ahani Əli	C.31- 297; C.34- 398-410;
Axundov Ağamusa	C.42- 137;
Axundov Mirzə Fətəli	C.29- 244; C.31- 294, 295; C.35- 205, 289, 340 C.36- 43,257,260,261; C.42- 250, 272;
Axundov Rza	C.40- 318;
Axundov Süleyman Sani	C.31- 293, 295;
Axundov Vahid	C.37- 149; C.38- 391; C.40- 29;
Axundov Vaqif	C.39- 175,398-409; C.40- 286; C.42- 210;
Axundova Elmira	C.29- 249, 250; C.35- 252; C.41- 141, 142; C.42- 387;
Axundova Şəfiqə	C.42- 251;
Axvlediani Quram	C.34- 14-27;

Akayev Əsgər	C.29- 344, 400; C.30- 151, 303; C.33- 390; C.35- 299, 386; C.40- 366; C.41- 397-398; C.42- 45;
Akbulut Yıldırım	C.29- 374;
Akçili Saim	C.39- 225;
Akçar Sərpil	C.39- 263-264;
Akyanəi Yəhya	C.39- 265-266;
Akihito	C.31- 251; C.37- 186 ;
Akimov Dmitrii	C.34- 124-128;
Akira Vatarı	C.30- 335, 339;
Aksoy Ərdal	C.40- 172-174;
Aksyonenko Nikolay	C.34- 326-337, 367, 373;
Akyol Taha	C.33- 146;
Aqıl Abbas	C.37- 161;
Aqıllar Xuon	C.31- 130;
Al Nəhəyya Zayid	C.31- 127;
Al Saud Abdulla	C.30- 89; C.36- 71; C.41- 94;
Al Saud Fəhd bin Əbdüləziz	C.30- 88; C.36- 70; C.37- 21; C.41- 93;
Albert II	C.29- 220; C.40- 37;
Alboqaçıyev Məhəmməd	C.29- 226;
Aleksı II	C.29- 374; C.34- 215-235;

Aliyev Ramiz	C.41- 172, 173;
Aliyev Rəşid	C.41- 171,173;
Aliyeva Günel	C.41- 172;
Allahverdiyev Bahadur	C.31- 247;
Allahverdiyev Rəfael	C.30- 125, 145, 146; C.31- 12;
Almurad	C.37- 170 ;
Alp Arslan	C.33- 186;
Alpoğlan Yiqit	C.34- 67-69;
Altman Hila	C.38- 219-222;
Amaşov Əflatun	C.38- 47-56; C.40- 89-133;
Anar	C.29- 254; C.34- 71; C.35- 127; C.37- 189,193; C.40- 315; C.34- 376-382;
Andriadze İrakli	C.34- 88;
Andropov Yuri	C.35- 369;
Vladimiroviç	C.36- 158;
Anisimov	C.34- 84;
Annan Kofi	C.29- 54, 63; C.30- 5; C.32- 378; C.34- 244; C.35- 81; C.36- 278; C.40- 122,180
Anoxina Tatyana	C.36- 255;
Anri	C.35- 16; C.39- 196;

Apaydın Ümüd	C.33- 387; C.29- 239; C.35- 149;
Arabul Hüseyn	C.42- 67;
Aras Nüsrət	C.33- 171-181;
Arçison Deyvid	C.33- 307;
Arxipova İrina	C.30-83;
Arifoğlu Rauf	C.40- 89,133;
Arınç Bülənd	C.42- 366;
Arlaki Pino	C.29- 52, 64;
Armitac Riçard	C.33- 197; C.37- 233,358-359,402,406; C.40- 62;
Arroyo Qloriya	C.34- 346; C.39- 77;
Arzumanlı Vaqif	C.34- 71;
Aslanov Həzi	C.31- 299; C.34- 53-64; C.38- 252-255; C.42- 262;
Aslanov Həzi (nəvə)	C.38- 252-255;
Asnar Xose Mario	C.36- 234; C.40- 382;
Assimani Kolonel	C.29- 121;
Aşıq Ələsgər	C.41- 170,171,179
Atakişiyev Rauf	C.41- 57;
Atakol Kənan	C.30- 412;
Ataman Oktar	C.37- 5-9;
Atatürk Mustafa Kamal	C.29- 323, 324, 404, 405, 406; C.30- 320, 325; C.33- 75, 76, 87, 97, 113, 114, 115, 126, 127, 177, 179, 391, 402, 408; C.35- 267;

	C.36- 36;
	C.38- 208,403;
	C.39- 238, 250, 258, 259, 278, 279, 284, 285, 315, 388;
	C.40- 386, 387, 388;
	C.41- 243;
	C.42- 71, 190;
Atəş Atilla	C.29- 202, 203;
Averbax M.İ.	C.34- 5,6;
Aydar Aslan	C.35- 263-274;
Aydoğdiyev Orazgəldi	C.38- 134,145;
Ayrim Şamil	C.34- 77;
	C.39- 25;
Aznar Xose	C.30- 159;

B

Babayev Etibar	C.41- 34
Babayev Eyvaz	C.41- 98,123,125;
Babayev İqbal	C.30- 353, 363;
Babayev Mirzə	C.38- 293;
	C.39- 122,126;
Babək	C.31- 291;
	C.42- 361;
Bagenmakers Hendrik	C.31- 399-417;
Bağırov Hüseynqulu	C.38- 222,243;
	C.39- 398-409;
Bağırov İlkin	C.40- 279-306;
Bağırov Məmməd	C.29- 227;
Bağırov Mircəfər	C.35- 236;
Baxçalı Dövlət	C.29- 366;
	C.31- 262;

- C.33- 105-106,111,289,293,388;
C.34- 75;
C.35- 268, 273;
C.38- 235-236,237-241;
C.39- 238, 241-242, 243, 271-272, 321;
Bakatin C.29- 33;
Bakıxanov Abbasquluğa C.31- 292;
C.36- 258;
Bakıxanov Cəfərqulu ağa C.42- 361;
Bakıxanov Tofiq C.31- 164-165;
Bakirov Ernest C.36- 242-256;
Baqavandi Natsaqiyn C.29- 118;
C.34- 179;
C.35- 146;
C.39- 372;
Baqlay Marat C.31- 47-56;
Balasaqunlu Yusif C.40- 5;
Barak Ehud C.30- 10, 23, 27, 28, 29;
Barsoni Andrseas C.30- 393, 394;
Basayev Şamil C.34- 287;
Batlinner Jerar C.31- 130;
Bauçer Riçard C.40- 39;
Baybakov Nikolay C.31- 210;
Konstantinoviç C.33- 5-6, 268;
C.34- 270, 274;
C.36- 264;
C.41- 302;
Baykal Dəniz C.34- 71;
C.42- 339;
Bayraqdar Hüseyn C.35- 113;
Bayramov Bayram C.40- 117;
Bayramov Şirəli C.40- 239

Bayramova Mələk	C.34- 72;
Beatriks II	C.33- 416;
	C.38- 173;
	C.41- 402;
Beduin Mariann	C.34- 155;
Bedyurov Brontoy Yanqoviç	C.29- 226;
Beharano Qustavo	C.29- 311;
Behbudov Rəşid	C.31- 357;
	C.36- 279-292,354;
	C.37- 191;
	C.38- 42;
	C.39- 101;
	C.41- 32, 53;
Bexarano Qustavo	C.35- 321;
Belkiç Berij	C.37- 408 ;
Berger Sendi	C.30- 26;
Berhofstadt Çi	C.29- 221;
Berluskoni Silvio	C.36- 241;
	C.39- 20;
	C.42- 208;
Berzinş İndulis	C.31- 399-417;
	C.32- 129, 168, 184-186;
	C.35- 150-172;
Bethoven Lüdviq	C.29- 92, 100;
Beyker Ceyms	C.30- 26;
Bədəlbəyli Fərhad	C.31- 89;
Bədirbəyli Leyla	C.31- 358;
Bəhlulzadə Səttar	C.31- 358;
Bəhmənov Nizami	C.33- 301;
Bəhmənyar Əbülhəsən	C.31- 291;
Bəndər Abbas	C.34- 329;
	C.38-351;
	C.39-385;
Bərşadlı Valeh	C.42-363;

Bəşirov Aydın	C.40- 403; C.41- 44;
Bəyazit Tayfur	C.36- 34-45;
Biqdeli Əlirza	C.30- 252, 262; C.33- 282; C.37- 254;
Biqdel Taylan	C.36- 34-45;
Bin İsa əl-Xəlifə Həməd	C.31- 229;
Bin Laden Hüsəma	C.30- 30, 68; C.37- 102;
Bin Məhəmməd Mahathir	C.35- 388;
Bin Səid Qabus	C.31- 64; C.36- 418;
Bin Sultan Al Nəhəyya	C.31- 127;
Binqəmən Cef	C.38- 62-64;
Birrel Qordon	C.34- 30-52;
Biyeşu Mariya	C.41- 45
Biyya Pol	C.34- 122; C.38- 302;
Bitərəf Həbibullah	C.33- 278-286, 303;
Bjezinski Yan	C.30- 304, 309;
Bjezinski Zbiqnev	C.30- 26, 109, 115, 179, 305, 306, 307, 334;
Bleyr Toni	C.34- 281, 325, 354, 392-395, 419, 420; C.39- 23,78,108; C.41- 220-221,237,250;
Bleyr Betti	C.39- 16;
Blumberq Maykl	C.37- 352;
Boqdanov Vsevolod	C.33- 51-65;
Balkia Həssənal	C.32- 335;
Boləndian Qulamhüseyn	C.37- 254;
Bolkia Həssənal	C.37- 380;
Bomel Jak	C.30- 398, 399;

Bondarenko Yelena	C.36- 100-122;
Bondevik Maqne	C.38- 262;
Boniver Marqarita	C.40- 7-10;
Borsotti Marka	C.36- 359-361;
Bostançioğlu Mətin	C.33- 171-181;
Bozər Yüksəl	C.39- 242;
Braun Con	C.31- 41-42;
	C.34- 51, 418;
	C.35- 22-29, 30-35;
Braunbək Sem	C.30- 25, 26, 36, 40, 113;
Brayer Cak	C.29- 137;
Brazauskas Algirdas	C.38- 89, 90;
	C.41- 336;
Brejnev Leonid İliç	C.29- 369;
	C.33- 15;
	C.35- 422;
	C.36- 159, 265;
	C.41- 57, 65;
Breqvadze Nani	C.41- 40,43;
Brilyant	C.31- 89;
Brutland	C.30- 408;
Buadve Serj	C.32- 162;
Buaye Jan	C.36- 51-55;
Budaqov Tahir	C.35- 72;
Bukikkio Canni	C.31- 128-131;
	C.37- 229-230;
Buqayev Boris	C.40- 220;
Bundevik Maqne	C.41- 222,237
Burcanadze Nino	C.37- 319-341;
	C.41- 261;
Busit Übeyd	C.31- 158;
Buş Corc	C.30- 42, 111;
	C.31- 200,421;
	C.32- 149, 404, 406;

- C.33-** 136, 195, 197, 222, 223, 224, 308, 309, 326-333, 341, 384, 399;
C.34- 28, 133, 138, 139, 228, 255, 374-375;
C.35- 28, 29, 76, 184, 188, 189, 215, 279, 280, 300;
C.36- 58, 59-60, 61, 62, 63, 91, 92, 154, 307, 421;
C.37- 10, 86, 104, 233, 234, 235, 236, 315, 398-399, 400, 401, 402, 407;
C.38- 37, 68-69, 130, 181, 286, 287, 376, 380, 383, 385, 389, 390, 393;
C.39- 28, 29, 74, 81, 333;
C.40- 100, 101, 102, 106;
C.41- 79, 84, 187, 188, 189, 190, 192, 209, 217, 236, 248, 250, 261;
C.42- 200, 337, 388, 389;
Buş Corc (ata) **C.31-** 201;
Buş Corc Herbert **C.30-** 41, 47, 108, 110;
Buteflika Əbdüləziz **C.30-** 352;
C.36- 388;
C.37- 12;
C.42- 160;
Bülbül **C.31-** 357;
C.36- 141, 142, 286, 288;
C.40- 79;
Bünyadov Ziya **C.31-** 12, 299, 358;
C.34- 63;
C.39- 123;
C.40- 253;
C.42- 362;
Büş NİL **C.30-** 42;

C

Cabbar Qaryağdı	C.31- 357;
Cabbarlı Cəfər	C.36- 286;
	C.42- 354, 355;
Cabir əl-Əhməd	C.29- 122, 129;
əl-Cabir əs-Sabah	C.25- 204;
	C.29- 125, 127;
Cahan Pəhləvan	
Məhəmməd	C.31- 291;
Cahangirov Cahangir	C.42- 109;
Camal Əbdül Nasir	C.40- 143, 144, 145;
Camalbəyova Zərifə	C.40- 336, 337;
Camai Əhməd	C.38- 344;
Camme Yahya	C.32- 297;
	C.37- 376;
Cavadov Mahir	C.29- 8;
	C.31- 331;
Cavadov Rövşən	C.31- 331;
Cavanşir	C.31- 291;
	C.42- 361;
Cerodyan	C.30- 30, 31;
Ceyni Dik	C.32- 146;
	C.41- 188, 190
Ceyran xanım	C.41- 32
Cəfər Cabbarlı	C.31- 307, 357;
Cəfər Xəndan	C.31- 358;
Cəfəri Məhəmməd	C.32- 330;
Cəfərqulu xan	C.42- 274;
Cəfərov Məmməd Yusif	C.31- 297;
Cəfərov Məmməd Cəfər	C.31- 358;
	C.39- 162;
Cəfərov Vaqif	C.42- 194, 195;

Cəfərzadə Əzizə	C.37- 198-199 ; C.29- 375; C.31- 180, 190; C.32- 135, 136, 137, 253, 301; C.34- 69; C.36- 362-368; C.37- 345-346,356 ; C.39- 211-215,321;
Cəm İsmayıl	C.31- 357; C.33- 67, 108-109, 111, 196, 293, 301, 302, 334, 335, 387; C.37- 356;
Cəmil Təhsin	C.42- 166;
Cənnət	C.34- 7;
Ciftçu Orxan	C.29- 78, 79;
Cili İsmail	C.35- 21; C.39- 197;
Coane Mirça	C.32- 438-451; C.35- 13;
Cohəri Nəcməddin	C.30- 323;
Cons Cenni	C.30- 396;
Cons Elizabet	C.37- 343;
Conston Rassel	C.30- 144; C.32- 129, 181-183, 186; C.36- 86-97;
Conz	C.31- 21, 23;
Cumbulat Kamal	C.34- 248;

Ç

Çaxmaqoğlu Cabahəddin	C.39- 241,243;
Çakan Zəki	C.39- 16,24-25;
Çakır Erol	C.42- 44, 76;
Çakovski	C.35- 222;

Çakmak Fevzi	C.39- 285;
Çampi Karlo	C.36- 240; C.38- 407; C.42- 207;
Çan Dik Lionq	C.35- 449; C.40- 189, 397; C.35- 193-199;
Çauşesku Nikolay	C.28- 133;
Çaveş Hüqo	C.35- 78;
Çay Əbdülxalıq	C.31- 263-269; C.33- 75, 171-181, 287-293, 304, 387; C.35- 266;
Çay Mehmet	C.29- 361, 375;
Çaykovski	C.30- 166; C.38- 124,125;
Çayn Bava	C.29- 386, 388;
Çeçelaşvili Valeri	C.39- 215;
Çelak Sergiy	C.29- 184, 198;
Çernomırdin Viktor	
Stepanoviç	C.29- 181, 305; C.40- 63,119;
Çernyavski Stanislav	C.41- 46-47;
Çernyayev	C.35- 250;
Çevara	C.35- 318;
Çeviköz Əhməd Ünal	C.37- 224-228; C.41- 8-10;
Çeyni Riçard Dik	C.31- 119; C.33- 197, 293, 329, 332, 335, 352, 353, 357; C.35- 28; C.37- 400-401,402,406; C.38- 286, 287; C.39- 25;

Çətin Hikmət	C.40- 105;
Çətinqaya Necati	C.30- 421, 431;
Çibber Ajay	C.34- 71;
Çillər Tansu	C.33- 120;
	C.40- 385;
Çissano Joakim	C.35- 19;
	C.39- 200;
Çjanq Çanq Dak	C.39- 26-27;
Çjou En-Lay	C.36- 353;
Çorçmən Deyv	C.35- 97-119;
Çoudri Ənvər	C.36- 369-378;
Çoudru Bədrəl	C.37- 19;
Çoudnuri Bədruddoza	C.38- 23;
Çörçill Uinston	C.35- 238;
Çuluba Frederik	C.30- 197;

D

Da Silva Luis	C.42- 165;
Dadaşov Murad	C.31- 366-386;
Dan Maryaşin	C.30- 30, 31;
Dane Mişel	C.31- 154, 156-160;
Daniil (Moskva Knyazı)	C.34- 226;
Darbaş Tufan	C.36- 34-45;
Davudova Mərziyə	C.31- 358;
De Qama Joze	C.35 - 173-182;
	C.31- 99, 385;
	C.33- 33;
	C.35 - 238;
De La Rua Fernando	C.34- 181;
De Leon Ernesto	C.30- 84;
De Losada Qonsalo	C.40- 175;
De Suerman Filip	C.33- 321;
	C.37- 357;

De Vel Gi	C.30- 133, 134;
Demetraşvili Aftandil	C.31- 47-56;
Desal Morarci	C.36- 354;
Dev Yyanendra	C.40- 345;
Devi İdris	C.29- 312;
	C.35- 322;
Devis Terri	C.30- 143;
Dəmirçizadə Əbdüləzəl	C.31- 358;
Dəmirəl Süleyman	C.29- 146, 184, 185, 186, 187, 191, 192, 193, 203, 322;
	C.30- 45, 112, 163, 283, 322, 324, 325;
	C.31- 197, 257, 261, 264;
	C.32 - 98;
	C.33 - 128-131, 156, 157, 167, 168, 170, 184, 187, 190, 191;
	C.34 - 70, 74, 316;
	C.35- 113;
	C.37- 178;
	C.38- 402,403;
	C.39- 225, 289-291, 292, 298, 301, 302, 310;
	C.40- 105,383,385;
	C.41- 77, 213, 242, 248;
	C.42- 62, 63, 64, 69, 73, 80;
Dəmirkol	C.29 - 8;
Dəmirli Mail	C.34 - 72;
Dəmirörən Ərdoğan	C.42- 338-346;
Dilaçar Akop	C.39- 249;
Dilbazi Əminə	C.35- 125-135;
Din Villiam Patrik	C.32- 144;
Doğan Aydın	C.33- 135;
	C.36- 34-45,81;
Doğramacı İhsan	C.30- 423;

	C.31- 87;
	C.34- 67-174;
	C.39- 231, 243, 244-254, 257-258, 321;
	C.41- 77;
Doğramaçı Ayser	C.34- 172, 173;
Doğramaçı Əli	C.34- 172;
	C.39- 244-254;
Doğru Rəşad	C.40- 358-360;
	C.42- 62;
Doko	C.35- 142;
Dolina Larisa	C.31- 88-91;
Domes Jexan	C.31- 399-417;
Dominqes Hipolito	C.37- 11;
Dostəliyeva Nazpəri	C.29- 429;
Doul Pop	C.30- 26, 113;
Dozortseva Janna	C.38- 126;
Dyu Monbrial Tyeri	C.40- 430-434;
Filip Dö Suremeyn	C.34- 129-141;
	C.35- 183-192;
	C.38- 7-15;
	C.42- 213;
Dualde Eduardo	C.38- 299;
Dubçenko Yevgeni	C.42- 230-232;
Dubina Oleq	C.40- 408-411
Dukaçevski Marek	C.34- 383-384;
Dunin	C.31- 212;
Dupui Olivyer	C.34- 151-166;
Durmuş Osman	C.31- 259, 263-269;
Durr Rudolf	C.31- 130;
Duş Santuş Eduardo	C.31- 31, 217;
	C.42- 216;
Düpon Ambruaz	C.36- 51,52;
Dvoryak Antonin	C.30- 161;

Dyomkin Denis	C.33- 51-65;
Dzasoxov Aleksandr	
Sergeyeviç	C.37- 371; C. 41- 333;

E

Ecevit Bülənd	C.29- 362, 363, 366; C.30- 204, 326; C.31- 262; C.32- 135, 136, 252, 301; C.33- 94-95, 111, 184, 188, 209, 291, 293; C.34- 75, 214, 314, 385; C.35- 272, 400; C.36- 364, 400; C.38- 227; C.39- 25, 291; C.42- 157;
Elbarade Məhəmməd	C.29- 70, 71;
Elçibəy Əbülfəz	C.29- 359, 360, 361, 364, 367, 375, 440, 441; C.30- 114, 250; C.31- 329; C.34- 259; C.35- 219, 254; C.36- 83, 84; C.37- 45, 169, 170; C.39- 280; C.40- 126, 292, 293, 297, 298;
Eldarov Ömər	C.34- 9; C.39- 245, 253, 254;
Elisson Jan	C.42- 132; C.31- 412;

	C.32- 370, 371;
Elizabet II	C.37- 374;
	C.38- 71,405;
	C.39- 84;
Elmiyyə Xosrov	C.29- 79, 80;
Emerson Maykl	C.29- 184;
Emin Sabitoğlu	C.37- 191;
	C.42- 251;
Emmaniul Vitorqan	C.42- 111;
Engin Raşa	C.34- 186;
Enhbayar Nambarın	C.37- 356 ;
Ensey Zeynalabdin	C.42- 338-346;
Ercan Sadiq	C.29- 318, 326;
Ercan Taner	C.34- 81;
Eskobar Rikkardo	C.30- 82;
	C.36- 68;
Eskudero Stenli	C.29- 290, 292;
	C.37- 138;
Erkole Pyetro	C.32- 5-19, 25-34;
Eyadema Qnasingbe	C.33- 379;
	C.38- 169;
Eynşteyn Albert	C.36- 283;
Eyvazov	C.36- 338;
Eyyubov Yaqub	C.39- 402;
	C.42- 166, 176;

Ə

Əbdül Kamal	C.40- 156,339;
Əbdül Qədir	C.39- 374;
Əbdüləlizadə	C.29- 293;
Əbdüləlizadə Əli	C.38- 340;
Əbdüləziz Səlahüddin	C.35- 387;
Əbdürrəhmanov Fuad	C.31- 358;

Əbilov İbrahim	C.39- 235,238;
Əbilov Mahmud	C.31- 299; C.42- 363;
Əbiyev Ağacan	C.36- 370;
Əbiyev Səfər	C.29- 202; C.31- 13; C.35- 59; C.37- 384 ; C.39- 138,145,152; C.40- 157-168,286; C.41- 114, 119, 283; C.42- 139-143;
Əbul-Nəca Faizə	C.42- 371;
Əfəndiyev Mirhəmzə	C.40- 64-83;
Əfəndiyev Oqtay	C.31- 293;
Əfəndiyev Rəşid bəy	C.42- 250
Əhəni Əli	C.35- 406-418, 438;
Əhməd Cavad	C.31- 10;
Əhməd İlacuddin	C.41- 344;
Əhməd Şamabuddin	C.33- 219;
Əhmədli Zülfiyyə	C.40- 279-306;
Əhmədov Nadir	C.35- 88; C.37- 137;
Əhmədzadə Əhməd	C.40- 256-266;
Əl-Babteyn Əbd-Əziz Səud	C.29- 122, 129;
Əl-Baradəyi Məhəmməd	C.38- 370-373;
Əl-Bəsir Ömər	C.31- 397;
Əl-Əsəd Bəşşər	C.38- 106;
Əl-Həriri Rafiq	C.31- 39;
Əl-Xəlifə Həməd	C.37- 144,443;
Əl-Qəddafi Müəmmər	C.29- 427; C.31- 71, 72, 73; C.35- 426; C.40- 399;

Əl-Məktum bin Rəşid	C.37- 97,394 ;
Əl-Misri Şibli	C.34- 248, 249;
Əl-Nahəyyan Zayid	C.37- 74,96;
	C.41- 334
Əl-Sabah Cabir	C.32- 336;
	C.36- 151;
Əl-Tani Həmad	C.35- 448;
	C.40- 398;
Ələkbərov Ələsgər	C.31- 358;
Ələkbərov Əvəz	C.39- 125,187;
Ələkbərov İsmayıl	C.32- 417-435;
Ələkbərov Vahid	C.29- 402, 403;
	C.32- 52;
	C.33- 264-277;
	C.36- 262-275;
	C.39- 70;
	C.42- 369;
Ələkbərov Vüqar	C.30- 208, 237;
Ələkbərova Şövkət	C.31- 357;
	C.42- 109-110;
Ələsgərov Fuad	C.30- 135;
	C.40- 296;
Ələsgərov Murtuz	C.29- 155;
	C.30- 95, 126, 142, 145;
	C.32- 121-133;
	C.33- 10;
	C.36- 86,93,94;
	C.37- 319,381,383;
	C.38- 133;
	C.40- 112;
Ələsgərov Süleyman	C.31- 357;
	C.42- 109;
Ələsgərov Valeh	C.31- 197;
	C.35.-193;

	C.37- 138;
Əli Cəfər	C.42- 194;
Əli İbn Əbu Talib (imam)	C.31- 7;
	C.42- 356;
Əli Zeynalabdin	C.38- 21;
Əliağa Vahid	C.31- 357;
	C.41- 403;
Əlibəyli Ənvər	C.36- 288;
Əlibəyoğlu Naib	C.39- 293,294;
Əliqulu Qəmküsar	C.42- 107;
Əliyarbəyov Tərən	C.31- 299;
	C.42- 363;
Əliyev Almurad	C.40- 293;
Əliyev Arif	C.40- 89-133;
Əliyev Bilal	C.31- 374;
Əliyev Bəxtiyar	C.32- 128;
Əliyev Cəlal	C.39- 168;
Əliyev Əbülfət	C.32- 435;
Əliyev Əziz	C.34- 5;
Əliyev Əlirza	C.39- 190;
Əliyev Fərhad	C.30- 374;
	C.35- 88;
	C.37- 137,262;
	C.38- 344;
	C.39- 21, 185, 384,398-409;
	C.40- 183,264;
	C.41- 123, 124, 130, 134, 143;
	C.42- 62, 298-306, 333, 340;
Əliyev Həsən	C.29- 431;
	C.31- 358;
	C.36 - 285;
Əliyev Hüseynqulu	C.39- 131;

Əliyev İlham	C.29-280, 377, 382, 283, 451; C.30 - 92, 124, 125, 212, 245, 347, 351; C.31- 6, 7, 10, 11, 373, 383; C.32- 128, 157, 168; C.33 - 64, 259, 262, 267, 283, 412, 413; C.34- 80; C.35- 292, 293; C.36- 11,81; C.37- 37,57,200-216; C.38- 30,130,218; C.39-27,113,114,120,121,174; C.40- 8, 112; C.41- 54, 97, 98, 101, 102, 104, 113, 171, 317, 325; C.42- 5, 13, 39, 242, 248, 252, 260, 264, 265, 266, 278, 295, 316, 318, 332, 393; C.35- 263-274; C.38- 344; C.35- 125-135; C.32- 128; C.40- 89-133 C.35- 246; C.41- 199; C.33- 75; C.35- 248; C.38- 183; C.39- 204,244-254; C.42- 44, 76; C.38- 87-88; C.31- 218; C.31- 358;
Əliyev İrşad	
Əliyev Qulamhüseyn	
Əliyev Mehman	
Əliyev Məhəmməd	
Əliyev Məmməd	
Əliyev Məmmədbağır	
Əliyev Musa	
Əliyev Mirzağa	

Əliyev Natiq	C.29- 394; C.30- 381; C.31- 195-199; C.33- 267; C.34- 30-52; C.35- 33, 248-435; C.38- 288; C.41- 202-203, 219, 227-233;
Əliyev Rasim	C.39- 148;
Əliyev Tələt	C.40- 41, 64-83; C.41- 386;
Əliyev Vaqif	C.42- 296;
Əliyev Vəli	C.40- 251;
Əliyev Yaşar	C.37- 344,403;
Əliyev Zəmiq	C.38- 332;
Əliyeva Hökümə	C.37- 250;
Əliyeva Mehriban	C.31- 88;
Əliyeva Nüşabə	C.39- 131;
Əliyeva Sevil	C.30- 21; C.31- 6; C.34- 6; C.36- 11; C.41- 54;
Əliyeva Səbinə	C.40- 279-306;
Əliyeva Zərifə xanım	C.30- 161; C.31- 6,383; C.34- 5-9; C.36- 11, 160, 288; C.41- 54, 68, 69; C.42- 357, 396;
Əlizadə Maqsud	C.34- 352;
Əlməsi Həsən	C.30- 432, 437;
Əminə Dilbazi	C.35- 125-135; C.37- 115,116,117;

Əminzadə Möhsün	C.40- 177-183;
Əmir Teymur	C.33- 394;
Əmirov Fikrət	C.31- 357;
	C.36- 285,286;
	C.39- 101;
	C.40- 188;
	C.41- 36, 53;
	C.42- 109, 223-234;
Əmirov Qurban	C.29- 226;
Əmirov Süleyman	C.42- 243;
Ənvər Sədat	C.40- 145;
Ərəblinski Balakişi	C.42- 361;
Ərəfat Yasir	C.29- 375;
Ərsümər Gümhur	C.33- 141, 414;
Ərtoğrul	C.42- 123, 131;
Ərtan Paşa	C.34- 68;
Ərzümər Cümhur	C.29- 147;
Əsəd Bəşşar	C.29- 176;
	C.33- 347;
Əsədov Əli	C.34- 30-52;
	C.35- 113;
	C.41- 287;
Əsədov Gəray	C.31- 299;
	C.42- 362;
Əsgərov Cahangir	C.40- 197-222;
	C.41- 34;
Əsgərov Ziyafət	C.34- 78;
Əskərzadə Mirzəkazım	C.31- 293;
Əs-Sabah Cabir	C.37- 393;
Əşrəfov Əşrəf	C.39- 304;
Əzimov Araz	C.32- 11;
	C.40- 119, 286;
	C.41- 364;
Əzimzadə Əzim	C.31- 358;

	C.39- 158;
	C.41- 407;
Əziz Şərif	C.31- 358;
Əzizov Elçin	C.31- 366-386;

F

Fahat əl-Ömər	C.36- 150-155;
Fam Van Dong	C.31- 216;
Fedoseyev Vladimir	C.38- 123,124;
Fətəlixan Xoyski	C.35- 391;
Fəthullah Mehdi	C.33- 243-248;
Ferrero Valdner-Benita	C.29- 7, 12, 16, 19, 20, 24, 26, 102, 204, 219;
	C.30- 400;
Fikrət Cəmil	C.29- 318, 326;
Fikrət Qoca	C.29- 249;
	C.34- 6;
Filipp	C.30- 161;
Filippov Vladimir	C.37- 289-293;
	C.38- 65;
Fin Robert	C.38- 35;
Firdovsi Əbülqasım	C.40- 151;
Fişer Haynts	C.29- 23, 24, 204;
Fişer Leni	C.32- 330;
Fişer Yoşka	C.20- 96;
	C.29- 101, 201;
	C.34- 142-144, 145-149;
	C.38- 219,258;
Follmer Antye	C.34- 145-149;
Frias Hüqo	C.39- 324;
Franjialli Françesko	C.41- 89-92;
Frias Hüqo	C.35- 78;
Fuximori Alberto	C.29- 140;

Fürne Jan	C.38- 243-245;
Füzuli Məhəmməd	C.31- 219, 352;
	C.32- 98;
	C.33- 394;
	C.36- 14;
	C.39- 252, 267, 383;
	C.40- 5;
	C.41- 403;
	C.42- 122;
Fyodorov Viktor	C.30- 376;

G

Gebyixov Abdulla	C.31- 47-56;
Gerlax Aksel	C.39- 377-381;
Gəncəvi Nizami	C.29- 250;
	C.32- 330;
	C.33- 394;
	C.36- 14;
	C.37- 271,276,280;
	C.38- 65;
	C.39- 31-74,83,267,383;
	C.40- 5,106,187;
	C.41- 40, 137, 266, 288, 292, 305;
	C.42- 189;
Gəzəgər Osman	C.33- 182-189;
Georqadze Giya	C.41- 42;
Gil Steyinar	C.38- 111;
	C.39- 19;
	C.41- 221-222;
Ginyut Jan Pyer	C.32- 157;
Girşinq Herman	C.42- 273;
Gökalp Hüsni	C.35- 263-274;

Gökyidit Nihat	C.29- 184, 198; C.42- 338-346;
Gönən Ərtan	C.29- 170;
Göyyigit Nihad	C.39- 225;
Gur Yəhya	C.33- 171-181; C.39- 231,292;
Gurtana Əli Mühit	C.42- 44;
Gül Abdullah	C.42- 360;
Gülyanaq	C.31- 374;
Gülyaz	C.31- 374;
Günər Əli	C.33- 182-189;
Güntekin Rəşad Nuri	C.39- 267;
Gürəl Kənan	C.29- 8;

H

Hacıbəyov Üzeyir	C.29- 244, 245; C.31- 293, 294, 295, 297, 298, 357; C.34- 350; C.36- 281, 282, 285, 286, 287, 328; C.37- 420 ; C.40- 72, 136, 137; C.41- 18, 36, 51, 52; C.42- 202;
Hacıməhəmmədov	
Salman	C.31- 47, 56;
Hacınski Mehdi bəy	C.31- 297;
Hacınski Məmməd həsən	C.31- 98, 99;
Hacıyev Adil	C.40- 298;
Hacıyev Cövdət	C.41- 53; C.42- 251;
Hacıyev Hacan	C.37- 319-341;

Hacıyev Hacı	C.29- 248; C.40- 134,138;
Hacıyev Xanlar	C.29- 155; C.31- 48, 50, 51, 54;
Hacıyev Nemət	C.42- 272-277;
Hacıyev Rauf	C.36- 143, 288; C.38- 42; C.41- 53;
Hacıyev Rövşən	C.40- 89-133;
Hacıyeva Aidə	C.40- 236;
Hacıyeva Gülnur	C.40- 321;
Hacıyeva Gültəkin	C.32- 128;
Hadçison Keybeli	C.30- 72, 77;
Hafiz (şair)	C.40- 151;
Hafiz Əsəd	C.32- 330;
Haqverdiyev Əbdürrəhim bəy	C.31- 295;
Halonen Tarya	C.30- 404; C.31- 163; C.37- 76; C.42-77;
Hamid Əbdül Haq	C.39- 268;
Hankok Barri	C.38- 295-298;
Hansen Yanke	C.32- 289;
Harald V	C.34- 65; C.38- 261;
Haşimoto Ryutaro	C.29- 271; C.31- 273; C.35- 140; C.40- 25, 26;
Haşimov	C.41- 44;
Haşimov Asif	C.42- 244, 245;
Haşimova Şahnaz	C.41- 99;
Havel Vatslav	C.30- 234;

	C.35- 166;
	C.36- 163,397;
	C.40- 353;
	C.42- 117;
Haydar Aslan	C.33- 182-189;
Haydn	C.29- 100;
Helmes	C.30- 305, 307, 308, 309;
Heydərov Fəttah	C.42- 131;
Heydərov Kəmaləddin	C.35- 101;
	C.37- 138;
Heyerdal Tur	C.29- 428, 439;
	C.38- 111,112;
	C.39- 18,19;
Həbibbəyli İsa	C.35- 130;
	C.39- 132;
	C.40- 240-255;
Həmid	C.37- 115,116,117;
Həmidov İsgəndər	C.30- 244;
	C.34- 290, 291;
	C.37- 216;
	C.42- 23;
Həməyəyeva Zərəş	C.42- 104;
Həriri, əl-Həriri Rafiq	C.34- 62,46, 247, 249;
Həsənov Abbasəli	C.38- 307,323-332;
	C.42- 44, 76;
Həsənov Arif	C.31- 104, 110;
Həsənov Eldar	C.42- 166;
Həsənov Əli	C.29- 127, 237;
	C.30- 143;
	C.40- 89-133;
	C.41- 165, 166, 167, 168, 173;
	C.42- 214;
Həsənov Əli Məhəmmədəli oğlu	C.37- 137;

Həsənov Əli Şamil oğlu	C.37- 161, 162, 165, 172, 173, 174;
Həsənov Həsən	C.32- 370, 371; C.40- 89-133;
Həsənova Alla	C.38- 26-33;
Həsənova Güvarə	C.41- 170;
Həsənova Mələhət	C.42- 103;
Həsənzadə Nəriman	C.37- 94-95;
Həşimov Rəşid	C.31- 374;
Hıscıqlıoğlu Rifat	C.42- 62;
Hill Fiona	C.41- 255;
Hilton Cenifer	C.30- 400, 410;
Hitler Adolf	C.34- 56, 57, 59, 60; C.39- 41;
Hofman Valfqanq	C.29- 68, 69;
Hool Con	C.31- 423; C.37- 241;
Hovard Con	C.42- 61;
Hozi Kenni	C.35- 97-119;
Höte	C.39- 42;
Hüqo Çaveş	C.29- 210, 289;
Hümbətov Əlikram	C.34- 290; C.37- 216 ; C.40- 299;
Hümbətova Aygün	C.37- 191;
Hüseyn Cavid	C.31- 184, 295, 298, 357; C.34- 79; C.42- 103, 104, 107, 120-121, 122-132, 133-137, 141;
Hüseynxanqızı Mətanət	C.39- 131;
Hüseynov Bəhram	C.35- 31, 33;
Hüseynov Əli	C.32- 128;
Hüseynov Əlirza	C.35- 150-172;
Hüseynov Heydər	C.31- 358;

Hüseynov Hidayət	C.37- 319-341;
Hüseynov Mikayıl	C.39- 101;
Hüseynov Oqtay	C.29- 227;
Hüseynov Pənah	C.32- 389;
	C.36- 83;
	C.40- 297, 299;
Hüseynov Rafael	C.32- 128;
Hüseynov Surət	C.31- 331;
	C.32- 389;
	C.33- 161;
	C.36- 324;
	C.37- 45,46;
	C.39- 63;
	C.40- 298,300,336;
	C.41- 205;
Hüseynov Şadman	C.32- 9;
Hüseynov Vaqif	C.35 - 252;
Hüseynov Yusif	C.42- 285;
Hüseynova Elenora	C.32- 151, 157;
	C.33- 27, 28-33, 43;
	C.40- 431, 432;
Hüseynova Sevda	C.42- 358, 359;
Hüseynzadə Çingiz	C.33- 263;
Hüseynzadə Əlibəy	C.31- 295, 357;
Hüseynzadə Lətif	C.39- 161,309;
	C.40- 244;
	C.42- 107-108;
Hüseynzadə Mehdi	C.16- 86;
	C.21- 103;
	C.29- 247;
	C.31- 299;
	C.42- 362;
Hüseynzadə Rəfiqə	C.34- 72;

X

Xalıqov Qəzənfər	C.31- 358;
Xaliuli Dolores	C.29- 226;
Xamenei Səyid Əli	C.29- 293;
	C.32- 278;
	C.35- 344;
	C.37- 373,378 ;
	C.38- 311,318-319;
	C.40- 148;
Xanbabayev Əjdər	C.35- 252;
Xanlarova Zeynəb	C.34- 72;
Xasməmmədov Xəlil bəy	C.31- 297;
Xatəmi Məhəmməd	C.29- 293, 294;
	C.30- 35, 256, 257, 260, 436;
	C.31- 84;
	C.32- 277, 283;
	C.33- 74, 203, 206, 208, 270, 271, 278, 279, 280;
	C.34- 356, 365, 366, 367, 370, 371, 398, 399, 400;
	C.35 - 345, 407, 414, 418, 443, 447;
	C.36- 330,366;
	C.37- 100, 101, 122, 134, 253, 254, 372, 377, 407;
	C.38- 16, 98, 100, 101, 103, 135-136, 137, 179, 304, 308, 309-314, 321, 338, 341-342, 343-352, 352, 353, 354;
	C.39- 201, 382, 383;
	C.40- 148,151,177,181,344;
	C.41- 255;
	C.42- 41, 45, 49, 78, 205, 206;

Xazanov Gennadi	C.35- 294; C.38- 125;
Xeyrəddin Qoca	C.39- 204; C.42- 44, 76;
Xələfov	C.31- 27, 82;
Xələfov Xələf	C.35- 406-418; C.37- 120-124; C.41- 281, 287, 327; C.42- 166;
Xəlilov Erkin	C.42- 45;
Xəlilov Zəhid	C.31- 358; C.32- 435; C.35- 127;
Xərrazi Kamal	C.29- 293; C.30- 260; C.31- 26, 84; C.33- 271; C.38- 97-103,333-336;
Xətai Şah İsmayıl	C.31- 291; C.32- 281; C.41- 404, 405, 410; C.42- 361;
Xeyrəddin Qoca	C.33- 75; C.38- 183;
Xirata Takeo	C.31- 297;
Xirose	C.30- 337;
Xoest Rikkardo	C.37- 238;
Xoperiya Xatuna	C.30- 438, 449;
Xoyski Fətəli xan	C.34- 16, 186; C.37- 292; C.38- 381; C.42- 87, 250;
Xristenko Viktor	C.32- 54-55; C.37- 14-18;

	C.38- 94-96;
Xuan Karlos I	C.30- 158;
	C.36- 233;
	C.41- 381;
Xudiyev Nizami	C.31- 246;
	C.37- 167;
	C.41- 34;

İ

İbrahimbəyov Maqsud	C.33- 212;
İbrahimbəyov Rüstəm	C.29- 253;
	C.34- 9;
İbrahimov Hüseyn	C.39- 131;
İbrahimov Mənsur	C.38- 332;
İbrahimov Mirzə	C.31- 357;
	C.39- 101;
İbrahimov Nazim	C.32- 128;
İbrahimov Rəfael	C.37- 403;
İbrahimova Ruqiyyə	C.41- 171;
İgid Göy	C.42- 36;
İqlberger Ləri	C.30- 43, 44, 46;
İqnatenko Vitali	C.33- 360;
	C.35- 220-226,236,257;
İldem Tacan	C.29- 375;
İlyasov Rəfail	C.41- 46;
İliyesku İon	C.31- 178;
	C.32- 440, 450;
	C.39- 221-222,226,230,231;
	C.42- 166-189;
İlkin Baki	C.33- 334-336;
	C.37- 72 ;
İmam Hüseyn	C.31- 248;
İmam Xomeyni	C.33- 140;

	C.38- 317;
	C.41- 409;
İmam Rza	C.40- 151;
İmanov Lütfiyar	C.41- 31;
İmanov Müslüm	C.30- 227, 229;
İmanov Nazim	C.30- 114, 250;
İmanov Tahir	C.31- 366-386;
İmanova Simarə	C.38- 332;
İmrə Yunis	C.33- 294;
İnönü Ərdal	C.35- 271;
İnsanov Əli	C.31- 112, 114, 253-262, 264, 268;
	C.33- 290;
İohann Pavel II	C.30- 154;
	C.34- 126;
	C.36- 312;
	C.38- 108,303,356–369,384;
	C.42- 28;
İospen Lionel	C.32- 241;
İpək Həsən	C.33- 182;
İsgəndərov Əhməd	C.42- 367;
İsgəndərova Dilşad	C.41- 171;
İslamov Gülağa	C.31- 247, 248;
İsmayıl Heydər	C.32- 417-435;
İsmayılov Cavid	C.40- 279-306
İsmayılov Hidayət	C.40- 228-229,230;
İsmayılova Səkinə	C.29- 79, 91;
İvanov İqor	C.31- 26-27;
	C.32- 53-54;
	C.37- 296-298,310 ;
	C.39- 36,37;
	C.41- 298-299, 306, 307, 310, 320-321-322;
İvanov Sergey	C.30- 94;

	C.32- 138-141, 148, 191;
	C.34- 110-117;
İvanyes Xorxe	C.29- 348;
	C.35- 389;
İversen Steyn	C.29- 439;
İzgi Ömər	C.30- 223, 422;
	C.33- 110-127;
	C.36- 399;
	C.42- 159;
İzmaylov Lion	C.41- 35,58;

J

Jakolən Anri	C.42- 212-214, 377;
Jeçev Emil	C.36- 377,378;
Jelev Jelyu	C.42- 201-203;
Jiravkova Qalina	C.34- 376-382;

K

Kabba Əhməd	C.33- 378;
	C.38- 172;
Kalitski Yan	C.31- 66-67;
	C.29- 177, 181, 223, 307;
	C.30- 70;
	C.31- 24-29, 49;
	C.33- 194, 264-277;
	C.35- 436-447;
	C.37- 260,262;
Kamandar	C.30- 268;
Kante Lansana	C.30- 119;
Kapur Rac	C.36- 284,354;
Karabay Köksal	C.34- 385-391;
Karafotiass Merkurios	C.34- 151-166;

Kardaşov Aleksandr	
Vasilyeviç	C.10- 339;
Kardozu Fernandu	C.41- 11;
Kareyev İqor	C.34- 93, 103, 104;
Kargins Valeris	C.35- 150-172;
Karl Marks	C.40- 138;
Karpov Anatoli	C.34- 150;
Kasan Gillermo	C.30- 391, 392;
	C.32- 5-19;
Kasprşik	C.29- 211;
Kastel Pyer	C.30- 184, 193;
	C.32- 412-416;
Kastro Fidel	C.31- 398;
	C.35- 318,340;
Kasyanov Mixail	C.35- 327;
	C.37- 15,260,294-295,310;
Kaşqari Mahmud	C.33- 349;
	C.40- 5;
Kaştinitsa Boislav	C.30- 167;
Katsav Moşe	C.29- 288;
	C.33- 373;
	C.34- 267;
Kavano Kerri	C.29- 166, 344;
	C.30- 18, 327, 334;
	C.31- 179-194;
	C.33- 319, 320, 335;
	C.34- 28-29, 99, 106, 129-141,
	254, 256, 257;
	C.35- 183-192;
	C.41- 371, 373;
Kavi Hüsaməddin	C.42- 338-246;
Kazım Qarabəkir Paşa	C.39- 297;
Kazimirov Vladimir	C.33- 70;
	C.38- 212;

Kecada Visente	C.36- 67; C.41- 95;
Kennedi Con	C.36- 89;
Kennedi Robert	C.36- 89;
Kereku Matye	C.29- 286; C.35- 283;
Kesada Visente	C.29- 131;
Ketsba Svetlana	C.41- 40-42;
Kələntəri	C.29- 293;
Kəngərli Bəhruz	C.31- 358; C.39- 153-165,166; C.41- 407;
Kərimli Səyavuş	C.29- 429;
Kərimov İslam	C.29- 344, 401; C.30- 30; C.33- 390; C.34- 300-301, 302, 309-3112; C.35- 244,299,314,427; C.40- 401; C.41- 397-398;
Kərimov Kərim	C.41- 302; C.42- 349;
Kərimov Malik	C.29- 227;
Kərimov Məcid	C.36- 184;
Kərimov Mahmud	C.40- 240-255;
Kərrubi Mehdi	C.38- 320-322;
Kərzai Həmid	C.37- 223 ; C.39- 105,374; C.40- 342; C.42- 45, 56-57, 78;
Kıvrıqoğlu Hüseyn	C.29- 203, 363;. C.33- 104, 111, 295, 296, 297; C.34- 75, 385; C.35- 397-405;

	C.36- 78;
	C.40- 162;
Kim Day Çunq	C.29- 315;
Kim De Çyunn	C.30- 195;
	C.35- 323;
	C.38- 117;
	C.40- 340;
Kim Çen İr	C.30- 79;
	C.36- 50;
	C.40- 436;
Kinkerl Klaus	C.32- 22;
	C.38- 258;
Kinq Piter	C.30- 25;
Kinli Brunson	C.30- 340, 343;
Kiseyev Nikolay	C.31- 47-56;
Kissincer Henri	C.30- 19;
Kiyanersi Əsədullah	C.37- 253 ;
Klark Helen	C.32- 223;
	C.37- 318;
Klarkson Adrienn	C.35- 80;
	C.39- 326;
Klaus	C.41- 402;
Klebanov İlya	C.37- 289-293;
Klerfayt Corc	C.30- 134,399;
Klestil Tomas	C.30- 231;
	C.29- 6, 10, 18, 96, 98, 102, 204, 210;
	C.36- 315;
	C.37- 434;
	C.42- 116;
Klinton Bill	C.29- 37, 42, 55, 89, 147, 372;
	C.30- 5, 16, 25, 34, 56, 73, 100, 107, 113, 114, 126, 194, 200, 250, 273, 280, 281, 282, 324,

	328, 331, 332;
	C.31- 14-16, 20, 21, 22, 23, 197, 420;
	C.32- 374, 377;
	C.33- 123, 136, 166, 341, 356, 410;
	C.34- 100;
	C.35- 95;
	C.37- 366-367;
	C.38- 288;
	C.39- 11;
	C.40- 106,284,394;
	C.41- 206, 242;
	C.42- 69;
Klinton Hillari	C.31- 19;
Klos Alfons	C.29- 95, 9;
Kloze Hans-Ulrix	C.27- 15-25;
Kobzon İosif	C.41- 47-49;
Koç Haluk	C.33- 147-155;
Kojevnikova Mariya	C.35- 125-135;
Kojin Vladimir	C.34- 376-382;
Kojokin Mixail	C.35- 243;
Kok Bim	C.38- 174;
Kokkonen Paula	C.30- 400, 410;
	C.32- 5-19, 25-34;
Kolbe Cim	C.37- 347-348;
Kompaore Blez	C.31- 220;
Konarev	C.34- 326;
Konarey Alfa	C.36- 69;
Konari Əlfa Ömər	C.30- 87;
Konidzumi Dzünitiro	C.33- 417;
Konstantinesku Emil	C.31- 126;
Korasao Valentin	C.35- 51;
Kordoso Fernandu	C.30- 78;

	C.36- 48,169;
Kornelisen	C.29- 213;
Kostandov	C.35- 138;
Koştunitsa Volislov	C.33- 376;
Kotti Bill	C.35- 177;
Kotti Flavio	C.30- 313, 314;
Kouderi Nikolas	C.38- 295-298;
Koudzumi Dzünitiro	C.37- 187;
	C.40- 407;
Kovano	C.32- 211;
Kozlariç Deyl Riçard	C.31- 420-424;
Köçərli Firudin bəy	C.31- 293;
	C.36- 258;
Köçəryan Robert	C.29- 6, 37, 55, 103, 108, 138, 194, 205, 206, 208, 212, 215, 327, 335, 338, 344, 345, 447;
	C.30- 19, 20, 21, 31, 32, 55, 111, 114, 313, 395;
	C.31- 133, 138-139, 148, 150, 181, 182, 198, 193;
	C.32- 37, 47, 123, 148, 150, 155, 159, 160, 189-202, 203, 204-208, 210, 211, 212, 213, 260, 381, 382, 383, 390;
	C.33- 23, 25-34, 39-43, 44, 45, 46, 47, 49, 123, 134, 135, 136, 137, 202, 209, 210, 223, 224, 316, 319, 332-333, 340, 343, 345;
	C.34- 102, 106, 130, 131, 133, 140, 315;
	C.35- 184, 185, 186, 292, 297, 298, 299, 311, 313, 314;
	C.36- 79;
	C.38- 11,118,305,392;

- C.37-** 67, 84, 85, 88, 103, 105, 233, 405;
C.39- 33, 74, 192, 193, 195;
C.40- 107, 181, 191, 192, 228, 279, 280, 285, 286, 287, 288, 308-311, 316, 346, 347, 349, 361, 373;
C.41- 97, 254, 271, 313, 363, 365, 367, 368, 369, 389-391, 392-393;
C.42- 97, 197, 199, 369, 374-376, 377, 387;
Köprülüzadə Fuad **C.36-** 43;
C.39- 268;
Krasnevski Aleksandr **C.34-** 13, 383, 384;
Kravçuk Leonid **C.34-** 124;
Kretyen Jan **C.35-** 79;
C.39- 325;
Kubasov Valeri **C.33-** 354, 355;
Kubiş Jan **C.33-** 320, 321;
Kuçan Milan **C.35-** 18;
C.39- 199;
Kuçma Leonid
Daniloviç **C.29-** 58, 327, 333, 334, 334, 347;
C.35- 220, 243, 249, 259, 299, 385;
C.30- 6, 10, 418;
C.31- 53, 77, 145-147, 222;
C.32- 276;
C.33- 7, 9, 14, 16, 17, 18, 206;
C.34- 17, 124, 127, 128, 257, 302, 308, 309-312 ;
C.36- 100, 105, 121, 295, 296, 297, 299, 301, 304, 309;
C.37- 370;

	C.39- 69, 223-224, 226, 230, 338, 373;
	C.40- 43-44, 45, 54, 55, 57, 60, 61, 68, 76, 93, 169, 378, 408, 411;
	C.41- 28, 397-398;
	C.42- 103, 115;
Kufuor Con	C.37- 437;
Kuku Çeorgi	C.34- 14-27;
Kulurianos Dmitrios	C.34- 151-166;
Kulikova Maruanna	C.29- 95, 96;
Kumaratunqa Çandrika	C.32- 222;
	C.37- 317;
	C.33- 394;
Kursov Anati	C.41- 386;
Kutin Helmut	C.35- 70-75;
Kuzmik Aleksandr	C.34- 124-128;
Kvasnevski Aleksandr	C.30- 174;
	C.37- 360-361;
	C.38- 170;

Q

Qabil	C.42- 104;
Qabil Duqlas	C.33- 307;
Qaboniya Nono	C.41- 41;
Qacar, Ağa Məhəmməd şah	C.37- 70;
Qacar Çingiz	C.37- 70, 71;
Qacar Gövhər xanım	C.35- 210;
Qacar Məryam	C.37- 64-71;
Qaqarin Yuri	C.33- 355;
Qali Butros	C.32- 223;
	C.40- 122;

Qama Jaymi	C.37- 444-447;
Qama Joze	C.38- 11,12;
Qamsaxurdia Zviad	C.34- 377;
Qandi İndira	C.36- 354,355;
Qandi Mahatma	C.36- 352;
Qandi Raciv	C.36- 354,355;
Qaralov Zakir	C.37- 384;
Qarayev Abdulla	C.31- 358;
Qarayev Qara	C.30- 152;
	C.31- 357;
	C.39-101;
	C.40-188;
	C.41- 53;
Qarayev Elman	C.42-268-271;
Qarayev Əbülfəs	C.29- 383;
	C.30- 124, 210;
	C.38- 32,344;
	C.42- 296;
Qarayev Faiq	C.38- 26-33;
Qarayev Müzəkkir	C.42-318-323;
Qarayev Yaşar	C.42- 250;
Qardaşov Telman	C.40- 421-429;
Qarton Per	C.34- 151-166;
Qasımlı İlhamə	C.40- 279-306;
Qasimov Alim	C.29- 91;
	C.31- 89;
Qasimov Azər	C.32- 128;
Qasimov Pənah	C.42- 122;
Qasimov Tofiq	C.40- 299;
Qasimov Vaqif	C.34- 71, 72, 77, 81;
Qasimova Fidan	C.31- 89;
	C.35- 129;
	C.37- 191,192;
	C.41- 39,43-44;

Qasımova Xuraman	C.31- 89; C.34- 265-266; C.35- 125-135; C.36- 142; C.37- 191, 192; C.41- 37-40;
Qasımova Svetlana	C.30- 295;
Qasımzadə Fuad	C.35- 125-135;
Qasir Mirzə İsmayıl	C.31- 293;
Qaya Nicati	C.39- 305;
Qayyard Jan Jak	C.31- 179-194; C.33- 319, 320, 321;
Qaziyev Rəhim	C.31- 325; C.34- 290, 291; C.37- 44,216; C.40- 299,300;
Qədimov Arif	C.35- 130;
Qədirov Əliabbas	C.37- 192; C.42- 104;
Qəmbərov İsa	C.30- 114, 250; C.36- 83; C.40- 299;
Qəniyev Sərvər	C.39- 241;
Qənizadə Sultan Məcid	C.31- 297;
Qəvahi Əbdülrəhman	C.32- 329-334;
Qəyyum Əbdül	C.29- 274; C.35- 262;
Qəyyum Məmun	C.40- 141;
Qəzai Əhəd	C.30- 260; C.31- 279-280; C.32- 280-284; C.33- 283; C.34- 365-373; C.35- 406-418;

	C.36- 410-414;
	C.37- 99-101,120,123,124,254;
	C.38- 307;
	C.41- 411;
Qıvrıqoğlu Hüseyn	C.39- 241,276-288,322,323;
Qızıl Arslan	C.31- 291;
Qnatyuk Dmitri	C.41- 25, 27-28;
Qoberidze Lana	C.32- 315;
Qocayev Nizami	C.38- 133;
	C.31- 295;
	C.34- 350;
Qolts Tomas	C.29- 349, 358;
Qor Albert	C.29- 328;
	C.30- 100, 102, 126;
	C.40- 119;
Qorbaçov Mixail	C.29- 33, 106, 223, 235, 302, 370, 371;
	C.30- 265, 266;
	C.31- 320, 408;
	C.33- 12;
	C.34- 187;
	C.35- 9, 160, 250;
	C.37- 30,171;
	C.39- 56-57,307;
	C.40- 245;
	C.41- 309;
	C.42- 101;
Qorbunov	C.35- 172;
Qorki Maksim	C.35- 237;
Qökçək Məlik	C.39- 242;
Qraçov	C.32- 370;
Qrayfer Valeri	C.33- 264-277;
Qrevlix Klaus	C.40- 393-396;
Qrızlov Baris	C.36- 379-387;

Qribkov Nikolay	C.41- 15-16;
	C.31- 179-194;
	C.32- 211;
	C.33- 321;
	C.34- 129-141;
	C.35.- 183–192;
	C.37- 357;
	C.38- 7-15;
	C.39- 209-210;
	C.41- 360-374, 392-393;
Qriqoryan Mark	C.42- 377;
	C.39- 338;
	C.34- 348;
Qrimsson Olavur	C.39- 79;
	C.30- 266;
Qromiko Andrey	C.33- 354;
	C.42- 394-396;
Qromov Boris	C.30- 386, 399;
	C.31- 223-225, 226-228;
Qross Andreas	C.32- 5-19, 25-34;
	C.40- 289, 290, 391;
Qrrem	C.30- 72, 77;
	C.38- 108-110, 367-368;
Qucerotti Klaudio	C.40- 264,287;
	C.41- 372, 373;
Qukasyan Arkadi	C.42- 19, 369;
	C.39- 175,176;
Qulamov Tariyel	C.42- 362;
	C.31- 299;
Quliyev Abbas	C.42- 362;
	C.29- 253;
Quliyev Adil	C.30- 5;
	C.32- 109-110;
Quliyev Eldar	C.34- 9;

Quliyev Elçin	C.35- 369, 370, 374;
Quliyev Kərxivəz	C.31- 247-248;
Quliyev Mikayıl	C.40- 279-306
Quliyev Nəriman	C.31- 105, 107;
Quliyev Rəsul	C.30- 114, 250;
	C.31- 13;
	C.32- 370;
Quliyev Teymur	C.31- 99;
Quliyev Tofiq	C.30- 161;
	C.31- 357;
	C.36- 142, 280;
	C.41- 31, 53;
	C.42- 109;
Quliyev Vilayət	C.30- 265;
	C.32- 157, 178, 179, 364, 374, 378, 380;
	C.33- 213;
	C.34- 144, 399;
	C.35- 6, 97;
	C.36- 296,297,412;
	C.37- 137,262;
	C.38- 98, 344, 392;
	C.39- 37, 215, 337-341;
	C.41- 256, 281;
	C.42- 44;
Quliyeva Dilşad	C.29- 169, 170;
Quliyeva İlhamə	C.40- 356;
Quliyeva Ruhiyyə	C.29- 80;
Quliyeva Zəhra	C.30- 397;
	C.34- 72;
	C.36- 100-122;
Qulko Yuri	C.34- 337;
Qumbaridze Zurab	C.37- 319-341;
Qurban	C.36- 141,142;

Qurbanova Hökumə	C.31- 358;
Qusev Pavel	C.35- 240;
Qusman	C.31- 369;
	C.34- 349-353;
	C.36- 156-166;
Qusman Mixail	C.30- 98;
	C.37- 299-306;
Qustav Karl XVI	C.38- 408;
Quteontova Yelena	C.33- 51-65;

L

Lafranki Jan-Rol	C.30- 184, 193;
Lansa Mario	C.41- 31;
Lansimanis	C.35- 150-172;
Lavrova Lyudmila	C.41- 135;
Lavrinoviç Aleksandr	C.39- 411-412;
Lebedev Sergey	C.41- 339-341;
Ledski Nelso	C.30- 411, 420;
Leir Maykl	C.42- 348;
Leqari Faruq	C.28- 79;
Lenin Vladimir	C.29- 232;
	C.36- 92;
	C.37- 155,156;
	C.41- 38;
Leonov Aleksey	C.33- 354, 355;
Ləhhud Emil	C.31- 74;
	C.37- 20;
Li Pen	C.37- 109,111;
Lığaçov Yeqor	C.35- 251;
Linq Anna	C.32- 348-361;
Linn Yahannes	C.35- 233-235,245;
Lisenko Qriqori	C.40- 411;
	C.32- 134-137;

	C.33- 68;
Losada Qonçalo	C.40- 175;
Loşak Viktor	C.35- 200-226;
Loşşin Valeri	C.37- 260;
Loyenberger Morits	C.35- 284;
	C.36- 167;
Lozbenko Petru	C.31- 158;
Löymanov Gəray	C.42- 264;
Luçinski Petru	C.29- 389;
	C.30- 6, 10;
	C.31- 51;
	C.33- 369;
	C.34- 19;
	C.35- 244;
Lujkov Yuri	C.30- 265, 266, 267;
	C.36- 242, 243, 246, 249, 254;
	C.37- 288,289-293;
	C.41- 48, 267;
Lukaşenko Aleksandr	
Qriqoryeviç	C.30- 446;
	C.33- 369;
	C.34- 250-259;
	C.35- 77, 299, 327, 329, 330,
	333, 334, 335;
	C.36- 56;
	C.39- 327;
	C.41- 397-398;

M

Madl Ferents	C.29- 296;
	C.30- 196;
	C.36- 313;
	C.42- 27;

Mahal İsmayıloğlu	C.29- 254;
Mahmudbəyov Həbib bəy	C.31- 293;
Mahmudov Emin	C.40- 279-306;
Mahmudov Yaqub	C.42- 250, 272-277;
Mahmudova Tamilla	C.38- 76-77,86;
Makalis Meri	C.38- 20;
Makarov İqor	C.35- 419-424;
Makedoniyalı İsgəndər	C.40- 300; C.42- 141;
Makinski Teymur bəy	C.31- 297;
Makkeyn	C.30- 26, 329;
Maqarinos Karlos	C.29- 93, 94;
Maqsudov Fərəmz	C.29- 282, 285; C.31- 358; C.35- 126;
Maqsudova Tamila	C.35- 126;
Maqomayev Müslüm (baba)	C.31- 294, 357; C.36- 105,288,289,292; C.40- 188,354-355; C.40- 17-72; C.41- 18, 52;
Malin Vladimir	C.33- 264-277;
Malk Olm	C.30- 28;
Mann Stiven	C.35- 278-282;
Manafova Asya	C.34- 71, 72;
Manafova Zarifə	C.31- 248;
Mandela Nelson	C.30- 15;
Markaryan	C.41- 364;
Marks Karl	C.31- 276;
Markyaviçus Vitautas	C.41- 335-338;
Marqret II	C.30- 161; C.33- 348; C.38- 114;
Martines-Kasan Gilyermo	C.31- 227-228;

Martinetti Rafael	C.38- 225;
Matske Riçard	C.30- 48, 55, 59, 71; C.32- 436-437; C.37- 125-128, 356;
Matuxin Vladimir	C.41- 379-380;
Mayakovski Vladimir	C.30- 81; C.35- 237;
Mayerz Riçard	C.31- 57-58, 66;
Mays Dik	C.38- 35;
Mbasoqo Obianq	C.30- 155;
Mbeki Tabo	C.30- 15; C.33- 377; C.38- 171; C.40- 176;
Meftahəddinova Zemfira	C.30- 208;
Mehdi Hüseyn	C.31- 357;
Mehdiyev Əqil	C.32- 417-435; C.39- 131;
Mehdiyev Həsən	C.32- 417-437;
Mehdiyev Nəriman	C.32- 417-435;
Mehdiyev Ramiz	C.30- 94, 95, 110, 125, 126, 127, 136, 137, 141, 144, 146, 147, 149, 301, 358, 360, 412, 415, 418, 419; C.31- 105, 106; C.34- 90, 91, 93, 103, 243; C.36- 220,226,412; C.37- 172,381-385; C.38- 158,161,165,366; C.39- 398-409;
Mehdiyeva Məhluqə	C.40- 320;
Mehdiyeva Şərqiyyə	C.40- 319;
Mehmandarov Səmədbəy	C.31- 297; C.34- 216;

	C.42- 362;
Menagarişvili İrakli	C.32- 309-318;
	C.35- 355-359;
	C.39- 339;
Mered Maykl	C.32- 216-221;
Merejkin Vladimir	C.38- 86;
Meri Lennart	C.32- 337;
Mesic Stepan	C.34- 213;
	C.39- 198;
Metyus Daniel	C.35- 96-119;
Meydani Recep	C.31- 119;
Məcidov Rəşad	C.40- 89-133;
Məhdumqulu	C.33- 394;
Məhəmməd (Əleyhissəlam)	C.34- 223;
	C.42- 356;
Məhəmməd VI	C.32- 409;
Məhəmməd Hadi	C.31- 295, 357;
Məhəmməd İsrafil	C.31- 299;
Məhəmməd Mahatnir	C.29- 392;
	C.40- 368;
Məhəmmədəli	C.39- 334;
Məhəmmədəliyev Yusif	C.31- 99, 350, 358;
Məhəmmədخانov Anar	C.31- 88-91, 366-386;
	C.34- 349-353;
Məhəmmədov Dövlət	C.39- 190;
Məhəmmədov	
Məhəmmədli	C.32- 56-58, 59, 60, 61;
	C.38- 260;
	C.40- 110;
Məhəmmədov Valeri	C.31- 55;
Məhərrəmov Məlik	C.31- 299;
	C.42- 362;
Məhtumqulu	C.40- 5;
Mələk xanım	C.37- 191, 192;

Məlikhaqnozərov	
Yusif bəy	C.31- 294;
Məlikov Arif	C.41- 54;
Məlikov Əlixan	C.41- 123; C.42- 316-318, 331, 332;
Məmməd Araz	C.37- 63;
Məmməd Aslan	C.35- 125-135;
Məmməd Ramiz	C.35- 130;
Məmməd Ziya	C.34- 320-337;
Məmmədəliyev Vasim	C.31- 246;
Məmmədquliyev Mahmud	C.33- 336;
Məmmədquluzadə Cəlil	C.29- 244; C.31- 293, 294, 295, 357; C.33- 72; C.34- 350; C.36- 328; C.40- 136;
Məmmədov Bəbir	C.40- 234-236;
Məmmədov Binnət	C.40- 326;
Məmmədov Etibar	C.33- 415;
Məmmədov Əsrəf	C.42- 281-298;
Məmmədov Fazil	C.35- 46, 101;
Məmmədov Fikrət	C.30- 135; C.38- 296; C.41- 337;
Məmmədov İsrafil	C.41- 101; C.42- 362;
Məmmədov Mehdi	C.42- 127;
Məmmədov Məmməd	C.40- 279-306;
Məmmədov Natiq	C.40- 279-306;
Məmmədov Sakit	C.32- 177; C.40- 188;
Məmmədov Tokay	C.40- 184-185;
Məmmədov Yaqub	C.37- 92-93;

Məmmədov Ziya	C.40- 403;
Məmmədova Dürrə	C.34- 53-64;
Məmmədova Əsmətxanım	C.37- 200-216; C.42- 103;
Məmmədova Familə	C.40- 233,234;
Məmmədova Fəridə	C.41- 165, 166;
Məmmədova Gülçöhrə	C.42- 103;
Məmmədova Həsərət	C.29- 173;
Məmmədova Kifayət	C.40- 421-429;
Məmmədova Şövkət	C.31- 357; C.41- 35;
Mənn Stiven	C.38- 286-291; C.39- 28-30; C.42- 392-393;
Mərd Azər	C.32- 162;
Mərdanov Misir	C.31- 103, 114; C.40- 421-429; C.41- 135;
Mərdanov Mustafa	C.31- 358;
Məzahiri Təhmasib	C.38- 344;
Mixail Komissar	C.41- 300-301;
Mikayıl Mirzə	C.32- 435; C.37- 62;
Mikayıl Müşfiq	C.31- 298;
Mikayıloğlu Yadigar	C.40- 279-306;
Mikelancelo	C.41- 409; C.42- 194;
Miller Ceyms	C.32- 255-274;
Mir Mövsüm ağa	C.31- 243-250;
Mirqasımov Mirəsədulla	C.31- 358;
Mironov Sergey	C.38- 374-377;
Mirtseyin Mir	C.38- 224;
Mirzə Kazım bəy	C.31- 292; C.36- 258;

Mirzəyev Ramiz	C.30- 380;
Mirzəyeva Svetlana	C.35- 125-135;
Mirzəzadə Xəyyam	C.30- 152, 153; C.42- 251;
Mirzəzadə Reyhan	C.31- 6-13;
Mişginaz	C.42- 123, 131;
Mişveladze Revaz	C.37- 319-341;
Mitteran Fransua	C.40- 432, 433;
Mkara Bencamin	C.33- 375; C.38- 168;
Moem Somerset	C.42- 111;
Moxanti Nilmadxabon	C.29- 65, 67;
Moi Daniel	C.31- 221; C.37- 98;
Moisiu Alfred	C.42- 390;
Moqae Festus	C.36- 144;
Molotov	C.35- 226;
Mollazadə Asim	C.32- 128;
Molsiu Alfred	C.39- 371;
Mori Yoşiro	C.29- 130; C.31- 252;
Moskovets Aleksey	C.34- 338-345;
Motsart Volfqanq	C.29- 92, 95, 96, 99, 100;
Möhsün Sənani	C.31- 358;
Muxtarov Rüstəm	C.42- 272-277;
Muqabe Robert	C.33- 359; C.38- 107;
Muradov Xamis	C.37- 192;
Murat Ercan	C.34- 241-245;
Musaveni Yoveri	C.36- 232;
Musayev Niyaməddin	C.37- 62;
Mustafayev Kərəm	C.39- 133, 138, 156;
Mustafayev Ramiz	C.36- 293-294;
Mustafayev Vahid	C.29- 264;

Mustafayev Vaqif	C.39- 351; C.42- 101;
Mübarək Hüsnü	C.29- 266; C.33- 244, 246, 247, 248, 381, 382; C.35- 260; C.37- 390; C.40- 140,145,146; C.42- 140, 141, 142, 143;
Mücbir Səd Mustafa	C.31- 70-73;
Müseiybov Tural	C.40- 279-306;
Mürsəliyev Azər	C.29- 440, 444;
Müşərrəf Pərviz	C.34- 422; C.38- 18,120,122,234; C.39- 363; C.40- 343; C.42- 41, 421, 45, 54-55, 78;
Mütəllibov Ayaz	C.30- 111; C.31- 319, 324, 325, 326, 328; C.32- 391; C.35- 217,251,252; C.39- 34; C.40- 298,299;
Müusəvi-Lari Əbdülvahid	C.37- 252-254;

N

Nadir şah	C.40- 151;
Nağıyev Əli	C.35- 88,89;
Nağıyev Murtuza	C.31- 358;
Nağıyev Nazim	C.40- 124;
Naxçıvani Əcəmi	C.31- 291; C.39- 174-313;

	C.42- 274;
Naxçıvanski Cəmşid	C.39- 143-152; C.42- 361-365;
Naxçıvanski Hüseyn xan	C.42- 361;
Naximov Pavel	C.39- 144;
Namazov Eldar	C.33- 69, 70;
Narayanan K.R.	C.29- 314; C.32- 142; C.35- 49; C.37- 239;
Narçemaşvili Koba	C.38- 194;
Natan S.R.	C.29- 298; C.35- 325; C.40- 153;
Navitski Gennadi	C.31- 136;
Nazarbayev Nursultan	C.29- 119; C.30- 219, 220, 232; C.31- 29, 384; C.33- 390; C.35- 244, 295-296, 299, 305-307, 442; C.36- 79; C.37- 80-81,86,105,143,303; C.38- 134-135,137,139,140; C.40- 379; C.41- 207, 268, 397-398; C.42- 69, 119;
Nehru Cəvahirəl	C.36- 352,353,357;
Nelson Bill	C.33- 349-358;
Nemolyayeva Svetlana	C.42- 111;
Netanyahu Beniamin	C.30- 29;
Nəbatı	C.41- 403;
Nəbi Xəzri	C.36- 288; C.41- 23;

Nəbiyev Bəkir	C.35- 125-135;
Nəbiyev İsmayıl	C.41- 170;
Nəcəfov İsa	C.35- 252;
Nəcəfov Nəcəf	C.40- 117;
Nərimanbəyov Toğrul	C.29- 299, 300;
Nərimanov Nəriman	C.31- 207, 208, 295;
Nəsibbəyli Yusif bəy	C.42- 87;
Nəsibov Məmməd	C.29- 227;
Nəsimi İmadəddin	C.31- 291, 307; C.36- 14;
Nəsirəddin Tusi	C.31- 291; C.38- 323, 324;
Nəsirov Mustafa	C.35- 368, 369;
Nəsirova Aynur	C.40- 279-306;
Nəvaz xan Həmid	C.38- 120-122;
Nəvai Əlişir	C.33- 394; C.40- 5;
Nəvvab Mir Möhsün	C.31- 293;
Nəzmiyyə xanım	C.33- 131;
Niftəliyev Hüseyn	C.32- 417-435;
Niftullayev Hacı Arif	C.31- 246, 247;
Nikiforenko Yuri	C.41- 275;
Nikolay I	C.34- 85;
Niyazi	C.31- 357; C.38- 125, 126; C.39- 101; C.40- 188; C.41- 44, 45;
Niyazov Əbdülvahid	C.29- 222, 238;
Niyazov Xəlid	C.34- 72;
Niyazov Səpərmurad	C.29- 344; C.30- 233; C.31- 28, 29; C.32- 319;

	C.33- 283,366,390,405,410,411;
	C.35- 441;
	C.36- 409;
	C.37- 87;
	C.38- 128,137,139,140,148,180;
	C.40- 34;
	C.41- 268;
	C.42- 96, 118;
Nobel Lüdviq	C.36- 190;
Nolte Georg	C.31- 130;
Novruzov Novruz	C.41- 149;
Novruzov Siyavuş	C.31- 10;
Nur Paşa	C.29- 322;
Nutson Qar	C.42- 347-348;
Nuyama Sem	C.38- 22;

O

Obasanco Olisequn	C.30- 122;
	C.36- 147;
	C.38- 233;
	C.41- 346;
Obrayan Filipp	C.30- 235, 241;
Obuti	C.29- 271;
Ocaqov Rasim	C.29- 253;
	C.42- 251;
Okonnor Cudi	C.29- 132, 139;
	C.32- 111-120;
	C.38- 247-251;
Olbrayt Madlen	C.30- 18,25,100,103,114,126,
	328, 331;
	C.31- 179;
	C.32- 377, 379;

	C.33- 136, 166;
	C.40- 280,394;
Oliver Maykl	C.39- 106-108;
Oldinq-Smi Con	C.40- 29-33;
Olver Dik	C.38- 378-380;
Ordubadi Məmməd	
Səid	C.40- 253;
Ordvey Con	C.42- 196-200;
Orlik Mariya	C.36- 100-122;
Orucov Elşən	C.29- 168;
Orucov Sabit	C.33- 268;
	C.35- 422;
	C.36- 264;
Oskanyan Vardan	C.33- 138;
	C.34- 314;
	C.37- 89,356;
	C.41- 303;
Osmanlı Nurəddin	C.29- 79;
Ottenzamer Ernst	C.29- 95, 96;

Ö

Özal Turqut	C.30- 46;
	C.33- 191;
	C.38- 403;
	C.40- 105;
	C.41- 213, 242;
Özkök Ərtoğrul	C.36- 34-45;
Özkök Hilmi	C.39- 387-389;
	C.40- 171;

P

Pasko Linn	C.36- 419-421;

- Paşayev Hafiz C.30- 5;
C.37- 137,344,403;
- Paşayeva Qənirə C.34- 258;
C.37-163,211,212,244-251;
C.40-279-306,348;
- Paşazadə Allahşükür C.29- 126, 226;
C.34- 222, 223, 225, 235;
C.35- 125-135,348-354;
- Pataki Corc C.37- 352;
- Patruşev Nikolay C.31- 121-125;
- Paton Boris C.34- 124;
- Patten Kristofer C.32- 348-361;
- Patterson Perşival C.35- 287;
- Pauell Kolien C.33- 134, 137, 201, 222, 223,
308-310, 311-318, 329, 332, 335,
341, 344, 352, 353, 357, 388,
399;
C.34- 143;
C.36- 421;
C.37- 233,234,235,402;
C.38- 286,287;
- Pavlovski C.34- 326;
- Pay Yohannes C.30- 117;
- Pemans Jan C.37- 70;
- Pepinov Əhməd bəy C.31- 297;
- Perina Rudolf C.36- 401-408;
C.37- 357,405;
C.38- 7-15;
C.39- 209-210;
C.41- 360-374, 392-393;
C.42- 377;
- Perne Üq C.31- 387-389;
C.39- 109-112,209-210;
C.41- 360-374, 392-393;

	C.42- 213, 377;
Perren Jan	C.32- 162;
Persson Qoran	C.38- 409;
Petşe	C.29- 72, 74;
Pəbbani Burhanəddin	C.35- 363;
Pənahov Məzahir	C.30- 353, 363, 433;
Pənahova Amaliya	C.42- 103;
Pərviz Paulo	C.35- 37,38,40,42,43;
Piriyev Əzim	C.39- 351;
Pirvanov Georgi	C.37- 22,411;
Pirverdiyev Etibar	C.39- 398-409;
	C.41- 123, 125;
	C.42- 280,306-315,328;
Piter Kinq	C.30- 25;
Piter Rozenblatt	C.30- 27, 28, 33;
Plisetskaya Maya	C.41- 69;
Plyuşş İvan	C.33- 7-19;
	C.36- 120;
Poçinok Aleksandr	C.41- 349-351;
Polad Bülbüloğlu	C.29- 429;
	C.30- 163;
	C.32- 96-102;
	C.35- 157,256;
	C.36- 141,142,143,247;
	C.37- 189-193;
	C.38- 344;
	C.39- 37;
	C.40- 79,80;
Poladov Fuad	C.37- 192;
Polfer Lidi	C.40- 11-21;
Polliyeva Cahan	C.40- 186-188;
Popov Aleksandr	C.30- 438, 449;
Praq Piter	C.31- 423;
Prixodko Sergey	C.31- 75-78;

Provda İosif	C.38- 369;
Puare Şantal	C.39- 390-397;
Puqaçova Alla	C.31- 35-37; C.35- 294; C.40- 186;
Puare Şantal	C.41- 219-220;
Puqo Baris	C.35- 251;
Puşkin Aleksandr	C.36- 257-261; C.37- 271,276,280; C.38- 65; C.39- 40; C.41- 266, 305;
Putin Vladimir	C.29- 55, 108, 109, 177, 223, 224, 225, 230, 233, 304, 331, 332, 343, 445, 446; C.30- 94, 99, 100, 112, 114, 263, 264, 445; C.31- 13, 25, 27, 75, 76, 77, 78, 122, 123, 124, 125, 136, 137, 142, 147, 151, 152, 194; C.32- 19, 22, 23, 24, 27, 35-95, 108, 138, 139, 140, 141, 148, 198, 199, 269, 270, 317, 383; C.33- 49, 136, 137. 138, 139, 144, 152, 193, 195, 203, 206, 208, 269, 270, 276, 299, 300; C.34- 89, 90, 91, 92, 93, 101, 103, 104, 105, 106, 108, 112, 113, 132, 13, 138, 139, 224, 228, 231, 235, 250-259, 328, 329, 337, 344, 346, 361, 362, 363, 364, 394; C.35- 184, 188, 189, 212, 215, 242, 243, 289, 299, 302-304, 305- 307, 310, 311, 312, 317, 319,

- 331, 337, 419, 436, 441, 442,
443, 444, 445;
C.36- 163, 253, 260, 274, 379,
386, 387;
C.37- 15, 16, 17, 56, 77-91, 103,
105, 255, 262, 263, 264-265, 266-
269, 270-272, 273-280, 281-287,
288, 294, 296, 297, 301, 302,
303, 304, 357, 421, 422, 435-436;
C.38- 9, 10, 66, 72-73, 82, 84, 95,
128, 137, 139, 140, 179, 256,
376, 380, 383, 385, 389, 390,
393;
C.39- 26, 29, 31-74, 75-76, 81,
82, 83, 206, 329, 335, 407;
C.40- 100, 101, 102, 106, 107,
108, 109, 111, 188, 380;
C.41- 14, 47, 266, 268, 274, 277,
278, 279, 281-283, 284-297, 305,
307, 308, 310, 311, 324, 327, 328,
331, 340, 343, 374, 378, 394,
397-398, 399;
C.42- 96, 138, 156, 162, 163, 232;
C.29- 75, 92;
C.39- 40, 46;
- Püran Səttar
Pyotr I

R

- Radişçı Jıvko
Rafael
Rafaello Mario
Ralston Cozef
Ramiz Əsgər
- C.32-** 408;
C.41- 409;
C.42- 194;
C.40- 9, 10, 281;
C.42- 82-85;
C.34- 71-72;

Rasmussen Andres	C.38- 115;
Rau Yohanes	C.29- 275;
	C.36- 149;
	C.38- 175;
	C.40- 351;
	C.41- 348;
Rauber Helmut	C.30- 400, 410;
Raykin Arkadi	C.30- 296;
Raymond Pauls	C.35- 255,256;
Rays Kondoliza	C.33- 329, 332, 335, 341, 352, 353, 357;
Razumovski Vasili	
İvanoviç	C.35- 251;
Rembrandt	C.42- 194;
Reyqan Ronald	C.36- 89;
Rəfibəyli Xudadat bəy	C.31- 297;
Rəfibəyli Nigar	C.37- 190,191;
Rəfiq Zəka (<i>Xəndan</i>)	C.35- 127;
Rəfsəncani Haşimi	C.35- 239;
	C.40- 149;
Rəhmonov Emoməli	C.30- 80;
	C.35- 299;
	C.36- 49;
	C.40- 435;
	C.41- 377, 397-398;
	C.42- 45;
Rəhimov Ağarəhim	C.42- 220
Rəhimov İsmayıl	C.39- 58;
Rəhimov İsmixan	C.35- 125-135;
Rəhimov Murtuza	C.39- 336;
Rəhimov Sahib	C.29- 169;
Rəhimov Süleyman	C.31- 357;
	C.39- 100;
Rəsizadə Artur	C.29- 155;

	C.30- 95, 126, 136, 142, 148, 310, 338, 382;
	C.31- 93, 94, 95, 99, 105, 106, 107, 108, 109, 135, 240;
	C.32- 417-435;
	C.33- 271, 290;
	C.34- 14;
	C.35- 44,45,328;
	C.36- 143;
	C.37- 137,244-251,384;
	C.38- 366;
	C.39- 398-409;
	C.40- 29,110,113;
	C.41- 130, 135;
	C.42- 144;
Rəsul Rza	C.31- 357;
	C.37- 189-193;
	C.39- 101;
Rəsulbəyov Hüseyn	C.34- 387;
Rəsulzadə Məmməd Əmin	C.31- 296;
	C.34- 186;
	C.35- 20;
	C.36- 330;
	C.38- 381;
	C.42- 87;
Rəşidə	C.41- 32, 35;
Rəşidov Şərəf	C.35- 250;
Rflüger Fridbert	C.38- 257-259;
Riçard Hubbard	C.38- 112;
Rizayev Ramiz	C.29- 227;
	C.36- 247;
	C.37- 260;
	C.41- 281, 287;
Robertson Corc	C.32- 103-108;

	C.33- 303;
	C.37- 348-349;
	C.42- 378-379, 382, 384;
Rod Jak	C.30- 242, 247;
Robinson Meri	C.30- 15, 17;
Roqq Jak	C.38- 223;
Rolinqs Cerri	C.32- 411;
Rostropoviç Mstislav	
Leopoldoviç	C.30- 160, 164, 165, 166, 170;
	C.37- 412-433;
Rotaru Sofiya	C.35- 294;
	C.36- 105;
	C.42- 202;
Rubens	C.41- 409;
Rufi Viktor	C.36- 412,413;
Ruşaylo Vladimir	C.34- 89-104;
Ruzvelt Franklin	C.35- 238;
Rühe Folker	C.32- 20-24;
Rüstəmbəyov Şəfi bəy	C.31- 297;
Rüstəmov Səid	C.42- 109;
Rüytol Arnold	C.37- 379;
Ryabov Nikolay	C.30- 175,183,263,267,438,449;
	C.34- 220,320-337,338-345,364;
	C.37- 18,260,262;
	C.38- 65-67,78,86;
Ryutaro Haşimoto	C.31- 273;
	C.40- 25,26;
Rzayev Azər	C.29- 182;
Rzayev Əli	C.30- 144;
Rzayev Zəmir	C.41- 167;
Rzayeva Mətanət	C.36- 100-122;

S

Saakaşvili Mixail	C.41- 254, 255, 256;
Sabançı Sakip	C.42- 67;
Sabir Mirzə Ələkbər	C.31- 295, 357;
Salbirov Müzəffər bəy	C.34- 14-27;
Sabit Rəhman	C.42- 250-272;
Sadıxov Vaqif	C.29- 75, 92;
Sadiq Paşa	C.29- 407,409;
Sadıqov Çingiz	C.41- 29-31;
Sadıqov Fikrət	C.35- 139;
	C.42- 275;
Sadıqzadə Oqtay	C.34- 9;
Sadovniçi Viktor	C.32- 254;
	C.37- 289-293;
Saxarov Dmitri	C.40- 105;
Saqdeyev	C.30- 38;
Salahov Tahir	C.35- 125-135;
	C.41- 408;
Saleh Əli Abdullah	C.34- 123;
	C.38- 263;
Salman Mümtaz	C.31- 298;
	C.42- 128, 250;
Salmanov Fərman	C.29- 226;
	C.30- 376;
	C.35- 275-276;
Salmanov Zakir	C.40- 239;
Samaranç Xuan	C.29- 384;
Sami Naser	C.37- 145-148;
Sampayyu Jorji	C.33- 363;
	C.34- 324;
	C.38- 410;
Sanbert Özdəm	C.29- 184, 197;
Sandal Byord	C.34- 260-264;

Saparov Rəcəb	C.42- 45;
Sapmaz İrfan	C.33- 160, 162; C.36- 81;
Sarbones	C.30- 26;
Sarıtorpaq Vəli	C.39- 261-262; C.41- 76-78;
Sarkisyan Serj	C.41- 364, 365, 384;
Sarkisyan Vazgen	C.30- 31;
Sassu-Nqesso Deni	C.29- 313; C.35- 324;
Seleznyov Gennadi Nikolayeviç	C.35- 213; C.30- 18, 327, 334; C.37- 289-293; C.41- 257-276, 278, 279;
Semyonov Sergey	C.33- 51-65;
Serbina	C.35- 423;
Sergeyev İqor	C.32- 45;
Sergeyev Yuri	C.42- 114-115;
Sestanoviç Stiven	C.31- 66; C.37- 353, 356;
Severin Adrian	C.36- 389-396;
Sevinc	C.37- 115,116,117;
Seyfullayev Rafiq	C.35- 150-172;
Seyidov Səməd	C.32- 128;
Seyidzadə Dilarə	C.33- 70; C.37- 59,105,169; C.40- 100,348; C.41- 287; C.42-195, 304, 322;
Seyken Cuqiura	C.40- 24-28;
Sezər Əhməd Nəcdət	C.29- 6, 142, 175, 196, 203, 328, 362, 363, 390, 407; C.30- 35, 112, 204, 325;

	C.31- 195, 199, 262, 265, 269;
	C.32- 135, 136, 242, 244, 250, 299, 301;
	C.33- 66, 75, 76, 77-78, 81-83, 84-87, 88, 89-90, 96-104, 111, 132-133, 157, 167, 171-181, 184, 190, 191, 192, 214, 218, 288, 289, 290, 293, 389, 392, 401-405, 406, 407, 408, 409;
	C.34- 12, 67, 68, 69, 72, 75, 76, 385;
	C.35- 27,400;
	C.36- 57,363,364,398;
	C.37- 237,369;
	C.38- 183-213,227;
	C.39- 216, 226, 229, 230, 235-241, 245, 255-256, 260, 295, 304, 320, 321, 328;
	C.40- 147, 357, 384;
	C.41- 9, 180-251;
	C.42- 41, 45, 46, 48, 52-53, 63, 72, 73, 78, 79, 94, 158, 385-386, 388;
Sezər Səmra	C.34- 72;
Sədi	C.32- 330;
	C.40- 151;
Səddam Hüseyn	C.34- 342;
	C.35- 148;
	C.39- 370;
	C.42- 141;
Səfəri Mehdi	C.37- 100,101,120-124;
	C.38- 307;
	C.41- 97;
Səlahüddin Əbdüləziz	C.29- 391;

Səməd Vurğun	C.31- 357; C.35- 206; C.36- 14;
Sianik Norodom	C.31- 30; C.36- 416; C.42- 215;
Sidqi Məhəmmədağa	C.31- 294;
Sidqi Ruhulla	C.31- 358;
Siket Lui	C.37- 70;
Silva Luis	C.42- 165;
Simyonova Yevgeniya	C.42- 111;
Sinhandan Khamtay	C.31- 161;
Sinyavskaya Tamara	C.41- 20, 21, 22, 28, 39, 48, 54, 55, 56, 59, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72;
Siracov Bəxtiyar	C.29- 81, 82; C.36- 292;
Skelbred Brit	C.39- 17-19;
Skoukroft Brend	C.30- 42, 44, 46;
Skuarcialupi Vera	C.30- 397;
Smerdyukov	C.34- 83;
Smit Dadli	C.30- 269, 278;
Smit Doul	C.30- 113, 115, 249, 250;
Sofiyeva Aynur	C.42- 103;
Solana Havyer	C.32- 348-361; C.41- 364;
Sornberi	C.30- 412;
Spitzer Robert	C.30- 169, 173;
Stafford Tomas	C.33- 355;
Stalin İosif	
Vissarionoviç	C.29- 228; C.34- 83; C.35- 226,237,238;
Stanislav Cozef	C.39- 226;

Straume	C.35- 172;
Stefanopulos Konstantinos	C.33- 253; C.37- 25; C.38- 19;
Stefyuk Mariya	C.41- 25, 27, 28, 29;
Stepaşin Sergey	C.42- 161-164;
Steysi Don	C.29- 277, 281;
Stivens	C.30- 72, 77;
Stoltenberg Yens	C.33- 60; C.34- 66, 260, 262;
Stolyarova Natalya	C.32- 251, 410; C.37- 188;
Stratan Andrey	C.39- 339;
Stroyev Yeqor	
Semyonoviç	C.30- 265, 266, 442; C.36- 415;
Suares Hüqo	C.29- 297; C.35- 286;
Sufi Əli	C.38- 307, 337-339, 344; C.40- 183, 264; C.42- 204-206;
Sukarnoputri Meqavati	C.35- 277, 346; C.40- 341; C.42- 60;
Sultan Məhəmməd	C.41- 408, 409;
Sultanov Hənifə	C.35- 130;
Suver Akkan	C.34- 70-81; C.40- 381-388;
Suvorov Aleksandr	C.39- 144;
Sübhani Zöhrab	C.29- 280;
Sübhənullahi	
Məhəmmədəli	C.39- 382-386;
Sührəvərdi Şihabəddin	C.31- 291;
Süleyman Ələkbər	C.33- 269;

Süleyman Rüstəm	C.31- 357; C.39- 101;
Sürmen	C.39- 109;
Süvər Akkan	C.42- 76;
Svetun Vladimir	C.41- 27, 28;
Sviridov Georgi	C.38- 123;

Ş

Şabanova Rəfiqə	C.42- 7;
Şafai	C.29- 293;
Şafrannik Yuri	C.32- 52; C.41- 267;
Şahtaxtinskaya Elmira	C.31- 358;
Şahtaxtinski M.	C.29- 244;
Şahtaxtinski Nairə	C.32- 128;
Şaginyan Mariyetta	C.35- 211, 212;
Şaxəlilov Şamansur	C.40- 45;
Şaxtaxtılı İsasultan	C.39- 312;
Şamilov Yeqor	C.30- 444;
Şapovalov Vladimir	C.31- 47-56;
Şaron Ariel	C.32- 275; C.33- 374; C.34- 268;
Şarşi Valentin	C.33- 268;
Şatalov Vladimir	C.33- 355;
Şaymiyev Mintemir	C.33- 254; C.35- 243; C.41- 46;
Şehirlioğlu	C.29- 318, 326;
Şekspir Uilyam	C.31- 295;
Şelbi Piçard	C.33- 349-358;
Şelenberq Volfqanq	C.29- 47, 51;
Şelginov Oleq	C.30- 356;

Şelton Elizabet	C.35- 278-282;
Şerdust Əliəsgər	C.38- 16-17,100;
Şevardnadze Eduard	
Ambrosiyeviç	C.29- 339, 343; C.30- 6, 10, 112, 204, 283; C.31- 140-144, 149, 197; C.32- 310, 311, 312, 313, 315, 317, 323; C.33- 303, 365; C.34- 16, 180, 294-296, 302, 309-312, 313, 377, 380; C.35- 193, 195, 196, 197, 198, 243, 244, 355, 356, 358, 359; C.36- 88, 109, 110, 168-213, 365; C.37- 82-83,84,87,105,322,323; C.38- 105,177,213,258,301; C.39- 205-208,226,230; C.40- 41-43,45,54,55,60,61; C.41- 41-42,183-252,256,394-396, 397-398; C.42- 48, 69, 73, 94, 350, 368, 369, 372-373, 387, 392;
Şeyx Şamil	C.34- 54;
Şeyx Məhəmməd	C.42- 123, 125;
Şeyxülislamov Əkbər ağa	C.31- 297;
Şeynin Aleksey	C.35- 257;
Şəhriyar Məmmədhüseyn	C.31- 357; C.32- 331; C.39- 383; C.40- 151; C.41- 404, 405, 410;
Şərifov Abid	C.30- 318, 385; C.31- 94, 96-104, 105, 106, 114, 135;

- C.33- 213, 279, 281, 287-293;
C.34- 242;
C.35- 144;
C.40- 256-266,267-278,358;
C.41- 196, 197, 198, 199;
C.42- 261, 272-277, 312, 319;
Şərifov Samir C.39- 107;
Şərifzadə Abbas Mirzə C.31- 357;
Şıxlı Elçin C.40- 89-133;
Şıxlinski Əliəğa C.31- 297;
C.34- 216;
C.42- 362
Şıxmuradov Boris C.31- 28;
Şiller Fridrix C.31- 295;
Şirak Jak C.29- 37, 55, 89, 141, 274;
C.30- 160, 186;
C.31- 387, 389;
C.32- 123, 147, 148, 150, 151,
152, 153-161, 164, 204-208, 210,
211, 213, 240, 242, 246, 247,
260, 262, 263, 413;
C.33- 35-43, 44, 45, 46, 100, 123,
124, 125, 134, 135, 136, 175,
195, 240, 398;
C.34- 133, 134. 138, 139, 228;
C.35- 147, 184, 188, 189, 215,
230, 231, 232, 313;
C.36- 54,123;
C.37- 258;
C.38- 12,24-25,231-323,376;
C.39- 109, 110, 111, 112, 375-
376, 392, 394, 410;
C.40- 285,433;
C.41- 80, 219-220, 237, 250, 237;

	C.42- 380-381,388,391
Şirvani Seyid Əzim	C.31- 293; C.36- 258; C.41- 403; C.35- 125-135;
Şirye Vera	C.40- 400;
Şister Rudolf	C.38- 295-298;
Şolts Mixail	C.31- 130;
Şolyam Laslo	C.34- 338-345;
Şoyqu Sergey	C.29- 72, 74;
Şönte Rixard	C.36- 11;
Şöyübov Zahid	C.42- 382;
Şpiqla Vladimir	C.33- 51-65;
Şreynfeld Hans	C.29- 276; C.30- 118; C.34- 149; C.36- 148; C.38- 176; C.39- 379; C.40- 352; C.41- 331;
Şröder Gerhard	C.29- 92, 95, 100;
Ştraus İohann	C.30- 132; C.31- 224; C.32- 25-34; C.41- 418;
Ştudman Jerar	C.41- 410;
Şubert	C.42- 7;
Şubina Lyudmila	C.34- 246-249;
Şuheyb Əkbər	C.34- 83;
Şumilin	C.29- 25, 26, 98, 204, 210;
Şussel Volfqanq	C.35- 425;
Şuster Rudolf	C.31- 357;
Şuşinski Xan	C.31- 357;
Şuşinski Seyid	

Şvab Klaus	C.37- 351;
Şvayser Ursula	C.34- 151-166;
Şvetsova Lyudmila	C.29- 310;
	C.36- 242-256;
	C.41- 342-343;
Şvaytser İrmqard	C.29- 198, 201;
Şvidkov Mixail	C.38- 123;
	C.39- 36,37;
	C.40- 186-188;
Şvimmer Valter	C.32- 168, 177-180;
	C.39- 85;
	C.40- 289;

T

Tağı Şahbazi	C.31- 298;
Tağıyev Əhliman	C.42- 235-242;
Tağıyev Əyyub	C.33- 269;
Tağıyev Hacı	
Zeynalabdin	C.29- 244;
	C.30- 373;
	C.31- 293;
	C.32- 345;
	C.42- 122;
Tağıyev İslam	C.31- 115-118;
Tahirli Gündüz	C.40- 89-133;
Taker Endryü	C.38- 242;
Talay İstemihan	C.32- 96-102;
Talbott Stroub	C.41- 253-256;
Talıbov Vasif	C.30- 258, 259;
	C.31- 79;
	C.32- 417-435;
	C.33- 188, 209;
	C.39- 114, 115, 137, 148, 152,

	153, 155, 161, 166-190; C.40- 195-196, 197-222, 237, 240-255, 256-266, 267-278, 315, 316, 317, 334,335; C.42- 15-26
Talışxanov Əsəd bəy	C.42- 361;
Tamayo Rufino	C.40- 89-133;
Tança Mamadu	C.31- 231; C.37- 140;
Tatlısəs İbrahim	C.41- 198;
Tatlıyev Süleyman	C.34- 14-27;
Taya Uld Sidi	C.31- 120;
Ter Petrosyan Levon	C.29- 36; C.30- 31, 54; C.32- 212, 246, 264, 374; C.33- 48, 49, 137, 185, 210, 345; C.34- 316; C.39- 195; C.40- 110,279,283,285; C.41- 271, 313;
Tevzadze David	C.38- 104-105;
Teylor Uilyam	C.40- 62,86;
Teylor Çarlz	C.35- 261;
Tezcan Qədri Ecevet	C.29- 361, 375; C.31- 275-282; C.32- 298-308; C.33- 75, 287-293;
Təhai Seyid Həmid	C.37- 253;
Təhmasib Rza	C.36- 282,287;
Təbrizi Qətran	C.31- 291;
Təbrizi Sultan Məhəmməd	C.31- 291;
Təbrizli Sirus	C.33- 414;
Tələt Paşa	C.36- 366;
Tibbet Piter	C.41- 220-221;

Tixonov	C.30- 266;
Tixanov Georgi	C.30- 438, 449; C.35- 138;
Timofeyeviç Nikolay	C.39- 81;
Tisian	C.41- 409;
Tito İosip	C.36- 353;
Tofiq Fikrət	C.39- 268;
Tokayev Qasımcomərd	C.42- 45;
Tolo Hurşit	C.33- 294-298;
Tolstoy Lev	C.31- 295;
Topçubaşov Əlimərdan bəy	C.31- 296; C.34- 16, 186; C.36- 330; C.38- 381; C.42- 87;
Topçubaşov Mustafa bəy	C.31- 358; C.39- 101;
Torhallson Pol	C.31- 130;
Torkunov Anatoli	C.41- 322-323;
Totski Konstantin	C.29- 50, 446; C.32- 338-343; C.37- 315;
Toyran Əli	C.29- 82;
Traykovski Boris	C.29- 287; C.35- 285; C.40- 155,394;
Trotski	C.30- 178;
Trubnikov Vlaçeslav	C.33- 319-320; C.34- 99, 105, 109, 130; C.35- 183-192; C.38- 7-15; C.41- 281, 360-374;
Trumen Herri	C.33- 308-310, 350;
Tsenov Tseno	C.38- 224,225;

Tszemin Tszyan	C.30- 121; C.35- 364; C.36- 146; C.37- 111; C.38- 74-75,116,246; C.39- 68; C.41- 345;
Tuayev Kazbek	C.31- 40;
Tuncay Didəm	C.33- 162;
Tuncər Ərtoğrul	C.36- 34-45;
Tural İldırım	C.33- 182;
Turan Cavid	C.42- 103, 122-132, 133-137;
Turhan Nevzat	C.39- 293,294,305,319;
Türk Hikmət	C.38- 227-230;

U

Udaltsov	C.35- 222;
Uekman-Lin Jon	C.32- 216-221;
Uilson Brayan	C.39- 23-23;
Ulison Ross	C.30- 279, 283, 304, 309, 327, 328; C.32- 400-407; C.33- 222-226; C.35- 93-95,96-119; C.36- 61-64; C.37- 102-108,233-236 ; C.38- 118-119,289; C.41- 83-88; C.42- 196,197,351-353;
Uilson Teylor	C.40- 361-365;
Uluqbəy Mirzə	C.40- 5;
Uribe Alvaro	C.38- 406; C.40- 35;

Urməvi Səfiəddin	C.31- 291;
Usubbəyov Nəsib bəy	C.31- 297;
Usubov Ramil	C.31- 93, 99, 104, 110-112; C.34- 12, 92, 258; C.35- 352; C.36- 379-387; C.37- 158,252,384; C.38- 194; C.39- 342-362; C.40- 96,123; C.41- 138;
Uykman-Linn Con	C.37- 149-151;
Uzun Həsən	C.22- 383; C.25- 311; C.31- 291;
Uzunov Tayfun	C.31- 240;

Ü

III Letsiye	C.30- 120; C.36- 145;
Ülvi Rəcəb	C.31- 358;
Ünal Rəcəb	C.39- 245;
Üşənməz Şüayib	C.39- 245;

V

Vada Abdulay	C.38- 57; C.41- 375;
Vagenmakers Hendrik	C.32- 5-19;
Vahabzadə Bəxtiyar	C.29- 316, 317; C.37- 31; C.42- 254, 258, 272–277, 319;

Vahabzadə İsfəndiyar	C.34- 291;
Vahid Əbdülrəhman	C.29- 346;
Vahidov Əlişir	C.30- 6;
Vaqif	C.41- 42;
Vaqif Molla Pənah	C.36- 14;
Vaqif Səmədoğlu	C.32- 128;
Valduççi Mario	C.39- 20-21;
Valionis Antanas	C.38- 89-91;
Vardan Oskanyan	C.39- 194;
Vasilyev Andrey	C.35- 249;
Vaspai Atal	C.37- 240,410;
	C.40- 339;
Vatari	C.35- 141,145;
Vaykule Layma	C.35- 294;
Vaynşteyn Timur	C.31- 366-386;
Verhofstadt Gi	C.40- 36;
Vesfal Maykl	C.30- 304, 309;
Veşnyakov Aleksandr	C.30- 175, 183;
Vəkilov İsrəfil	C.29- 127;
Vəliyev Cəfər	C.34- 82-88;
Vəziri Rza	C.30- 48;
Vəzirov Aslan	C.31- 299;
	C.42- 362;
Vəzirov Əbdürrəhman	C.31- 328;
	C.35- 239;
Vəzirov Ədalət	C.38- 332;
Vəzirov Həşim bəy	C.31- 295;
Vəzirov Nəcəf bəy	C.31- 294, 295, 357;
Vik Yasper	C.32- 22;
Vike-Freyberq Vayra	C.31- 65;
	C.36- 417;
Vildbaxer Luçius	C.32- 182-187;
Vilkens Hakan	C.31- 399-417;
Villiger Kaspar	C.30- 310, 318;

- C.37- 351,362–364;
C.40- 154;
Vişnevskaya Qalina C.37- 415,416–423,428,429;
Vimmer C.32- 22;
C.40- 420;
Vilpən C.42- 213;
Vitorqan Emmanuel C.42- 111;
Vollebek C.29- 113;
C.33- 60;
Volski Arkadi C.31- 314;
Vonqo Ömər C.35- 347;
Voronin Vladimir C.33- 325;
C.34- 250-259, 293, 297-298,
302, 309-312;
C.35- 299;
C.38- 285;
C.39- 340;
C.40- 45,54,91,93,369;
C.41- 387-388, 397-398, 399;
Vudvord Devid C.30- 203, 204;
C.31- 41-46;
C.32- 279;
C.34- 30-52, 289;
C.35- 22,26,33,428-435;
C.38- 272;
C.39- 15;
C.41- 141, 222-227, 233, 235-
236, 241;
C.42- 387;
Vulçanov Nikolay C.30- 132;
Vulf Con C.31- 20-23, 66;
Vulfenson C.29- 132, 136;
C.30- 160;
C.35- 233,234;

	C.41- 15, 272, 273;
Yermoşin Vladimir	C.33- 366;
	C.35- 326-339;
Yevaniya İrina	C.36- 100-122;
Yəsəvi Xoca Əhməd	C.30- 219;
	C.40- 5;
Yılmaz Mehmet Nuri	C.34- 71;
	C.36- 34-45;
Yılmaz Məsud	C.33- 106-108, 111;
	C.39- 273–275,321;
	C.40- 385;
Yıtıbaşoğlu İlhan	C.29- 375;
Yigitgüdən Yurdakul	C.31- 195-199;
Yoşko Fişer	C.38- 219,258;
Yucelen Rüştü	C.38- 194;
Yunis İmrə	C.39- 267;
	C.40- 5;
Yunker Jan-Klod	C.35- 17;
Yurgens Erik	C.30- 134;
Yusifbəyli Nəsib bəy	C.31- 297;
	C.34- 186;
	C.36- 330;
	C.38- 381;
	C.42- 87;
Yusifzadə Xoşbəxt	C.33- 205;
	C.34- 277;
	C.39- 15;
	C.35- 125-135,411;
Yusupov	C.35- 238;

Z

Zakir	C.41- 45;
Zamanov Dağbəyi	C.40- 234;

Zappala Stefano	C.34- 155;
Zeybək Namik Kamal	C.38- 402-404;
Zeybots	C.35.- 151;
Zeynalov Azər	C.41- 35-36;
Zeynalov Hacıbaba	C.31- 300;
Zeynalov Həsən	C.42- 23;
Zeynalova Nəsimə	C.34- 9;
Zeynalova Svetlana	C.40- 424;
Zəngin Gürkan	C.36- 72-85;
Zərdabi Həsən bəy	C.29- 244, 245;
	C.31- 294;
	C.37- 292;
	C.40- 135,136;
Zıkina Lyudmila	C.37- 289-293;
Zeynalova Səyyarə	C.37- 201-202;
Zəki Paşa	C.39- 282;
Zlenko Anatoli	C.36- 295-311;
	C.39- 338,339;
Zukkov Mixail	C.38- 219–222;
Zurufçu Yaqub	C.29- 80;
Zülfüyyə	C.31- 89;
Zülfüqarov Tofiq	C.32- 372;
	C.33- 69, 70;
	C.40- 119;
Zülfüqarov Vaqif	C.40- 230-232;
Zvasikov Murat	C.38- 292;
Zyuqanov Gennadi	C.31- 372;
	C.34- 352;
	C.40- 110;

COĞRAFİ ADLAR GÖSTƏRİCİSİ**A**

Abxaziya	C.29- 193; C.30- 68; C.32- 312; C.33- 365, 384; C.36- 85,108,109; C.37- 326,335; C.40- 119,120; C.41- 370, 372; C.42- 80;
Abşeron	C.31- 103, 115, 117; C.34- 131, 137, 207, 254; C.39- 407,408;
Adriatik dənizi	C.42- 173,176;
Afina	C.31- 63; C.32- 190; C.37- 210; C.42- 13;
Afrika	C.30- 306; C.31- 216, 265; C.32- 415; C.39- 380; C.42- 29;
Ağ göl	C.38- 220;
Ağcakənd	C.40- 85; C.41- 96, 156, 159, 164-179;
Ağdam	C.29- 169; C.34- 131,137, 140, 207, 230; C.35- 185,190,191,231,269; C.37- 60;

	C.40- 192;
	C.41- 220;
Ağdaş	C.42- 243;
Ağrı dağ	C.33- 187;
	C.35- 272, 273;
Ağstafa	C.41- 369;
Ağsu	C.30- 354;
Axalkalaki	C.31- 142;
Axtı (<i>Dağıstanda rayon</i>)	C.31- 55;
Aktau	C.42- 154;
Aland adaları	C.33- 300;
Albaniya	C.31- 119;
	C.34- 72;
	C.39- 371;
	C.42- 390;
Aleksandriya	
(<i>ABŞ-da şəhər</i>)	C.33- 336;
Almaniya	C.29- 198, 201, 275, 276, 430, 444;
	C.30- 117, 118, 179;
	C.31- 130, 238, 299, 336, 337, 372, 403, 414;
	C.32- 20-24, 305;
	C.34- 42, 136, 142-144, 145-149, 170, 172, 340;
	C.35- 168;
	C.36- 148, 149, 235-239;
	C.37- 68;
	C.38- 175, 176, 218, 219-222, 257-259;
	C.39- 240, 330, 335, 336, 377-381;
	C.40- 15, 73, 76, 351, 352, 393-396;

- C.41-** 69, 214, 331, 347, 348;
C.42- 38, 269, 272, 273, 293, 300;
Almatı (Alma-Ata) **C.29-** 181;
C.33- 368, 369, 372;
Altay Respublikası **C.29-** 226;
Amerika Birləşmiş Ştatları **C.29-** 12, 15, 17, 20, 26, 37, 39, 41, 43, 46, 55, 84, 88, 89, 103, 105, 107, 114, 136, 147, 185, 196, 204, 208, 237, 279, 280, 281, 291, 292, 304, 328, 343, 344, 350, 352, 356, 368, 448;
C.30- 5, 77, 92, 103, 104, 115, 116, 126, 136, 142, 162, 164, 176, 179, 194, 200, 203, 247, 249, 250, 279, 283, 304, 309, 312, 324, 325, 372, 394, 404, 411, 420, 427;
C.31- 14-16, 19, 20-23, 57-58, 66-67, 117, 133, 150, 169, 179-194, 200, 201, 202, 210, 256, 336, 339, 369, 372, 412, 414, 420, 424;
C.32- 22, 24, 33, 52, 77, 146, 149, 153, 159, 162, 191, 200, 205, 211, 212, 239, 245, 246, 259, 261, 269, 306, 307, 352, 356, 373, 377, 391, 392, 395, 400, 407, 439, 448;
C.33- 18, 34, 38, 40, 43, 46, 47, 72, 86, 99, 100, 117, 118, 123, 125, 134, 136, 136, 137, 151, 153, 155, 159, 160, 164, 170, 174, 175, 185, 195, 197, 201, 202, 203, 222-226, 240, 246,

247, 266, 292, 293, 299-323, 326-345, 349-358, 384, 386, 388, 397, 398, 399, 404, 410, 415;

C.34- 28-29, 42, 49, 51, 57, 59, 77, 99, 100, 129-141, 143, 164, 165, 176, 204, 206, 228, 230, 244, 254, 255, 280, 281, 288, 315, 320, 336, 340, 362, 374, 375;

C.35- 5, 28, 29, 37, 38, 67, 76, 93-95, 96-119, 120-124, 154, 183-192, 212, 215, 230, 231, 278-282, 297, 300, 421, 446;

C.36- 54, 58, 59-60, 61-64, 80, 82, 88, 90, 91, 92, 95, 125, 151, 152, 153, 157, 170, 171, 172, 179, 186, 190, 194, 195, 238, 271, 273, 307, 342, 343, 366, 367, 368, 390, 401-408, 419-421, 435;

C.37- 10, 60, 67, 68, 88, 102-108, 125-128, 129-130, 131-139, 160, 178, 233-236, 306, 314, 342-368, 357, 387-389, 398-399, 400-402, 403, 405, 406, 407, 440;

C.38- 7, 12, 34-38, 62-64, 68-69, 118-119, 130, 181, 182, 201, 206, 253, 286-291, 376, 380, 392, 393;

C.39- 11, 14, 25, 28-30, 74, 81, 82, 102, 110, 139, 140, 206, 209-210, 214, 260, 283, 300, 333, 338, 340, 364-369;

C.40- 15, 17, 18, 39, 51, 58, 59, 62, 86, 100, 101, 115, 117, 119, 180, 280, 284, 295, 316, 361-365, 394;

- C.41-** 29, 69, 79, 83-88, 89, 90, 143, 174, 186-192, 203, 206, 207, 211, 214, 216-219, 226, 230, 235, 236, 238, 240, 242, 248, 249, 250, 256, 261, 266, 270, 274, 326, 330, 360-374, 392-393, 400;
- C.42-** 47, 49, 65, 67, 68, 82-85, 95, 96, 97, 143, 196-200, 269, 337, 351-353, 377, 388, 392-393;
- Amerika qitəsi **C.30-** 355;
C.35- 353;
C.40- 15;
C.41- 13;
- Anadolu **C.29-** 319;
C.34- 173;
C.36- 41,42;
- Ankara **C.30-** 282, 332, 430;
C.31- 180, 197, 338;
C.32- 306,316;
C.33- 66-218, 385, 389, 392, 396, 407, 410, 414;
C.34- 67, 68, 69, 76. 167, 281, 288, 315;
C.35- 264;
C.36- 36,110,137,176,187;
C.37- 227;
C.38- 213;
C.39- 202, 231, 235-293, 300, 310, 321, 331, 387;
C.40- 212,282;
C.41-76, 78, 182;
C.42- 69;
- Anqola **C.31-** 31, 217;
C.34- 47;

	C.42- 216;
Antep	C.31- 267;
Aralıq dənizi	C.29- 350, 354;
	C.30- 29, 430;
	C.33- 91, 176;
	C.34- 25, 280;
	C.35- 164;
	C.36- 137;
	C.39- 225, 226, 229, 239, 245, 303;
	C.41- 204, 207, 216, 225, 234, 238, 246, 249;
	C.42- 342;
Araz çayı	C.33- 283, 284;
	C.34- 161;
	C.38- 371,372;
	C.40- 263;
	C.42- 24;
Argentina Respublikası	C.34- 181;
	C.38- 299;
Arış (<i>Nax. MR-də kənd</i>)	C.40- 225;
Arktika	C.29- 430;
Asiya	C.29- 44, 45, 272, 424;
	C.30- 40, 62, 70;
	C.31- 230, 356;
	C.32- 166, 227, 303, 323, 349;
	C.33- 396;
	C.34- 152, 372;
	C.36- 181;
	C.37- 65,221;
	C.38- 400;
	C.39- 11,53,218,220,380;
	C.40- 22,27,62;
	C.41- 13, 329, 418;

	C.42- 29;
Astana	C.34- 402;
	C.35- 417, 418, 435;
Astara	C.34- 329, 331, 334, 371, 373;
	C.35- 241;
	C.39- 385;
Astara çayı	C.42- 59;
Atlanta	C.29- 384;
	C.30- 123;
Atlantik okeanı	C.32- 104;
	C.42- 174;
Aşağı Ağcakənd	C.35- 394,395;
	C.41- 154;
Aşqabad	C.31- 115, 267;
	C.33- 366, 372, 406, 411;
	C.34- 257;
	C.35- 242, 243, 443, 444;
	C.38- 127-145, 178, 179, 322;
	C.39- 407;
	C.41- 268, 293;
	C.42- 49;
Avrasiya	C.29- 270;
	C.30- 90;
	C.34- 71;
	C.41- 69, 329-330;
Avropa	C.29- 6, 7, 21, 25, 41, 43, 44, 45,
	46, 85, 105, 107, 189, 272, 448;
	C.30- 8, 10, 38, 40, 62, 66, 70,
	140, 247, 274, 278, 352, 389,
	392, 399, 402, 403, 434;
	C.31- 130,169, 199, 230, 238,
	254, 256, 292, 337, 356, 406;
	C.32- 5, 20, 21, 71, 98, 106, 107,
	108, 111, 112, 154, 156, 166,

167, 171, 173, 174, 178, 204, 227, 243, 299, 305, 322, 327, 345, 346, 348, 349, 355, 356, 357;

C.33- 27, 29, 30, 47, 65, 78, 102, 184, 185, 193, 215, 266, 324, 396, 413;

C.34- 27, 49, 57, 59, 152, 153, 156, 158, 159, 172, 176, 185, 307, 329, 371, 372, 380, 393;

C.35- 154, 155, 164, 168, 205, 212, 239, 258, 272, 315, 353, 420, 421;

C.36- 181, 187, 204, 236, 252, 266, 271, 305, 355, 367, 431;

C.37- 65, 66, 68, 69, 101, 136, 177, 200, 217, 221, 229-230, 278, 286;

C.38- 74, 89, 91, 212, 218, 257, 258, 337, 351, 363, 395, 400;

C.39- 11, 13, 53, 81, 82, 218, 220, 230, 249, 300, 380, 381, 385;

C.40- 12, 14, 15, 20, 21, 22, 59, 62, 71, 72, 73, 200, 433;

C.41- 13, 69, 90, 126, 199, 212, 215, 329, 408, 409, 410, 418;

C.42- 10, 29, 30, 38, 68, 80, 82, 83, 95, 143, 172, 173, 174, 175, 183, 184, 195, 342, 385;

C.29- 376, 385;

C.30- 92, 123, 205, 218;

C.31- 59-63, 369;

C.32- 144, 145;

Avstraliya

- Avstriya
- C.37-** 241;
C.42- 61;
C.29- 5, 117, 138, 190, 194, 204, 219, 211;
C.30- 231;
C.31- 146, 265;
C.36- 315;
C.37- 405, 434;
C.42- 116;

B

- Babək
(Naxçıvan MR-da rayon)
- C.32-** 417-435;
C.39- 171, 173;
 Badamdar **C.39-** 402, 406;
 Bağdad **C.34-** 341;
 Bakı **C.29-** 12, 22, 25, 35, 41, 42, 59, 100, 119, 120, 121, 130, 140, 141, 148, 149, 152, 155, 176, 177, 183, 199, 216, 220, 221, 224, 239, 250, 273, 274, 275, 293, 296, 297, 298, 300, 302, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 345, 346, 347, 348, 374, 382, 389, 390, 391, 392, 400, 401, 403, 422, 427, 429, 449;
C.30- 8, 23, 24, 31, 44, 57, 66, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 90, 91, 97, 98, 99, 105, 110, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 130, 145, 146, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 167, 168, 194, 195, 196, 197, 220, 223, 233,

234, 260, 268, 273, 303, 318,
332, 337, 341, 344, 352, 372,
373, 374, 379, 409, 423, 448;

C.31- 13, 16, 18, 10, 23, 30, 31,
34, 38, 30, 40, 64, 65, 66, 68, 74,
86, 87, 92, 95, 96, 97, 99, 100,
103, 106, 109, 115, 119, 120,
126, 127, 136, 141, 154, 155,
157, 161, 162, 178, 186, 200,
201, 202, 205, 210, 217, 222,
220, 230, 233, 235, 240, 251,
252, 253, 262, 268, 269, 273,
292, 293, 297, 300, 303, 309,
319, 338, 344, 360, 372, 375,
379, 386, 397, 398, 399, 409,
420, 423, 424;

C.32- 9, 22, 23, 86, 87, 99, 100,
101, 105, 110, 142, 143, 144,
145, 146, 149, 186, 222, 223,
250, 251, 252, 253, 254, 319,
320, 335, 336, 337, 345, 351,
408, 409, 410, 411;

C.33- 9, 13, 29, 49, 80, 92, 125,
133, 139, 144, 184, 187, 212,
216, 217, 219, 221, 223, 234,
241, 250, 252, 253, 254, 259,
267, 269, 270, 271, 273, 289,
346, 347, 348, 359, 360, 362,
363, 373, 374, 375, 376, 377,
378, 379, 385, 415, 416, 417;

C.34- 13, 23, 24, 27, 29, 37, 50,
57, 59, 68, 79, 102, 103, 109,
110, 111, 119, 121, 132, 135,
136, 139, 142, 148, 150, 173,

179, 180, 182, 184, 211, 212, 213, 214, 219, 226, 243, 260, 266, 267, 268, 270, 274, 280, 285, 295, 314, 318, 324, 325, 327, 328, 345, 346, 347, 348, 354, 355, 356, 375, 380, 395, 397, 405;

C.35- 7, 10, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 48, 49, 50, 51, 63, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 89, 102, 142, 146, 147, 148, 149, 154, 160, 163, 165, 166, 169, 193, 194, 195, 203, 204, 207, 211, 212, 227, 237, 238, 239, 242, 248, 250, 253, 254, 260, 261, 262, 267, 270, 276, 277, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 321, 322, 323, 324, 325, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 355, 357, 360, 362, 363, 364, 369, 372, 385, 386, 387, 388, 394, 400, 425, 426, 427;

C.36- 10, 12, 35, 41, 47, 48, 49, 50, 56, 57, 58, 60, 66, 67, 68, 70, 71, 98, 99, 123, 125, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 158, 161, 163, 164, 166, 169, 180, 181, 192, 231, 232, 240, 241, 250, 251, 257, 259, 260, 276, 277, 278, 280, 294, 296, 312, 313, 314, 315, 324, 329, 340, 377, 389, 397, 398, 399, 400, 409, 415, 416, 417, 418, 421, 439;

C.37- 10, 11, 12, 13, 19, 20, 21, 22, 30, 31, 55, 72, 73, 74, 75, 76, 93,

95, 96, 97, 98, 100, 125, 138, 140, 142, 143, 144, 158, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 197, 199, 202, 220, 222, 223, 224, 231, 237, 238, 239, 240, 241, 243, 270, 271, 275, 280, 283, 317, 318, 320, 322, 324, 369, 370, 388, 389, 419, 420, 444, 447;

C.38- 7, 12, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24-25, 29, 35, 38, 40, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 81, 90, 95, 106, 107, 114, 115, 116, 117, 122, 124, 145, 168, 169, 170, 173, 174, 175, 176, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 223, 226, 227, 228, 232, 233, 234, 235, 242, 246, 256, 260, 261, 262, 263, 292, 294, 299, 300, 301, 302, 303, 330, 331, 354, 362, 373, 379, 395, 399, 405, 406, 407, 408, 409, 410;

C.39- 5, 6, 7, 8, 12, 14, 18, 19, 20, 23, 24, 28, 42, 55, 56, 57, 60, 61, 63, 64, 69, 72, 76, 77, 78, 79, 84, 85, 87, 105, 108, 118, 120, 121, 124, 126, 127, 156, 185, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 227, 228, 231, 234, 248, 249, 268, 284, 303, 319, 321, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 331, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 352, 363, 370, 371, 372, 373, 374, 376, 377, 378, 383, 384, 387, 396, 399, 402, 403, 404, 410, 411;

C.40- 6, 23, 34, 35, 36, 37, 71, 75,

76, 77, 88, 96, 116, 126, 141, 144, 146, 147, 150, 153, 154, 155, 156, 169, 172, 175, 176, 185, 186, 189, 197, 199, 201, 202, 206, 214, 215, 219, 220, 222, 232, 276, 288, 289, 302, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 351, 352, 353, 355, 356, 357, 358, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 378, 379, 380, 383, 397, 398, 399, 400, 408, 409, 416, 421, 435, 436;

C.41- 16, 20, 30, 36, 60, 77, 78, 80, 82, 93, 94, 95, 100, 104, 106, 107, 108, 109, 128, 132, 133, 135, 142, 143, 170, 179, 181, 194, 197, 203, 215, 219, 240, 243, 248, 251, 258, 265, 266, 270, 276, 278, 288, 305, 309, 330, 331, 333, 334, 335, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 359, 362, 363, 375, 376, 379, 381, 382, 402, 406, 410, 418, 419;

C.42- 10, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 33, 38, 73, 80, 99, 100, 108, 110, 111, 112, 114, 116, 117, 118, 119, 121, 130, 138, 139, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 165, 176, 181, 183, 197, 207, 208, 209–211, 214, 215, 216, 218, 222, 223, 225, 227–228, 229, 230, 231, 232, 234, 242, 252, 256, 276, 296, 317, 330, 336, 337, 349, 350, 354, 359, 360, 365, 366, 390, 391;

C.34- 271;

Balakən	C.42- 307, 310, 313;
Bali (ada)	C.42- 60;
Balkan yarımadası	C.36- 85, 307; C.42- 174, 176, 203;
Baltik dənizi	C.39- 385; C.40- 93,410,411;
Banqladeş	C.33- 219; C.37- 19; C.38- 23; C.41- 344;
Barens dənizi	C.29- 331;
Başqırdıstan	C.31- 301; C.32- 271; C.39- 336; C.40- 293;
Batabat	C.40- 227,236; C.41- 135;
Batumi (liman şəhəri)	C.29- 354; C.36- 79; C.42- 172, 176;
Belarus	C.30- 124, 217, 290, 446; C.31- 132-153, 318, 321; C.33- 15, 369; C.34- 24, 196, 250-259, 376-382; C.35- 77, 299, 326-339, 420; C.36- 56; C.38- 218; C.39- 327; C.40- 76, 200; C.41- 314, 397-198;
Belçika	C.29- 220, 221; C.31- 337, 415; C.37- 64-71; C.40- 36,37;

Benin	C.29- 286; C.35.- 283;
Berlin	C.31- 299; C.34- 387; C.36- 366;
Beyləqan	C.35- 156, 158;
Bəbfeyo	C.31- 229;
Bəhreyn	C.37- 144, 443;
Bərdə	C.40- 349; C.41- 327; C.42- 10, 214, 284;
Bibiheybət	C.35- 360;
Biçənək	C.40- 226,227,234-239,347;
Biləsuvar	C.30- 258; C.35- 374,408,415; C.36- 115; C.39- 103; C.40- 416; C.42- 214;
Bilgəh	C.30- 108; C.37- 200;
Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri	C.31- 127, 158; C.34- 247; C.37- 74,96,97,394; C.41- 334;
Boliviya	C.29- 297; C.35- 286; C.40- 175;
Bolqarıstan	C.30- 66; C.31- 337, 410; C.32- 251, 322, 410; C.34- 27, 72, 287, 296, 314; C.37- 22, 188, 411; C.38- 218;

- C.40-** 294, 384;
C.41- 215;
C.42- 174, 201-203;
Bonn **C.34-** 149;
C.37- 103, 104;
Borçalı **C.39-** 71, 302;
Bosfor (bogaz) **C.39-** 239;
C.42- 69, 79;
Bosniya-Hersoqovina **C.32-** 408;
C.33- 41;
C.37- 408;
C.42- 213;
Botsvana **C.36-** 144;
Böyük Britaniya **C.29-** 450;
C.30- 176, 396;
C.31- 336, 337;
C.32- 255-274;
C.33- 336;
C.34- 30-52, 57, 59, 280, 281,
325, 354, 355, 392-395, 417-421;
C.35- 22-29, 30-35;
C.36- 86-97, 157, 186;
C.37- 374;
C.38- 71, 242, 405;
C.39- 22-23, 78, 84, 106-108;
C.41- 214, 220-221, 226, 235,
236, 237, 250, 266, 326;
Böyüküz (*Nax.MR-da kənd*) **C.40-** 336, 337;
Bratsk **C.34-** 336;
Braziliya **C.30-** 78;
C.34- 320;
C.35- 118;
C.36- 48, 169;
C.39- 330;

	C.41- 11;
	C.42- 165;
Brodi	C.40- 57,93,410;
Bruneı Sultanlığı	C.32- 335;
	C.37- 380;
Brüssel	C.29- 384;
	C.31- 198;
	C.32- 325;
	C.33- 184;
	C.34- 154, 156, 157, 160;
	C.35- 94;
	C.41- 364;
	C.42- 38;
Budapeşt	C.31- 130;
Buxara	C.36- 366;
Buxarest	C.35- 13;
	C.40- 102;
	C.41- 418;
	C.42- 174, 181;
Burkina Faso	C.31- 220;
Burqas	C.31- 267;
Bursa	C.42- 290;
Buynaksk	C.34- 234;
Buzovna	C.31- 246;
	C.39- 409;

C

Cenevrə	C.30- 17, 21, 32, 313;
	C.33- 316, 322, 341, 345;
	C.34- 106, 108, 162, 254, 255,
	257, 291;
	C.41- 271;
Ceyhan (liman)	C.29- 42, 358;

	C.30- 29;
	C.31- 23;
	C.34- 25, 37, 280;
	C.35- 23, 164, 220;
	C.36- 79, 137, 365;
	C.38- 198;
	C.39- 303;
	C.41- 186, 193, 194, 204, 207, 216, 235, 246;
	C.42- 69, 183, 256, 342;
Cəbrayıl	C.29- 169;
	C.35- 190, 269;
	C.41- 177;
Cəhri (<i>Nax.MR-da kənd</i>)	C.40- 226;
Cəlilabad	C.40- 349;
Cəlilkənd	C.40- 322;
Cənub-Qərbi Asiya	C.40- 27;
Cənub-Qərbi Avropa	C.42- 175;
Cənub-Şərqi Avropa	C.42- 174;
Cənubi Afrika	
Respublikası	C.30- 15, 16,67, 68;
	C.33- 377;
	C.35- 118;
	C.38- 171;
	C.40- 176;
	C.41- 9, 10, 220;
Cənubi Amerika	C.35- 315,318;
Cənubi Asiya	C.36- 334;
Cənubi Avropa	C.41- 212
Cənubi Azərbaycan	C.35- 290,318;
	C.41- 403;
	C.42- 274;
Cənubi Qafqaz	C.29- 13, 14, 17, 45, 47, 48, 59, 186, 187, 188, 189, 190, 191,

- 192, 193, 195, 196, 216, 339, 445;
C.30- 14, 28, 37, 38, 68, 210, 276, 337, 338;
C.31- 56, 124, 140, 236, 301, 370, 389;
C.32- 36, 37, 47, 67, 68, 69, 71, 103, 106, 107, 108, 139, 175, 266, 267, 275, 276, 277, 278, 279, 294, 297, 307, 317, 344, 347, 350, 353, 393, 399, 443;
C.33- 149, 194, 243, 334, 399;
C.34- 60, 95, 112, 132, 160, 199, 379, 380;
C.35- 159, 250, 357, 369;
C.36- 86, 172, 175, 184, 185, 187, 193, 201, 205, 329, 330, 392;
C.37- 286, 287, 303, 322;
C.38- 10, 11, 190, 247, 290, 291, 348;
C.39- 73, 207, 213, 215, 341, 367;
C.40- 50, 58;
C.41- 190, 194;
C.42- 19, 174, 183, 184, 307, 348, 372, 378, 379, 384;
C.32- 69;
C.36- 108, 406;
C.37- 303, 321, 326, 354;
C.32- 326;
C.36- 176, 182, 190;
C.35- 21;
C.39- 197;
- Cənubi Osetiya
- Cənubi-Şərqi Avropa
- Cibuti

Ciddə	C.29- 226;
Culfa	C.30- 258, 259, 261; C.39- 173; C.40- 259; C.39- 384;
Culfa (İran)	C.42- 275;

Ç

Çad	C.29- 312; C.35- 322;
Çeboksarı	C.28- 184, 187-189;
Çeçenistan	C.29- 49, 50, 108, 308; C.30- 67, 68; C.31- 141; C.32- 59; C.33- 145; C.34- 108, 166, 234, 315; C.35- 216; C.36- 108,383; C.37- 89,90,303,354; C.38- 203, 376; C.41- 311;
Çexiya	C.30- 234; C.34- 15; C.35- 166; C.36- 397; C.40- 353; C.42- 117, 371;
Çexoslovakiya	C.30- 29; C.35- 207;
Çernobıl	C.33- 16; C.34- 251, 252, 340; C.35- 336;

Çikaqo	C.34- 169; C.35- 103;
Çili Respublikası	C.30- 82; C.36- 68;
Çin Xalq Respublikası	C.29- 446; C.30- 121, 162; C.31- 336, 337; C.32- 199; C.33- 350; C.34- 27, 340, 372; C.35- 364; C.36- 146, 214-217; C.37- 109-112; C.38- 74-75, 116, 246; C.39- 53; C.40- 26, 27, 385; C.41- 345;
Çorum	C.31- 267;

D

Dağıstan Respublikası	C.29- 49; C.30- 30, 68; C.31- 53, 54, 55, 370, 375; C.32- 42, 43, 51, 56-58, 59, 60; C.33- 272; C.34- 59; C.35- 216; C.36- 386; C.38- 96,260; C.39- 334; C.40- 110,404;
Dağlıq Qarabağ	C.29- 11, 14, 23, 24, 26, 30, 31, 34, 36, 48, 49, 50, 66, 88, 102,

111, 114, 134, 145, 159, 169, 188, 193, 194, 216, 259, 301, 303, 308, 321, 331, 333, 335, 365, 368, 369, 371, 433, 447, 448;

C.30- 18, 19, 32, 34, 51, 52, 53, 54, 55, 67, 111, 112, 114, 217, 265, 280, 330, 394, 403, 404, 405, 406, 423, 428;

C.31- 71, 129, 132, 133, 135, 137, 138, 142, 169, 184, 188, 194, 279, 281, 311, 312, 313, 314, 315, 323, 324, 325, 328, 330, 348, 388, 409, 412;

C.32- 23, 27, 32, 36, 47, 50, 66, 69, 77, 87, 92, 105, 123, 124, 148, 150, 155, 158, 159, 160, 161, 168, 174, 189, 191, 192, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 208, 248, 260, 264, 314, 351, 352, 362-297, 402, 404, 406, 426, 445, 450;

C.33- 12, 21, 24, 25, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 48, 49, 59, 62, 67, 68, 74, 78, 81, 82, 85, 89, 90, 94, 98, 99, 100, 104, 107, 109, 110, 115, 116, 118, 131, 134, 135, 151, 155, 157, 159, 161, 163, 173, 174, 175, 187, 189, 195, 196, 201, 207, 210, 214, 222, 223, 227, 250, 291, 292, 300, 301, 308, 309, 312, 313, 315, 316, 317, 318, 326, 327, 328, 330, 332, 333, 338, 339, 340, 344, 381, 384, 397, 398, 404, 412, 413;

C.34- 102, 129-141, 143, 144, 147, 153, 154, 163, 188, 204, 212, 217, 221, 222, 229, 230, 255, 259, 287, 297, 303, 304, 315, 361, 375, 394, 407, 421;

C.35- 5, 8, 82-92, 123, 159, 160, 161, 162, 175, 176, 177, 183-192, 210, 211, 213, 215, 231, 296, 297, 303, 314, 335;

C.36- 37, 80, 109, 139, 161, 164, 172, 193, 217, 307, 308, 342, 368, 390, 392, 396, 403, 404, 405, 406, 407, 420, 423, 425, 434;

C.37- 30, 59, 65, 69, 70, 85, 89, 101, 103, 162, 171, 229, 232, 233, 234, 236, 265, 268, 275, 277, 282, 286, 297, 303, 312, 313, 314, 321, 326, 331, 332, 335, 346, 354, 355, 357, 359, 365, 367, 396, 398, 406, 415, 427, 436, 444-447;

C.38- 7, 13, 14, 24, 45, 59, 69, 72, 101, 102, 104, 118, 121, 133, 144, 184, 185, 187, 191, 204, 211, 236, 238, 239, 240, 258, 283, 305, 309, 313, 319, 321, 334, 335, 348, 360, 364, 375, 376, 377, 383, 389, 393;

C.39- 31, 33, 43, 48, 52, 67, 74, 75, 82, 102, 111, 112, 129, 140, 156, 195, 209, 211, 212, 214, 219, 221, 223, 233, 240, 248, 256, 258, 259, 271, 274, 277, 283, 289, 290, 299, 302, 307,

	322, 351, 375, 392;
	C.40- 9, 10, 13, 16, 17, 18, 19, 44, 62, 79, 80, 100, 101, 102, 104, 105, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 179, 180, 182, 197, 264, 270, 281, 283, 284, 287, 300, 307, 308, 310, 330, 349, 361;
	C.41- 111, 147, 152, 158, 174, 254, 264, 270, 271, 275, 279, 280, 299, 308, 309, 311, 312, 313, 338, 360-374, 387, 389, 392-393, 401, 415, 416;
	C.42- 30, 50, 53, 54, 55, 56, 59, 63, 65, 74, 88, 98, 169, 171, 175, 184, 185, 199, 200, 205, 212-214, 231, 274, 286, 357, 372, 374-376, 379, 380, 383, 386;
Danimarka	C.33- 348;
	C.35- 156, 166 ;
	C.37- 432;
	C.38- 114, 115;
Dərbənd	C.32- 60;
Daşkənd	C.29- 62, 374, 421, 422;
	C.31- 96, 325;
	C.34- 319;
	C.36- 108;
	C.42- 225;
Davos	C.30- 17, 310, 314, 317;
	C.33- 316;
	C.35- 25;
	C.37- 362, 364;
Dehli	C.36- 354;
Dəstə (<i>Nax.MR-da kənd</i>)	C.40- 263;

Dəstə çayı	C.40- 263;
Dəvəçi	C.31- 97, 107;
Dilican	C.41- 369, 370;
Diyarbəkir	C.29- 321;
Dizə	C.40- 259;
Dnepropetrovsk	C.40- 77; C.42- 222;
Dnestryanı (bölgə), Pridnestrovye	C.34- 116, 297, 305; C.42- 185;
Dominikan	C.37- 11;
Don çayı	C.29- 431;
Donetsk (<i>Ukraynada vilayət</i>)	C.40- 169; C.42- 136, 137;
Dubay Əmirliyi	C.37- 394; C.41- 230;
Dunay çayı	C.42- 176;

E

Ekvador	C.29- 311; C.35- 321;
Ekvatorial Qvineya	C.30- 155;
Estoniya	C.31- 318, 409; C.32- 337; C.35- 166; C.37- 379; C.38- 218;

Ə

Ədən	C.30- 194;
Əfqanıstan	C.29- 53;

	C.30- 30, 68, 274, 306; C.35- 207, 363; C.36- 304, 363, 364; C.37- 102, 103, 104, 223, 306, 356; C.38- 101, 121; C.39- 105, 141, 203, 374; C.40- 27, 342; C.41- 199; C.42- 45, 56-57, 78, 83, 84, 97, 352;
Əlcəzair	C.30- 352; C.31- 216; C.36- 388; C.37- 12; C.41- 212; C.42- 160;
Əliabad	C.39- 129; C.40- 261;
Əli Bayramlı	C.31- 237, 249, 373;
Ənzəli	C.34- 329, 331; C.39- 385;
Ərdəhan	C.33- 186, 187;
Ərdəbil	C.32- 281; C.33- 283; C.37- 253; C.38- 355; C.39- 385; C.41- 403, 407;
Ərzurum	C.29- 321, 322; C.30- 431; C.33- 108, 183, 184, 186; C.34- 34; C.35- 272;

	C.36- 365;
	C.39- 229,303;
	C.40- 315;
	C.42- 31, 184, 290;
Əskişəhər	C.31- 267;

F

Fars körfəzi	C.34- 371, 373;
	C.35- 411;
Fələstin	C.31- 71, 269;
	C.33- 245, 247, 248, 383;
	C.38- 310;
	C.42- 143;
Fərqanə	C.30- 30;
Filippin	C.34- 347;
	C.39- 77;
Finlandiya	C.30- 402, 404;
	C.31- 163, 412;
	C.32- 5, 25, 245 , 261, 262, 372, 373;
	C.34- 171-372;
	C.37- 76;
	C.40- 119,284;
	C.42- 77;
Florida (<i>ABŞ-da ştat</i>)	C.33- 151, 195, 223 ,225, 226, 246, 247, 292, 299, 300, 307-322, 333, 337, 351, 352, 399, 404;
	C.34- 29, 130, 143, 162, 164, 204;
Frankfurt	C.35- 193;
Fransa	C.29- 12, 15, 17, 20, 26, 37, 39, 46, 55, 84, 89, 114, 141, 204, 208, 237, 274, 304, 343;

C.30- 31, 47, 54, 160, 161, 184, 193, 221, 223, 312, 325, 394, 398, 404;

C.31- 99, 179-194, 198, 336, 337, 339, 387-389, 412;

C.32- 22, 24, 33, 77, 123, 147-214, 239, 240, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 261, 262, 303, 304, 305, 352, 391, 395, 401, 412-416, 448;

C.33- 21-50, 46, 86, 99, 100, 117, 118, 123, 136, 137, 151, 153, 159, 160, 161, 164, 165, 174, 175, 184, 193, 195, 202, 203, 240, 299, 309, 315, 316, 318, 319, 328, 333, 398, 412 ;

C.34- 57, 129-141, 155, 159, 164, 170, 171, 204, 228, 230, 255, 280, 340, 362;

C.35- 67, 123, 147, 183-192, 202, 203, 212, 227-232, 297, 313, 337, 446;

C.36- 51-55, 95, 123, 186, 300, 342, 368, 390, 406, 435;

C.37- 60, 67, 68, 88, 133, 314, 357, 416;

C.38- 7, 12, 24, 25, 218, 231-232, 253, 376, 383;

C.39- 109-112, 139, 209-210, 260, 283, 300, 375-376, 390-397, 410;

C.40- 15, 17, 18, 59, 101, 180, 284, 430-434;

C.41- 80, 91, 214, 219-220, 230,

- Füzuli
- 235, 236, 250, 266, 270, 274,
360-374, 392-393, 400;
C.42- 65, 212-214, 269, 295, 369,
377, 380-381, 388, 391;
C.29- 169;
C.35- 183, 185, 186, 187, 188,
190, 231, 269, 372;
C.37- 60;
C.40- 214;
C.41- 367;
C.42- 211;

G

- Genuya
- Gədəbəy
- Gəncə
- Gilan
- Girəsun
- C.35-** 300,310;
C.36- 336;
C.42- 396;
C.29- 237, 284, 306, 382;
C.30- 292, 293, 340, 341;
C.31- 293, 372;
C.33- 13, 88, 108, 259;
C.34- 184;
C.35- 254, 268;
C.36- 84,324;
C.37- 46;
C.38- 123;
C.39- 46,63,121,248;
C.40- 202,214,215,232,336;
C.41- 96-143, 149, 150, 151, 155,
156, 179, 327, 392;
C.42- 10, 12, 189, 311, 354;
C.32- 281;
C.35- 415;
C.33- 88;

Goranboy	C.35- 395; C.38- 165; C.39- 103; C.40- 85; C.41- 96, 134, 144-179;
Gorus	C.42- 21;
Göyçay	C.33- 250; C.42- 242;
Göyçə	C.41- 165, 166, 170;
Gülüstan (<i>İranda vilayət</i>)	C.39- 103; C.40- 344; C.41- 159, 166;
Gürcüstan	C.29- 41, 42, 45, 48, 64, 105, 147, 187, 193, 196, 305, 306, 339, 343, 344, 351, 356, 365, 445; C.30- 6, 10, 37, 57, 61, 66, 144, 200, 201, 203, 268, 280, 282, 283, 290, 324, 414, 418, 430, 447; C.31- 9, 13, 14, 22, 49, 51, 56, 136, 140- 144, 197, 198, 266, 320, 321, 335, 403, 413; C.32- 38, 49, 54, 71, 92, 104, 292, 307, 309-318, 350, 382, 386; C.33- 92, 119, 124, 142, 158, 206, 215, 243, 302, 303, 365; C.34- 15, 16, 20, 25, 34, 35, 47, 99, 100, 116, 156, 157, 180, 232, 250-259, 276, 280, 281, 286-323, 341, 379, 381; C.35- 24, 26, 27, 159, 160, 163, 164, 165, 166, 193-199, 220, 221, 243, 244, 269, 315, 317, 355-359, 372, 424;

C.36- 39, 80, 85, 100-122, 137, 168-213, 329, 363, 365, 406;

C.37- 6, 82-83, 84, 87, 88, 89, 227, 319-341, 354, 406;

C.38- 10, 63, 104-105, 177-213, 218, 301, 375;

C.39- 9, 11, 205-208, 226, 228, 230, 239, 323, 339;

C.40- 41-43, 54, 55, 93, 100, 119, 120, 215, 295, 362, 382;

C.41- 9, 10, 13, 40, 41, 42, 43, 111, 183-252, 254, 255, 258, 261, 274, 311, 313, 327, 330, 370, 372, 394-396, 397-398;

C.42- 20, 35, 39, 48, 69, 73, 84, 94, 172, 184, 257, 258, 350, 368, 372-373, 388, 392, 393;

H

Hadrut

C.35- 371, 372, 373;

Helsinki

C.33- 60, 313;

C.42- 6;

Həsənqulu, liman

C.35- 241;

Həştərxan

C.29- 178, 181;

C.32- 55;

C.34- 330;

C.37- 16;

C.38- 179;

C.39- 385;

C.40- 404, 405;

C.41- 293;

Hind okeanı

C.38- 337;

Hindistan

C.29- 314;

	C.30- 306;
	C.32- 142,143;
	C.34- 73, 329, 368, 372;
	C.35- 49,50;
	C.36- 284,350-358;
	C.37- 123, 239, 240, 409, 410;
	C.38- 351;
	C.39- 385;
	C.40- 26,107,156,338,339;
	C.42- 58;
Hollandiya	C.29- 214;
	C.30- 292;
	C.31- 402, 414;
	C.32- 16, 52;
	C.38- 218;
	C.41- 106;
Hollivud	C.31- 371;
Honduras	C.37- 238;
Horadiz	C.34- 242;
	C.35- 185,191;
Hyuston	C.29- 278;
	C.36- 271;

X

Xaçmaz	C.31- 98, 107;
	C.33- 208;
	C.35- 263, 264;
	C.40- 358;
Xankəndi	C.29- 212;
	C.31- 182;
	C.35- 185,187,191;
	C.42- 286;

Xantı-Mansı

(*RF-da mahal*)

Xarkov

C.29- 226;

C.31- 370;

C.36- 300;

C.42- 221, 225;

Xəzər dənizi

C.29- 42, 48, 178, 179, 180, 267, 307, 308, 339, 351, 377, 396, 397, 423, 431;

C.30- 12, 18, 25, 26, 34, 37, 40, 46, 58, 60, 62, 65, 69, 70, 71, 186, 199, 279, 280, 282, 336, 374;

C.31- 14,15, 20-23, 24-29, 79-84, 96, 97, 106, 133, 136, 140, 197, 199, 210, 214, 414, 415, 421;

C.32- 37, 40, 41, 48, 52, 64, 72, 91, 104, 105, 141, 156, 256, 268, 269, 291, 292, 293, 294, 315, 316, 349;

C.33- 83, 94, 100, 106, 107, 119, 133, 143, 144, 150, 151, 193, 194, 203, 204, 215, 224, 265, 267, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 279, 281, 309, 327, 330, 355, 356, 395, 396, 404, 411;

C.34- 23, 46, 48, 49, 59, 161, 172, 196, 219, 257, 261, 263, 273, 274, 278, 279, 280, 286, 294, 330, 375, 381, 393, 394, 399, 400, 401, 402, 403, 418;

C.35- 123, 141, 196, 238, 240, 241, 242, 243, 290, 293, 295, 302, 303, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 319, 356, 361, 407,

408, 411, 412, 413, 415, 416,
417, 418, 433, 436, 437, 438,
442, 445;

C.36- 75, 76, 77, 85, 128, 129,
130, 172, 179, 182, 186, 188,
189, 190, 202, 203, 264, 309,
311, 365, 384, 385, 386, 428;

C.37- 80, 81, 83, 86, 87, 199,
105, 120-124, 127, 138, 268, 278,
282, 298, 303, 304, 312, 313,
316, 345, 356, 360, 407, 435;

C.38- 62, 66, 80, 94, 95, 127-148,
179, 180, 185, 186, 190, 198,
199, 200, 207, 242, 243, 244,
245, 286-291, 304, 307, 310, 311,
312, 313, 316, 319, 322, 334,
335, 338, 344, 346, 347, 348,
349, 351, 354, 372, 373, 377,
384, 385, 391, 393;

C.39- 5-6, 7-16, 29, 30, 32, 38, 43,
48, 53, 67, 70, 73, 211, 218, 223,
225, 226, 227, 228, 229, 230, 239,
245, 256, 303, 383, 407;

C.40- 25, 40, 59, 93, 291, 402,
403, 404, 405;

C.41- 143, 182, 187, 190, 192,
193, 203, 205, 207, 210, 211, 212,
216, 218, 221, 225, 234, 238, 241,
248, 249, 250, 255, 259, 266, 267,
268, 277, 278, 282, 286, 287, 289,
293, 305, 314, 315, 316, 326, 349,
384, 401;

C.42- 48, 49, 52, 70, 74, 94, 96,
102, 154-155, 164, 172, 174, 183,

	203, 342, 385;
Xocalı	C.29- 303;
	C.32- 398, 399;
	C.33- 250, 313;
	C.36- 89;
	C.37- 138,388,395–397;
Xocavənd	C.29- 169;
Xok (<i>Nax. MR-də kənd</i>)	C.40- 327;
Xorrəməbad	C.37- 377,378;
Xorvatiya	C.34- 213;
	C.39- 198;
	C.42- 173;
Xoşiniin	
(<i>Vyetnamda şəhər</i>)	C.31- 216;
Xoylu	C.41- 144, 152;

İ

İcevan	C.41- 369;
İğdır	C.29- 321, 322;
	C.30- 431;
	C.33- 182, 183, 184, 185, 186,
	187, 291;
	C.35- 270,271;
	C.40- 82;
	C.41- 141;
İmişli	C.33- 278;
	C.40- 214;
İndoneziya	C.29- 346;
	C.35- 277,346;
	C.40- 341;
	C.42- 37, 60, 61;
İngiltərə	C.30- 179;

	C.31- 372, 414;
	C.33- 193;
	C.38- 218,253;
İnqışetiya	C.29- 226;
	C.38- 292;
İordaniya	C.34- 182;
	C.38- 300;
İraq	C.29- 124, 185;
	C.31- 277;
	C.35- 148 ;
	C.36- 152,153,155;
	C.37- 145-148;
	C.38- 16-17, 97-103, 127, 128, 129, 135-136, 137, 139, 140, 180, 290, 304-355, 396;
	C.39- 370;
İran	C.29- 8, 13, 29, 44, 57, 59, 61, 64, 84. 178, 179, 180, 181, 244, 293, 295, 308, 330, 449;
	C.30- 35, 69, 70, 252, 262, 294, 427, 432, 437;
	C.31- 11, 24, 26, 27, 79, 84, 99, 106, 133, 136, 152, 187, 190, 277, 270 280, 281, 335, 409, 414;
	C.32- 269, 277, 278, 280-284, 300, 329-334, 426, 427;
	C.33- 74, 139, 140, 143, 150, 185, 203, 208, 209, 273, 278-286, 303, 354, 383, 411;
	C.34- 46, 107, 224, 281, 286, 316, 329, 330, 331, 333, 334, 356, 365-373, 398-403;
	C.35- 155, 159, 210, 239, 241, 242, 268, 271, 290, 291, 315,

- 318, 319, 344, 345, 371, 372,
374, 390, 391, 406-418, 437, 438,
439, 443, 446, 447;
C.36- 75, 76, 77, 78, 82, 212,
384, 410-414;
C.37- 99-101, 103, 120-124, 134,
145-148, 247, 252-254, 356, 372,
373, 377, 378, 407;
C.39- 72, 73, 140, 201, 382-386;
C.40- 148-153, 177-183, 194,
263, 264, 265, 344, 404;
C.41- 97, 141, 143, 198, 199,
255, 259, 278, 327, 368, 403-411;
C.42- 22, 24, 41, 45, 47, 49, 58-
59, 78, 96, 97, 204-206, 207;
İrəvan **C.31-** 277;
C.35- 391;
C.39- 302;
İrkutsk **C.40-** 78;
İrlandiya **C.30-** 17;
C.36- 89, 92;
C.38- 20;
İsfahan **C.37-** 253;
İsgəndəriyyə **C.42-** 141;
İslandiya **C.29-** 431;
C.33- 307;
C.34- 348;
C.35- 166;
C.37- 344;
C.39- 79;
İsmayılı **C.31-** 93;
C.42- 235-242, 304;
İspaniya **C.30-** 158, 159, 161, 391;
C.32- 15;

- C.31-** 195,227 228,415;
C.34- 27, 172, 381;
C.36- 233, 234, 430;
C.38- 218;
C.41- 381, 382;
C.29- 288;
C.30- 10, 23, 29;
C.31- 337,372;
C.32- 275;
C.33- 59, 245, 247, 248, 338, 373, 374, 381;
C.34- 267, 268;
C.35- 257;
C.36- 89;
C.37- 173;
C.38-218;
C.42- 143;
C.29- 343;
C.30- 283;
C.31- 22, 266;
C.32- 99, 300, 323, 326;
C.33- 90, 132-133, 316, 380, 382, 383, 387-408;
C.34- 71;
C.36- 43,45,79,187;
C.37- 184, 227;
C.39- 29, 202-231, 245, 320, 321, 323, 338, 339, 412;
C.40- 206, 212, 253;
C.41- 186, 194, 99, 206;
C.42- 30, 36, 39, 41-59, 62-76, 78-81, 96, 342, 343;
C.30- 310, 318, 389;
C.31- 402, 403, 412;

- İsveçrə
- C.33- 56, 300;
C.34- 162;
C.37- 351,362-365;
C.38- 408,409;
C.41- 230;
C.31- 192, 226, 227, 238;
C.32- 261;
C.33- 332-333;
C.35- 177, 217, 284;
C.36- 167;
C.38- 218;
C.40- 154;
- İtaliya
- C.29- 7, 62;
C.30- 382;
C.31- 185, 195, 299, 336, 337, 412, 415;
C.32- 10, 29, 371, 372;
C.33- 123;
C.34- 155, 156, 171, 172;
C.35- 300;
C.36- 92, 157, 240, 241;
C.38- 218, 407;
C.39- 20-21;
C.40- 7-10, 282;
C.41- 226, 230, 235;
C.42- 173, 207, 208;
- İzmir
- C.31- 267;
C.42- 343;

K

- Kabarda-Balkar
Respublikası
- C.31- 54, 55;
- Kaliforniya
- C.32- 392;

Kamboca	C.31- 30; C.36- 416; C.42- 215;
Kamerun Respublikası	C.34- 122; C.38- 302;
Kanada	C.29- 277, 281, 305; C.31- 417; C.34- 320; C.35- 79,80; C.37- 173; C.39- 325-326; C.42- 347-348;
Kanar adaları	C.31- 130;
Karyer-Su-Ruası (<i>Fransada şəhər</i>)	C.30- 221, 222;
Kasablanka	C.33- 247, 382;
Kaspiysk	C.38- 256,260;
Kayseri	C.31- 267
Kazan	C.41- 38;
Keçili (<i>Nax. MR-da kənd</i>)	C.39- 173;
Keflavik	C.33- 307; C.37- 344;
Kemp Devid	C.33- 209;
Keniya	C.31- 221; C.37- 98;
Kennibunkport	C.30- 41;
Kəlbəcər	C.29- 169, 238; C.30- 216; C.35- 190,269,314; C.37- 60; C.40- 74; C.41- 167;
Kələki	C.35- 255; C.36- 84,325;

	C.40- 297;
Kərki	C.39- 129; C.40- 334;
Kəpənəkçi (<i>Gürcüstanda kənd</i>)	C.30- 268;
Kəşmir	C.33- 42; C.40- 107;
Kioto	C.29- 271;
Kipr	C.29- 6; C.33- 42, 161, 162; C.41- 200;
Kislovodsk	C.40- 110;
Kiş	C.29- 435; C.39- 19; C.42- 318-323;
Kiş çayı	C.42- 258, 332;
Kişinyov	C.36- 108; C.41- 74, 383-401; C.42- 96, 97;
Ki-Uest	C.33- 300, 307-322, 326, 328, 331, 332, 333, 334, 337, 338, 399, 404; C.34- 28-29, 99, 105, 107, 108, 131, 136, 141, 143, 204, 205, 206, 207; C.35- 5, 13, 67, 95, 298, 313, 314; C.36- 79; C.37- 405; C.39- 109, 111, 112;
Kiyev	C.41- 371; C.30- 361; C.31- 77, 146; C.33- 7; C.34- 126;

	C.36- 108,311;
	C.39- 59,69,338;
	C.40- 48,65,80,408;
	C.42- 103, 220, 221, 222, 225;
Klivlend	C.30- 77, 92, 101, 102, 103, 109, 112, 126, 162;
	C.33- 352;
	C.34- 169;
	C.37- 367-368, 381-386, 387-389, 400-402, 403;
Kolanı (<i>Nax.MR-də kənd</i>)	C.40- 226,227,228-234,347;
Kolorado (<i>ABŞ-da ştat</i>)	C.40- 394;
Kolumbiya Respublikası	C.29- 239;
	C.34- 340;
	C.35- 149;
	C.38- 406;
	C.40- 35;
Komsomolsk-Amur	C.41- 316;
Konqo	C.28- 49;
	C.29- 313;
	C.35- 324;
Konstansa	C.28- 131, 132, 135;
	C.42- 172, 173, 176;
Kopenhagen	C.30- 161;
Koreya	C.29- 315;
	C.30- 79,195;
	C.33- 35;
	C.34- 340;
	C.35- 323;
	C.36- 50;
	C.38- 117;
	C.39- 26-27, 331;
	C.40- 340,436;
Kosovo	C.33- 41;

	C.34- 339;
	C.42- 84, 353;
Krasnodar	C.38- 133;
Krasnodar (<i>RF-da vilayət</i>)	C.36- 264;
Krasnovodsk	
(Türkmənbaşı)	C.31- 115;
Kırım MR	C.34- 292;
	C.40- 65,83;
Kuba	C.31- 216,397;
	C.32- 51;
	C.33- 225;
	C.34- 105;
	C.35.- 343;
Kür çayı	C.31- 234;
	C.34- 161;
	C.37- 55;
Kürdçullu(<i>Nax.M.R-da kənd</i>)	C.39- 173;
Kürdəxanı	C.37- 200;
Küveyt	C.29- 122, 129, 185;
	C.32- 336;
	C.36- 150-155;
	C.37- 393;

Q

Qabon	C.35- 347;
Qafqaz	C.29- 14, 44, 45, 47, 99, 185, 187, 191, 192, 216, 223, 244, 270, 308, 366, 367, 368, 423, 431;
	C.30- 10, 34, 40, 66, 68, 90, 91, 168, 264, 306, 423, 428;
	C.31- 122, 140, 180, 210, 299, 356, 389, 405, 413;
	C.32- 36, 38, 40, 46, 47, 49, 50,

- 57, 59, 60, 67, 68, 69, 70, 77, 78,
89, 91, 92, 93, 105, 139, 205,
266, 267, 307, 311, 364;
C.33- 80, 122, 123, 125, 135,
137, 138, 157, 173, 192, 194,
214, 244, 245, 248, 249, 251,
308, 361, 396;
C.34- 57, 59, 60, 90, 91, 95, 96,
97, 99, 101, 108, 116, 118, 135,
147, 151, 153, 211, 212, 224,
227, 232, 233, 234, 307, 363;
C.35- 122, 123, 182, 194, 303;
C.36- 85, 172, 175, 182, 201,
263, 380;
C.37- 84, 278, 282, 287, 297,
303, 310, 321, 322, 326, 328;
C.38- 12, 195, 196, 197, 258, 348,
351, 364, 375, 376, 390, 391;
C.39- 43, 52, 53, 82, 213, 214,
225, 238, 380, 381;
C.40- 22, 23, 26, 27, 92, 110;
C.41- 9, 186, 211, 214, 245, 258,
308, 311, 313, 325, 418, 419;
C.42- 19, 34, 169, 174, 175, 176,
180, 348, 372;
Qahirə **C.29-** 127;
C.33- 247;
C.40- 145;
C.42- 143;
Qax **C.30-** 129;
C.42- 307, 310, 313;
Qambiya Respublikası **C.32-** 297;
C.37- 376;
Qana Respublikası **C.32-** 411;

- C.37-** 437;
C.29- 41, 48, 305, 354;
C.30- 29, 37;
C.31- 292, 415;
C.33- 119;
C.34- 47, 276, 405;
C.35- 163, 164, 220, 238, 429;
C.36- 182, 190;
C.37- 127;
C.39- 9, 218, 225, 226, 228, 229, 239, 245, 320;
C.40- 59, 93, 402, 403, 404, 411;
C.41- 81-82, 205, 207, 246, 249, 384;
C.42- 171, 176, 183, 342;
- Qarabağlar
(*Nax.MR-də kənd*) **C.40-** 327;
- Qaraçuq
(*Nax.MR-də kənd*) **C.40-** 261;
- Qaraxan beyli **C.39-** 173;
- Qars **C.29-** 321;
C.31- 180;
C.33- 88, 108, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 291;
C.34- 316;
C.35- 272;
C.39- 202, 203, 292-319, 321, 387;
C.40- 212, 282;
- Qazax **C.36-** 324;
C.41- 107, 369, 416;
C.42- 313;
- Qazaxıstan **C.29-** 119, 147, 181, 302, 308, 356, 367;

C.30- 61, 69, 70, 124, 200, 217, 219, 220, 231, 280, 283, 290, 324;

C.31- 14, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 83, 152, 277, 298, 318, 369, 415;

C.32- 72, 98, 266, 268, 316;

C.33- 143, 144, 149, 150, 204, 206, 207, 214, 270, 271, 275, 276, 289, 355, 356, 369, 390, 391, 395, 397;

C.34- 250-259, 278, 331, 402;

C.35- 241, 242, 295, 299, 312, 411, 420;

C.36- 41, 77, 79, 179, 203, 289, 314, 384, 386;

C.37- 80-81, 86, 87, 105, 143, 268, 278, 303, 304, 313, 330, 356;

C.38- 62, 63, 128, 134-135, 137, 139, 140, 142, 290, 291, 377;

C.39- 11, 227, 229, 290;

C.40- 292, 293, 379;

C.41- 13, 206, 207, 211, 242, 249, 267, 268, 277, 282, 286, 289, 293, 316, 328, 397-398;

C.42- 45, 49, 69, 96, 119, 154, 305;

C.40- 58;

C.30- 256;

C.35- 317;

C.37- 267, 273, 275, 279, 282, 301, 310, 311, 312;

C.42- 242-247, 313;

Qdansk
Qəbələ

Qəmər adaları	C.29- 121;
Qərbi Avropa	C.29- 61; C.31- 401, 405; C.36- 190; C.38- 76; C.41- 326;
Qərbi Azərbaycan	C.32- 281;
Qərbi Berlin	C.29- 444;
Qərbi Sibir	C.31- 301;
Qətər dövləti	C.30- 256; C.31- 280, 281; C.35- 448; C.40- 398;
Qəzvin	C.34- 329, 330, 331, 334, 373;
Qırğızıstan	C.29- 400; C.30- 28, 30, 68, 151, 290; C.31- 266, 318, 368; C.32- 98; C.33- 289, 390, 391, 397, 399; C.34- 250-259; C.35- 299, 286, 443; C.36- 41; C.40- 293,366; C.41- 256; C.42- 45;
Qıvraq	C.40- 327;
Qobustan	C.29- 437, 438; C.35- 340;
Qrenobl	C.33- 32;
Qroznı	C.34- 234;
Qrats	C.29- 76;
Quba	C.30- 23, 24, 31; C.35- 263; C.40- 158;

	C.42- 10;
Qubadlı	C.29- 169, 238; C.35- 190,269;
Qucarat (<i>Hindistanda ştat</i>)	C.37- 409,410;
Quds	C.30- 33;
Qusar	C.31- 55, 100, 376; C.35- 263; C.37- 44,45; C.40- 39;
Qvineya	C.30- 119;

L

Laçın	C.29- 169, 238; C.32- 391; C.33- 344; C.35- 190,269,314; C.39- 111,112; C.40- 105; C.42- 21;
Laos Xalq Demokratik Respublikası	C.31- 161; C.37- 75;
Latın Amerikası	C.39- 339,379;
Latviya	C.29- 450; C.31- 65, 399-417; C.32- 17, 184-186; C.34- 15; C.35- 150-172,202,255,256; C.36- 417; C.38- 218;
Leninqrad (Sankt- Peterburq)	C.30- 361;

	C.32- 84;
	C.34- 368, 388;
	C.36- 283;
Lerik	C.41- 149;
Lesoto	C.30- 120;
	C.36- 145;
Lənkəran	C.31- 372;
	C.34- 373;
	C.35- 63, 371;
	C.39- 121;
	C.40- 96,214,299,300;
	C.41- 142;
	C.42- 10;
Liberiya	C.35- 261;
Lissabon	C.30- 314;
	C.32- 199;
	C.40- 118,119;
Litva	C.31- 318, 409;
	C.34- 15;
	C.35- 165;
	C.37- 375;
	C.38- 89-91, 218;
	C.41- 335-338;
Livan	C.31- 39, 74, 277;
	C.34- 246-249, 339;
	C.37- 20,173;
Liviya	C.29- 427;
	C.31- 70-73
	C.35- 426;
	C.37- 145-148;
	C.40- 399;
London	C.30- 94, 100, 104, 105. 163, 275;
	C.31- 369, 383;

	C.32- 103, 257, 316;
	C.33- 336;
	C.37- 403,404;
	C.39- 106–108,312;
	C.41-318;
	C.42- 296;
Los-Anceles	C.31- 371;
	C.37- 405;
	C.39- 16;
Lüksemburq	C.34- 151;
	C.35- 16, 17;
	C.37- 68;
	C.39- 196;
	C.40- 11-21,104;
Lyublyana	C.34- 255, 288;

M

Macarıstan	C.29- 296;
	C.30- 196, 393;
	C.31- 130;
	C.35- 206;
	C.36- 313;
	C.38- 218;
	C.40- 32;
	C.42- 27;
Madaqaskar	C.35- 20;
Madrid	C.42- 352;
Mahaçqala	C.31- 115;
	C.40- 404;
Makedoniya	C.29- 287;
	C.38- 218;
	C.40- 155,394;
Malayziya	C.29- 391, 392;

	C.35- 387,388; C.40- 368;
Maldiv	C.29- 273; C.35- 262; C.40- 141;
Mali	C.30- 87; C.36- 69;
Malta	C.35- 67;
Masallı	C.31- 373; C.42- 355;
Mahaçqala	C.33- 270;
Marağa	C.30- 108; C.38- 324;
Marneuli	C.30- 268; C.33- 302;
Maştaga	C.31- 115; C.34- 80; C.37- 200-216; C.38- 30; C.39- 120; C.40- 74; C.41- 104;
Mavritaniya	C.31- 120;
Mehri	C.33- 185, 344; C.39- 111,112,123; C.40- 19, 104, 105, 113, 194, 214; C.41- 369;
Meksika	C.29- 131; C.30- 84; C.33- 321; C.36- 67; C.41- 95;
Meksika (körfəz)	C.30- 58;

	C.34- 47;
	C.35- 411;
Melbrun	C.29- 384;
Mədinə	C.33- 145;
	C.36- 165;
Məkkə	C.36- 165;
Mərakeş	C.32- 409, 415;
	C.33- 382;
Mərkəzi Asiya	C.29- 57, 59, 61, 423, 426;
	C.30- 30, 37, 38;
	C.31- 124, 335;
	C.32- 96, 147, 379;
	C.33- 396, 399;
	C.34- 112, 116, 233, 303, 307, 381;
	C.35- 244;
	C.36- 282,406,421;
	C.37- 330,353,354;
	C.39- 225;
	C.40- 26,27;
	C.41- 214;
Mərkəzi Avropa	C.35- 169;
Məşhəd	C.40- 148;
	C.41- 403;
Mil	C.41- 175;
Milan	C.36- 240,241;
Mingəçevir	C.29- 443;
	C.31- 234, 237, 249, 309, 373;
	C.35- 48;
	C.37- 55;
	C.42- 189, 328;
Minsk	C.31- 132-153,189, 370;
	C.33- 316, 365;
	C.34- 95, 96, 108, 109, 230, 232,

- 255, 256, 287;
C.35- 67, 327, 333;
C.42- 225;
C.29- 266;
C.31- 277;
C.33- 141, 192, 193, 243-248, 381, 382;
C.35- 260;
C.37- 145-148, 192, 390;
C.40- 140, 142-146;
C.42- 139-143;
C.39- 385;
C.29- 389;
C.30- 6, 10, 446;
C.31- 50, 51, 52, 124, 318, 321;
C.33- 206, 207, 325, 369, 371, 372;
C.34- 19, 20, 72, 112, 250-259, 280, 286-323;
C.35- 244, 299, 421;
C.36- 98, 102, 112;
C.38- 218, 285;
C.39- 340;
C.40- 45, 54, 91, 93, 100, 369;
C.41- 383-401;
C.29- 118;
C.34- 179;
C.35- 146, 421;
C.37- 356;
C.39- 372;
C.29- 34, 35, 181, 234, 252, 253, 256, 270, 303, 310, 367, 368, 369, 423, 334, 443, 445, 450;
C.30- 11, 123, 180, 185, 253,
- Misir
- Miyana
Moldova
- Monqolustan
- Moskva

254, 256, 263, 264, 266, 267, 289, 361, 362, 374, 376, 377, 378, 379, 408, 435;

C.31- 5, 26, 27, 73, 76, 94, 99, 105, 106, 188, 210, 217, 236, 269, 297, 328, 370, 371, 372, 374, 375, 385, 409;

C.32- 38, 51, 53, 82, 83, 92, 103, 234, 307, 343, 370

C.33- 12, 49, 55, 56, 57, 60, 140, 150, 151, 203, 208, 211, 275, 300, 305, 316, 341, 354, 366;

C.34- 57, 83, 91, 94, 95, 99, 103, 215-235, 226, 234, 252, 256, 288, 319, 322, 326, 336, 343, 368, 377, 388;

C.35- 10, 112, 200, 201, 203, 206, 208, 210, 213, 216, 217, 221, 222, 223, 225, 238, 244, 247, 248, 249, 252, 253, 369, 370, 412, 420, 422, 438, 444;

C.36- 12, 14, 30, 83, 106, 107, 158, 160, 161, 164, 242-275, 291, 325, 332, 383, 386;

C.37- 17, 18, 29, 30, 31, 54, 56, 59, 60, 62, 77-91, 101, 102, 103, 104, 124, 212, 255, 256, 260-308;

C.38- 82, 84, 124, 144, 290, 383, 385, 389, 390, 391;

C.39- 29, 31, 46, 56, 57, 59, 60, 61, 63, 67, 71, 92, 101, 108, 150, 182, 278, 307, 351, 352;

C.40- 70, 76, 101, 125, 132, 191, 200, 244, 245, 246, 273, 279,

	336, 382, 432; C.41- 20, 54, 62, 63, 64, 67, 68, 103, 126, 135, 136, 153, 258, 259, 263, 266, 270, 271, 277, 281-322, 323, 326, 339, 342-343, 370, 371, 374, 408; C.42- 11, 96, 101, 111, 113, 128, 130, 138, 160, 163, 218, 220, 221, 222, 224, 228, 287, 394-396; Mozambik Respublikası C.35- 19; C.39- 200; Muğan C.41- 175; Murmansk C.32- 271;

N

Naftalan	C.41- 167, 170; C.29- 320, 345, 349, 382; C.30- 265, 340, 341, 436; C.31- 11, 79, 81, 83, 84, 181, 184, 186, 187, 188, 191, 217, 254, 293, 294; C.32- 343; C.33- 13, 59, 60, 108, 125, 182, 259; C.34- 62, 63, 80, 173, 315; C.35- 10, 203, 253, 254, 255, 264, 270, 271, 272, 273, 314; C.36- 83,84,258; C.37- 28,39,40,57,62,170; C.38- 35,402; C.39- 57, 113-195, 301, 302, 307, 308, 309, 310, 313, 384, 386; C.40- 19, 74, 90, 105, 126, 190,
Naxçıvan	

	195-196, 197-222, 232, 240-255, 291, 301, 302, 303, 359, 360, 382, 390;
	C.42- 12,29, 30, 31, 37, 108, 123, 124, 130, 205, 274, 290, 296, 395;
	C.41- 104, 107, 135, 136, 141, 197, 199, 200, 369, 370, 416;
Naxçıvan MR	C.29- 35, 320, 321;
	C.30- 56, 130, 257, 259, 294, 323, 342;
	C.31- 82, 254, 319;
	C.32- 417-435;
	C.33- 78, 83, 188, 191, 208, 209, 210, 278, 280, 281, 291, 344;
	C.34- 62, 177;
	C.35- 164, 219, 253, 254, 394;
	C.36- 161;
	C.37- 57, 173, 217;
	C.39- 112, 113-195, 247, 248, 297, 312;
	C.40- 19, 103, 148, 181, 190-337, 346-350, 359, 373, 405;
	C.41- 107, 303, 336;
	C.42- 15-25, 131;
Naxodka	C.34- 366;
Namibiya	C.38- 22;
Nardaran	C.37- 200;
	C.39- 33;
	C.40- 296;
Neapol	C.40- 345;
Neftçala	C.32- 293;
Nehrəm	C.32- 417-435;
Neva çayı	C.39- 36,66;

Nəcəfali	C.40- 259;
Niderland	C.31- 337; C.33- 416; C.38- 173,174; C.41- 402;
Niger (Bax: Nigeriya)	C.31- 231;
Nigeriya	C.37- 140; C.30- 122; C.36- 147; C.38- 233; C.41- 346;
Nikaraqua	C.37- 13;
Norveç	C.29- 113, 190, 428, 439; C.30- 143, 408; C.31- 199; C.32- 379; C.33- 51-65, 193; C.34- 65, 66, 260-264, 272, 282, 283; C.35- 166; C.36- 186; C.38- 111-113,261,262,305; C.39- 17-19; C.41- 221-222, 226, 235, 236, 237, 250, 266;
Noşəhr	C.34- 331;
Novxanı	C.31- 116, 117;
Novoçerkassk	C.29- 302;
Novorossiysk	C.29- 41; C.32- 44; C.33- 119, 149; C.35- 163,429; C.39- 228;

	C.41- 205, 245, 275, 276;
Novosibirsk	C.31- 370;
	C.35- 249;
	C.42- 225;
Nürgüt (<i>Nax. MR-də kənd</i>)	C.39- 173;
Nyu- Cersi (<i>ABŞ-da ştat</i>)	C.31- 19;
Nyu-Heven	C.41- 253;
Nyu- York	C.29- 293, 336, 341, 430;
	C.30- 5, 40, 55, 92, 98, 104, 112, 113, 126, 160, 179, 241;
	C.31- 147, 171, 371, 399;
	C.32- 247;
	C.33- 8;
	C.34- 15, 106, 136, 168;
	C.35- 6;
	C.36- 58, 59-60, 61-64, 153, 164, 170, 171, 194, 238, 340, 355, 419;
	C.37- 10, 11, 129-130, 131, 342, 368, 381, 383, 404, 405, 406, 440;
	C.38- 7, 8, 12, 283;
	C.39- 392;
	C.40- 122;
	C.42- 83;

O

Odessa	C.31- 370, 372;
	C.36- 299;
	C.40- 58,93,410;
Ohayo (<i>ABŞ-da ştat</i>)	C.30- 98, 100, 104;
Oğuz	C.30- 23;
	C.40- 416;

	C.42- 310, 313;
Okinava	C.29- 446;
Oman	C.31- 64;
	C.34- 329;
	C.36- 418;
	C.37- 123;
	C.39- 385;
Ordubad	C.39- 172,173;
	C.40- 216,263;
	C.42- 275, 286;
Orenburq	C.37- 420;
Orta Asiya	C.29- 244, 265, 448;
	C.30- 10, 57, 66, 68, 168, 295;
	C.31- 265, 369;
	C.32- 96,347;
	C.33- 78, 244;
	C.34- 59, 116, 151;
	C.35- 207,315;
	C.36- 38,85,36;
	C.37- 53,56;
	C.39- 291,295;
	C.40- 105;
	C.41- 211, 249, 325;
Orta Şərq	C.31- 34;
	C.32- 167;
Osetiya	C.29- 193;
	C.34- 116;
Oslo	C.29- 428, 429, 438;
Oş (<i>Qırğızıstanda şəhər</i>)	C.30- 151;

Ö

Özbəkistan	C.29- 401, 420, 426;
	C.30-28,30, 68, 218, 290, 324;

C.31- 277, 335, 369;
C.32- 98,192;
C.33- 207, 289, 370, 390, 391, 397, 399, 413;
C.34- 19, 20, 21, 26, 250-259, 286-323;
C.35- 299,314,427,444;
C.36- 41,98,100,102,111,112;
C.37- 145-148;
C.39-194,207;
C.40- 20, 38, 45, 60, 91, 93, 293, 384, 401;
C.41- 13, 212, 397-398;
C.42- 45;

P

Pakistan

C.30- 306;
C.31- 277;
C.34- 329, 422;
C.37- 145-148;
C.38-18,120-122,234;
C.39- 363;
C.40- 27,107,343;
C.42- 41, 42, 45, 54-55, 78;

Palermo

C.29- 62, 63;

Pankisi

C.39- 206;

Paris

C.29- 274, 275;
C.32- 114, 147, 151-165, 189, 210, 396, 406, 450;
C.33- 27-43, 46, 100, 123, 134, 150, 152, 159, 170, 175, 196, 202, 223, 307, 316, 398;
C.34- 18, 130, 134, 247;

	C.35- 67,230,298,313,314;
	C.36- 54, 79, 164, 340;
	C.37-59,416 ;
	C.38- 292,395;
	C.39- 107,110,111,112;
	C.40- 231,288;
Parsabad	C.33- 278;
	C.39- 384,385,386;
Pekin	C.30- 162;
	C.33- 196;
	C.36- 98,216;
Peru	C.29- 140;
	C.35- 51;
Piral	
(Qusar rayonunda kənd)	C.37- 44;
Pirallahı	C.42- 354;
Pirşağı	C.37- 200;
Polşa	C.29- 113, 214;
	C.30- 139, 174;
	C.31- 337;
	C.34- 13, 383-384;
	C.35- 166,333;
	C.36- 336;
	C.37- 360-361;
	C.38- 170,218;
Port-Artur	C.34- 216;
Portlend	C.30- 41, 47, 108;
Portuqaliya	C.33- 363;
	C.34- 324;
	C.35- 173-182,217;
	C.37- 444-447;
	C.38- 410;
	C.40- 102;
Poti (liman şəhəri)	C.34- 47;

Potomak çayı	C.42- 172, 176;
Praqa	C.33- 363;
	C.38- 305,377;
	C.39- 141;
	C.40- 294;
	C.41- 363, 364, 365, 400;
	C.42- 97, 352, 368-389;
Prişib (Göytərə)	C.35- 371;
Pyatigorsk	C.41- 59;

R

Racəstan	C.36- 354;
Reykjavik	C.38- 202, 211;
Riqa	C.35- 154, 157, 163, 167, 168, 171;
Roma	C.40- 8,9;
Rostov (<i>RF-da vilayət</i>)	C.30- 442, 443;
Rumıniya	C.29- 190, 197, 450;
	C.30- 38, 66, 394;
	C.31- 126,178,337,410;
	C.32- 395,438-451;
	C.33- 60;
	C.34- 27, 72, 287, 296, 314;
	C.35- 13,217;
	C.36- 125,391;
	C.37- 72;
	C.38- 218;
	C.39- 221-222,226,230,231;
	C.40- 102,294;
	C.41- 215;
	C.42- 166-189;
Rusiya	C.29- 12, 15, 17, 20, 26, 29, 30, 34, 37, 39, 41, 44, 45, 48, 49, 50,

55, 103, 106, 114, 133, 177, 181, 185, 188, 204, 208, 222, 238, 259, 301, 310, 329, 331, 332, 342, 343, 344, 440, 450;

C.30- 31, 37, 47, 54, 61, 68, 69, 70, 77, 81, 94, 105, 111, 112, 124, 163, 175, 183, 226, 263, 267, 271, 294, 305, 308, 312, 325, 375, 376, 349, 404, 427, 430, 442, 447, 448;

C.31- 13, 24-29, 35-37, 49, 54, 75-78, 91, 132, 121, 125, 135, 136, 137, 141, 142, 151, 152, 158, 179, 194, 199, 292, 297, 301, 318, 321, 339, 370, 372, 374, 385, 403, 412, 413, 414;

C.32- 19, 22, 23, 24, 27, 32, 33, 35-95, 107, 138, 141, 148, 153, 159, 191, 192, 198, 199, 200, 205, 211, 212, 215, 234, 245, 247, 261, 262, 268, 269, 270, 300, 317, 322, 325, 333, 352, 364, 371, 372, 373, 374, 379, 383, 391, 395, 401, 448;

C.33- 15, 26, 34, 38, 40, 42, 43, 46, 51-65, 86, 99, 100, 117, 118, 119, 124, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 149, 150, 151, 158, 159, 164, 165, 166, 174, 175, 185, 192, 193, 194, 195, 202, 203, 240, 264-277, 299, 300, 304, 309, 315, 316, 328, 333, 353, 356, 360, 369, 411;

C.34- 24, 82-88, 89-104, 105-

109, 129-141, 143, 164, 165, 176, 184, 204, 215-235, 250-259, 287, 296, 314, 326-337, 338-345, 346, 357-364, 371, 372, 373, 378;

C.35- 45, 67, 123, 155, 159, 160, 163, 164, 167, 168, 183-192, 200-226, 217, 230, 231, 242, 246, 247, 270, 289, 297, 299, 302-304, 305-307, 310, 311, 331, 337, 338, 372, 391, 411, 412, 413, 414, 419-424, 436-447;

C.36- 13, 36, 54, 77, 78, 95, 106, 125, 126, 132, 156-166, 182, 183, 186, 190, 203, 212, 229-231, 242-275, 299, 334, 336, 342, 357, 368, 371, 379-387, 390, 406, 415, 435;

C.37- 14-18, 56, 57, 60, 67, 77-91, 123, 133, 134, 137, 255-316, 337, 356, 357, 371, 421, 422, 435-436;

C.38- 7, 10, 12, 62, 63, 65-67, 72-73, 78-86, 87-88, 94-96, 123-126, 133, 139, 140, 142, 143-44, 179, 189, 206, 207, 218, 256, 290, 291, 328, 374-377, 380, 391, 392, 393;

C.39- 26, 31-74, 75-76, 80-83, 97, 110, 139, 206, 208, 209-210, 238, 260, 280, 283, 296, 300, 329, 335, 385, 407, 412;

C.40- 14, 17, 18, 26, 40, 58, 63, 70, 71, 73, 100, 101, 107, 119, 180, 186-188, 192, 200, 254, 283, 284, 291, 292, 316, 380, 382, 385, 403, 404;

C.41-12, 13, 14, 15, 16, 20, 47,
74, 125, 143, 198, 212, 226, 245,
360-374, 255, 257-276, 277-328,
331, 339-341, 342-343, 349-351,
360-374, 378, 379-380, 384, 392-
393, 397-398, 399, 400, 401, 408;
C.42- 20, 49, 58, 65, 80, 96, 101,
111, 112-113, 138, 156, 161-164,
195, 221, 222, 232, 246, 250,
270, 274, 284, 305, 318, 332,
370, 377, 384, 394-396;

S

Saatlı	C.42- 316;
Sabirabad	C.29- 351; C.36- 114, 115, 117; C.42- 316;
Sabunçu	C.34- 271; C.37- 200-216 ;
Saxalin	C.34- 329; C.36- 357;
Sakit okean	C.32- 323;
Salyan	C.31- 293;
Sankt-Peterburq	C.35- 184; C.36- 163; C.37- 271,276,280; C.38- 65, 66, 94, 128, 144, 375, 393; C.39- 31-74, 75, 82, 83, 312, 385, 407; C.40- 106,107,187,254; C.41- 16, 266, 288, 292; C.42- 195, 225, 232;

Saratov (vilayət)	C.35- 249; C.38- 96;
Sarıca (<i>Şəkiddə kənd</i>)	C.42- 292;
Seneqal Respublikası	C.38- 57; C.41- 375;
Serbiya	C.34- 339;
Sədarək	C.39- 157; C.40- 181,190,216,312-325, 330, 347; C.41- 254, 363, 365, 368; C.42- 30;
Səngəçal	C.41- 375;
Səudiyyə Ərəbistanı	C.30- 88, 89; C.31- 277; C.33- 145; C.36- 70,71; C.37- 21,145-148; C.41- 93, 94, 226, 235;
Sibir	C.30- 59; C.31- 298; C.35- 325; C.36- 264,265,273,357; C.42- 123, 129;
Sidney	C.29- 376, 385; C.30- 123, 125, 205, 218, 242, 243; C.31- 6, 59, 63; C.37- 210; C.42- 5, 13;
Simferopol	C.34- 292;
Sinqapur	C.29- 298; C.35- 63,238,275; C.40- 155;
Sirab (<i>Nax.MR-də kənd</i>)	C.40- 259

Sisyan	C.42- 21;
Sivas	C.31- 267;
Siyəzən	C.31- 97, 106;
Skandinaviya (yarımada)	C.33- 51-65; C.34- 372;
Slovakiya	C.35- 425; C.36- 300; C.37- 405; C.38- 218; C.40- 400;
Sloveniya	C.35- 18, 184, 215, 300; C.39- 199;
Soçi	C.34- 352; C.35.- 288-320, 437; C.36- 79,82;
Sofiya	C.37- 188; C.40- 384;
Spitak	C.31- 115; C.33- 12;
Stavanger	C.33- 60;
Stavropol	C.35- 420; C.41- 265;
Stepanakert	C.29- 302; C.40- 116;
Strasburq	C.29- 23, 102; C.31- 388; C.32-121-133,147,154,166-202, 210, 230, 242, 243, 304, 305, 315; C.33- 29; C.34- 57, 387; C.36- 100; C.40- 91,231;
Sudan Respublikası	C.31- 398;

Sumqayıt	C.29- 306, 382; C.30- 245, 291, 293, 336; C.31- 97,100,103, 303; C.32- 22,196; C.35- 136-145; C.36- 324; C.38- 29,124; C.39- 383; C.40- 416;
Supsa	C.29- 305; C.31- 42; C.33- 119; C.35- 163,164,429; C.36- 181; C.39- 9,228; C.42- 80;
Suriya	C.29- 176; C.31- 190; C.33- 347; C.38- 106;
Sverdlovsk (<i>RF-da vilayət</i>)	C.28- 144;
Syerra-Leone Respublikası	C.33- 378; C.38- 172;

Ş

Şahbuz rayonu	C.37- 57; C.39- 155,156; C.40- 223-239,262,347;
Şahtaxtı	C.40- 329;
Şamaxı	C.30- 129, 154; C.31- 97; C.40- 232;
Şanxay	C.30- 162;

	C.36- 216; C.39- 47,67; C.39- 173; C.30- 23; C.31- 293; C.33- 88, 208; C.37- 247,248,249; C.39- 19,121; C.41- 327; C.42- 10, 235, 248-336; C.35- 48; C.42- 24, 311, 312;
Şəkərabad	C.36- 334; C.39- 380;
Şəki	C.30- 308; C.32- 22; C.34- 20, 21, 60, 307, 381; C.36- 176; C.31- 180; C.35.- 267;
Şəmkir	C.30- 259; C.32- 281; C.39- 382–386;
Şərqi Asiya	C.29- 444; C.39- 172,173,183; C.40- 251,32–327; C.41- 141;
Şərqi Avropa	C.30- 58; C.31- 199; C.34- 263, 272; C.36- 265;
Şərqi Anadolu	C.34- 59; C.36- 431; C.29- 50;
Şərqi Azərbaycan	
Şərqi Berlin	
Şərur	
Şimal dənizi	
Şimali Afrika	
Şimali Amerika	
Şimali İraq	

Şimali Kipr Cümhuriyyəti	C.30- 412; C.42- 213;
Şimali Koreya	C.29- 446; C.32- 199 C.33- 351;
Şimali Qafqaz	C.29- 188, 445, 448; C.30- 67, 68; C.31- 56, 115, 122, 124, 180, 292; C.32- 60; C.34- 59, 99, 108, 233; C.36- 108, 380; C.37- 354; C.40- 110; C.41- 265, 311;
Şimali Osetiya	C.37- 371; C.41- 332, 333;
Şri-Lanka	C.32- 52, 222; C.37- 317 ;
Şuşa	C.29- 169; C.31- 293, 294; C.32- 391; C.33- 160; C.34- 61; C.35- 185, 187, 190, 191; C.40- 79, 118; C.41- 364, 366, 367; C.42- 21;
Şüvəlan	C.31- 234-242, 243-250;

T

Tacikistan	C.30- 28, 30, 68, 80, 290; C.33- 369; C.35- 244, 299;

	C.36- 49;
	C.38- 130;
	C.40- 435;
	C.41- 377, 397-398;
	C.42- 45;
Tailand	C.31- 162;
	C.34- 340;
	C.37- 73;
Taqanroq	C.30- 443, 444;
Tanzaniya	C.33- 375;
	C.38- 168;
Tapqaraqoyunlu	C.41- 160;
Tarsus	C.40- 357;
Tataristan	C.30- 375;
	C.31- 301, 368, 378;
	C.33- 254;
	C.40- 293;
	C.41- 46;
Tayvan	C.30- 162;
	C.34- 340;
Tbilisi (Tiflis)	C.29- 42, 187, 248;
	C.30- 144, 201, 282, 324, 332, 448;
	C.31- 142, 292, 338;
	C.32- 271,311,312;
	C.34- 16, 160, 162, 184, 212, 380, 381;
	C.35- 164,244,357;
	C.36- 108, 175, 182, 191, 192, 366;
	C.37- 322,329,339;
	C.38- 203;
	C.39- 158;
	C.41- 369;

	C.42- 123, 183, 220, 221, 222, 225, 387;
Tehran	C.29- 59, 179, 293, 294, 295; C.30- 262; C.31- 81, 82, 83, 280, 338; C.32- 332.333; C.33- 208, 281; C.35- 242, 415, 416, 438, 439, 444, 446, 447; C.36- 77; C.37- 124,253,254; C.38- 121,136,179,307-308, 309-252, 355; C.39- 383,384,385; C.40- 148,150,181,212; C.41- 326, 403, 406, 407; C.42- 204, 205, 206;
Texas (<i>ABŞ-da ştat</i>)	C.30- 42;
Təl-Əviv	C.30- 33; C.34- 289;
Təbriz	C.32- 281, 333; C.34- 327; C.38- 336,355; C.39- 383,384,385,386; C.40- 212,216; C.41- 407; C.42- 274, 275;
Tərtər çayı	C.41- 153;
Tərtər rayonu	C.41- 153;
Tokio	C.29- 271; C.30- 338; C.35- 144; C.41- 240;
Toqo	C.33- 379;

- Trabzon **C.38-** 169;
C.38- 177-213,227,229;
C.40- 212;
C.41- 194;
- Tuluza **C.36-** 123;
- Tunis Respublikası **C.38-**21;
- Tümen **C.30-** 375, 376;
C.31- 301;
C.32- 271;
C.36- 264,273;
C.40- 78;
- Türkiyə **C.29-** 6, 8, 42, 44, 45, 48, 50, 51, 78, 84, 105, 142, 175, 196, 197, 202, 203, 244, 255, 261, 306, 318, 326, 328, 343, 352, 356, 361, 375, 390, 404, 409;
C.30- 29, 32, 45, 46, 54, 61, 112, 113, 163, 168, 198, 204, 223, 250, 251, 294, 320, 326, 412;
C.31- 14, 22, 94, 103, 106, 117, 179, 180, 181, 185, 186, 187, 190, 195-199, 256, 261, 262, 263-269, 277, 335, 414;
C.32- 96-102, 124, 134-137, 149, 164-165, 189, 194, 202, 210, 213, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 251, 253, 266, 298-308, 323, 379, 380, 426;
C.33- 51, 65, 66-218, 244, 246, 270, 283-293, 294-298, 301, 334-336, 353, 380-415;
C.34- 9, 10-12, 25, 32, 34, 35, 37, 45, 46, 67-69, 70-81, 107, 173-174, 214, 280, 281, 289, 295,

- 315, 316, 317, 340, 385-391, 414;
C.35- 23, 26, 28, 29, 113, 155, 159, 164, 165, 167, 220, 221, 263-274, 293, 357, 359, 366, 371, 390, 397-405;
C.36- 34-45, 57, 72-85, 137, 174, 175, 179, 185, 186, 187, 205, 212, 284, 362-368, 398, 399, 400;
C.37- 5-9, 48, 50, 134, 145-148, 224-228, 231-232, 237, 247, 314, 330, 345-346, 356, 369;
C.38- 63, 177-213, 218, 226, 227-230, 235-236, 237-241, 393, 402-404;
C.39- 11, 24-25, 97, 140, 157, 194, 202-231, 328, 330-332, 387-389;
C.40- 20, 105, 147, 161, 162, 171, 172-174, 286, 287, 295, 302, 303, 314, 315, 357, 358-360, 362, 402-406;
C.41- 8-10, 76-78, 111, 125, 126, 141, 180-252, 329, 330, 403;
C.42- 24, 29-40, 41-59, 62-76, 78-81, 83, 84, 95, 96, 97, 157, 158, 159, 184, 190-195, 290, 330, 338-346, 348, 352, 360, 366, 385-386, 388;
C.30- 219, 220;
C.36- 41, 77, 78, 384, 386, 409;
C.40- 34;
C.29- 147, 181, 308, 367;
C.30- 233, 430;
C.31- 28, 83, 136, 152, 197, 257,
- Türküstan
- Türkmənbaşı (liman)
- Türkmənistan

277, 369, 415;

C.32- 48, 49, 98, 266, 268, 269, 319;

C.33- 143, 144, 150, 207, 271, 276, 289, 302, 370, 385, 390, 391, 395, 397, 405, 413, 414;

C.34- 45, 46, 256, 257, 288, 317, 318, 331;

C.35- 241, 242, 243, 291, 306, 312, 411, 414, 417, 421, 437, 440, 441, 442, 443, 444;

C.37- 87, 304, 330;

C.38- 62, 127-148, 180, 290, 291;

C.40- 34, 125, 293;

C.41- 211, 259, 267, 268, 316;

C.42- 45, 96, 118;

U

Ukrayna

C.29- 58, 327, 333, 334, 347;

C.30- 6, 10, 124, 218, 290, 414, 418, 446;

C.31- 52, 53, 145, 147, 320, 335, 370;

C.32- 276, 322;

C.33- 7-19, 206, 383;

C.34- 17, 20, 124-128, 176, 196, 250-259, 286-323;

C.35- 45, 202, 207, 221, 243, 248, 249, 258, 259, 299, 305-307, 329, 333, 385;

C.36- 98, 100-122, 190, 247, 295-311, 336;

C.37- 6, 54, 370;

- C.38-** 218;
C.39- 69, 207, 223-224, 226, 230, 323, 338, 340, 341, 373, 411-412;
C.40- 38,86, 91, 93, 100, 169, 200, 378, 404, 408-411;
C.41- 13, 28, 29, 215, 314, 397-398;
C.42- 114-115, 221, 289;
Uqanda **C.36-** 232;
Ulyanovsk **C.35-** 248;
C.40- 78;
Ural **C.30-** 361;
C.34- 59;
C.39- 59;
C.42- 174;
Urmiya **C.32-** 281;
Uruqvay **C.29-** 348;
C.35- 389;
Uzaq Şərq **C.30-** 361;
C.34- 57, 340;
C.35- 63;
C.36- 334;
C.39- 21,97;

V

- Van **C.35-** 272;
Vankuver **C.41-** 215;
Vantaa **C.42-** 77;
Vaşinqton **C.29-** 205, 290, 328;
C.30- 21, 25, 32, 43, 48, 77, 92, 98, 104, 107, 108, 114, 179, 305, 306, 334, 412;
C.31- 66, 192, 412;

- C.32- 219, 377;
C.33- 222, 223, 246, 293, 302,
308, 316, 322, 326, 334, 335,
336, 352, 399;
C.34- 100;
C.35- 94;
C.36- 58, 59-60, 61-64, 153, 164,
170, 171, 194, 238, 355, 419;
C.37- 129-130,131,233;
C.38- 283,287;
C.39- 392;
C.40- 76,280;
C.42- 82, 197;
Vatikan C.30- 154;
C.36- 312;
C.38- 108-110,356-369;
C.42- 28;
Vayxır çayı C.40- 191;
Vaziani C.31- 142;
Venesuela C.29- 120;
C.35.- 78;
C.39-324;
Vilnüs C.41-336;
Vinqtay C.31- 216;
Virciniya (*ABŞ-da ştat*) C.33- 336;
Vladivostok C.31- 371;
C.34- 336;
C.41- 215;
Volqa çayı C.29- 431;
C.39- 385,386;
C.41- 215;
Vyana C.29- 5, 117, 189;
C.30- 333;
C.31- 147, 149, 179;

	C.32- 373;
	C.34- 106, 108, 136;
	C.35- 6;
	C.38- 12,370;
	C.40- 119;
Vyetnam	C.31- 216;
	C.34- 340;
	C.35- 449;
	C.40- 189,397;

Y

Yaxın Şərq	C.30- 403;
	C.31- 34;
	C.32- 167;
	C.33- 245, 246, 247, 248, 338;
	C.34- 247, 289;
	C.36- 85,405;
	C.42- 141, 143;
Yakutiya	C.34- 343;
Yalama	C.41- 328;
Yalta	C.29- 37, 327, 346,447;
	C.30- 32;
	C.31- 53, 417;
	C.33- 7, 316;
	C.34- 286-323;
	C.35- 194,197,238;
	C.36- 295;
	C.39- 338,341;
	C.40- 38-86,91,100,102,108;
	C.42- 114;
Yamal	C.35- 420,422;
Yamayka	C.35- 287;
Yaponiya	C.29- 68, 130, 249, 267, 272,

- 384;
C.30- 38, 66, 227, 335, 339;
C.31- 117, 238, 239, 241, 251, 252, 270-274, 336, 337;
C.32- 355;
C.33- 417;
C.34- 27, 57, 336, 340, 381;
C.35- 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145;
C.36- 430;
C.37- 54, 186, 187;
C.39- 53;
C.40- 24–28, 407;
C.41- 207, 226, 235;
C.42- 202;
C.39- 173;
Yaycı **C.42-** 101;
Yekaterinqburq **C.36-** 236;
Yelenendorf **C.31-** 181;
Yeni Kərki (*kənd*) **C.40-** 333-337;
C.31- 309;
Yenikənd **C.32-** 223;
Yeni Zelandiya **C.37-** 318;
Yerevan **C.29-** 114, 212, 248, 328;
C.31- 150, 182;
C.32- 292;
C.33- 45;
C.34- 102, 137, 254;
C.35- 187, 210, 211, 244;
C.38- 119;
C.41- 135, 367, 368, 369;
Yerusəlim **C.30-** 33;
Yevlax **C.41-** 154;
C.42- 307;

Yəmən Ərəb Respublikası	C.34- 123; C.38- 263;
Yohannesburq	C.41- 90;
Yuxarı Ağcakənd	C.35- 394,395;
Yuqoslaviya	C.30- 167; C.32- 104,106; C.33- 376; C.42- 173;
Yunanıstan	C.32- 190, 191, 324; C.33- 139, 253; C.34- 72,155,157,159,171, 340; C.36- 181; C.37- 23-25; C.38- 19,212,218; C.41- 97, 212; C.42- 5;

Z

Zabrat	C.37- 200;
Zaqafqaziya	C.31- 56, 297; C.34- 118-119; C.35- 243,244;
Zaqatala	C.30- 129; C.36- 386; C.39- 393; C.40- 350; C.42- 307, 310, 313;
Zaltsburq	C.29- 58, 59, 76, 82;
Zambiya	C.30- 197;
Zaporojeye	C.36- 299,300; C.40- 74;
Zelenoqrad (<i>Ukraynada vilayət</i>)	C.37- 54;

Zəncan	C.32- 281;
Zəngəzur	C.29- 321, 368;
	C.33- 250;
	C.35- 391;
	C.39- 123,146;
	C.40- 104;
	C.42- 19, 274;
Zəngilan	C.29- 169;
	C.35- 190,269;
Zəylik	C.30- 292;
Zimbabve	C.33- 359;
	C.38- 107;
Zuğulba	C.30- 206;
	C.39- 407;
	C.40- 128;
Zuxul	
(Qusar rayonunda kənd)	C.37- 44.

MÜNDƏRİCAT

Göstərici haqqında	3
Qeydlər	4
Şəxsi adlar göstəricisi	276
Coğrafi adlar göstəricisi	365

Heydər Əliyev

Müstəqilliyimiz əbədidir

**Çoxcildliyin XXIX-XXXXII
cildlərinin köməkçi göstəricisi**

Nəşriyyat redaktoru: *Mehriban Cəfərova*
Kompyuter yığımı: *Aygün Abbasquliyeva*
Könül İmanova

M.F.Axundov ad. Milli Kitabxana
Çapa imzalanmışdır: 23.04.2013
Formatı 60x90 1/16. Həcmi 28 ç.v.
Sifariş №13. Tirajı 300. Pulsuz
Ünvan: AZ-1000 Bakı ş., Xaqani küç. 29;
E-mail: contact@anl.az.
URL: www.anl.az

Mətbəənin direktoru: *Elman Qasimov*
Dizayner: *Mətanət Əliyızı*

«Zərdabi LTD» MMC
Nəşriyyat Poliqrafiya müəssisəsi.
Sifariş №308.
☎ iş (012) 514-73-73,
mob. (050, 055) 344 76 01
e-poçtu: zerdabi_em@mail.ru